OMNIUM

GENTIVM MORES, LEGES ET RItus ex multis clarissimis rerum scriptoribus à Ioãne Boëmo Aubano Teutonico nuper collecti, & nouissimè recogniti.

Tribus libris absolutũ opus, Aphricam, Asiam, & Europam describentibus.

ANTVERPIAE,
Excudebat Ioan. VVithagius, sumptibus Viduę & hæredum Ioannis Stelsij.
M. D. LXXI.



.1571.

CÆsarea Maiestas permisit Ioanni Stelsio, vt Omnium gentium mores à Ioanne Bòemo Aubano, impunè imprimat, perque omnes hæreditarias regiones suas distrahat, velutilatiùs patet in literis eidem concessis, & subsignatis.

Baue.

SIGISMVNDO GRYMAVGVSTANO OPTIMARVM ARTIVM ET MEdicinæ eximio doctori, Ioannes Boëmus Aubanus Teutonicus.

S. D.



OLLATVRVS me ad celeberrimũ hũc morẽ, quo omnes, qui vnquã à se scriptos libros in lucem dedêre, vnum aut plures è præstãtioribus viris eligere solent, quibus velut defensoribus patronis, illos adscribant dedicentque. Cùm hûc atque illuc multum diuque circumspicerem, cui & ego lucubrationes hasce meas de Gentium moribus ac earundum viuendi ratione, nominatim dedicare, & ad propugnandum tradere cùm primis velim, cui acceptas fore confiderem. Nemo mihi te splendidissime Doctor cùm dignior, tum optior occurrit: nõ eò solum, quód eas sub expensis tuis, tuoque sub mundissimo castigatissimoq; litterario prælo im-

pressurus, laudem (quantulacunque mihi vnquàm à grato & humano lectore pro habitis laboribus cesserit) communem mecū habiturus sis: verùm quòd te materia ea haud mediocriter delectari notanter cognoui, cū anno superiori similes libellos duos, vnum de Septētrionalibus Gentibus, cuius auctor Matthias de Michau, alium de Meridionalibus cuiusdam Ludouici de Bononia, impresseris: meq; librum praesentem in Germanicam linguam nostram transferre interpretariq; adhortatus sis. Et hoc dignißimè: quippe, qui optimè diu anteà hæc atque alia, quæ de externis nationibus memorantur, omnia cognoris, sciasq; licet non ex leuibus circulatoribus, non ex vagis mendicis, qui vt vulgò admiratiores acceptioresq; sint, adeò nefandissimè absque omni verecundia plerunque mētiuntur: vt non ipsis modo non fides etiam minima habeatur, verùm omnibus iuxtà, qui aliquid de his aut scribunt aut recitant: Sed ex grauium fide dignißimorum autorum scriptis, quibus perdiuus & pernox tu quoque, quandocunque à medicis curis va-

vacare datur, operam summam impendis. Atq; ex hinc homini in publica præsertim administratione constituto nihil vtilius, nihil gloriosius iucundiusq́; magis, quàm veraciter aut legendo aut peregrinãdo cognoscere, qua religione, quibus moribus, qua regiminis forma, quibus legibus, institutisq́; aliæ per orbem gentes vitam traducant. Quod ita compertum est, vt illis, qui extra patrios agros ad secundum vix lapidem vnquàm peruenerint, quiq́; ingenuorum morum & artium in iuuentute parum aut nihil perceperint, quamuis naturæ suæ bonitate opulenti, facundi & solertes satis superq́; in patrię sinu populos moderentur & vrbes: tãtum tamen facilitatis adimatur, vt propemodum pro despicato quicquid dicant faciantque, ab omnibus habeatur. E diuerso alijs, qui peregrè aliquando profecti: sub fidelibus & eruditis pręceptoribus in claris probeq; institutis vrbibus, egregia multa viderint didicerintq́;, tãtum gloriæ & maiestatis adiiciatur, vt nihil ab eis attentetur, nihil fiat, quod non secus, quàm à diuinissimo oraculo præce-

ptum alacriter non omnes amplectã-
tur;cunctisq; nõ summè placeat. Qua
propter ornatissime Sigismunde scripta hæc nostra,quæ ex multis præclarissimis rerum scriptoribus,iam triennio fermè,non sine maximis laboribus in librum istum collegi,congessi, & quãtum ingenio atque industria potui, augmentaui, à me obuijs manibus & serena fronte suscipe,susceptaque tanta diligentia, tanta fidelitate perlege, perlustra,examina, ab omnique macula expurga: vt nihil vsquàm prætermittatur,nihil præterfluat, quod secũ minutuli quippiã subripiat inuoluatque, quod postea à lynceis vitiligatorum obstrigilatorumque oculis inuẽtum, sphingeis vnguibus enodatum, vipereis linguis compunctum, exibilatumq;,in famæ & nominis nostrorum ambotum dispendium,atque obfuscationem in omnibus triuijs pro fabula iactetur. Quod vbi diligentissimè perfeceris,sub dædaleo tuo litterario prælo accurratissimè imprimere curabis, Vale.

Ioannis Boemi

AVBANI TEVTONICI, AD Lectorem Præfatio.



Emorabiliores gẽtium mores, ritus, leges, locorumq́ue vbi degunt ſitus, quos hiſtoriæ pater Herodot⁹, Diodorus Siculus, Beroſus, Strabo, Solinus, Trogus Pompeius, Ptolemęus, Plinius, Cornelius Tacitus, Dionyſius Apher, Pomponius Mela, Cæſar, Ioſephus: & ex recentioribus nonnulli, Vicentius, Aeneas Syluius, qui poſtea Pij ſecundi pontificis maximi nomen tulit, Antonius Sabellicus, Ioannes Naucletus, Ambroſius Calepinus, Nicolaus Perottus in Cornucopijs: alijq́; permulti clariſſimi rerũ ſcriptores in cõmentarijs ſuis diffuſè & ceu per partes celebrauêre, vt in vno libro conſcriptos habere, facileq́;

Autores quos in hoc opere ſequitur.

Cauſa quæ eũ ad ſcribẽdum impulerit.

leq; quando vſus deſpoſceret inueni-res, hiſtoriarum lector cultorq; ſtudioſiſſime, per ocium ſucciuis horis vndique conquęſiui, collegi, & in diarium hunc conſcripſi, digeſſi: non ſpe lucri vllius, non popularis auræ ambitione: verũ enimuerò tam libero & planè ocioſo ſtudio, quàm rei ipſius mira dulcedine atque vtilitate.

Libelli farago,

Congeſsi inquam tum veteres, tum recentes, bonos item & malos, indifferenter, vt ipſis tanquam præſentiſſimis atque optimis exemplis perſpectis vitam inſtituendo: laudabiles ſanctosque emulabundus ſecteris, culpabiles & obſcœnos vitabundus

Vtilitates enumerat Mortalium veterũ ſimplex vita.

pretereas. Cognoſcasque mi lector quàm pulchrè & feliciter hodie, quam item incultè & ſimpliciter olim primi mortaliũ, à creatione ſua ad generale vſque diluuium, & vltra multis ſeculis, terra fuſi vixerint: quum in vſu adhuc æs ſignatum haberent nullum, Mercimonia nulla, beneficia mutuo beneficijs æquarent. Nihil proprij cuiquam eſſet, quemadmodum aër & cœlum, ita terra & aqua omnibus communes: Non honoribus, non diuitijs inhiarent: cùm

cùm quiſque ſibi & admodum paucis contentus in rure ſub dio, aut ſaltem vmbroſa ſub arbore aliqua, humilive caſa: cum conſorte vna vel pluribus, cũ dulcibus natis ſecurus, & penè ocioſus ageret: congeſtis agrorum fructibus, pecorùnque lacte veſceretur, aquam potaret, veſtimentum ex arborum corticibus, latisquè folijs primum, deinde ex inconcinnatis animalium pellibus ſibi conſueret: nullis obſeptus mœnibus, nullis foſſis, liber vagansque inter libera & vagantia pecora, vbicunq; nox deprehenderit, reſideret: non latrones, non fures vllos metueret: lætus prorſusque ignarus eorum omnium eſſet. Quę poſteà vna cum adoleſcente mundo ex varijs diſcordibus mortalium ſtudijs, voluntatibus, æmulationibus, ſubſequuta ſunt, quando propter fructuum abſque cultura naſcentium inſufficientiam, aliarùmque rerum defectum, beſtiarum hominùmque externorum, imprimis crebram incurſionem, graſſantemq; violentiam, congregati hominum cœtus eam peruagandi nocendiquè libertatem communibus auxilijs

Securitas & libertas.

Cõgregati homines primũ.

prohibituri, quique sibi certos terræ limites, certos agros vendicauêre, in quibus coadunatis tugurijs populariter habitare cœpêre: se muris ac fossis præmunire, legesque sibi & Magistratus, vt pacatè & ipsi inter se viuerent, eligere. Iam non ex rure, non ex pecore solum, sed varijs inuentis artificijs, varijsque laboribus vitæ emolumenta quærere: per mare colligatis ratibus quã longissimè, deportandi primũ colonias gratia, deinde mercandi, ire: iunctis equis curribus vti, æs in monetam signare, cultius molliusque vestiri, humanius loqui, pacatius conuersari, splendidius vesci, magnificentius ædificare, per omnia iam mitiores cultiores prudẽtioresque esse: agnatam barbariem feritatemque famosam sponte sua exuentes, à mutua cæde, ab humanũ carnium esu, à rapinis, à publico & indifferenti matrum, filiarumque congressu, talibusque multis abstinuêre. Rationi & viribus iã innitentes terram, que tota tunc opacis syluis, nocentibus bestijs, & stagnantibus vndis, humano incolatui inconueniẽs, deserta, horrida, omninoque inculta

Varia mortaliũ studia & inuenta.

Homines cultiores facti.

inculta & infrequens iacebat, induſtria & labore à ſaxorum ſalebris, ab arborum truncis, à ſuperfluis vndis expurgauêre, planauêre, & totam fœcundam ſpectabilemque fecêre: Campos aruis, colles vinetis adaptauêre, ſarculo proſciſſos frumentum atque vinum largiter producere inſtituêre, qui grauatè prius glandes, ſyluestriaque poma dedêre, valles irriguis pratis hortiſque amœniſsimis decorauêre, ſuprema montium ſyluis relicta: adeò omne ſolum fructificationi aſsignauêre, vt quod lignationi pabulationique ſatisfaceret, ſupreſſè vix paſsi ſunt. Loca ad hæc omnia frequentiſsimè incolere cœperunt, paſsim ædificare, ex modicis pagis ampliſsimas vrbes, ex villis pagos, in excelſis montibus arces, in vallibus Deorum templa ſtruere, fontes vt ſalubriores vtque delectabiliores eſſent, cæſis marmoribus complexi ſunt, circum circaque conſitis arboribus amœniſsimè obumbrauêre, à quibus in vrbes ſalientem aquam per canales latenteſque ſiphones quàm longiſsimè deriuauêre; vbi naturaliter deerat,

Terra vberior facta & cultior.

deerat, de foſſis in terram puteis profundiſsimè quæſiêre, torrentes impetuoſáque flumina, quæ frequenter prius pro libito in maximam interdum accolarum pernitiem expatiabantur, obiectis aggeribus coërcuêre: atque vt tranſuadabilia, nihilòque negotiationibus humanis obſtantia eſſent, immiſsis in imum palis aut arcubus eductis, validiſſimos pontes ſuperimpoſuere: In mari ſcopulos, à quibus nauigantes periclitari ſolebant, vt plurimum deiecêre: In ſulis & continenti ſolo portus multos fecêre, ac in quibus admotæ naues à ventorum flatibus ſecurè quieſcerent naualia ſtationèſque ampliſſimas effodere: adeò omnia per terrã, per mare excoluêre, elaborauerèq;, vt terra ipſa ad priſcum eius ſitum, naturalèmque ſqualorem hodie cõparata, alia eſſe credi poſſit, quam quæ olim fuerit, deliciosiſſimo huic horto certè haud multũ diſsimilis, ex quo propter diuini præcepti trangreſsionẽ, infelices protoplaſti Adã & Æua eiecti ſunt. Prętereà multas ingenioſiſſimas diſciplinas, multas artes inuenêre hoĩes: quibus per excogitatas

Terra paradiſo æquata.

etiam

etiam varias literarũ notas libris tabellisque (vt ad posteros peruenirent) demandatis, sese extra mortalem conditionem in tantum vindicauere, extulerèque, vt indigetum deorum beatissimam vitam iam consequuti videri potuissent. Si non mundi princeps iniquissimus satan superseminata pestilentissima zizania integrum & felicem hunc statum confudisset, qui vt homines & numero succrescere cognouit, & melius in mundi delitijs iam habere, inuidia permotus teterrimis omnis generis sceleribus primum sibi obnoxios factos, mox futurarum supercœlestiumq; rerum curiositate affectos, per obscuras oraculorum ambages, iniecta superstitione atque timore, deorum dearumq; profanam culturam (vt vnus veri singularis Dei cognitionem aboleret, mortalèsque ipsos aliquo insigni malo afficeret) edocuit: hic Delphica, illic Euboica, alibi Nasamonia adita, Dodoneasq; quercus maligna inspiratione resonare fecit: quibus in Latio Saturno, in Creta Ioui, Iunoni in Samo, Baccho Thebis & in India, Isidi Osyrique

Homo extra mortalem cōditionem se vindicauit.

Mali dæmonis inuidia homo pessundatus.

Verus Deus, obliuioni datus.

Pluritas deorum inducta.

in Aegypto, in Ilio Vestæ, in Aphrica iuxta Tritonem Palladi, Mercurio sub Teutatis nomine in Gallia & Germania, Miueruæ Himetto atque Athenis: Appollini Delphis, in Rhodo, Chio Patara liciæ, in Troade, & Tymbræ Dianæ: in Delo & Scythia. Veneri in Cypto, in Papho Guido Cyteraque: Marti in Thracia, Vulcano in Lippara & Lenno. Priapo in Lampsaco Hellesponti alijsq; multis in multis alijs locis (quorum adhuc nomina ob pclarissima inuenta & beneficia popularibus suis, collata in recenti memoria erant) diuinos honores fieri excitauit. Deinde etiam postquã Christus Iesus verus Dei omnipotentis filius assumpta carne apparuisset, atq; errãti mundo rursus verum æternæ beatitudinis iter ostendens, verbo & exemplo ad partis sui cœlestis gloriam, ad bene beatæq; viuendm hortatus esset, missisq; in orbem vniuersum discipulis, salubri illorum prædicatione, nefandissimos superstitionis ritus damnasset, relligionem nouam, nouaque salubertima vitæ instituta promulgasset: & iam eo quidem deduxisset,

Vbi locorum quique deorũ magis culti.

Christus Iesus ab errore vindicauit

ſet, vt ipſis ab omnibus in orbe gentibus receptis, ad veram felicitatem deſyderari vlterius potuiſſet nihil: Ipſe Sathan in genuinam malitiam reuerſus, curioſa hominum pectora quæ deſtituêre coactus fuerat, iterum circunueniens, quædam in priorem errorem reduxit, quędam nouis hæreticis opinionibus adeò corrupit, adeò excęcuit, vt multò melius ipſis fuiſſet, ingreſſam ſemel veritatis viam, quodammodo ignoraſſe, quàm ſic temerè, ſic malitioſè dereliquiſſe. Obſeruant hodie diuinoque honore quàm deuotiſſimè proſequuntur Aſiæ minoris, Armeniæ, Arabiæ, Perſidis, Syriæ, Aſſyriæ, Mediæ, & in Aphrica Aegypti, Numidiæ, Lybiæ Mauritaniæ, In Europa totius Græciæ, Myſiæ, Thraciæ, Turcici nominis gentes omnes, Chriſto abiecto, Epilenticum Mahometum & illius veſanum dogma. Scythiæ latiſsimi populi, qui Tartari hodie vocantur, pars Imperatoris ſui Chami idola, pars aſtra, pars etiam vnum Deum ex Apoſtoli Pauli doctrina veneratur. Indiæ ac Aethiopię gentes, quæ presbytero Ioanni parēt. Chriſtia-

Malus damō iterum homini inſidiatus.

Gentes Mahometanæ.

Idololatria Scythæ.

Schiſmatici.

Christianam pietatem tuentur, sed instituto longe à nostro diuerso. Syncerã orthodoxamq; Christi fidẽ, qua gratiosè olim orbis vniuersis illustratus fuit, Germani retinemus, Itali, Galli, Hispani, Angli, Schoti, Hyberni, Daci, Liuonij, Prussij, Poloni, Hungari, & insulates Rhodij, Siculi, Corsici, Sardinij, paucique alij. Effecit acerbissimus humani generis hostis hac inducta morum diuersitate, hac sacrorum & rituum perdita damnosaque superstitione, vt dum vnaquæque gens Deum, quem religiosè colit, quemque præ se fert verum summumque esse, dum se rectam æternæ beatitudinis viam ambulare, cæteras verò omnes per deuia, per abrupta oberrare magnis rationibus contendit, dùmque vnaquæquè sectam suam longe latèque propagare & extendere nititur: sese mutuo tantis inimicitijs, tantis odijs habeant, prosequantùrque, vt ad externas hodie nationes peregrinari non solum non sit tutum, sed ferè omnino prohibitum & occlusum: vnde fieri persuasum mihi habeo, vt dum vicinarum gentium nomina, vicinis gentibus

Veri Christiani.

Discordiarum mis seminariũ cultus diuini disparitas.

Cognitio externarum rerum iucunda et vtilis,

vix cognita sint, pro mendacijs hodie repudientur quæcunque de ipsis aut scribantur aut referantur: quorum cognitio tamen adeò dulcis, adeò vtilis, gloriosáq; semper reputata est, vt clarè constet: non ob aliam causam quàm illius amore, atque desiderio plerosque relicto natali solo, relictis charis parentibus, coniugibus, liberis & amicis, relicta, quod magis est, propria salute cum maximis difficultatibus, periculis, curis, angustijs, vt aliquid experirentur, remotissimas transmarinas interdum assumpsisse peregrinationes, vt compertum habeamus, non hac tempestate nostra solùm, verum ab exordio ferè mundi omnes per quàm maximæ auctoritatis prudentiæ, eruditionis, ab omnibus existimatos, in Reipublicę (pacis & belli tẽpore) magistros, consiliarios, iudices, censores, administratores, duces publico consensu electos ascitósque esse: qui ad remotas terræ oras aliquando profecti multorum populorum mores cognouêre & vrbes: quemadmodum Græcię atque Italiæ priscos illos philosophos, Socratem Socraticam, Pla-

Prisci Graeciae philosophi vnde philosophiam & gloriã auspicati.

tonem Academicam, Aristotelẽ Peripateticam; Anthistenem Cynicam, Aristippum Cyrenaicam, Zenonem Stoicam, Pythagoram Pythagoricam: tantas sectas tantamque discipulorum frequentiam instituere conciliaréque sibi potuisse conspicimus: quem admodum veteres quoque legum latores Minoim & Rhadamãtum Cretensibus, Orphea Tracibus, Draconem Solonémque Athenienfibus, Lycurgum Lacedæmonibus, Mosen Iudæis, Zamolxim Scythis, aliosque popularibus suis præscriptas sacrorum ceremonias, ciuilesque disciplinas fere potuisse videmus. Quòd non á se intra patrios muros eas excogitasse, sed à sapientissimis seculi hominibus Chaldæis ipsis Magis, bragmanis gymno sophistis, & ab Aegyptiorum Sacerdotibus, cum quibus aliquamdiu conuersati essent, deportasse scirent: quemadmodum postremo præstantissimos heroas Crereum Iouem, qui quinquies terrarum orbem perlustrasse prædicatur: Pari quoque studio successiusque eius duos filios, Dionysium cognomento, Bacchum, & fortisimum Herculem,

Primi legum latorum vnde autoritatem consequuti.

Sapientes seculi.

Præstãtissimi hereos vnde militarem gloriam obtinuere.

lem, æmulumque illius Thesea, Iasonem cum cæteris argonautis, naufragum Vlyssem, & ex Troia profugum Aeneam, Cyoum, Darium, Xerxem, Alexandrum magnum, Hannibalem Pœnum, Mitri datem Ponti regem, quinquaginta nationum linguis loqui peritum. Antiochum magnum, innumerosque Romanorum principes, Scipiones, Marios, Lentulos, Pompeium magnum, Iulium Cæsarem, Octauianum Augustum, Constantinos, Carolos, Othones, Conrados, Henricos, Federicos, per factas à se in exteras nationes bellicas expeditiones: immortalem hanc gloriam sempiternamque memoriam comparare potuisse cognoscimus. Quapropter cum tanta sit in gentium earumdemque morum cognitione voluptas, tanta vtilitas, cumque omnibus remota terras adire, inuisereque ob plurimas causas non concedatur, non liceat etiam, velis suauissime mi lector conscriptos in hoc libro celebriores gentium mores celebrioraque, in quibus habitant, loca non minori alacritate promptitudineque legendo amplexari & cognos- *Peroratio*

ſcere, quàm ſi te per manus regionatim circunducens fideliſſimè, quo inſtituto, & quo in loco, vnaquęq; gens vitam egerit hodieq; agat, & ore ad os referrem, & ad oculum digito demonſtrarem. Non moueri, non auerti velis, quòd à rigidiori cenſore mihi obiici, exprobraríque poſsit, rem me peruetuſtitiſſimã, & plus quàm à mille auctoribus anteà pertractatam, etiam non alijs quàm eorũ verbis, nunc pro meo, proq; nouo aliquo attuliſſe: verùm inſtitutum meum diligentius introſpiciens cognoſcas, me tam ex ingenij mei, quã librorũ meorum theſauro haud vulgari, tibi (ceu liberalis hic Paterfamiliâs, cui in Euangelio Chriſtus omnẽ ſcribã doctum comparauit) dilecto hoſpiti non aliena modo & vetera, ſed mea etiã & plurima noua exhibere. Vale, & quidquid

Veniam precatur.

eſt boni conſule, acceptumque habe.

DE ORIGINE HOMINIS OPINIO THEOLOGO- rum vera.

CAP. I.



IVINA maiestas cùm cœlum,& hãc vniuersi faciẽ, quæ ab ornatu,& elegã ti forma mũdus appellata est, ac omnia quę illius ambitu comprehenduntur, quinto creationis die absoluisset: sexto hominẽ masculum,vt esset, qui illis & præesset,& frueretur, nobilissimũ animal fecit: vnum omnium animantium quod cœlestem mentem sortitum est. Illi quod ex rubentis terræ vena fieri cõtigisset, Adami nomẽ dedit:tum mulierem ex dormientis Adæ latere depromptam,ne solus esset, illi in sociã & coniugem commisit: simulq; in amœnissimam terræ partem constituit, fluminibus quaque versus irriguam. Locus à viridante facie hilarique aspectu παράδεισος est Græca vo-

Mundus vnde appellatus.

Primorũ parentum origo & appellatio.

Adamus.

Paradisus.

ce appellatus. Primò beatiſſimam vitam agere, malorum omnium expertem terra ſua ſponte ferente omnia. Cæterûm lege aberrantes amœniſſimo incolatu, ſedeq́ue illa beatiore depulſi, ſolum flebiliter vertere. Cohibita deinceps & tellus eſt cũ nihil vltro fertet amplius, per ſudorem & ærumnã vitam agere: ſubijt inde morbus, tentareq́ue cœperunt frigora & æſtus humana corpora. Cainus primo ex his genitus, ſecundo loco Abelus, & tum multi alij: ita adoleſcente mundo quum iam terra frequentius coleretur, quò maior humanarum gentium vis erat, eò magis vitia inualeſcere, vitaq́ue in peius labi, iniuria pro innocentia haberi cœpta eſt pro pietate numinis contẽptus, eoq́ue ſcelus ipſum proceſſit, vt Deus (vix Noë mortaliũ iuſto reperto, quẽ propter hoc cũ domo ſua ſeruari voluit, vt eſſet per quẽ humanũ genus ex integro reparari poſſet) cataclyſmum immiſerit, qui inundans omnem terram, vna clade omnia animãtia, quæ tunc in terris fuête, præter admodum pauca, quæ myſtica nauis tuebatur, cum volucribus etiam extinxit.

Fertilitas terra cur cohibita.

Protoplaſtorum vita.

Cainus primo genitus.

Cataclyſmus.

Poſt

Post quinos deinde menses, quibus ea inundatio sæuijt, arca in Armenis montibus desedit. Noë cum suis in terram egressus, mortale genus breui tempore propitio numine reparauit: & vt rursus omnis terra incoleretur, filios, nepotes, ac pronepotes alios ad alias terrarum oras velut in colonias habitarum misit. In Aegyptũ (vt Berosus habet) cum Colonijs Chami Esennium, in Libyam & Cyrenem Tritamem, & in totam reliquam Aphricam Iapetum Priscum, Atalaa in Asiam orientalem misit; Gangem, cùm aliquot ex filijs Comeri Galli, in Arabiam felicem Sabum, cognomine Thuriferum, Arabum præfecit Arabiæ desertæ, & Petreium Petreiæ: Canaan posuit in Damasco vsque in extima Palestinæ: In Europa regem Sarmatiæ fecit Tuisconem à Tanai ad Rhenum flumen: iunctique sunt illi omnes filij Istri, & Mesæ cum fratribus suis ab Adula monte vsque in Mesemberiam Ponticam: sub quibus tenuerunt Tyras Archadius Emathius Italiã, Comerus Gallus: Samotes possedit Celtas, & Iubal Celtiberos. Fuit

Diluuium quam diu durauit.

Noë propagatio.

Noë filios ac nepotes habitatum transmittit.

breuis illa & immatura filiorum alienatio à progenitoribus (quorum viuendi ritus et mores nondum adhuc satis imbiberant) omnis diuersitatis, quæ secuta est, causa Chamus siquidem ob ludibrium quo partẽ habuit, cùm vxore, & liberis profugere coactus, in ea Arabiæ parte consedit, quę ab eo posteà nomen sortita est : posteris nullum sacrorum ritum tradidit, cùm nullum à patre accepisset. Vnde factum, vt quum procedente tẽpore, alij post alios ex ea terra rursus velut in colonias missi, diuersa mundi loca tenuissent (creuit enim supramodum abdicata soboles) quidam in errores inciderunt inextricabiles: lingua variata est : cognitio veri dei, & omnis cultus perijt. Adeóque quidam inculto & barbaro modo, vt audies, vitam duxêre : vt quid differentiæ inter eos, & syluestria animalia extiterit, vix videas. Qui in Ægyptum transiêre, cœlestium luminum motum pulchritudinemq; mirati Solem, & Lunam, velut certũ ipsis numen inesset, pro dijs colere cœpêre, Isidem hanc, illum Osirim nominãtes, vitali spiritui etiam sub Iouis appel-

Vnde morum & linguæ diuersitas orta Chami immaturum exiliũ

Homines a brutis non differebant.

Sol & Luna diuinos honores consecuti.

Isis Luna.

Osyris Sol.

pellatione: ſub Vulcani igni: Ætheri ſub Palladis: ſub Cereris telluri, alijſque ſub alijs nominibus diuinos honores tribuere. Nec tenebræ illæ rerum tantum in Ægypto ſtetêre: ſed quaſcunque à principio terras tenuerunt à Chamo procreati: veræ pietatis ignorantia ſimul & infanda ſeruitus cepit. Cæterum nulla vnquàm tellus plurium fuit coloniarum mater, quàm Arabiæ pars illa, quàm is cum ſuis inſedit: tantùm humano generi cladem intempeſtiuum vnius attulit exilium. Contrà Semi & Iaphetis prognati, legitimè à maioribus inſtituti, modicis finibus contēti, haud tam latè, vt illi ſunt per omnes terras euagati: Quo accidit, vt veritatis ſtudium, pietatis dico, & veri Dei cultus apud vnam duntaxat gentem ad Meſsiæ vſque tempora in occulto per manſit.

Aer Iupiter. *Ignis Vulcanus.* *Aether Pallas.* *Terra Ceres* *Arabia multarum coloniarum mater.*

Semi & Iapetis prognati Quare veri Dei cultus apud tā paucos permāſit.

De origine hominis opinio Ethnicorum falſa.

CAP. II.

VEteres verò illi Philoſophi, qui præter veri numinis cognitionem, ante multa ſecula naturam,

Philosophorum de mundo duplex opinio.

& historias tradiderunt, de hominis origine aliter senserunt. Quidam enim mundum ingenitum & incorruptibilem, & genus humanum ab æterno extitisse, neque habuisse ortus principium credidêre. Quidam genitum corruptibilemq; arbitrati, & homines dixerunt generationis initium tempore esse sortitos: Nam à rerum primordio, & cælum & terram vnicam habuisse ideam immixta eorum natura. Exinde distinctis inuicem corporibus cœpisse mundum, hunc ordinem, quem videmus. Aerem quidem motum hunc continuum sortitum: & igneam partem eius superiora loca, propter leuitatem appetisse. Eadem caussa solem astraque cætera cursus suos sortita. Quod verò humori mixtum, eodem stetisse in loco, propter grauitatem: quæ cùm mixta essent, ex humidis quidem mare effectum, ex durioribus verò terram lutosam euasisse, & omnino mollem. Hæc primum quum solis ardore densior euasisset, eius postmodum superficie vi caloris tumefacta, multis in locis humores quosdam esse concretos: in quibus pu-

Leuia superiora, græuia inferiora appetisse.

Animantiũ naturalis creatio.

putredines tenui contecta pellicula ſint excitatæ, quemadmodum in paludibus Aegyptijs, & ſtagnis accidere videmus: quum frigidam terram ſubito æſtus aëris calefacit: tum verò in humidis calore adhibito generatio fiat: & noctu quidam circumfuſus aër humorem præſtet, qui in die, ſolis virtute conſolidetur: tandem putredines illæ ad ſummum perductæ adueniente veluti partus tempore exuſtis confractiſque pelliculis omnis generis educunt animantium formas: quorum ea quæ maiorem calorem ſortita ſunt, in ſuperiorem regionem volatilia effecta, abierunt: quæ verò plus terræ continebant ſerpentia, aliaque terreſtria euaſerunt animantia. Naturam aquoſam nacta in ſui generis elementum delata ſunt, & piſces appellata. Terra deinceps, tum Solis ardore, tum ventis indies magis areſcens, à gignendis maioribus animalibus deſijt: ſed quæ generata erant mutua commixtione, alios animantes procrearunt. Eodem quoque modo, & homines à principio genitos dicunt, in agris paſtum quęrentes, ſylueſtri & incognita vita

Aegypti fœcunditas.

Primorum hominum inculta vita.

vita vixiſſe: quibus: herbæ & arborum fructus vltro victum præberent. Beluas inſuper ijs fuiſſe infenſas, quibus vt obſiſterent, cœtus hominum ob timorem factos aiunt communis vtilitatis gratia, auxiliaq; inuicem præbita, & loca habitaculis quæſita: ſonus oris confuſus quũ eſſet, paulatim diſcreuiſſe vocem aiunt, & res omnes ſuo nomine appellaſſe. Verùm quum diuerſis ſiti eſſent in orbis locis, non eiſdem vſos verbis ferunt: propterea & diuerſos literarũ characteres extitiſſe. Primosq; hominum cœtus ſuæ quemque gentis initium fuiſſe. Verũ primi homines nullo ſubſidio fulti duram agebant vitam, quum ignorarent agreſtes fructus in vſum futurum condere, & ac egeſtatem ſeruare: hinc fiebat, vt hyeme plurimi aut fame, aut frigore interirent. Experimento deinde edoctos, & ſpeluncas aiunt quæſiſſe, ad vitandam frigoris vim, & fructus ſeruare cœpiſſe. Ignis ad hæc notitia, cæterarumque vtilium rerum percepta: & cætera quoque vitæ hominum commoditates breui tempore eſſe adinuentas, denique neceſsitatem ipſam rerum magiſtram fa-

Primi homines à beluis infeſtati.

Diuerſitas linguarũ vnde facta.

Gentium diuerſitas.

Homines periculo prudẽtes facti.



factam, singulorum peritiam ingenijs moitalium subministrasse: quibus coadiutores datæ sunt manus, sermo, animique præstantia. Et illi, qui eam hominis originem fuisse persuasum habuêre, & non ad diuinam retulerũt prouidentiam, Æthiopes omniũ mortalium primos fuisse dixerunt, hac cõiectura vsi, quòd Æthiopicum solùm ante omnes terras syderis propinquitate intepescere cœpisset, quum terra esset ab initio viliginosa: quo cõtingit vt ex prima illa humores calorisque temperiæ homo sit ipse genitus, atque eam terram in qua nasci contingisset, libentius tenuerit, quàm diuersam vllam, quũ ignota adhuc essent omnia, quæsiuerit. Ibi ergo exordientes, vbi prius paucula de Aphrica vna trium partium, in qua totus terrarum orbis, & hic liber noster partitus est, præmiserimus: de Aethiopiæ situ, & eius gentis moribus primum, tum singularum regionnm, & gentium per ordinem, qua poterimus diligentia, referemus.

Magistra rerum necessitas.

Aethiopes omnium mortaliũ primi.

Captatio beneuolentiæ a dicendorum propositione.

De

De terræ situ & partitione.

CAP. III.

Terra in partes tres diuiditur.

Aphrica ab Asia diuiditur.

MAiores nostri, vt refert Orosius, totius terræ circulum Oceani limbo circumsceptum triquetræ esse figuræ statuêre: eiusque tres partes, Aphricam, Asiam & Europam. Aphricam ab Asia disterminat Nilus qui à meridie in Aethiopiam diffunditur, & Aegyptũ perlabens, ac mirabili fœcũditate irrigans, ostijs nõ minus septẽ mari infunditur. Europã ab Aphrica diuidit mare mediterraneum, quod ab occidentali oceano circa Gades insulam, & colũnas Herculeas, nõ amplius decem millibus passuũ patens, terras aperit atque intrat, ait Pomponius Mela. Asiã ab Europa Tanais *fluuius* separat, à septentrione in mediam ferè paludem Mæotidem defluens, cùm Ponto reliquum Asiæ ab Europa diuidit. Aphrica ab orientis parte Nilo, à cæteris partibus mari terminata, Europa breuior, vbi mare attingit latior: vnde in iuga exurgens pergit: in crura ad occasum, fastigiatque se molliter, & fit paulatim adductior, vbi finitur angustissima est. Quantum incoli-

Europa ab Aphrica diuiditur.

Asia ab Europa diuidit.

Aphricæ situs qualitas & gentes.

colitur fertulitate præstat. Verùm maxima inculta est, & vel ab arenis sterilibus obducta, vel obsicum cœli deserta: vel multo ac maleficio animalium genere infesta. Mare quo à septentrione cingitur, Libycum vocatur, à meridie Aethiopicum, ab occidente Athlanticum: A quatuor non amplius nationibus ab initio Aphricum solùm incolebatur, quarum duæ (sic scribit Herodotus) indignæ sunt: totidem alienigenæ. Indigenæ quidem Pœni atque Aethiopes: quorem alteri ad aquilonem Aphricæ, alteri ad austrum incolunt. Aduenæ verò Phœnices & Græci. Vetustiores Aethiopes néc non & Aegyptij si vera sunt, quæ ipsi de se prædicant, asperi & inculti ab initio: ferinæ carnes herbæque, veluti pcoribus, vulgò cibus fuêre: neque morbus, neque lege, neque imperio vllo vsi: vagi temereque palantes, nullas certas sedes habuêre: vbi nox oppresserat, ibi corpora quieti dabant. Postea verò ab Hercule, qui & in eam terram colonias deportasse dicitur, mitiores cultioresque facti, ex ijs nauib⁹ quibus in Lybiā trāsfretauerunt tugu-

ria

Ahprica incommoda.

Quatuor Aphricæ latera

Indigenæ Aphricæ gentes.

Aduenæ Aphricæ gentes.

Aphri ab Hercule cultiores facti.

ria fecerunt,& cõnuenire cohabitare. que cœperunt. Sed de his plura postea dicemus. Inæqualiter terra Aphrica colitur, ad meridiem plurimũ ob nimios æstus deserta: contrà quam Europa spectat frequentior illi cultus. Eximia & propemodum portentosa agrorum feracitas, vtpotè qui locis quibusdam centesimo fœnore reddant cultoribus messem. Mirum est, quod de Mauritaniæ vbertate dicitur: esse in ea vites, quas duorum hominum complexus capere non possit, vuarũ racemos cubitales: Staphilini, Hippomaratri, & carduorum scapos duodenum cubitorum, enormi crassitudine calami Indicis similes, quorum nodi octo capiant modiolos: Asparagos ad hæc videri haud minus notabili magnitudine. Arbores circa Atlantem proceritate insigni enodi, nitore folio cupressi: sed omnium nobilissima Citrus Romanis delicijs inserta. Alit & Aphrica Elephantos, & Dracones, qui ipsis beluis insidiantur suòque complexu enecant Leones, bubalos, pardales, capreas, & simias, quibusdam locis supra modum frequentes.

Terra Aphricæ qualitas.

Portentosa Aphricæ feracitas.

Mauritaniæ mira vbertas

Aphricæ mirabilia.

Quæ animalia in Aphrica nascontur.

Sunt

Sunt & chamelopardales, Rhizes tantis similes. Herodotus cornutos Asinos ibi nasci autor est, Dracones insuper, Hyenas, Histrices, agrestes arietes, Thoas ex Hyæna & Lupo genitas, Pantheras, Ciconias, Pigardos, Sthrurios, & præter multa serpentum genera Cerastas, & Aspidem cui pesti Ichneumonem minimum animal opposuit natura.

De Aethiopia, & gentis eius priscis moribus.

CAP. IIII.

AEthiopia duplex regio est Asiæ, & Aphricæ: altera, quæ & hodie India dicitur: ad Orientem solem Rubro, & barbatico mari alluitur: ad Septentrionem Libyæ & Ægypto contigua: ad occasum interiorem habet Libyam: ac reliqua parte, qua Austro iacet obuersa: alteri iungitur Æthiopiæ, quæ maior est, & australior: sic appellati ab Æthiope Vulcani filio, qui illi præfuit: vt Plinius ait: vel à Græco αἴθω cremo ὁ‑ aspectus: quòd Solis vicinitate torreat. Et est enim iugis æstus. Quicquid eius est sub Meridiano

Aethiopia duplex.

Aethiopia hodie India dicitur.

Qualitas Aethiopiæ. no cardine eſt. Montuoſa eſt circa occiduum, arenoſa in medio, ad Orientem deſerta. Plurimas habet gentes diuerſo vultu & monſtruoſo, ſpecie horribiles. *Mortalium vetuſtiſsimi Aethiopes.* Primi omnium mortalium creduntur veriſſimiq́ue indigenæ, & ſeruitutem nunquàm experti: Semper genti libertas incolumis mãſit. Primo deorum cultum apud eos inſtitutum memorant, primasq́ue ſacrorum cærimonias. *Deorum cultus ab Aethiopibus inſtitutus.* Duplicem literarum vſum; vt quæ ſacræ dicerentur Sacerdotibus duntaxat notæ eſſent: Alterum earum, quæ vulgò paterent. Fuerunt tamen literarum figuræ haud tales, vt ex illis ſyllabæ coaleſcerent: *Literæ quibus vſi Aethiopes.* ſed animantibus extremiſq́ue hominum partibus, varijsq́ue inſtrumentis, artificiumq́ue perquam ſimiles: ſingulisq́ue ſua inerat figuris ſignificatio: vt in accipitre celeritas, in crocodillo malum, cuſtodia in oculo, ſicq́ue aliæ in alijs. *Rex ex ſacerdotibus phanaticus eligitur.* Ex Sacerdotibus, quem phanatico curſu cicumferri viderint, omnium ſanctiſſimum iudicant. Quem vbi Regem creauerint, veluti numen inſit, aut ſit ad minus diuina prouidentia eis datus, vulgo adorans, vitam is agere ſtatutam

ſtatutam legibus debet, omniaque facere iuxta patrios mores. Neminem neque præmio neque pœna afficere. In quem autem animaduerſum volet lictorem ſignum mortis habentem ad eum mittit, quo inſpecto confeſtim, quiſquis ille eſt, domum reuerſus ſibi mortem conſciſcit. Tantus Regibus honor, tantumque ſtudium ab his tribuebatur, vt ſi quando aliqua corporis parte ex quauis cauſa debilitaretur Rex, domeſtici homines ſponte ſua eandem partem debilitarent: turpe exiſtimantes, Rege claudo aut monoculo & non amicos omneis claudos aut vnoculos eſſe. Ferunt quoque conſuetudinis eſſe, amicos vltro in Regis morte vita defungi, exiſtimantes eum interitum glorioſum veræque amicitiæ teſtem. Plures ſyderis propinquitate nudi agunt, ouillis caudis pudenda obtegunt, pauci omnino pecorum veſtiuntur pellibus. Alij ſubigacula capillis contexta ad medium corpus induunt. Pecuariam rem vulgò excercēt: pecora puſilla admodum duri hirtique velleris. Canes & ipſi nihili maiores, cæterum aſperi & pugnaces.

Obedientia Aethiopum.

Veſtitus Aethiopum Studium & exercitium.

ces. Milij hordeíque frequens vſus, vnde potum etiam conficiunt: cæteris carent frugibus, præter palmulas, eáſque perraras. Quidam herbis victitant, tenuioribuſque harundinum radicibus, carnibus, lacte, caſeo veſcuntur. Meroë fuit olim regni caput, clypei figuram ea inſula imitatur, ad tria milia ſtadiorum cum Nilo protenſa. Accolunt paſtores eam, qui paſſim venant, & agricolæ aurifodinas habent. Herodotus autor eſt, apud Macrobios Æthiopes æs pluris exiſtimari, quam aurum cui⁹ tam vilis ſic, vſus, vt Cambyſis legati eo profecti, fontes viderint aureis cathenis in cuſtodia vinctos. Quidam Siſamũ, alij lotum ferunt: Hebeno abundant, & Siliquaſtro, Elephantes venantur, & comedunt: Leones habent, Rhinocerota, Baſiliſcos, Pardales, Draconéſq;, qui multiplici nexu implicitos Elephantes hauſtu ſanguinis conficiunt, Hyacinthus ibi, & chryſopraſus reperiuntur. Colligitur, & Cinnamomum. Arcubus vtuntur quadricubitalibus ligneis & peruſtis, inſtruuntur bello & mulieres, quarum plerǽque oris labium æneo

Meroe olim regni Aethiopici caput.

Aurum apud Aethiopes ære vilius.

Arma æthiopum.

æneo traiectum habent circulo. Venerantur eorum quidam orientem Solem, occidentem diris supplicationibus insectantur. Mortuos nonnulli in profluentẽ deijciũt, alij fictilibus condunt dolijs, quidam etiam vitreis conditos domi in annũ asseruãt religioseq́; interim colũt, primitias offerunt. Sunt qui tradant Regem ab his potissimùm declarari, qui forma & alendorum pecorum peritia, roboreq́ue, & opibus cæteros antecellat. Fuisseq́; ius olim vt Memphiticis Sacerdotibus mortis per internuncium Imperandæ, alteriusq́ue inde mortui locũ, quum libitum esset, constituendi. Deum alterum immortalem credere, eũ qui rerum sit princeps atque vniuersi conditor: mortalem alterum, eumq́ue incertum, Regem vt dictum est, & eum, qui de ciuitate meritus sit, secundum post Regem, vt Deos venerantur. Et talis fuit ab initio, & iam ante multa secula Aethiopiæ status: hi genus ritus & mores. Hodie verò, vt se Marcus Antonius Sabellicus (ex quo maiorem partem eorum, quæ hic, & in sequentibus à nobis dicuntur, accepimus) ab ipsis loco-

Religio Aethiopum.

Sacerdotum Aethiopum autoritas

Dij Aethiopum.

Recentes Aethiopum mores.

Pretoianes, Gia, siue presbyter Ian Aethiopiæ Rex.

rum illorum indignis cognouisse dicit: Aethiopiæ Rex (quem nostri Pretoianem vocant; ac Sacerdotem Ioannem siue Ianem: illi Giam, id est, potentem) tam potens est, vt duobus, & sexaginta alijs regibus imperitare prædicetur: magnorum Antistitum desyderia ad ipsum omnia referri, atque Sacerdotia impetrari, quod Romanus Pontifex Regum Maiestati dedit. Sacerdos tamen ipse non est, nec vllis sacris initiatus. Primorũ Antistitum ingens numerus: atque cuique horum, vt minimum, viginti obediunt Episcopi. Principes atque alios maiores dignitatis Antistites, quum in apertum exeunt, crux præcedit, & aureũ vas terra refertum, vt hoc inspectum eũtem suæ admoneat mortalitatis, illa dominicę passionis. Sacerdotes procreationis causâ ducũt vxorẽ, quã, si morte amiserint, nefas est aliam superducere. Magna diuorum templa, ac nostris opulentiora, plurimumque fornicatio opere ad summum educta. Multæ piorum ordinum familiæ, Antonij, Dominici, Calaguritani, Augustini, Macharæi, Colore amiciuntur indiscreto antistitum permissu-

Sacerdotes cõiugati sunt.

Se-

Secundùm Deum optimum, deiparamq́ue virginem, ſumma in his terris veneratio Thomæ cognomento Didymo .. Regum ille maximus, quem Giam vocant, à Dauide procreatus, ſtirpe vnius gentis in tot æta tes (vt ipſi perſuaſum habent) propagata. Eſtq́ue non atro vt plurimi Æthiopum, ſed candido colore Garama vrbs Regia, quæ non muris, non parietibus conſtat, ſed tabernaculis in ordinem digeſtis ex ſerico, biſſo, pur pura intextis. Veteri inſtituto Rex in aperto agit, nec ſe intra omnia plus biduo continet: aut quia id turpe ducunt, & molle, aut quòd lege quadam non liceat. Decies centum millia hominum ad bellũ inſtruit, quingentos Elephantos, equorum ad hæc, & Camelorum ingentem numerum: & hæc vel mediocri rerum motu. Suntq́ue in tota gente familiæ ſtipendiariæ, ex quibus orti, ſigno crucis, velut cauterio inſigniuntur, cure leniter inciſa. Arcu in bello vtuntur: conto, lorica, galea. Sacerdotium in ſumma dignitate. Secunda dignitas ſapientum, quos balſamatos & Tenquatos vocant: tribuitur

Thomæ apoſtoli in Aethiopia ſumma veneratio.

Regis Aethiopum potẽtia.

Arma bellica Aethiopum.

etiam non parum innocentiæ & probitati, quam primo ſapientiæ gradu collocant. Nobilitati tertius habetur honos, ſequuntur ſtipendiarij. Iudices de vita hominis decernunt, decretum ad præfectum vrbis deferunt, quem Lycomegiam vocant: locum regis is tenet. Legibus nullis ex ſcripro vtuntur: ex bono & æquo iudicant: ſi quis adulterij ſit conuictus, quadrageſima bonorum omnium pars multa eſt, de adultera domeſtica vltio: illi quorum intereſt, puniunt. Viri dotem conſtituunt ijs, quas ſibi matrimonio iungunt, non aliunde quærunt. Mundus muliebris ex auro, quo gens plurimùm abũdat. Margaritus & ſerico, viri & fœminæ veſtitu vtuntur ad pedes demiſſo, manicato, nec vſpiam adaperto, indiſcreto colore, præterquàm nigro, qui in ea gente luctificus eſt. Defunctos lugent quadraginta dies. Lautioribus conuiuijs ſecunda menſa crudæ inferuntur carnes, quibus affabrè conciſis: reſperſisq́; aromate auidiſſimè veſcuntur. Lanificio carent, ſericũ aut linũ veſtit totam gentem: non vnus omnibus ſermo, ſed varia

Adulterij mulcta.

Dotem viri mulieribus conſtituunt.

varia loquendi ratio, varijſque diſtincta nominibus. Agriculturam exercent, & rem pecuariam: bina meſſis eſt illis: bina etiam æſtas. Quicquid Libycarum gentium ad Aethiopia hac ſeu India vſque ad occidentem Solem, omnes Mahometi impietatem colunt, viuuntque eodem ferè cultu, quo & barbari qui in Ægypto ſunt hodie, & Mauri appellantur, ab ipſa, vt creditur, Maurarum euagatione: nam ea quoque gens Libyæ non minus infeſta fuit, quàm Sarraceni diris illis temporibus, quibus magna in humanis rebus facta eſt mutatio, mores gentium, pietatis cultus terrarum nomina paſſim immutata.

Mahometus etiam in Libya obſeruatur.

Mauri in Aegypto

De Aegypti & ritu gentis vetuſto.

CAPVT V.

AEgyptus regio in Aphrica, vel ſecundum aliquos Aphricæ proxima, ab Ægypto Danai fratre ſic appellata, quum prius Aëria diceretur. Hæc teſte Plinio libro v. Ab oriente rubro mari, Paleſtinæq; coniungitur: ab occaſu Cyrenẽ & Aphricę reſiduum habet: à meridie vſq; in Æthio-

Aegypti denominatio & deſcriptio

thiopiam protenditur. A Septentrione mare Aegyptum. Eius insignes vrbes fuêre Thebæ, Abydos, Alexandria. Babylon & Mẽphis. Hodie Damiata & Soldani sedes ciuitas Chayrus siue Alcyr amplissima. In Aegypto (vt Plato iniquit) nunquam visum est pluere, sed terram ipsam Nili inundinatione quotannis post æstiuale solstitium fœcundari à plerisque inter insulas relata est, ita se Nilo scindente, vt triquetram terræ deliniet figuram: quo contingit, vt à Græcæ litteræ similitudine, sit à multis Delta cognominata. Ægyptij omnium primi duodecim Deorum nomina commenti sunt, aras & simulachra delubraque statuisse creduntur: animalia in saxis figurasse: quæ omnia planè arguunt eos ab Aethiopibus esse oriundos, qui horum omnium fuerunt auctores, vt tradit Diodorus Siculus. Eorum fæminæ olim negociari, cauponari, institoriaque obire munera consueuerunt. Viri intra murorum parietes texere, hi onera capitibus gestare, mulieres humeris: illæ stantes micturire, hi sedentes: domi vulgo ventrem exonerare, in vijs

Aegyptij ab Aethiopibus oriundi.

Mulieres Aegyptiæ virorũ obire.

Munera, viri mulierum.

vijs comessari. Mulierum nulla neque Dei cuiusquam, neque deæ Sacerdotium habuit. Initiantur non sigillatim cuique deorum, sed gregatim: quorum vnus est pontifex: vbi is defunctus est, filius eius subrogatur. Mares liberi, gentili instituto, parentes haud inuiti alebant: contrà cogebantur filiæ etiam nolentes. Pleríque mortalium in funere deglabrant capita, barbam promittunt. Aegypti promittebant capillum & barbam tōdebant: panem pedibus, lutum manibus subigebant. Horū fuit (vt Græci persuasum habuêre) & qui ab illis oriundi sunt virilia circuncidere. A dextra in sinistram literas digerunt. Horum mares binis vestibus vti moris fuit: fœminas singulis: bipartitus literarum vsus, profanus hic, ille sacer, sed vterque Aethopibus sumptus. Sacerdotes tertio quoque diē corpora rasitare, ne quid sordis, quum sacra faciunt, intercurreret. Linea ferre vestimenta, semper recens abluta, fassi munditiæ gratia se circuncisos esse, quia satius sit mundos esse quàm decoros. Vestem sacerdotes lineam tantum gestare, & calceos papy-

Lugendi defunctos ritus admirandus.

Circuncidere virilia à quibus inceptū.

Sacerdotum Aegyptiorum mundicies Faba immundū legumen non seritur neque comeditur ab Aegyptijs.

papyraceos. Fabam neque ab eis ſeri, neque alibi natam veſci. Sacerdotibus etiam illa videre prohibitum, eo quòd immundum hoc legumen ſit. Lauantur quotidie frigida aqua, interdiu ter, nocte bis Hoſtiarum capita prius execrationibus diris damnata non manducabant, ſed aut peregrinis negociatoribus venditabant ſacerdotes: aut ſi qui illa emerent, non affuiſſent, in Nilum proijciebãt. Boues mares eoſdemque mũdos, ac vitulos vniuerſi Aegyptij immolant: fœminas immolare non licet, vtpotè Iſidi conſecratas. Cibo è farre, quod quidam ſiliginem vocant, confecto victitant. Vino vtuntur facto ex hordeo: deſunt enim in ea regione vites. Victitant quoque tum piſcibus, partim crudis ad ſolem arrefactis, partim ſalſugine cõditis, tũ auibus, ſed earum crudis prius tamen ſale conditis coturnicibus anatibuſque apud locupletes: Eorũ cùm multi conuenerunt, & à cœna diſceſſum eſt, circunfert aliquis in loculo mortuum è ligno factum, aut pictura & opere maximè imitantem, longitudine cubitali omnino, aut bicubitali:

Vinum ex hordeo.

li: ostendensque singulis conuiuarum ait in hunc intuens pota, & oblectare, talis post mortem futurus. Minores maioribus natu obuij in via cedunt, atque deflectunt: aduenientibusque è sedili assurgunt: qua in re cum Lacedæmonijs conueniunt occurrentes mutuo se in vijs adorant manu genutenus demissa. Vestibus vt dixi lineis amiciuntur, circa crura fimbratis, quas Casiliras appellant: super quas candida ferunt amicula alia tanquam superiecta. Laneæ vestes neque in ædes sacras gestantur, neque vnà cum cadauere sepeliuntur. Nunc quoniam omnes, qui olim doctrina aliqua excelluêre, quique alijs gentibus leges, & vitæ instituta præscripserunt, ad Aegyptios prius, vt mores illorum, leges & sapientiam (quibus tum omnes terræ nationes facilè anteibant) perciperent transire: vt Orpheus, poetaque Homerus, Museus, Melampodes Dedalus, Lycurgus, Spartanus: deinceps Solon Atheniensis, Plato philosophus, ac Samius Pythagoras, & huius discipulus Salmoxis, Eudoxus quoque mathematicus, Democritus ab-

Mutua adoratio in vijs.

Lanearum vestium contemptus.

abderites, & Inopides Chius, Moses Hebræus, atque alij multi, vt in sacris eorum libris contineri Aegyptij sacerdotes gloriantur. Libet, conueniẽs etiam esse mihi videtur, illorum viuendi ritibus diutius immorari, vt cognoscatur, quid & quæ quisque illorum ab his acceperit, atque alio trãsportarit. Nam vt Philippus Beroaldus super Apuleianũ Asinum scribit, pleraque etiam ex Aegyptiorum relligione translata in relligionem nostram sunt, vt lineæ vestes, derasa Sacerdotum capita, vertigines in altari, pompa sacrificalis, musicæ modulamina, adorationes, preces, aliaque id genus complura. Aegyptij Reges (vt scribit Diodorus Siculus libro secundo) vitam non aliorum regnantium more, quibus voluntas pro lege est, traducebant licentia. Sed legum instituta in cogendis pecunijs quotidianoque victu sequebantur. Eorum cultui obsequioque nullus deputatus erat, neque empticius, neque domo genitus seruus, sed nobilium Sacerdotum filij, tum vltra viginti annos nati, tũ doctrina præ cæteris eruditi, vt horum corporis ministrorum

Christiana nostra religio pleraque ab Aegyptijs mutuata.

Regum Aegyptiorum seruos quales oportebat esse

rum

rum die noctuq; , astantium cõspectu motus Rex, nihil turpe cõmitteret. Raro enim potentes rerum mali euadunt, vbi desunt suarum cupiditatum ministri. Institutæ erant diei noctisque horæ quibus regi, lege permissa, agere fas erat. Mane surgentem Regem primo epistolas omnes missas capere oportebat, vt cognitis his quæ sibi agenda essent responso dato singula tempore exque ordine recte agerentur. His actis quum in virorum excellentum cœtu lauisset corpus, vestem præclaram indutus sacra dijs faciebat. Mos erat Sacerdotum principi iuxta aram hostijs deductis æstante Rege, magna voce audiente populo valetudinem prosperam omniaque bona precari, Regi iustitiam in subditos colenti: narrare insuper particulatim Regis virtutes, in deos pietatem, ac religionem, in homines humanitatem seruantis, tum illum continentem dicere, iustum, magnique animi veracem, liberalem, omnisque frænantem cupiditates, pœnas insuper mitiores quàm postularent errantis crimina exigentem, reddentẽ verò gratiam meritis ampliorẽ: plu-

Mos laudandi Reges in tẽplis obseruatus.

Criminũ Regis expurgatio.

plura his similia orans, tandem his execrationem in malos exequebatur. Tum Regem culpa purgans, omne crimen in ministros, qui Regi iniqua suaderent conijciebat. Quibus actis sacerdos & Regem ad felicem dijsque gratam vitam hortabatur & simul ad bonos mores, agendumque non quæ suaderent mali, sed quæ ad laudem & virtutem maxime pertinerent. Demum quum Rex tauro dijs sacra fecisset, Sacerdos quædam e sacris libris clarissimorum virorum cõsilia, actaque proferebat: quibus Rex monitus Imperio piè ac iustè aliorum exemplo vteretur.. Non autem pecunijs cõgregandis vacandi, iudicandique legibus solum antiquis, sed deambulandi quoque lauandique & cum vxore cubandi, omnisque degendæ vitæ tempus erat lege præstitutum. Cibo vescebantur simplici, vt quorũ mésæ nihil præter vitulũ, & anserem inferretur: vini potandi certa statuta erat mensura, qua neque farciri ventrem, neque inebriari possent. Denique ipsorum vita ea tenebatur modestia vt non à legislatore, sed à peritissimo medico ad conseruandã sanitatẽ compo-

Cibo simplici Aegyptij vescebantur

compoſita videretur: Mirabile videtur Aegypti, non ex voluntate, ſed ex lege vitam priuatam agere: ſed multo eſt mirabilius illis, neque iudicandi, neq; pecuniam congregandi, neq; puniendi quemquam per ſuperbiam aut iram, aut aliam iniuſtam ob cauſam, licentiam permiſſam. Sed veluti priuatos teneri legibus: neq; id ęgrè ferebant exiſtimantes parendo legibus ſe beatos fore. Nam ab his qui ſui indulgerent cupiditatibus, multa cenſebant fieri, quibus damna periculaq; ſubirent. Scientes enim ſæpius ſe peccare, tamen aut amore, aut odio, aut alio animi morbo victi nihilominus aberrent. Qui verò ſapientia conſilioq; vitam inſtituũt, in paucis offendunt. Hac vſi erga ſubditos iuſtitia, Reges omniũ beneuolentiã adeò aſſequuti ſunt, vt nõ ſolũ Sacerdotibus, ſed ſingulis Aegyptijs maior Regis quàm vxorum filiorumq; aut aliorum principũ, ſalutis ineſſet cura. Vita verò his moribus defunctum, oẽs communi mœſtitia lugẽt, veſtes lacerant, templis clauſis forũ non frequentant, feſta ſolemnia nõ agunt, dies ſeptuaginta duos luto deturpantes capita,

Salus regis omnibus curæ.

Luctus in regũ morte publicus.

ac sindone subtus mammas cincti, vnà viri mulieresque ducenti fermè aut trecenti circumambulant bis in dis nouãtes luctum: atque ad numerum cum cantu, virtutes regis commemorantes. Cibis animantium coctisq; ac vino omniq; mensæ apparatu abstinent. Non lauacris, non vnguentis, nõ stratis lectis, nõ venereis vtuntur: sed tanquàm defuncto filio per eos dies merentes lugent. Hoc tẽpore, quæ ad põpã funeris spectant præparatis, postremo die corpus in arca conditum ante sepulchri aditũ ponunt. Ibi breuiarium in vita ab rege gestorum de more recitant, voléntiq; facultas datur defunctum accusandi. Astant sacerdotes, mortui recte facta laudãtes, populus is permagnus est, qui exequias circumstat applaudens veris laudibus, in reliquis magno reclamãs tumultu. Quo accidit vt plures reges repugnante multitudine, solito caruerint sepulchri honore ac magnificentia. Is timor coëgit Aegypti reges iustè viuere, veritos futurã post mortem plebis iram, atque odiũ sempiternum. Antiquorum Regum viuendi mos hic maximè fuit. Aegypto

Aegyptiorũ regũ funeratio.

Quid coëgerit Aegypti Reges iuste viuere.

pto omni in plures partes, quarũ quę libet Græco verbo νομός appellabatur, diuisa: cuilibet prætoraderat, qui omnium haberet curam. Aegypti vectigalibus trifariam partitis, priorem portionem percipit collegium Sacerdotum magna apud incolas autorita te: tum propter deorum curam, tum propter doctrinam, qua plures erudiuntur. Hanc partem tum ad sacrificiorum ministeria, tum ad priuatę vitæ commoda impertiunt: neq; enim deorum cultum omittendum putãt, neq; publici consilij vtilitatiq; ministris æquum censent vitæ commoda deesse. Adsunt eñi grauibus in rebus hi semper consilio atque opere regibus, tum astrorum peritia tum verò sacrificiis futura prædicentes. Ex libris præterea sacris priorum gesta referunt, quibus Reges in agendis noscant, quę sint profutura. Non enim, quemadmodum apud Græcos, vnus homo aut vnica mulier sacris pręest: sed plures in cultu deorũ honoreque versantur, qui eandem sacrorum curam filijs tradunt. Hi omnes immunes sunt, secundumq; post Reges honoris dignitatisq; locũ tenent. Altera

Aegypti vetus administratio.

portio ad Reges peruenit, quã & ad bella & ad vitæ cultũ, tum ad liberalitatem erga strenuos viros pro meritis impendunt. Qua ex rẽ fit, vt populares nullo grauentur tributo. Tertiam percipiunt milites: & qui belli sunt instituti ministerio, vt hoc stipẽdio accepto paratiorem habeant animũ ad bellorũ pericula obeunda. Est insuper eorum politia in tria hominum genera instituta. Agricolarum, pastorum, & opificum. Agricolæ parua quadam mercede à Sacerdotibus regeq; aut militibus agros mercati per omnem ætatem ab ipsa pueritia rei rusticæ sine intermissione vacant: quo fit, vt agricultura cęteris tum ob doctrinam à parentibus perceptam, tum ob continuum vsum, præstent. Eodem modo & pastores cura atq; arte regendi pecoris à patribus accepta semper in eo gubernãdo ætatem agunt. Artes quoq; apud Aegyptios admodum excultas videmus, & ad summum perductas. Nam soli Ægyptij opifices, omissa rerum publicarũ cura, nullum nisi aut legibus permissum, aut à patre traditum opus exercent: vt neq; eos docentis inuidia, neque

Politiæ Aegyptiorum in triplici in hominũ genere consistebat.

Agricolæ.

Pastores.

Opifices.

que ciuile odium, neq; aliud quid ab instituto impediat exercitio. Iudicia vero eorum non casu fiebant, sed ratione: existimabãt enim rite facta plurimum vitæ mortalium prodesse. Nã punire nocentes auxiliũ ferre oppressis, optimam ad prohibenda mala facinora viam putant. Pœnam verò delicti aut pecunia aut gratia tolli existimabant confusionem vitæ communis fore. Quamobrem ex ciuitatibus clarioribus, vt Heliopoli, Memphi, Thebis viros optimos eligebãt, quos iudicijs præficerent. qui iudicum consessus, neque Athenarum Areopagitis; nec Lacedæmoniorum Senatui longo tempore posteà institutis cedere videbantur. Postquàm hi conuenerant triginta numero, inter se eligebant optimum virum, quem iudicij principem constituebant, in locum cuius ciuitas alium iudicem substituebat: his omnibus victus, sed principi opulentior à Rege dabatur: is aurea cathena signũ varijs ornatum lapidibus à collo suspensum, quod appellabant veritatem, gestabar. Cœptis iudicijs ac signo veritatis à principe iudicum proposito, omnibusque le-

Iudicia Aegyptiorum nõ casu, sed ratione.

Iudicium electio.

Iudicibus Aegyptiorũ victus a Rege dabatur.

Veritas insigne iudicium principis.

gibus, quæ octo libris continebātur in medio eorum constitutis. Mos erat accusatorem scribere ea, in quibus alium accusabat, modumque patratæ iniuriæ, aut damni facti, quanti eam extimaret scribere. Reo tēpus dabatur rescribendi ad singula: & aut se id nō fecisse, aut rectè fecisse purgandi aut iniuriam vel damnum minoris extimandi. Rursus accusatori reoq; inuicem respondendi locus erat. Ita bis auditis litigatoribus, cùm iudices de controuersia quæsiuissent, princeps signo veritatis in partem veriorem verso, sententiam ferebat: hic mos iudiciorum erat. Quoniam de legum institutione mentio incidit, haud alienum ab instituto erit, antiquas Aegyptiorum leges etiam referre, quo cognoscatur, quantum cæteris præstent, & rerum ordine & vtilitate. Primum periuri capite mulctabātur, tanquàm qui duplici tenerentur scelere: vt qui ad pietatem in Deos violarent, & fidem inter homines tollerent, maximum societatis vinculum humanæ. Si quis iter faciens aut hominem à latronibus cædi comperiret, aut quamlibet iniuriam per-

Periuriū capitale fuit apud Aegyptios.

perpeti, neque ſubueniret auxilio (ſi poſſet) mortis erat reus: Si auxilium ferre non poſſet, denunciare latrones tenebatur, & iniuriam accuſatione proſequi: qui ea negligebat plagis ad certum numerum plectebatur, triduoque carebat cibo. Falſo quempiam accuſans, ſi poſtmodum ad iudicium delatus foret, penam calumniatoribus ſtatutam ſubibat. Aegyptij omnes ſcripta nomina ſua ad præſides, & ſimul quo exercitio viuere deferre: qua in re ſi quis mentiretur, aut ſi iniuſto viueret quæſtu, in mortis incidebat pœnam. Si quis ſponte aut liberum aut ſeruũ occidiſſet, morte damnare leges iubebant: quæ non fortunæ conditionem, ſed conſilium facti prudentes, homines à ſceleribus deterrebant, & ſimul vindicata ſerui morte reddebantur liberi ſecuriores. Patribus qui filios occiderent, non erat pœna mortis indicta, ſed tribus diebus noctibusq; continuis edictum vt circa defuncti corpus aſſiſteret publica etiam cuſtodia aſtante. Non enim iuſtum putabant, eũ vita priuari, que vitę filijs autor fuiſſet: ſed potius cõtinuo dolore factiq; pęnitentia af-

Homicidium morte inhibitum.

Lex alia in parentes qui liberos occiderent.

Lex in parricidas atrocissima.

affligi, quò cęteri ab simili facto auerterentur. Parricidis exquisitam imposuerunt pœnam. Nam articulatim præacutis calamis cæsos iubebant viuos supra spinarum aceruum comburi: maximum inter mortales iudicantes scelus, ei mortem per vim inferre, à quo vitam accepisset. Mulierum morti destinatarum si pregnantes essent, partus expectabatur: existimantes penitus iniquum esse, eum, qui nihil commisisset, vnà cum facinoroso pœnam pati: aut duos plecti, quũ vnus deliquisset: In bellis qui aut ordinem reliquissent, aut non parerent ducibus, non plectebantur morte, sed maxima omnium ignominia: qua postmodo virtute & recte factis deleta, ad priorem statum redirent. Ea lex & homines assuefaciebat, vt id dedecus pessimum malum, mortéq; ipsa grauius censerent. His qui secreta hostibus reuelassent linguam lex iubebat abscindi. Et qui monetã circunderet, aut adulterinã cuderet, aut pondus vel signa immutaret, aut literis inscriberet, aut de scripto demeret, aut falsas syngraphas afferret: ambæ amputabantur

Lex castrensis ignominiosa.

Lex in monetarum falsarios.

ma-

manus, vt quæ corporis pars peccasset, per vniuersam vitã lueret pœnã. Cæteri quoque aliorũ calamitate moniti: ab simili scelere abstinerent. Asperæ etiã pœnæ circa mulierum delicta statute erãt. Nã ei, qui mulierem liberã violasset virilia execabantur: quoniam vno crimine tria haud parua scelera complexus esset iniuriam, corruptelã, & liberorum confusionẽ. In adulterio spontaneo deprehẽsus virgis cædebatur ad mille plagas: mulier náso mutilabatur. Quo dedecore vultus maculatus ea mulctaretur parte, qua maxime facies exornatur. Legũ quæ ad hominum cõmercia pertinẽt, Bocchoridẽ latorẽ fuisse scribut. Hæ mandãt, creditis absq; scriptura mutuo pecunijs, si negarentur, stari debitoris iuramento: vt quæ iusiurandũ veluti religiosam rẽ magni extimarẽt. Nam cùm certũ sit ijs, qui sæpius iurant abrogari fidẽ: plurimi ducunt, ne boni viri nomen amittatur, raro ad iuramentũ descendere. Legis insuper lator omnem fidẽ in virtute constituens, bonis moribus iudicauit assuefieri homines ad probitatẽ, ne indigni fide viderentur, debere. Iniquum etiam putauit eis,

Lex in mœchos.

Lex in adulteros & adulteras.

Bocchorides legislator,

Ad iuramentum raro descendendum.

quibus absque iuramento credita pecunia esset, de re sua iurantibus non præstari fidem. Fœnus quod ex scripto contrahebatur, prohibuit vltra cõtracti mutui duplum exigi: solutio ex bonis debitoris solùm fiebat. Corpus non poterat addici creditori: putabat enim oportere bona tantũ subdita esse debitis. Corpora, quorũ opera & bello & pace vterentur, ciuitatibus addicta esse. Non enim æquum videbatur milites, qui pro patriæ salute pericula subirent, pro vsuris in carcerem duci, quam etiam legem Solon videtur ad Athenienses transtulisse: quam Sisateam appellauit: decernens ne ob vsuras ciuium corpora necterentur. Lex priuatim præterea de furibus apud solos Aegyptos hæc erat. Iubebat eos qui furari volebant, nomen suum apud principem sacerdotum scribere, atque e vestigio furtum ad eum deferre, similiter quibus res furto erepta erat, ad eundem rei sublatæ tempus diem & horã scribere tenebantur. Hoc modo facilè inuento furto, qui rem amisisset, quarta multabatur parte, quæ daretur furi: satius legislator esse duxit, quum

Lex fœnatoribus data.

Lex de furto admiranda.

quum impoſſibile eſſet, prohiberi furta, alicuius portionis, quam totius rei amiſſæ homines iacturam pati. Nuptiarum non idem apud Aegyptios mos eſt. Sacerdotibus vnam tantum vxorem ducere licet. Reliqui pro voluntate & facultatibus plures habent. Nullus ex eis nec ex ſerua quidem empta genitus ſpurius habetur. Solum enim patrem exiſtimant generis auctorem, matrem & nutrimentum & locum infonti præbere. Natos adeò parua educant faciliq́ue impenſa, vt vix credi poſſit. Nam tum ſcriptorum, tum alijs radicibus, quas ſub cineribus coquũt, tum caulibus paluſtribus, quas partim coctas, partim aſſas igni, partim crudas pro cibo præbent, liberos nutriũt: diſcalſiati nudiq; maiori ex parte ob patriæ temperiẽ vitam ducunt. Omnes ſumptus in pueros, quouſq; ad ætatem perueniant, à parentibus, impenſus nõ excedit dragmas viginti. Erudiunt ſacerdotes filios & literis, quæ appellantur ſacræ, & alijs quæ ad cõmunem ſpectant doctrinã, vt plurimum Geometriæ, Arithmeticæque ſtudio intenti, Paleſtræ aut Muſicæ

Matrimonia.

Puerorũ educacio & impenſa modica.

Musicæ non vacant, existimantes quotidianum illius exercitium iunioribus infirmum esse, & periculosum. Ex eoquè breuiores vires effici. Musicam non solum inutilem, sed nocuã ducunt, tãquàm virorum animos effœminantem. Morbos vel ieiunio curãt, vel vomitu: idq; aut quotidie, aut tribus diebus aut quatuor interiectis: asserunt enim ex ciborum superfluitate omneis creari morbos: eam ergo ad valetudinem curam esse optimam quæ morborum principia auferat. In militiam aut peregrinationẽ profecti, nulla impẽsa mercede curantur. Medici enim ex puplico victum sumunt, ægros secundum legẽ curant ab antiquis medicis comprobatisque scriptoribus traditã. Si quis normam sacri libri sequutus infirmum curare nequiuerit, omni caret crimine: si præter ea, quâm quę libris continentur, illum curauerit morte punitur. Credidit enim legislator ea medendi cura, quę plurimo tempore ab antiquis medicis obseruata profectaque sit, haud facilè meliorem reperiri posse. Colũt Ægyptij animãtia quædã præter modum, non solũ viua sed

Musica dãnatur ab Aegyptijs.

Morbos Aegyptij vomitis curant aut ieiunio.

Medici Aegyptiorum.

Variorũ animaliũ cultura portẽtosa.

ſed etiam mortua: ſicut Felem, Icneumonas, Canes, Accipitres. Ibides, Lupos, Crocodillos, & cuiuſmodi plura. Non ſolum horum cultum palàm profiteri non erubeſcunt, ſed tanquàm in honoribus Deorum effuſi, id laudi ſibi & decori ducũt. Cumque ſignis illorũ proprijs vrbes, & varia loca circumeant procul oſtentantes, quæ ſeruẽt animalia, ea more ſupplicium ſinguli venerantur. Cùm aliquod eorum moritur, ſindone contectum eum vlulatu pectus percutientes ſale liniunt: ac Cedri liquore vnguentisq; odoriferis, quò diutius ſeruetur corpus vnctũ in ſacris locis ſepeliũt. Siquis aliquod horũ animaliũ ſpõte occiderit, morte dãnatur, Æluro & Ibide exceptis, quos ſi quis ſpõte vel ſecus occiderit, interficitur accurrente turba, & abſque iudicio hominem varijs ſupplicijs adfectum interficiunt. Quo timore, qui hos mortuos conſpexit, procul aſtans, lamentatur, teſtificans animal abſque ſua culpa mortuum eſſe. Nutriuntur hęc animalia ſumma cura atque impenſa in templorum ambitu à viris haud quaquàm contemnendis. quę ſimilagine

Ibidem velſe lẽ apud Aegyptios interſiciens interficitur.

Animalia in templis ſplendide nutriuntur.

gine & alica varijsque epulis lacte conditis cibant, anseres tũ elixos tũ assatos apponunt quotidie. His, quæ cruda edunt, aues captas præbent, denique ea omnia magna sustentant cura atque sumptu. Eorum mortem æquæ ac filiorum lugent sepeliuntque sumptuosius, quàm eorum facultas ferat, ita, vt Ptolomæo Lago Aegyptum tenente, quum bos in Memphi ex senecta mortuus esset, qui illius nutriendi curam ceperat, pecuniam, quæ in eius sumptu data erat permagnã ac insuper quinquaginta talenta argenti mutuo à Ptolomæo sumpta, in eius sepulturam impendit. Videbuntur forsitan hæc, quæ diximus miranda, sed nequaquàm minus admirabatur quis, si quid apud quosq; Ægyptios fit consyderet in funere mortuorum. Nam vbi aliquis defunctus est, propinqui omnes amici, qui deturpato luto capite lugentes ciuitatem, quo ad mortuus sepeliatur, circumeunt, interim neque lauantur, neque vinum capiunt, aut cibum nisi vilem, neq; vestibus vtuntur splendidis. Sepulchrorum tres habẽt species, sumptuosos, mediocres, & humiles

Apis bos mortuus maximo sumptu sepultus.

Mortuorũ funeratio apud Aegyptios admiranda.

les. In prima argenti talentum exponunt. In secũda minas viginti. In vltima parum quid sumptus irrogatur. Qui funera mortuorum curant, eo exercitio à maioribus tradito funeris impensam domesticis descriptam ferunt, scrutantes quanti velint celebrari funus: conuentione facta, corpus eis traditur, vt iuxta impensam curètur funus. Primus grammaticus (ita enim appellatur) posito humi corpore, circa ilia describit, quantum à sinistra parte incidatur: deinde qui dicitur scissor habens lapidem æthiopicum, quantum lex finit latus aperit, subitoq; cursu à prosequentibus, qui astant, lapidesque cum execratione in eum iacientibus fugis. Existimant enim odiũ inhęrere, quicũq; amici corpus vulnere illato violarit, Curatores verò corporis, hos salitores appellant, honore digni existimationeq; habentur, vtuntur enim sacerdotibus templaq; pariter ingrediuntur. His penes cadauer astãtibus, vn⁹ per scissurã corporis interiora præter renes & cor ducit. Quę singula alter vino phœnicco ex rebus odoriferis lauat, deinde corpus totum

tum primum ex cedro, tũ alijs pretiosis vnguentis vngũt dies amplius triginta, Myrrha deinde ac cinnamomo, cęterisque rebus liniunt, quæ nõ solum id seruare diutiuè, sed odoriferũ reddere queant. Curatum cadauer cognatis tradũnt defuncti: Ita singulis eius partibus etiam superciliorum palpebratumq; pilis integre seruatis, vt omnis corporis species dormientis more integra perduret. Antequàm sepeliatur corpus prædicitur a cognatis tum iudicibus, tum defuncti amicis sepulturæ dies, asserentes illum mortuum paludem trãsiturũ. Astantibus iudicibus amplius quadraginta numero, sedentibusque in præparato vltra stagnum Hemicyclio trahitur nauis ad id composita ab his, quibus ea cura iniuncta est, tum antequàm corpus in arcam condatur, permittitur lege volenti accusare mortuum. Si quis probatur male vixisse, Iudices sententiam serunt, qua censent corpus eius sepulchro priuandum. Qui deprehenditur iniuste crimen obiecisse magna multatur pœna. Quum deest accusator, aut, per calumniã accusatum constat,

Defunctorũ vita apud Aegyptios iudicio discutitur

constat, cognati finito luctu, ad laudes mortui vertuntur; nil de genere eius, sicut Græci consueuerunt, narrantes. Existimant enim se omnes Ægyptij pariter nobiles esse, sed ordientes à pueritia, in qua vitæ institutionem, eruditionemque recensent, ad viri ætatem descendunt, eius erga deos religionem, iustitiam, continentiã, virtutesque cæteras commemorantes inuocatis verò inferis Dijs, precantur, vt eum inter pios locent: ad quæ verba omnis multitudo correspondet gloriam mortui extollens, tanquam apud inferos cum beatis semper futuri. Sepeliunt posteà quique suos, hi in proprijs sepulchris, hi quibus ea desunt domi apud firmiorum parietem arca corporis erecta. Qui verò crimine aliquo in fœnore sepultura prohibentur domi absque arca ponuntur. Quos posteri ditiores facti, ac debita crimina soluentes honorificè sepeliunt. Mox est apud eos defunctorum parẽtum corpora dare in pignus creditori. Summa illos, qui non redimunt, sequitur infamia, & sepultura carent. Mirabitur quis meritò eos, qui hæc instituerunt, non solum

Defunctorũ parentum corpora creditoribus oppignerantur.

quæ ad viuentium mores ſpectarent proſequutos, ſed etiam quæ ad mortuorum ſepulchra cultumq́ue pertinerent. Adeò hoc pacto ad bonos mores quantum fieri poſſet componi vitam hominum exiſtamabant Græci ſanè, qui fictis fabulis, ac poëtarum dictis fidem excedentibus de piorum meritis, malorumq́ue pœna tradiderunt, nequaquàm potuerunt ſuis ſcriptis traducere homines ad virtutem. Quin econtrà potiùs deriſi contemptiq́ue ſunt ab improbis. Apud Ægyptios verò non fabulis, ſed viſu, impijs pœna, iuſtis laus impartita. Singulis diebus vtroſque eorum, quæ vitæ vtilia exiſtant admonent: quum videant cuique pro his, quæ egit debiti pręmij memoriam impendi. Qua ex cauſa ad meliorem ſinguli vertuntur viuendi normam. Eas enim optimas eſſe leges putandum eſt, quibus non diuites, ſed honeſti prudentesq́ue homines fiant: & hæc de Aegyptijs: nunc de reliquis Aphricæ populis.

De

De pœnis & cæteris Aphricæ populis.

CAPVT. VI.

POenorũ multæ sunt & variç nationes: Adrimachidæ Aegyptũ versus siti, eisdẽ quibus Aegyptij moribus vtuntur, Vestem gestãt qualẽ & alij Pœni, vxores eorũ in vtroq; crure armillam æreã habent: capitis comã nutriunt: pedũculos suos, quos quisq; capit, præmordet, atque ita abijcit: quod isti tantum ex omnibus pœnis factitant. Solique virgines nupturas regi exhibent, quæ illi placida fuerit eã deuirginat. Nasamones grandis & dira natio nauiũ syrtibus inuolutarũ spoliatores: sub æstatem relictis ad mare pecoribus descendunt ad locũ augilem decepturi palmulas, quæ ibi permultæ & speciosæ sunt, & fructiferæ omnes. Ex quibus ibi palmulas immaturas decerpserunt, ad Solem siccantes maturè faciunt: deinde lacte maceratas sorbillant. Vxores plures singuli è cõsuetudine habent, & cum his in porpatulo coëunt, eodem penè, quo & Massagetæ modo, nisi quòd hi prius scipionem præ-

Nupturę regi deuirginandæ exhibentur.

Nasamones nauium expoliatores.

tendant. Mos etiam Nasamonibus est, quum quis primum ducit vxorem, vt sponsa singulos conuiuas adeat veneris gratia, & vt quisque cum ea concubuit, donum det illi, quod secum habet domo allatum. Iureiurando ac diuinatione tali vtuntur per eos viros, qui iustissimi atque optimi apud illos fuisse dicuntur: iurant illorum sepulchra tangentes, diuinant ad suorum accedentes monumēta: & illi vbi preces peregerint indormiunt: vbi quodque per quietem insomnium viderunt, eo vtuntur. Fidei dandæ consuetudo hæc est: de manu alterius vterq; sumpto inuicem poculo bibit: quod si nihil humoris habuerint sumptū è terra cinerem lingūt. Garamantes omnium hominum commercia aspectumq; refugiūt: nihil bellicæ armaturæ habētes, nec defendere quidē sese audētes, supra Nasamones incolūt, Circa maritima verò occasum versus his Macæ confines sunt: qui summū capitis verticem radūt in medio capillos crescere sinentes, hinc atque hinc in orbē tondentes. In bellū subterraneorū struthionū pelles pro argumēto ferūt Guidanes Macis cum ter-

Sponsa apud Nasamones à singulis conuiuis cognoscitur.

Fidei danda consuetudo.

Garamantes hominum cōmercia fugiūt

termini: quorum mulieres fimbrias pelliceas ferunt, singulæ multas: ob hoc (vt memoratur) quòd vt à quoq; viro veneté passa est, fimbriam orat & vt quæq; plurimas habet, ita præclarissima censetur, tanquàm à pluribus viris adamata. Machlyes circa paludem Tritonidẽ habitãtes occiput crinitum gestant. Auses verò anteriorem capitis partem. Horũ virgines anniuersatio Mineruæ festo in honorem ipsius Deæ indignè inter se bifariam diuisæ præliantur lapidibus fustibusque, dicentes se morem patrium seruare ei, quam Mineruam dicimus, & quæ virgines ex vulneribus decedunt, eas falsas virgines appellant: sed priusquàm à pugnando desistunt hoc faciunt, quæ virgo in pugnam optimam operam nauauit, eam semper communi sensu cæteræ virgines exornant: tum cætera armatura Græca, tum crista Corinthia, & curruí impositam circa paludem circunferent. Iidem promiscuè cum mulieribus non vna habitantes, sed pecudum more concubunt: vbi apud mulierem puer robustus est factus, apud quem virum habitare sustinet

Fimbria Veneris pretium

Virginum decertatio in Mineruæ festo.

(nam tertio quoque menſe viri conueniunt) eius filius cenſetur. Atlantes à monte Atlante, iuxta quem habitant, appellati, ἀνώνυμοι ſunt, id eſt, nomen proprium ſinguli non habent, Solem tranſcendentem execrantur, eique propterea omnia conuitia ingerunt, quod torridus & ipſos & regionem perdat, nullo animante veſcuntur, nec ſomnia vlla cernunt. Paſtoricij Aphri carne & lacte victitant nihil vaccinum guſtantes, quia nec Aegyptij ſuem guſtant, nec vaccam alunt, nec Cyrene fœminæ ferire eas ſibi fas putant, ob Iſidem, quæ in Aegypto eſt: cui & ieiunia, & dies feſtos agunt ſtudioſè. At mulieres Barceæ non modo guſtu vaccinæ carnis, ſed etiã ſuillæ abſtinẽt, filij ipſorũ vbi quadrimi effecti ſunt, venas verticis quidem etiam temporum illorum lana ſuccida inurũt, ob eam cauſam, ne vllo vnquam tempore pituita officiat capite defluens: eaque de re ſe aiunt eſſe optima valetudine. Eo

Sacrificandi ritus. modo ſacrificant: vbi pro primitiis pecudis aurem præciderunt, eam ſupra modum abiiciunt, hoc acto, ceruicem eius auertunt. Solis omnium deo

deorum immolant Soli & Lunæ. Defunctos, vt Græci, sepeliunt omnes Aphri, præter Nasamones, qui illos sedentes sepeliunt, obseruātes, vt dū quis cœpit agere animā, eum sedentem constituant, ne supinus expiret. Domicilia eorum sunt virgultis compacta suspensis circa lentiscos: & ea quoquo versus versatilia. Maxies dexteram capitis partem comatam gestant, sinistram radunt corpus minio tingūt, asserētes se à Troianis esse oriundos. Zabicum Maxibus confiniū fœminę aurigantur currus in bellum. Zigantes (vbi magnam vim mellis apes conficiunt, sed multò plus opifices viri facere dicuntur) omnes minio inficiuntur, ac simiis vescuntur, quarum affatim gignitur iis, qui in montibus degunt. Hi omnes Libyci vita sylueftri sub diuo, vt plurimum habitant, victu (ferarum more) contenti, nil domesticum edūt nullis vestibus, præter caprarum pellibus, regunt corpora. Potentiores inter eos, nullas habēt ciuitates, sed turres aquis proximas, condentes in eis, quę vsui supersunt. Subditos populos singulis annis adiurant, vt prin

Sepeliendi ritus.

Lybicarū gentium vita.

cipi pareant, obtemperantes, vt socios diligant: abnuentes imperium, vt latrones persequantur. Eorum arma sunt & regioni & moribus congrua. Nam cum sint corporibus leues, patria verò vt plurimũ plana, neque ense, neq; gladiis, neque armis vtuntur in bello. Tris tantum ferunt hastas, lapidesq; in vasis ex corio factis delectos, cũ his errantes, tum in congressu, tum etiam recessu: primo ferire hostem conantur ad cursum, lapides recte iaciendos longo vsu edocti. Erga externos nullum ius, nullamque seruãt fidem. Throglodytæ (qui & à Græcis, quòd ex pecoribus viuant, pastores appellantur) Æthiopiæ populi cœtus ac tyrrannos inter se constituunt. Vxores ac filios habent communes, excepto (qui vnicam tenet) tyranno. Huic appropinquanti multam tyrannus irrogat certo pecudum numero. Ethesiarum tempore, quo maximi decidunt imbres sanguine & lacte immixti, paulumq; coctis nutriuntur. Aestu solis deficientibus pascuis ad loco declinant palustria, pro quibus solis inuicem certant. Pecora vetusta aut in morbos caden

Pelligerandi ritus.

Troglodytæ qui etiam pastores dicũtur.

Ethesiarum id est ventorum qui xl. dies post caniculæ exortum perflant.

eadentia occidũt, exq; his per omne viuunt tempus. Parentum nomina minimè indiderunt filiis, sed tauri, arietis, ouis. Et hos quidẽ patres, hos matres, quoniam ab his, non à parentibus quotidianus præbeatur cibus, appellant. Vtũtur potu Idiotæ Paliuri arboris succo: potentiores ex quodam flore expresso, qui est deterrimo nostro musto persimilis. Armentorum greges secum ducentes varias, ne iisdem in locis morentur diutius, regiones mutant. Corpora, præter vitilia, quæ pellibus teguntur, nudi. Pudenda Troglodytæ omnes velut Ægyptij circuncidunt, his demptis, quos à causa claudos appellant. Hi soli intra regionem hesternorum habitantes ab infantia nõ nouacula inciduntur. Arma ferunt Troglodytę ij, quos dicunt Megauares: scutum ex corio crudo bouis, rotundum, & ferratam clauam: alij arcus lanceasq;, Sepulchra nihili penitus curant: nam paliuri viminibus corpus ligantes defuncti ceruicem cruribus appelicant, deinde cadauer in loco editiori positum lapidibus ridentes obruunt, impositoque supra saxorum aceruum capræ

cornu abeunt nullo dolore moti. Bellantur inuicem non vt Græci, ob iram, aut ambitionem, sed pabuli gratia: In eorum concertationibus primum iactis lapidibus, quoad aliqui vulnerantur concertant: tum arcu quo admodũ exercitati sunt pugnantes mutuis vulneribus cadũt. Ea certamina dirimunt, quæ ætate præcedunt fœminæ: quibus nullo periculo in medium prodeuntibus (nefas est enim has vllo pacto lædere) extemplo à certamine cessant. Inualidi obsenium armenta sequi, gutture bouis cauda adstricto vitam finiunt. Qui mortem differt, licet volentem eodem modo (admonitum tamen anteà) vita priuare: ibiq; habetur beneficij loco. Febricitantes item, aut morbo incurabili correptos, simili adficiunt morte. Maximum arbitrantur malorum ab eo vitam diligi, qui nequeat aliquid agere dignum vita. Herodotus scribit: Troglodytas specus in quibus habitent excauare, nullo habendi diuitias desiderio teneri: quum paupertati se voluntariæ addicarint: tantum lapide vno gloriari, quem Exaconthalitum nominamus:

Certamina fœminæ dirimunt.

mus:

mus: Serpentum carnibus veſci. Sermonis ad hæc ignaros eſſe, & propter hoc ſtridere magis quàm loqui. Alia in Aethiopia, quæ ſupra Ægyptum eſt habitat gens, Rizophagi vocantur, radices arundinum, quas ex propinquis locis effodiunt, magna cura lauantes barbari lapidibus terũt, quoad molles factæ cohæreant: deinde placentas ad modum lateris, quãtum manus capit factas, atque ad ſolem decoctas mandunt. Quem ſolum cibum, ipſi per omnem vitam ſuauem atque affatim habẽt, eò quòd pacem continuam ſeruent. Bellantur tamen cũ leonibus, qui è deſerto vmbræ cauſa, & vt minores venentur feras egreſſi, Aethiopum multos ex paludibus exeuntes dilaniant. Et iamdudum ea delata eſſet à leonibus natio, niſi natura eis ſpontè præſidium tuliſſet. Nam ſub ortum canis mirabilis atque innumera nullo agitante vento culicum multitudo ad ea loca aduolat. Homines ad paludes fugientes minimè lædũt: leones abire ex his regionibus cõpellunt, tum morſu tum vocis ſono territos. His propinqui ſunt Ilophagi Spermatophagique:

ῥιζοφάγοι radicibus victitantes.

Rizophagi leonibus prædæ ſunt.

giq̃ue:quorũ hi quidem fructus, qui æstate ex arboribus decidũt colligentes absq; labore edũt:reliquo tempore herbam in vmbrosis nascentem locis decerpunt, quæ vitæ subuenit in egestate. Ilophagi verò cum filiis vxoribusq̃ue ad loca campestria accedentes arbores ascendunt, ac teneras ramorum summitates auferunt: tantam ex cõtinuo vsu ramos ascendendi peritiam habentes, vt (quod incredibile videtur) de arbore in arborem velut aues prosiliant, ascendantq̃ue tenues absq; periculo ramos, macilentiale vitateq̃ue corporis nixi: quòd si quando pedes labantur, manibus ramis cõprehẽsis sese à casu peroportunè vindicant, quod si fortè diciderint nulla in re propter corporis leuitatem leduntur:ita ramis tenerioribus dente exesis ventrẽ farciunt. Hi semper incedũt nudo corpore communesq; vxores ac liberos habẽt. Pugnant inuicem pro locis armari baculis aduersus alios ad dominantur victis: moriuntur vt plurimum fame, quum deficiẽte visu corpus priuetur eo sensu,quo cibum quærebat: Reliquam circa regionẽ Aethiopes tenent, qui Cy-

Homines de arbore in arborem vt aues prosilientes.

necí

neci dicuntur, numero haud multi, vita ab reliquis diuersa. Syluestrem enim incolentes patriam, & penitus asperam, rarisque equarum fontibus, super arbores ferarum timore dormiunt Sub auroram ad aquatum decursus armati prodeuntes se abscundunt inter arborum frondes. Sub æstu verò solijs agrestes boues pardalesq; ac varia ferarum genera cùm caloris tum sitis impatientia ad aquas potus causa confluunt. Repletas grauesque aqua bestias Æthiopes ex arboribus descendentes adoriuntur, ac lignis adustis saxisque sagittis occisas, perque cœtus diuisas edunt. Aliquando verò quamuis perrarò & ipsi à valentiori bestia interficiũtur: sed multas ipsi dolo & arte valentiores beluas capiunt. Si quando desint animalia, aute à captorum pelles madefactas remotis pilis ad ignem lenem ponunt: dispartitasque singulis auidè ad satietatem sumunt. Impuberes pueros exercent ad certum signum iacere, telis cibum præbentes his, qui signum re tigêre: ideo iaculatores optimi euadũt vrgente fame. Acridophagi deserto cotermini homines sunt paulo

Cynecifera-rum timore super arbores habitant.

ἀκριδοφάγοι locustis victitantes.

cæ-

cæteris breuiores macilenti ac supra modum nigri. Veris tempore zephyrus ac Licycus venti infinitum penè locustarum ex deserto ad eos deferunt numerum. Hæ permagnæ sunt, sed colore alarum turpi ac squalido, Aethiopes ad id assueti in quandam latam longamque multis stadijs conuallem plurimum materiei ex propinquis locis ingerunt: quum suo tem pore tanquam locustarum nubes à ventis supra vallem defertur, materiem congestam, omnemq; loci herbam ante à succisam incendunt. Locustæ desuper volātes iugenti fumo enectæ paulum vltrà vallam ad terrā tanta decidunt copia, vt victum omni genti abundè præbeāt. Has enim Sale (quem regio plurimum fert) superinfuso diutius seruant, cibum gustu eis suauem: hic est solus eorū per omne tempus locustarum victus. Neque enim pecora nutriunt, neque pisces edunt, procul à mari positi: neq; vllum aliud vitæ adminiculum habēt. Corpore leues sunt, veloces cursu, & vitæ breuis: vt qui longissimè viuunt, quadragesimum non excedunt annum. Finis eorum nō solum mirabi-
lis

lis est, sed & incredibilis. Nam propinquante senecta, pediculi alati, non solum visu varij, sed specie horridi, ac turpes, in corporibus nati ventrem primo, tum pectus, deinde totum corpus paruo tempore exedunt. Qui morbum patitur primum veluti scabie cuiusdam pruritu allectus, corpus scalpit, voluptate simul & dolore perceptis. Deinde exorientibus pediculis simul effluente sanie, morbi acerbitate ac dolore percitus, vnguibus corpus magno cum gemitu lacerat. Tanta verò vermium copia effluit: alijs super alios tanquã ex perforato vase, scaturientibus, vt deleri nequeãt: hoc pacto siue cibi, siue aéris causa miserũ sortiuntur vitæ finẽ. *Pthibiria & acridophagi moriuntur.*
Extremas ad meridiem Aphricæ partes viri habitãt à Grecis Cynnamimi, à vicinis Barbaris syluestres appellati. Barbas habent admodũ magnas, greges syluestrium canum nutrientes præsidia vitæ. Nã ab æstiuo tropico, vsq; ad medium hyemis Indici boues innumera multitudine eorum patriã ingrediuntur: causa incerta est, vtrum (ne alias insectantes se feras fugiãt: an past⁹ penuria, an alio natu- *Cynnamimi siue Syluestres, canum greges nutriunt.*

ræ (quæ omnia miranda gignit) impulsu hominibus ignoto acti. His homines, quum obsistere nequeant, suis feri viribus, se canibus tuentur: quibus in venatione vsi, boues per multos capiunt. Et hos quidem recentes edunt, hos saliunt ad futurum vsum. Multa insuper & alia animantia à canibus capta commedunt. Postremi qui ad meridiem habitant, in hominis forma ferarum vitam ducunt Ichthophagi, sub Troglodyticam oram in Arabico sinu Barbaræ gentes. Nudi per omnem vitam degunt, vxores filiosque communes habent, bestijs similes: vt qui neque voluptatis, neque doloris vllum: nisi naturalem sensum percipiant, neque turpis neque honesti discrimen norint. Habitacula habent non longe à mari iuxta promontoria, vbi, non solū profundæ cauernæ, sed conualles immensæ & angustæ speluncæ existunt, egressu ipsa natura difficili ac tortuoso. Harum tanquàm ad eorum vsum natura factarum aditus incolæ magnorum congerie lapidum obsepiunt: qua veluti retibus capiantur pisces. Maris enim fluxu, quod his, diebus singulis circa tertiam

Ἰχθυοφάγοι ex piscibus viuunt.

ac

ac nonam horam accidit, oras littori propinquas inundante: aqua in immensum excrescẽs opertis locis omnibus innumerã copiam diuersorum pisciũ secũ in continentẽ defert: qui quũ in diuersa loca cibi gratia diuertant, refluente mari per lapides pisces in sicco destituũtur. Quos incolę cũ vxoribus puerisq; concurrẽtes capiunt, captos supra petras ad meridiem sitas, nimioq́, solis ęstu incẽsas ponunt, pauloq́ue post reuoluunt: à quibus sic ad solem decoctis, carnem omnẽ excutiunt, & concauo saxo in iectã pensunt, admixto paliuri semine, cibũ sibi conficiunt suauissimum. Nam sic immixtas carnes in modum longioris lateris formant, ad solemq́ue paulo desiccatas, sedentes, cum voluptate edunt: non quidem ad certam mensuram, aut pondus, sed ad satietatem: habent hunc cibum semper velut è penu promptum. Neptuno pro Cerere eum large subministrante. Quando verò maris tempestate adeò littori vicina loca multis diebus inundantur, vt nulla detur piscandi facultas (quo tempore cibi penuria laborant) Conchas

legunt permagnas, quarum teſta ſaxis attrita interiori carne cruda ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur. Vbi verò tempeſtas ventorum vi diutius perſeuerat, conchęq; deficiunt: ad oſſa ſiue ſpinas ex piſcibus excuſſas, & in hunc vſum coaceruatas confugiunt: teneriores recentioresq; ex his dentibus mandunt, duriores edunt ſaxo contritas, nil brutis animalibus diſſimiles. Epulantur autem palàm cum lætitia, vt dixi, cantuq; abſono omnibus inuicē congratulantibus: deinde mulieres, vt in quanq; quis forte incidit, cognoſcunt prolis cauſa, omni cura ob ciborum, qui pręſto ſint copiā, vacui: his ſtudijs quatuor diebus intēti: quinto potus gratia ad fontes pergunt gregatim: omnibus ſimul vocē (velut inconditum ſonū) tollentibus. Eſt poſt profectio hæc haud diſſimilis ab armentis boum. Repleto aqua ventre adeò, vt vix redire queunt. Ea die nihil edunt amplius: iacet quiſq; aqua plenus, diſtentusq; ſimiles ebrio. Poſtera die denuo ad capiendos piſces redeunt: ita eorum vita per omne tēpus tranſacta ob ſimplicem victum raro in morbos incidunt: breuioris tamen

tamen quàm nos sunt vitæ. Natura eorum incorrupta famem sedare maximum ducit bonum: nullam aduentitiam voluptatem quærens. Hæc eorum qui intra sinum habitant viuendi norma est. At illorum qui extra sinũ sunt multò est mirabilior: vt qui nunquàm bibant & natura ab omni semoti sint animi passione. Hi procul à terra habitabili tanquã in loca deserta à fortuna eiecti piscationi dãt operam. Humida non appetunt, pisces edunt semicrudos, non quo sitim effugiant, sed feritate quadam cõtenti victu, quem, à fortuna sortiti sunt. Felicitatem summã putant his carere rebus, quæ dolorem possent egentibus afferre. Tantæ patientiæ esse dicuntur, vt si quis educto ense eos percusserit, nõ diffugiant, & verbera & iniurias perferẽtes, solũ percutientem respiciant, nullum neque iræ, neque misericordiæ signũ ostendentes. Sermone carent, nutu, manibusque significant, quibus indigeant, & quæ volunt. Hæ gentes vnanimi consensu pacem curant, nulli externo homini infestę, quod vitæ genus licet mirabile, à piscis olim tẽporibus ea gẽs

Homines ab omni animi passione semoti.

Miræ patientiæ homines.

seruauit: siue ita longo tempore assueta, siue acta necessitate. Habitaculis non iisdem, quibus Ichthiophagi vtuntur, sed diuersis habitant modis: quidem in speluncis diuersoria habent ad arctum positis, in quibus tũ vmbra, tum spirans aura eos ab estu solis tutatur. Nam quæ ad meridiem loca spectaut, fornacibus ex nimio æstu similia, accessum ad ea adimunt. Qui sunt aduersus arctum ex costis cetorũ incuruis, quas mare plurimas effert, ex vtroque positis latere colligatisque, quas maris alga operiunt, habitacula, sibi extruunt ad euitandos æstus: Natura sibi artem ex necessitate ad se tuendam reperiente. Et talis fertur esse Icthiophagorum vita. Super est pauca de Amozonibus dicere, quas priscis temporibus in Libya ferunt extitisse, Mulieres pugnaces & valides viribus. Non eandem, quàm nostræ vitam duxisse, Nam mos fuit illis certo tempore bellicis ad seruandum virginitatẽ rebus excitari. Transactis militię annis viris coniungi prolis gratia. Has solas & principari: & publica obire munera viros nostrarũ fœminarũ instar domesti-

Amazenes bellicosæ mulieres.

domeſticę rei curã habere, tum obtẽperantes fœminis, tum militiæ principatusq́ue ac omnis Reipublicæ ex pertes: poſt partum nati infantes viris dantur, quos lacte nutriant, aliiſq́ue rebus prout ætas poſcit. Maſculis mox natis, vt bellicæ rei inutiles ſint, dexterum brachium frãgunt: aut eos interficiunt, vel procul ablegant: Fœmellis mamillas, ne creſcant, inurunt: aſſerentes impedimento eas ad bellandum eſſe. Vnde à Græcis, eò quod mammis careãt Amazones appellantur. Hiſperam inſulam inhabitaſſe illas aſſerunt: dictã ita, quòd ad occaſum ſita ſit. Eam verò eſſe in Tritonidis palude, quæ proxima occeano, à flumine, quod in eam defluit, Tritonia appellatur, Æhiopiæ conter mina & monti, qui Atlas dicitur, omnium in ea terra maximo. Hæc inſula permagna eſt, variiſq́ue arborum fructibus, ex quibus incolę viuunt, ferax, multos tum caprarum tum pecu dum greges habet: quorum lacte & carnibus veſcuntur frumento penitus carent illius vſu incolis ignoto.

DE ASIA ET CELEBRIORIBVS EIVS GENTIBVS, LIB. II.

CAPVT. I.



Sia altera Tripartitę terræ pars, appellata *Asia denominatio.* ab Asia Oceani & Thethyos filia Iapeti vxore ac Promethæi matre: Siue, vt alij volūt, ab Asio Manæi Lydi filio: à meridie per Orientem vq; ad Septētrionē protēditur: terminos habet ad *Asia quatuor latera.* Occidēte Nilū & Tanaim cū Euxino ponto & parte Mediterranæi maris: tribus alijs partibus tangitur oceano, qui ab Oriente Eous, à meridie Indi- *Tauri montis mensio.* cus, à septētrione Scythicus appellatur. Taurus mōs mediā quodāmodo cōtinentē diuidit ab oriēte in occidētem excurrēs, partem ad aquilonem relinquit, partem ad meridiem, alteram Græci interiorem vocant, alteram exteriorem. Mons hic multis in locis latudinem habet stadiorum

diorum

diorum trium milium longitudinem quantam Aſia,ſtadiorum circiter quadraginta & quinque milia à tranſmarina Rhodi ora vſq; ad Indię ac Scythiæ extrema orientem verſus. Idem in nomina, ac partes multas diuiditur:quarũ aliæ maiores, alię minores ambitus comprehendunt. Tam latũ autem & patẽs dicunt eſſe, quicquid terræ Aſiæ nomine continetur, vt Aphrica & Europa reliquæ duæ partes non magis complectantur, quã hæc ſola.Cœlo temperato eſt, ſolo fertili,& propterea omnium animantium genere cultiſſima.Prouincias ſiue regiones multas habet: vbi Aphricam aſpicit Arabia eſt: regio inter Iudæam & Ægyptum triplex, vt Plinius refert, vna Petrea à ſeptentrione & occaſu Syriæ inſerta, cui à fronte deſerta prætenditur Arabia, à meridie altera, quæ felix nominatur. Quidam etiam Panchaiã & Sabeã adiungunt.Arabia dicta ab Arabo Appolinis ex Babylone filio. Arabes longè lateque diffuſi diuerſis moribus viuunt & cultibus plurimis, crinibus intonſis mitrata capita habent redimitu pari, pars raſa in cutem barba.

Arabia triplex.

Petrea Deſerta.

Felix.

Artes haud ab vno in alium transferuntur, ſicut apud nos, ſed in patrijs quiſq; permanet inſtitutis. Qui maximus eſt natu, is in totam gentem regnum obtinet. Quæ poſſidentur, vniuerſæ ſunt cognationi cõmunia, vna omnibus vxor. Qui primus domum ſubierit, poſito ante ianuam ſcipione, cum ea congreditur cum grandiori natu pernoctat: ita omnes omnium ſunt fratres: coëunt cum matribus & ſororibus pecudum ritu. Adulter capite plectitur: alterius ſanguinis congreſſus pro adulterio eſt: domeſtici in vniuerſum legitimi habentur. Cõuinia ferè terdeni celebrãt & in his Muſicæ artis duo non imperiti, conſanguinei ſibi inuicem miniſtrant. Vrbes & oppida ſine mœnibus pacatè inter ſe agunt. Seſamino oleo vtuntur beatiſſima alioqui rerum vbertate. Ouium greges candidi velleris: grandiori ſtatura boues equis omnium carent: quorum deſiderium adimit chamelorum copia: Aurum, argentum & plura aromatũ genera terra peculiaria. Æs, ferrum veſtis, purpura, crocus, coſtus, toreumata aliũde aduehũtur. Defunctorũ cor-

Cum matribus & sorori bus coeunt Arabes.

Equi nulli in Arabia.

corporo ſtercore abiectiora, Regum cadauer ſterquilinijs ſepeliunt. Fidẽ inter homines, vt qui maximè ſeruant, quàm in modum dant. Quoties fœdus inire volunt, alius quidem medius inter vtrunq; ſtãs; acuto lapide ferit volam iuxta maiores digitos ipſorum, qui fœdus ineunt: deinde ſumpto flocco ex vtriuſque veſtimento, inungit eo ſanguine ſemptem lapides in medio poſitos, inter inungendum inuocans Dionyſum & Vraniã hoc acto, idem, qui fuit ſequeſter fœderis inter amicos cõtrahendi, vadatur hoſpitem, aut forte ciuem, ſi cum ciue res agitur. Quod fœdus, & ipſi, qui amicitiam contraxeruut, ſeruare iuſtum cenſent. Myrrhæ farmẽtis ignes fouent quorum fumo ſatis noxio niſi odore cremati ſtoracis occurrant plerumq; incurabiles morbos cõtrahunt. Cynnamum per ſacerdotes legitur hoſtis prius cęſis, quas cùm litauerint, obſeruatur, vt meſsis nec ortũ ſolis anticipet, nec egrediatur occaſum. Quiſquis principatum tenet ſarmentorum ſtrues haſta diuidit, quæ ſacrata eſt in hunc vſum: atq; ita portio manipulorum etiam

Fides Arabũ

Vrania & Dionyſius in fœdere inuocantur.

Soli dicatur: quæ si iuste diuisa est, radijs inflagrata incendium sponte concipit. Pars eorum, quibus asper victus est, angues edunt. Nulla illis animi vel corporis cura, ac propterea Ophiophagi nomiantur. Nomadibus vsus camelorum frequens, his pugnant, proculq; onera exportant, lacte & carnibus vescentes. Fluuius quem accolunt auri ramenta habet, id non conflant artium inscitia. Debæ & ipsis pastores, colunt ijdem & agros aliqua ex parte: gens auri abundans, inter glebas temerè iacentes aureas pilas in glandium magnitudine reperiunt: quibus lapillis affabre interiectis monilia conficiunt, haud iniucunda aspectui, ea collo & manibus inducunt, Vendunt aurum finitimis triplo æris pretio argenti duplo: cum auri contemptu: tum desyderio, quæ commercio parantur. Proximi his Sabæi thure myrrha & cynnamomo diuites: & in ora huius terræ balsamum nasci quidam prodiderunt.. Habent & palmas odoriferas, & calamum. Serpens ibi palmari longitudine, letalis ferè eius morsus: in arborum radicibus cubat. Odor ni-

ὀφιοφάγοι serpentum comestores.

Debæ diuites auri,

Sabæi thure ac myrrha opulenti.

nimius rerumque fragrãtia stuporem sensibus inducit, quem bituminis suffitu, & hirci barba leuant. Penes regem omnis iudicandi ratio. Sabæorum plerique sunt agricolæ: aromata alij legunt. In Æthiopiam ob negotia nauigant, nauigijs corio cõtectis Cynnamomum & Casiam ligneæ materiæ loco igni adhibent. Huius gentis metropolis est, quam Sabam appellant, supra montem sita Reges ex generis successione habent eos, quibus multitudo honores distribuit bonis malisque immixtos. Regiam nunquàm exire audent, ne à turba hominum lapidibus veteri quodam deorum rèsponso obruantur, timentes. Sabæ vbi regia est, toreumata argentea, aureaque omnis generis poculorum habent. Lectos insuper tripodasque argenteis pedibus, cæteramque suppellectilem vltram fidem sumptuosam. Magnis quoque columnis porticus fulciuntur: quarum capita, tum argentea, tum aurea existunt: laquearia verò, ac portæ aureis phialis prætiosis lapidibus intermixtis totius domus sumptuosissimum ornatum ostendunt. Alia enim auro,

Reges Sabaeorum regiam exire non audent.

Supellex Sabaeorũ omnis ex auro & argento.

auro, alia argento: quædam lapidibus splēdent. Nonnulla, tum elephantorum dentibus sunt exculta, tum multis præterea rebus alijs, quæ plurimi apud homines æstimantur. Et eam sanè multis seculis perpetuam habuêre felicitatem. Abfuit enim ab eis penitus, quæ multos in præceps dedit, ambitio per auaritiam aliena possidendi. Nec Garræi his minus opulenti, quorum ferè suppellex omnis ex auro est & argento: ex his & ebore domorum limina, tecta parietes construunt. Nabathæi omnium continentissimi, in quęrendis opibus mira gentis industria, sed intuendis multo maior. Qui rē domesticā minuit, publicè multatur, contrà honore afficitur, qui patrimonium auxit. Gladio, arculancea & funda in bello, plurimum etiam bipennibus Arabes vtuntur. Dira Sarracenorum gens, pestis illa hominum teterrima, inde sumpsit origenem. Abijtque (vt credere est) pars Arabum maxima in Sarracenium nomen: cæterum veterem appellationem nunc quoque tenent, qui circa Ægyptum habitant, raptu

Garrei auro & argento abundantes. Nabathæi parcissimi. Sarracenorum gens in Arabia sumpsit exordium.

raptu plurimum viuentes chamelorum celeritate freti.

De Panchaia & moribus Panchaiorum.

CAP. II.

Panchaia Arabię regio. Diodorus Siculus insulam esse dicit, ducentorum stadiorum latitudine: tres in ea nobiles vrbes enumerat, Dalidam Hytacidam & Oceanidam. Regio omnis quàm vbi arenosa fructifera est. Vini maximè abundans & thuris, quod in ea adeò expressit, vt per vniuersum orbem satisfaciat deorum sacris. Fert etiam myrrham plurimum, & alia varijs generis aromata, odorem præbentia, quæ panchai legunt, & Arabis mercatoribus vendunt: â quibus alij precio sumptas in Phœniciam, Syriam, & Ægyptum transuehũt: inde à reliquis orbis mortalibus importatur. Curibus in bello Panchai vtuntur more prisco. Politia eorum trifariam partita est. Primum locum sacerdotes tenent, quibus adduntur artifices, Secundum agricolæ habent, Tertium milites, quibus pastores adijciuntur. Sacerdotes omnium sunt

Thuris in Panchaia copia.

ſunt duces, quibus & cõtrouerſiarum iudicia & publicarũ rerũ arbitria permiſſa, mortis pœna tantũmodo excepta. Ruſtici agros colunt, fructus omnes in cõmune cõferentes. Qui ex eis optimè videntur agro colẽdo vacare, hi vſque ad numerum decẽ ad cæterorũ exhortationẽ diſtribuendorum fructuum iudices à ſacerdotibus leguntur. Paſtores tum ea, quæ ad ſacra pertinent, tum reliqua id publicum alia numero, pondere alia, cum omni ferunt diligentia. Nil cuipiam priuatum eſt, domo atque horto exceptis, ſed tũ vectigalia, tum cætera ſacerdotes percipiunt, æquè illa, prout vſus fuerit, diſpartientes: ipſis duplum cõceditur. Veſtibus induuntur mollibus. Oues enim apud eos plurimum ab alijs differunt mollitie. Ornamenta aurea non tantum mulieres, ſed etiam viri deferunt, torquibus collum ornantes, armillis manus, aures more Perſarum in auribus, pedes nouis ac varij coloris calceis. Milites patriam armis tutantur. Sacerdotes vltra reliquos dilicijs vacant, vitam ducentes mundam ac ſumptuoſam. Stolas lineas maxime

Nihil Pãchæis priuati.

Sacerdotes panchaicorũ delicijs dediti.

tenues,ac delicatas: quandoque etiã veſtes ex molliori lana contextas induunt, Mittas inſuper geſtant auro intextas. Sandalijs pro calceamentis varij coloris vtuntur, ſumma arte factis. Ferunt & aurea(mulierũ more) præter inaures,ornamenta. Hi maximè Deorum incumbunt curæ, hymnis & laudibus eorum geſta recenſentes. Genus eorũ à Ioue manaſſe narrant, quũ iu Panchaiam veniſſet: quo tempore inter homines verſatus orbi imperauit.Referta eſt ea patria auro,argento,ære, ſtanno, ferro: quorum nil extra inſulam aſportari licet: neq; verò Sacerdotibus extra locum ſacrum proficiſci fas eſt, vltra deprehenſum interfici licet. Dona plurima antea atque argentea dijs à longo tempore oblata in templo ſeruantur. Valuæ, eius ſtructura mirabili auro,argento,ebore, ſunt decoræ: Dei lectus ſex eſt cubitorum longitudine, quatuor latitudine, aureus totus, opificio ſplendido, ac venuſto. Simili modo & Dei menſa cum magnltudine tum pari impenſa ſplendoreque iuxta lectum poſita. Templum ingens ex albo ædificatum lapide, ma-

Iupiter in Pãchaiam exulatur.

Sacerdotibus ſacrũ locum exire nõ licet.

Templum vltra fidem ingens.

magnis ſculptisque ſuffultum colũnis, duorum iugerum longitudinem, cui æqua eſt latitudo cõplectitur. Permagnę deorũ ſtatuę ſumma arte fabricatæ templum exornãt circũ ſacerdotes, quibus ſacrorũ cura demãdata eſt domos habent. Ager qui circumiacet ſtadijs ducentas dijs ſacer eſt, cuius vectigal in ſacrificijs conſumitur.

Ager circa templũ, Dijs ſacer.

De aſſyria, Aſſyriorumque viuendi moribus.

CAP. III.

ASſyria regia Aſiæ ab Aſſur filio, Sem, vt Auguſtinus ait, appellata: hodie Syria dicitur, habens ab ortu Indiam & Mediæ partem, ab occaſu Tygrim fluuium, á meridie Suſianam, à ſeptentrione Caucaſum montem. Raro in Aſſyria pluit: quicquid in ea frumenti prouenit, fluminis irrigatione paratur, non ſua ſponte, vt in Ægypto, ſed accolarum ingenio & labore: tanta alioquin vbertas vt ducentena vulgò, & vbi eximiè ferax eſt, trecentena meſſe redundet tellus, quaternum digitorum latitudine tritici, & hordei folia ſint. Seſami & millij proceritas inſtar arborum

Aſſyriæ fines.

arborum attolatur. Quæ omnia sibi explorata, cunctantius tamen Herodotus memorãda censuit, velut parũ credibilia: si ijs, qui ea non viderint, talia proderentur. Palmis vescuntur, ex quibus mel & vinum conficiunt. Fluuialibus nauigijs vtuntur, in speciem clypei orbiculatis, non puppi, non prora discretis, quæ super assyrios in Armenia salicibus texuntur, crudo corio exteriore parte obducto. Amiciuntur Assyrij duabus tunicis linea vna ad pedes demissa, altera linea breui, candidaque stola his super iniecta: calceos pedibus inducunt, quales Thebanæ soleæ fuerunt: alunt comas mitráque redimunt: vnguentis delibuti in publicum exeunt. Annulum signatorium singuli habent, & sceptrum affabre factũ, cui malum, aut rosa, aut lilium, aut aliud simile sit impositum, sine insigni aliquo id gestare indecorum, ac turpe creditum. Ex legibus, quibus ea gens vsa dicitur, ea mihi res memorabilis visa est, quòd virgines iam maturæ viro in publicum productæ, singulis annis, ijs venales proponebantur, qui vxores ducere vellent, dabanturque

Mel & vinum ex palmis.

Nauigia Assyriorum.

Vestitus Assyriorum.

Annuli vsus.

Absque sceptro in publicum nemo prodit.

Virgines nubiles venum expositæ.

turque primo venum formosissimæ quæque. Quibus minus spectata erat forma, & quas nõ modo non quisquã sibi mercaturus fuisset, sed ne gratis quidẽ alioqui ducturus, ea pecunia, quæ fuerat pulchrioribus venditis in publicum redacta, connubio locabãtur. Herodotus autor est, hunc olim morẽ in Venetis Illirico finitimis seruatum, idque fama se compertum habuisse. Ego (inquit Antonius Sabellicus) tenuerit ne mos ille gentis aliquando, haud multo plus compertum habeo, tãtum affirmare possum: Venetijs, cuius vrbis opes hodie terra marique insigniter pollent, inter præclara ciuitatis instituta, virgines furto conceptas & ad limen pietatis expositas, ex publico ad nubiles vsque annos in operto sub tetrica disciplina institui: quæ sunt elegantiori forma, quoniam sunt ingenuè institutæ, aut sine dote matrimonio locari: ijs præsertim, qui periculo aliquo, aut graui morbo seruati, votorum damnati, eas sibi in vxores depo scunt. Alij pudicitiam sequuti, aut formam, sine dote ipsas sibi virgines iungunt, modo ij sint, qui liberaliter, quas

Mos à Venetis obseruatus

quas duxerint: habituri existimentur: aut si nihil horum sit, minus graui do te nubunt, quæ forma præstant, quã si facie fuerint parum liberali: etsi pari disciplina institutæ. Altera Babyloniorum lex, quo vtilior, eò magis memorabilis: quum nullus ab initio in his esset medicorum vsus: lege ferunt comparatum: vt qui ægrotare cœpisset eos de morbo consulerent, qui idem languoris genus passi essent, medicamque ad id leuandum opem aliquam experti. Apud alios scriptum reperio: in publicum ægrotos deferri solitos, legeque cautum: vt qui aliquando ægrotassent, malè affectos circuirent, docerentque singulos: qua ipsi ope potissimum adiuti aliquando à morbo liberati essent. Eorum sepulchra in melle, funebris luctus, qui & Ægyptijs. Qui cum vxore noctu congressus est, nihil prius vterque tangit, quàm lotus fuerit. Omnibus Babyloniorum mulieribus olim mos fuit, ex causa quadam in aliqua re Venerea cum hospite permisceri: cum turba & cultu plurimo ad illum venientibus, quælibet noto ali-

Babyloniorũ lex vtilissima circa infirmos

Mulieres cũ hospite permiscebantur.

aliquo redimiculo coronabatur: hospes quã cognoſcere volebat ponebat ſuper illius genua argentum quantũ ſibi videbatur, tum coibat cum ea longè à fano abducta: argentum illud Veneri ſacrum erat. Fuêre in his familiæ quædam, nulla re alia niſi piſcibus victitantes quos ad Solem arefactos: piſtilliſque tuſos ex eaque materia aſſeruata, vndiſque reſperſa, offas conficiebant, torrebãtq́ue eas in vſum panis ad ignem. Tres fuere magiſtratus, vnũ eorum qui iam militia emeriti erant, nobiliorum alius & ſenum, ſeorſum regio poſito. Fuêre etiam Magi qui & Chaldæi dicebantur tales quales in Ægypto ſacerdotes ad Deorum cultum inſtituti, per omnem vitam philoſophari, aſtrorum peritiam tenere, nunc augurijs nunc carminibus ſacris, mala hominis auertere, bono afficere: auguria, inſomnia, prodigiaque fida interpretatione explanare: nec foris inſtituebã tur vt Græci, ſed à parentibus diſciplinam, velut hæreditariam ſortiti: pueri domeſticè diſcebant, quia perpetua cura facilis ſequebatur profectus: vna conſtanſque docendi ratio, non

Magiſtratus Aſſyriorum.

Magorum officia.

non varia, & anceps, qualis apud Græcos, vbi qui eam tradere consueuerũt varia de principijs, & rerum causis, atque inter se repugnantia disserebant. Sed hi mundum communi assensu æternum opinati, neque principium habuisse neque finem habiturum, vniuersorum ordinem & ornatum diuina prouidentia constare: cœlestia corpora non sua sponte, fortuitò ve motu, sed lege quadã certoq; numinis iudicio moueri. Astrorum cursum vetusta obseruatione perscrutari, multa ex illorum inspectione mortalibus futura vaticinari. Maximam vim planetis tribuere, præsertim huic, quem nostri Saturnum vocant. Clarissimum solem omnium arbitrari: & cui præcipua adesset virtus. Martem, Venerem, Mercurium & Iouem præ cæteris obseruari: quoniam velut proprium cursum sortiti, futura ostenderent, tanquam deorum interpretes. Quod ipsum vsque adeò persuasum habuerunt, vt quatuor illa astra vno nomine Mercurios appellarent, ventis præterea imbribus, æstu, cometis, solis & lunæ defectu, terræ hiatu, multis denique

Mundus æternus habitus à Chaldeis.

Planetarum obseruatio.

signis, salubria simul ac perniciosa prædicere. Imaginari ad hæc alia sydera illis subiecta: & ex ijs quædam nostro hemisphærio alia subterraneo vagari: pari ad hæc cum Aegyptijs errore duodecim sibi Deos finxerunt: quorum singulis mensem, & vnum in zodiaco signum tribuére. Multa quidem regibus ventura vaticinabantur: vt Alexandro victoriam cum Dario dimicaturo. Hircanori deinceps Seleuco, & alijs Alexandri successoribus; mox & Romanis successoribus non pauca, quorum euentus fide non caruit. Numerant præterea sydera quatuor, & viginti: extra zodiacum, ad boream duodecim: reliqua austrum versus, horum quæ appareant ad viuos pertinere arbitrati: reliqua ad eos, qui vita defuncti essent. Hæc illi ad alias rerum ambages effuderunt mortalium oculis: vt quæ de annorum obseruatione meminerunt quadraginta tria annorum millia à prima suarum rerum memoria ad Alexandri ascensum colligẽtes, quod impudenti quidem mendacio asserebãt, nisi aliquis eam annorum rationem menstruam in-

Ex astris Chaldæi futura prædixerunt.

Temporũ per Chaldæos supputatio falsa.

interpretetur, qualis apud Ægyptios fuit.

De Iudæa & Iudæorum viuendi ritibus, legibus ac institutis.

CAP. IIII.

Palestina, quæ eadem est quę Iudea, particularis Syriæ prouincia, inter Cœlosyriã iacẽs & Arabiã petreã, ad occasum Ægyptiaco alluitur pelago: perfunditur & Iordane fluuio ad orientẽ solẽ: hanc terram Bibliaci libri, & Iosephus eos secutus, Cananeã appellant: terrã variarum opum diuitem, frugibus fertilem, aquis illustrem, opimam balsamo. In medio orbis constitutam, quo fit, vt nec frigore nimio rigeat, nec calore torreatur. Ob quam elementorum gratiam æstimauerunt Israëlitæ siue Hebræi gẽs antiquissima, & apud quam solã à prima hominis formatione cœlestis ac veri nominis cognitio cultusque, & primũ idioma permansit, eam esse, quæ patribus olim Abrahę Isaac, & Iacob promissa à numine esset, terram videlicet lacte & melle fluentem, ideo Iosue fortissimi ducis

Palestinæ fines.

Cananea terra, lacte & melle fluens.

Terra Abrahæ & semini eius promissa.

ductu quadragesimo anno postquam Ægyptum exijssent suæ ditionis fecerunt, vno & triginta Regibus in ea potenti manu deuictis. Leges Israëlitæ tenent, ac secundum eas viuunt, quas à Mose primo suo duce acceperunt: quamuis & multis ante Mosen seculis absq; lege aliqua scripta piè sanctèque vixerint, veritatem diuinis oraculis animique acumine & magnitudine consecuti. Existimabat eximius ille theologus Moses nullam ciuitatem sine iuris, & æquitatis cultu diu consistere posse. Iam quum bonorum præmijs, & impiorum supplicijs suos ad amplexandam virtutem, & impietatem fugiendã, satis exhortatus esset: tandem super decem illa legum capita duabus tabulis ad Sinam perlata, alias populo leges ciuiliaque instituta promulgauit. Hæ quũ adeò multæ sint, vt solę integrum librum præstare possent: memorabiliores tantum hic ponã, cæteræ, à Iosepho bibliacisque libris petantur. Sanxit Moses, vt pueri initio leges discant: quum disciplinam illæ in se optimam contineant. Qui Dei nomen blasphemia læserit per diem suspen-

Leges à Mose Iudæis promulgatæ. Decalogus in mõte Sina datus.

Pueri leges discant.

Blasphemi suspendãtur.

ſuſpendatur, inſepultus abijcitur, vt ex meretricia pecunia ſacrum nullum fiat. Septem ſint in ſingulis vrbibus Principes, qui iuſtitia & prudentia cæteros antecellant, vt duo cum his leuitici miniſtri iudicent. In re iudicanda autem ſi, quid rectum ſit, iudicibus parum liqueat, Pontificis, & ſeniores arbitrio res tota decernatur. Ne vnus teſtis recipiatur, ac ne duo quidem, niſi horum prius ſit ſpectata fides. Tres ritè teſtimonium dicāt, Sed ne mulier teſtis ſit, neque mancipium, quòd in hoc fortuna, leuitas in illa merito ſuſpecta habeatur. Prætereà ne ex conſitis arboribus aliquid antè quartum annum attingatur, vt tūc ex frugibus decimę dētur. Propinqui & hoſpites nō nihil percipiant, quod reliquum fuerit agricolatoris ſit, vt ſemina munda non mixta terræ condantur, quod diſſimilium communione terra nō gaudeat, vtque viator non à frugibus arceatur, ſed quantum volet ex his legat, ſi lectas præſens vſus exigat. Si pudor obſtet, vltro accerſeatur. Quæ turpem quæſtū fecerit, alteir vel nupſerit vxor ne ducatur, vt puella pro virgine

Magiſtratus Iudæorum.

Tres teſtimonium ferunt.

ducta, si corrupta sit corpore reperta, statimque conuicta lapidibus obtuatur, aut viua cremetur. Si quis virginem alteri desponsatam, non inuitã vitiauerit, vterque extremo supplicio afficiatur. Si vis illata fuerit iniuriæ, autor pœnam luat. Quæ sine liberis vidua relicta est fratri defuncti coniugis nubat, ex eoque matrimonio in successionem generis prolem tollat: si eam ducere nolit, causam apud seniores dicat. Si causam probauerint, cui volet illi nubendi facultas sit, vt luctus in trigesimum diem extendatur, sat esse id tempus sapienti ad lachrymas. Filius si parentibus iniurius fuerit, extra vrbem suspendatur. Hostis bello prostratus non insepultus iaceat. Si pignus ab inope creditor acceperit, ante noctem restituat. Qui non fuerit soluendo apud eum, cui debet, seruitutem seruiat. Si quis contribulẽ emerit, emptus sexto mox anno liber existat. Qui aurũ & argentũ inuenerit, inuẽtum palam præconis voce faciat, vt aberrans pecus ad magistrum gregis reducatur, vel, quoad dominus existat custodiatur. Vt Israëlitarũ nemo

Vidua sine liberis relicta cui nubat.

Filius parentibus iniurius suspendatur.

Aes inuentum proclametur.

mo venena cóficiat, neq; cófecta aliunde emat. Qui veneniũ alicui miscuerit sceleris conuict⁹ id bibat. Qui oculũ alicui per iniuriã eruerit, pari clade puniatur. Si taurus quẽquã pere merit cornu, lapidibus obruatur, eius carnes non attingantur. Depositum vt sacrũ custodiatur, vt filius patris scelus non luat, nec parentibus erit fraudi, si quid filius deliquerit. Et hæc domi. Militiæ veró illa, vt bellũ priúsquàm inferatur res per legatos aut præcones repetantur: si res non reddantur, dum placet, rite inferatur. Administrandi belli summa penes hunc sit, qui strenuitate & prudentia alios anteibit: vt miles ex omni multitudine fortissimus legatur. Si hostis obsidione premitur frugiferæ arbores ne lædantur. Læsæ enim si vocem habeant conuitium facerent populatori. Rebelles victor ad vnum interficiat. Cæteri quum victi fuerint, tributarij aut vectigales fiãt. Ne qua mulier belli tempore virile attingat instrumentum, neque vir muliebre. Vt vescendi sanguinis vsus in vniuersum Israëlitis nullus esset. Lepra infecti, & quib⁹ genitale semẽ spõ

Venena misceri Iudæis prohibitum.

Leges castrenses.

Sanguine Iudæi nõ vescũtur.

Leprosi & Gonorhoi ciuitate expellebantur.

te flueret, ciuitatem expellerentur: & in his mulieres septenis diebus, quæ menstruæ essent, octauo redirent: totidem dies aberant, qui funestam domũ haberent. Vt Sacerdos duabus agnis pro eo faciat, qui fluuium seminis per quietem passus est, ipseque prius aquam ingrederetur: parique ratione expiaretur, qui cum coniuge parum legitimis diebus concubuisset. Puerpera xl. dies templo arceatur si marem enixa fuisset, si fœminam, octoginta. Qui vxorem impudicam arbitraretur, hordeaceæ farinæ assarium offerret: mox ea ad templi postes constituta in Sacerdotis verba iurare cogeretur, nihil læsam à se pudicitiam. Si falleret femore dextro disiuncto, vteroque putrefacto moreretur. Si caste iuraret decimo mense puerum sine vteri noxa eniteretur: tum vt Sacerdos Dei in membrana nomen diluens phiala det iuratæ mulieri bibendum. Adulterio, incesto, sodomiticæque fœditati capitalẽ pœnam irrogauit. Vt sacerdos manco debiliue corpore altaris, ascensu prohiberetur: aleretur tamen sacris oblationibus, vt terra septimo quoq; anno,

Expiationes Iudaeorum.

Solennis suspectarũ vxorum expurgatio.

Adulterij pœna.

anno; si quando Cananeam Iudæi obtinuissent aratri esset immunis. Quæ tellus sua spõte ferret quinquagesimo quoq; anno, qui Iobeleus dicebatur, tribulibus esset & extraneis communis: debitæ relaxarentur pecuniæ: libertate serui donarentur: prædia quæ vilius venissent antiquis possessoribus redhiberentur. His ille institutis domi forisque sub id tempus quo vita decessit: Israëlitas instruxit. Adhibuit & precationem solennem pro eorum successu, qui rite leges & instituta sanctè custodirent contrà diras imprecationes in preuaricatores. Postremò populum sacramento adegit, vt diuinas & humanas leges, quæ semel latæ essent perpetuò obseruaret: nec si quis violare esset ausus impune factum pateretur. Cæterum, quia satis constat nullum genus hominum cæremoniarum studiosius, magisque religiosum fuisse vnquàm, quàm Israëlitæ fuêre: quæ fuerit apud illos sacrificandi ratio ab initio instituta operæpretium duco breuiter explicanda. Duobus ad initio sacrorum generibus Iudæi vsi sunt, quorum vnum holocaustum

Septennij obseruatio.

Iobeleus præcipitur obseruari.

Cæremoniarũ Iudæorum ratio.

Holocaustum sacrificium primorum. ſtum dixère, idque primores gentis perpetrabant: qui erat ſine boue, ſine agno rem diuinam facturus, ſiue quid aliud immolaſſet, annicula maſculaq; eſſet oportebãt animalia aris adhibenda: altaris oram Sacerdos victimali cruore perfundebat, inde hoſtiã membratim diſſectam ſuper atã cõcremabat. *Plebeiorum ſacrificium.* Alterum genus plebeium, in quo maiora anniculis offerebant, cruoreq; ſuper aram diffuſo renes, adeps, omẽta imponebantur flãmis: pectora & crura dextra Sacerdotibus dabantur, quæ ſupererant intra biduum: qui rem diuinam feciſſent eſitabant. *Inopum ſacrificium.* Inopia ſi qui premebãtur columbas offerre, aut turtures duas, quarũ hæc in holocauſtũ abibat, *Piacula delinquentium.* illam ſacerdotes ſortiebãtur. Qui imprudens deliquiſſet, huic annicula agna erat, aut hædus piaculum. Qui occulti ſibi criminis fuiſſet conſcius, ex præſcripto legis cæſo ariete expiari oportuit: horum carnibus veſcebantur Sacerdotes in templo, tam *Publicum ſacrificium* publicis quàm priuatis ſacrificijs, mundiſſima farina adijcitur, in agno aſſarij menſura, in ariete duorum, in tauro triũ. Adhiberi & oleũ, quod

ſacris

ſacris infundebatur. Agnus mane & veſperi publicè immolari. Septimis quiſque diebus, quæ ipſis ex lege maximè ſacræ erãt, & ſabbata dicebantur, geminatæ hoſtiæ aris admouebã tur. Principio menſis duo boues cũ ſeptẽ anniculis agnis, ariete vno, & hædo vno piaculi cauſa. Adijciebant binos hædos, horum vnus extra fines miſſus multitudinem expiabat: in ſuburbana alter delatus, loco puriſſimo cũ totis velleribus cremabatur. Põtifex taurum in id ſacrũ, & in holocauſtũ arietem dabat. Fuerunt & illis alia ſacra ſtatis cæremonijs ferijſq́ue permixta, quale fuit xv. menſis die, quẽ Macedones hyperueretheũ dixerũt: & vertẽte autũno tabernacula figere: holocauſtaque ferijs tenentibus ſtata quotannis reddere, myrthæ ſalicis palmarũ & maliperſici ramos, qui hæc facerent, geſtantibus Xanthico menſe: vnde principium ſumebat annus ſub plenilunij diẽ, Sole arietem trãſeunte: quia his diebus ex Aegypto egredi contigiſſet, myſtico agno faciebant. Inde azymorum feriæ, luna itidem plena paucis interiectis diebus celebres erãt genti: tauri duo,

Sabbatum Iudæis maxime ſacrum.

Menſis Hyperueretheus.

Menſis Xanthicus id eſt Aprilis.

Azymorum feriæ.

duo, aries vnus, agni septem quotidie per eos dies holocausto cremabantur. Adijciebatur hyrcus vnus piaculi nomine. Secunda azimorum primitiæ frugũ cum olei assario dabantur, & fugum principijs agnus in holocaustum. Erant & Pentecostes stati dies, Asarthan id illi tempus vocitabant, id est, quinquagesimam: fermẽtatos tum panes ex siccis alphitis offerebãt. Agnas duas in holocastũ, vitulos duos, arietes totidem, duosq; pro piaculo hyrcos. De Iudæis & Mose duce eorum Ethnici scriptores ab Ecclesiasticis dissentiunt. Cornelius eñ, Tacitus XXI. diurnalium libro egressionem gentis illius ex Ægypto non diuinæ voluntati, sed necessitati tribuẽs scribit. Orta per Aegytum scabie & prurigine fœda, Bocchorim Regẽ in Hamonis templo remediũ petijsse, iussum regnum purgare atq; illud hominum genus Deis inuisum alias in terras ablegare. Quo expulso, vbi ingens scabiosorum colluuies vastis in locis relicta consedisset, cæteris per lachrymas torpentibus, Mosen vnum exulum monuisse, ne quã Deorum hominumq; opem expectarent:

Pentecoste.

Israelitæ ex Aegypto expulsi.

rent: sed sibi, vt duci, crederent, assensum esse, atque omnium ignaros fortuitũ iter arripuisse : sed nihil æquè, quàm aquæ inopia laborantes : tum iam aut procul exitio totis campis procubuerant , vidisse agrestium asinorum gregem è pastu in rupem nemore opacam concedere , secutum Mosen , quo sibi in posterum gẽtem firmaret nouos ritus contrariosque cæteris mortalibus indidisse. Profana illic omnia , quæ apud nos sacra, rursum concessa , quæ nobis incesta: Animalis effigiem , quo monstrante sitim , erroremque depulerant penetrali sacrauêre, cæso ariete in contumeliam Hamonis. Bos quoque immolatur, quem Aegiptij apim colunt. Suæ abstinent ob scabiem vitandam cui animal hoc obnoxium. Septimo die ociantur , quia is finem laborum tulerit; deinde blandiente inertia septimum quoque annum ignauiæ datum : alij honorem eum Saturno haberi ob famem & ieiunia. Panis eorum non fermentatur. Hi ritus quoquo modo inducti defenduntur : & quia apud ipsos , fides obstinata, & misericordia in prõptu est , sed auersus

Iudaeorum ritus ceterorũ mortalium ritibus contrarij.

ſus omnes alias gentes hoſtile odiũ: ſeparati epulis, diſcreti cubilibus: proiectiſſima in libidinem gens alienarum concubitu abſtinent: inter ſe nihil illicitum, circuncidere genitalia inſtituere, vt diuerſitate noſcantur. Nec quicquam prius imbuũt, quàm contẽnere Deos. Animas prælio aut ſupplicio peremptorum æternas putant eadem cura & de inferis & perſuaſio cæleſtium. Cõtra Aegyptij pleraque animalia effigiesq; compoſitas venerãtur. Iudæi mente ſola, vnumque nomen intelligunt. Prophanos qui Deorum imagines in ſpecies hominum fingunt. Hæc & multa alia Cornelius Tacitus & Trogus Libro XXXVI. ſcribunt. Iudæorum ſectæ tres à communi reliquorum vita diſcretæ erant. Phariſæorum, Saducæorum, Eſſeorum. Phariſæi cultu auſtero, & victu perparco vtebantur: traditiones ſuas ſtatuentes quibus traditiones Moſi determinabant. Pitacia chartarum in fronte gerebant, & in ſiniſtro brachio, quibus decalogus inſcriptus erat, quod dixerat dominus habebis: quaſi quid appenſum inter oculos tuos & in manu tua. Et hæc Phy-

Religio Iudæorum.

Phariſæorum mores.

Phylateria dicebātur, à phylexe, quod ſeruare eſt, & thorat legem. Hi etiam maiores fimbrias alijs ferentes ſpinas eis affigebant, quibus puncti inter eundum memores mandatorum dei fierent. Vniuerſa deo deputabant, & Emarmeni, id eſt, ſato agere quidem quæ iuſta ſunt, vel negligere: in arbitrio hominum plurimum eſſe dicebant, tamen in ſingulis adiuuare Emarmenem, quam ex motibus corporum ſuperiorum fieri putabant, ſuperioribus ſuis & nati maioribus nunquàm contrarium reſpondebant. Iudicium Dei futurum credere, omnem animam incorruptam eſſe, ſolas bonorum animas in alia tranſire corpora vſque ad reſurrectionem & iudicium: malorum autem æternis detrudi carceribus: & quia à communi hominum habitu diuerſi erant, ideo phariſæi dicebantur. Saducæi Emarmenem negabāt Deum inſpectorem omnium dicentes, & in arbitrio hominum ſitum eſſe, vt bonū malùmve faciant. Animarum poſt hanc vitam vel ſupplicia negabant vel gaudia. Quòd reſurrectionem mortuorū futuram negabant, animas mori cum

Animas in alia corpora migrare.

Animas cum corporibus interire.

corporibus putantes, nec Angelos esse dicebant, solos quinque libros Mosi recipiebant. Ipsi seueri nimis erant, nec inter se sociales, ob quam seueritatem Saduceos, id est, iustos se nominabant. Essæi verò in omnibus monasticam egebant vitam, nuptias & fœminarum cõgressum omninò fastidientes, non quia coniugia & hominum successionem censerent perimendam, sed cauendam intemperãtiam mulierum, nullam earum fidẽ seruare viro putãtes. Omnia habebãt communia: probra vnguentũ & balneum ducentes, squalorem decus putarent, dummodo in veste candida semper essent. Nulla eis certa ciuitas, sed in singulis domicilia habebãt. Ante Solis ortum nihil profanum loquẽtes, Solem, vt oriretur, orabant, post vsque ad quintam horam operantes loti corpus in aquis, simul & cum silentio edebant. Iuramentum habebant pro periurio Sectæ suæ neminẽ adhibebant, nisi sub annua probatione. Recepti autẽ ad se post annũ, duobus alijs annis mores probabant, deprehensum in peccatis à se pellebãt, vt herbas pecorum more decerpens vsq;

Essæorum vita tota monastica.

Omnia Essæis communia erant.

vsque ad obitum pœniteret. Quum decem ſederent, nullus nouem inuitis loquebatur. Spuere in mediũ, vel in dexterã partem ſui vitabant. Adeò ſabbatum obſeruabant, quod nec eo die aluum purgarent, dolabram ferebant ligneam, qua in loco ſecretiſſimo fodiebant terram ad aluum purgandam: demiſſa veſte, diligenter ſe contegentes, ne ſplendori diuino facerent iniuriam: ob id etiam ſtatim foueam replentes: viuebant quam longiſſimè ob victus ſimplicitatem. Palmis enim victitabant. Pecuniæ eis nullus vſus erat. Mortẽ pro iuſtitia iudicabant meliorẽ. Animas omnes à principio creatas pro temporibus incorporari: exutas bonas corporibus vltra Oceanum degere, vbi ſit repoſita eis perfruitio, ad oriẽtem magis malis procelloſa, & hyberna loca delegãtes. Erant in eis qui futura prædicerant, quidam coniugibus, ſed moderate operam dabant: ne ſi à mulieribus abſtinendum arbitrarentur, genus humanum deficeret. Syriam hodie Græci inhabitant, qui & Griphoni dicuntur, Iacobitæ, Neſtoriani, Sarraceni, duæque Chriſtianæ

Sabbati obſeruatio.

De anima Eſſæorum opinio.

Animarum exutarum corpore merita.

næ pietatis gentes Syriani & Marouini. Syriani Græcanico ritu sacrificant, parueruntque aliquandiu Romanæ ecclesiæ. Marouini sentiunt cum Iacobitarum gente. Horum lingua & literæ, quæ & Arabum. Ad Lybanum montẽ habitant hæc piorum hominũ genera. Sarraceni circa Hierosolymã strenui in bello gaudẽt agrorum cultura. Syriani inutiles. Marouini pauci numero, sed viri pugnacissimi.

De Media, Medorumque moribus.

CAPVT. V.

Mediæ appellatio. MEdia Asiæ regio à Medo Medeę & Egei Atheniensium regis filio appellata, & populi Medi dicti, vt Solinus refert: Iosephus autem à Medeo Iaphet filio dictos fuisse scribit. Hæc regio, vt Prolemæus habet, à septentrione mari Hyrcano *Mediæ fines.* terminatur, ab occasu maiori Armenia & Assyria, à meridie Perside, ab Oriente Hyrcania ac Parthia, quæ montibus excluditur. Sagittandi e- *Studia gentis* quitandíque studium genti præcipuũ ac pene péculiare. Peruetusta & re-

regum veneratio. Tiara pileus rotundus, & manicatæ vestes ab his ad Persas cum Imperio fluxêre. Proprium Medorum regũ fuit. Plures vxores ducere, mox & in priuatos trãslatum vt minus septem habere nõ liceret. Pulchrũ & fœminæ multos habere viros, pauciores quinq; calamitatẽ arbitrari. Ineunt fœdus Medi tũ Græcorum ritu, tum feriendo brachia, quo illi humeris connectuntur ac mutuũ sanguinem delingunt Sterilis regio, qua ad septẽtrionem obuersa est: quo fit vt ex malis in hunc vsum exiccatis ac contusis massam conficiant, ex tostis amygdalis panem, ex herbarum radicibus vinum, ferinis carnibus plurimum victitantes.

De Parthia, & Parthorum viuendi moribus.

CAP. VI.

PArthiam Parthi Scytarum exules à se vocauerunt terram furto occupatã, a meridie Carmaniam, à septentrione Hyrcanum solum, ab occidua Solis plaga Mediam, ad ortum Ariam habentem, Regio est ne- *Parthia termini.*

morosa montana & inops frugum. Gens ipsa, Assyrijs, Medisq; temporibus obscurissima. Regnoque à Medis ad Persas translato, velut vulgus sine nomine: victoribus prædæ fuit. Postremo Macedonibus seruiuit. Procedente deinde tempore, ea fuit ipsius gentis virtus, hi rerum successus, vt non tantum finitimus imperaret, sed à Romanis omnium gentium victoribus bello petita, eos magnis cladibus victos affecerit. Plinius quatuordecim Parthorum regna numerat. Trogus his orientis Imperium attribuit, velut orbis diuisione cum Romanis facta, Administratio gentis post defectionem Macedonici Imperij sub Regibus fuit: qui Arsaces ab Arsace primo Rege dicebantur omnes. Regum maiestati proximus populorũ ordo fuit: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace electi. Sermo his inter Scythicũ Medumque medius, ex vtrisq; mixtus: Vestis olim sui moris: postea quàm accessêre opes, vt Medis perlucida ac fluida. Armorum patrius ac Scythicus mos. Exercitum non vt aliæ gentes liberorum, sed maiore ex parte

Quatuordecim Parthorum regna.

Arsaces Parthorum reges.

te seruorum habẽt. Quorum vulgus nulli manumittendi potestate permissa, ac per hoc omnibus seruis nascẽtibus indies crescit, hos pari cura ac liberos suos habent, & equitare & sagittare magna industria docent: vt quisque locuples est, ita magnum regi ad bellum ituro equitatum instruit. Itaque Antonio bellum Parthis inferenti quum quinquaginta milia equitum occurrerent soli D C C C. liberi fuêre. Cominus in acie preliari nesciunt, obsessásque expugnare vrbes: pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus, sæpe etiam fugam simulant, vt incautiores aduersus vulnera insequentes habeant: signum his in prælio non turba, sed tympano datur, nec pugnare diu possunt. Cæterum intolerabiles essent, si quantus his impetus, est vis tãta & perseuerantia foret: plerunq; in ipso certaminis ardore prælia deserunt, ac paulò post pugnam ex fuga repetunt: & cum maxime vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. Munimentũ equitibus loricæ plumatæ, idem & equis, quibus bello vtuntur. Auri argentiq; nullus olim.

Parthorum pugnandi ratio.

nisi in armis vsus. Vxores dulcedine variæ libidinis singuli plures ducũt: nec vllum grauius flagitium, quàm adulterium vindicant: ob id mulieribus non conuiuia solum virorum, verumetiam conspectum interdicunt. Quidã autem & in his Strabò, coniuges eos suas amicis in matrimonium tradere, vt liberos ex eis suscipiant. Carne non alia vescuntur, quàm venatibus quæsita. Equis omni tempore vehuntur, his petunt bella, his conuiuia adeunt, mercantur, colloquuntur, omniaque publica & priuata obeunt munia, equo sedentes: atque singulare illud inter ordines discrimen, quòd seruilis fortunæ viri pedibus commeant, ingenui equis vehuntur. Sepultura vulgò aut auium aut canum laniatus est. Nuda demum ossa terra obruunt, deorum cura venerat
ioque præcipua. Ingenia genti tumida, seditiosa, fraudulenta, procacia quippe violentiã viris, mansuetudinem fœminis assignant. Semper aut in externos aut in domesticos motus inquieti. Natura taciti ad faciendum, quàm ad dicendum promtiores. Proinde secunda aduersaque silentio

Sepultura Parthorum.

ſilentio tegunt. Principibus metu nō pudore parent. In libidinem proiecti, in cibum parci, fides dictis promiſſiſque nulla, niſi quatenus expedit.

De Perſia & Perſarum moribus ritibus & inſtitutis.

CAP. VII.

PErſia Orientalis Regio, à Perſe Iouis & Danaës filio dicta: à quo & Parſepolis totius gentis caput, Populi Perſæ dicti ſunt. Hæc regio vt Ptolemæus libr. v. ſcribit, à ſeptentrione Medis terminatur, ab occaſu Suſiana, ab ortu ſolis duab9 Carmanijs: à meridie parte ſinus Perſici, eius oppida fuêre Axima, Perſepolis, Dioſpolis. Cœlum Perſæ Iouem credidêre. Solem quem Mitram dicunt imprimis venerantur: colunt & lunam, Venerem ignem, tellurem, aquam, & ventos: non aras, non ſtatuas habuêre ſed ſub dio, excelſoque loco ſacra operari: cum imprecationibus coronatam hoſtiam ad aram ſtatuentes nihil præter hoſtiæ animam ſuperis dandum exiſtimare, nec eos etiā quicquam aliud velle: quorundā

Perſia cenſonia.

Religio Perſarum.

tamen in ea gente exta focis imponere moris fuit. Igni sacrificantes arida ligna imponunt cortice ademPto, & aruina superiniecta, deinde infuso oleo succendunt, nō inspirantes, sed ventilantes: quòd si quis inspirarit, aut mortuum quid cœnùmue in ignem immiserit, morte plectitur. In flumine Persæ non lauantur, non micturiunt, nec cadauer inijciunt, nō etiā spuunt, aut quid calefaciunt, sed aquam hoc modo religiosissimè colunt. In lacum vel flumen vel fontem venientes scrobem faciunt, ibiq; hostiam iugulant, cauētes, ne quid proximæ æquæ sanguine cōtingatur, tanquàm omnia polluturi: posteà carnibus super myrto lauto impositis eas magi subtilibus virgis comburunt: & factis imprecationibus quibusdam, oleum lacte & melle mixtum inspergunt, non in ignem nec in aquam, sed in terram imprecationes permultum tempus faciunt, fasciculum virgatum myricinarum tenuium tenentes. Reges creant ex vna familia, qui regi non paruerit capite & brachijs amputatis insepultus abijcitur. Refert Policritus quód Persarum Regum

Aquā religiosissimè colūt.

Reges ex vna familia creā: Persæ.

gum quisque suas ædes in monte faciat, & thesauros & tributa . quæ exigit, ibi recondat , bene administratæ rei monumentum. Exigere eos ex ora maritima argentum , ex mediterranea , quæ quæq; regio ferat,vt colores, medicamenta,lanam, vel aliud tale, eodem modo & pecora. Neminem illi ob vnam tantum causam occidere licet , neq; alicui aliorum Persarum quicquam in aliquē ex familia sua atrox agere. Vxores ducūt singuli multas aluntq; propagādæ sobolis gratia,pellicesq; plurimas. Reges præmia proponunt ijs, qui vno anno plures procrearint filios: qui creati sunt ante quinquēniū ad patris conspectum gentili instituto non perducuntur, sed apud fœminas degunt : ea præcipuè gratia , vt si inter educationem quis decedat, nullam è damno patri afferat molestiam. Nuptiæ verno æquinoctio celebrantur. Sponsis malum , aut chameli medullam, nec super hæc aliud quicquam cœnatus , thalamum ingreditur. A quinto anno ad quartum & vigesimum discunt equitare, iaculari,sagittare,& imprimis vera loqui:

disci-

disciplinarum magistris continentissimis vtuntur, qui fabulas, deorum laudes, viorumque illustrium complexas, cum cantu, interdum voce tātum ad vitæ institutionem referunt. Æris sonitu vocati vnum in locum ad hęc discenda pertendunt. Ratio ab his desposcitur eorum, quæ pueri audiuerunt, Decursione vtuntur, duce sibi, quem sequantur, ex Principum filijs aliquo ad id lecto: campus quē decurrant, vt minimum, triginta habet stadia. Ad æstum & frigus perferendum, torrentium transitu exercētur. In armis & in madidis vestibus perdurant, pascuntur, rusticantur. Fructibus Terebinthi, glandibus, pyris agrestibus vescuntur, quotidianus cibus, post cursum cæterasque corporis agitationes panis durissimus. Cardamum, & salis granum, assæ carnes indifferēter, & elixæ: aqua potus. Venantur missilibus telis ex equo arcu & sagittis vsi vtūtur & funda: ante meridiē arbores serūt, radices effodiunt arma fabricantur aut lino & retibus student. Pueri auro exornantur, & imprimis delicijs. Pyropus est illis lapis

Studia quibus Persuarū pueri instituūtur.

Persarum victus quotidianus.

lapis quem summo in honore habēt, & ob id mortuo eum non apponunt: Nec etiam ignem, ob honorem & reuerentiam, quam illi deferunt. A vigesimo anno ad quinquagesimum militant, forensem vsum non norunt, neque vendunt quicquam neq; emunt. Cetro in Rhombi speciem ad bellum instruuntur, ac præter pharetram sagarim & sicas habent, & pileum turritum: squamosum gestant circa pectus thoracem. Principes Anaxyridem triplũ habent, & tunicam manicatam ad genua demissam: intus candida fultura, exterior pars colore infecta. Amictum æstate purgureum, hyeme varium, Tiaras magorum insulis similes. Vulgus duplici muniuntur tunica, ad media vsque crura demissa circum caput sindonij veli volumen ingens. Lecti & poculorum ornatus ex auro & argento: de rebus maximis non, nisi medio potu, consultant, eam demum consulationem firmiorem rati, quàm quę à sobrijs sit inita. Noti inter se, & æquales osculo se in occursu excipiunt. Qui humiliori sunt fortuna, venientem adorant. Solo sepeliunt corpora,

Principium Persarum vestitus.

Vulgi Persicæ vestitus.

corpora, cæra oblinentes. Magos in ſepultos abijciunt, auibus laniandos. Cum matribus inſtituto quodam peculiari coëunt: & hi ritus moresque Perſarum fuêre. Herodotus & alios quoſdam habet haud memoratu indignos, vt quot ridere coram Rege, aut ſpuere ne fas dixerint, & flagitioſum. Græcos ab his rideri, quibus per ſuaſum eſſet Deos ex hominibus ortos, quicquid nefas eſſet facere idem & dicere neſariũ arbitrari. Turpe creditum debere, ſed omniũ turpiſſimũ mentiri. Cadauera non prius humare, quàm à canibus, aut aliter traherẽtur, & quod indecorum ſit cæterarũ gentium opinione, parentes inopia adacti vulgò filias proſtituebant: quã quàm Babyloniorum id propriũ eſſet. Hodie Perſæ à Saracenis victi, Mahometique delirio imbuti in tenebris agunt, bellica olim gens: vt quæ diu in Oriente ſit rerum potita, nunc armis deſueta, vereri gloria excidit.

De India & Indorum prodigiosis ritibus moribusq; viuendi.

CAP. VIII.

INdia Orientalis regio, Asiæ terminus, tam vasta perhibetur, vt eam tertiam omniũ terrarum partẽ tradant. Pomponius tantũ littoris occupare scribit: quantum per xl. dies noctesque velificãtibus cursus est: appellata à flumine Indo, in quẽ ab occidẽtali plaga desinit, à meridionali mari incipiens, adusque Solis ortum porrigitur, & à septẽtrione vsq; ad montẽ Caucasum peruenit: gentes habet multas, & oppidis adeò exculta, vt quidã in ea quinque milia fuisse dicant, nec mirũ sit, vel de hominum, vel de vrbium copia: quum soli Indi nunquam à natali solo recesserint. Fluuios memorabiliores Gaugem. Indũ Hypaim, sed omniũ maxim⁹ Ganges. Terræ fauonij spiritu saluberrima in anno bis metit fruges, vice hyemis Ethesias patitur ventos. Vino carent, quamuis non desint, qui hoc quoque Musicanum solum ferre autumant. Nardum fert Australis ora: fert & Cynnamomum, piper, & calamũ aromaticum

India magnitudo & descriptio.

Oppida Indiæ quinque milia.

Indiæ vbertas diuitiaque admiranda.

ticum vt Arabia, & Æthiopia. Ebenũ arborem sola producit, Psittacum auem, monoceron bestiam, Berillis, chrysophrasis, adamantibus, carbũculis, lychnitibus, margaritis, vnionibus, gemmis abundat. Binæ illic æstates, leues auræ, temperius cœlum, vberras soli, aquarum abundantia. Centum ob id & triginta annorum æuum eorum quidam, vt Musicani agunt. Seribus vita aliquanto longior. Indis omnibus est promissa cæsaries, non sine fuco cærulei aut crocei coloris: cultus præcipuus cum gemmis: habitus discrepantissimus, alij laneis, alij lineis peplis vestiruũtur, pars nudi, pars obscœna tan tũ amiculati, plurimi etiã flexibilibus libris circundati. Niger vulgò corpoporis color in materno vtero tales fiunt, seminis dispositione, quales ipsi sunt qui genuêre. Genitale, semen, vt Aethiopibus, nigrum, statura pocera ac valida. In victu frugales sunt, præsertim in castris, nec multa turba gaudent: ornatu plurimo vt dixi, vtuntur: à furtis magnopere abstinent: legibus vtuntur, non scriptis, literas non norunt, sed omnia

Longissima Indis vita.

omnia memoriter administrant, & propter simplicitatem, ac vitæ persimoniam omnia eis prosperè succedunt. Vinum non nisi in sacrificijs bibunt: potum ex oriza conficiunt, & hordeo: cibus magna ex parte oriza sorbilis est. In legibus & contractibus maximam simplicitatem esse, vel ex eo argui potest, quod nõ multum sunt litigiosi: nam nec commissi nec depositi iura vlla habent, nec testibus indigent, nec sigillis, sed simpliciter credunt: domum frequentius incustoditam habent, quæ profectò omniã continentiæ sunt indicia. Cæterùm non facilè quis admittat, vt quòd soli degant, & quod non vna omnibus, & cœnandi & prandendi hora sit, sed vt cuique libitum sit. Nã ad socialem ciuilemq́ue vitam illa sunt commodatiora. Exercitam præcipuè frictionem probant, & maximè strigilibus: Ebeno arbore corpora expoliunt. In tumulis, & sepulturis facientibus perparci. In cultu corporis nimij. Nam & aurum gestant, & lapillis ornantur, & sindonem candidissimam induunt, & vmbellas secum portant: nam pulchritudinem

Literarum apud Indos nullus vsus.

Potus & cibus Indorũ

Simplicitas Indis affectata.

Frictio corporis probatur.

excolentes, omnia faciunt, quæ ad decorandam faciem pertinent, veritatem perinde recipiunt atque virtutem: ætati ſenum prærogatiuam nullam tribuunt, niſi prudentia excellant. Multas nuptas habent, quas à parentibus accipiũt, pari bonum emptas, alias obedientiæ gratia, alias prolis ac voluptatis, & niſi caſtas eſſe cogant, fornicari licet. Nemo ex Indis coronatus ſacrificat, nec adolet, nec libat, victimas non iugulant, ſed præcluſo ſpiritu necant, ne quid mancum Deo offeratur, ſed integrum. Qui falſus teſtis deprehenditur, extremis decurtatur digitorum articulis. Qui membro aliquo quempiam orbauerit, non modo talionis pœnã ſubit, ſed etiam manu truncatur. Quòd ſi quis artifici manum oculũm ve ademerit, capitale eſt. Regis corpus empticiæ mulieres curãt, quæ regem cuſtodiunt, & reliquus exercitus manet extra portas. Si qua mulier Regem ebrium occiderit, munus habet, vt cum illius ſucceſſore iungatur, ſuccedunt autem filij Regi interdiu dormire non licet, nocte cogitur cubilia per horas mutare, idque

Senibus niſi prudentes ſint honor nullus exhibetur

Sacrificandi Indorũ ratio.

Regis vita mulieribus apud Indos permiſſa.

idque propter insidias. Quum in castris non est, sæpè exit: nam & ad iudicium exit, & audit: & si hora est, vt corpus curet, quod strigulum fit perfrictione, simul & audit, & à tribus perfrictoribus perfricatur: exit etiã ad sacrificia: tertio ad venationẽ: vbi Bacchico more maxima mulierum caterua circunfunditur: stipatores foris manent, via funibus obtexitur: quòd si quis intro ad mulieres præuaricauerit, capite plectitur: præcedunt eum tympana & tintinnabula. Quum in locis septis venatur, assistunt ei duæ tréſve mulieres armatæ: quum verò in locis non clausis venatur ab elephante sagittat: mulierum aliquæ in curribus sedent, quædam in equis ac elephantis: quemadmodum & militant: omnibus armis exercitatæ: multum profectò à nostris discrepantes. Atque hæc etiam à rerum scriptoribus dicuntur, quòd Indi Iouem pluuialem, & Gangem flumen, & indigetes genios colant: & quum eorum Rex capillos abluat solennia celebret, & maxima dona mittant: diuitias suas certatim ostendentes. In septem ordines olim diui-

Indorũ gens in ordines septem diuisa.

ſa vniuerſa gens fuit, quorum primus Philoſophorum erat, qui cæteris numero pauciores, honore & dignitate apud Reges longè anteibãt. Hi ab omni opere immunes, neque ſeruiunt cuiquam, neque imperant: recipiuntque à priuatis ea quibus ſacra dijs faciant, & curam habeant defunctorum, tanquàm chari dijs: & quæ fiant apud inferos præcipuè norint: propterea dona plurima honoresque eis impenduntur: multum enim proſunt Indorum vitæ. Nam anni principio vnà conuenientes ſiccitates, pluuiás, ventos, morbos, prædicunt: cæteraque, quorum cognitio poſſit vtilis eſſe: futura enim audientes cum populus tum Rex, & futura declinant mala, & bonis futuris imminẽt. Qui autem philoſophus falſa prædixerit, nullam, præterquàm quod perpetuo ſilet, pœnam ſubit. Secundus ordo eſt agricolarum, qui multitudine ſuperantes cæteros, à bello reliquoque opere liberi, ſolis agris colendis tempus impartiunt. Nullus hoſtis eos laceſſit neque ſpoliat, ſed exiſtimans illos in cõmuni vtilitate verſari ab omni iniuria abſtinet: itaque

Philoſophi quantum vita noſtra proſint.

que soluti metu agricolæ, terramque libere colentes, rerum afferunt vbertatem. Viuunt autem in campis cum vxore & liberis, neque in vrbes com meant: dāt Regi (omnis enim India subdita est Regibus) tributum, nulli priuato licet agros possidere absque tributo, quintam quoque fructuum partem regibus impēdunt. Tertium ordinem conficiunt omnis generis pastores, qui neque in ciuitatibus, neque in villis morantur. Vtuntur ta bernaculis, venatu ac retibus: tutas à feris auibusque regiones reddunt. Hoc exercitio Indiam domesticam præstant, multis varisque tum bestijs, tū auibus sementi agricolarum infestis copiosām. Quartū locum artifices tenent: quorum pars armis, pars rusticis instrumentis, alij alijs vtilibus rebus fabricandis vacant. Hi non solum immunes à tributo sunt, sed frumentum iusuper à regia percipiunt. Quinto ordine mili tes, sed numero secundi, belli disciplina exercentur: omnis ea multitudo armis dedita, tum equi elephantique bello apti ex Regia victum habent. Sextus est ordo Ephororū, hi quæcun

quę in India aguntur inspicientes re gi referunt. Septimo loco existunt, qui publicis consilijs præsunt, nume ro paucissimi, nobilitate prudentiaque maximè insignes. Ex his enim ad Re gum consilia, tũ ad rem publicam ge rendã, tum ad res dubias iudicandas asciscuntur: duces insuper ex his deli guntur, ad principes. Has in partes Indiæ politia distributa, haud qua quam licet vnius ordinis virum alte rius vxorem ducere, neque exercitiũ mutare. Neque enim fas est mili tẽ agrũ colere, aut philosophari arti ficẽ. Sunt & apud Indos statuti prin cipes, qui iniurias ab aduenis prohi bent: si qui eorum infirmentur, con ductis medicis curant, defunctosque sepeliunt, eorũ pecunia proxi mioribus tradita. Iudices causas co gnoscunt, sontes diligenter puni unt. Seruiles conditionis apud eos nemo fuit, imò lege quadam sanci tum, neminem omnium seruum esse: liberos æquo iure honoreque haberi omnes, qui assuescerent, neque præ stare cæteris, neque iniuria quen quam afficere, optimè ob omnes for tunæ casus instituisse vitã, stultum sa nè

Apud Indos nemo seruilis conditionis.

nè videri leges æquas omnibus positas, fortunas non æque omnibus communes esse. Sed quia Indorũ gẽtes multæ sunt, & forma, & lingua, propter latissimũ regiõis tractũ, diuersæ, nõ ijsdem, quos descripsimus moribus æque omnes viuunt, sed quibusdam etiam incultioribus. Eorum qui auroram spectant alij re pecuariæ deditisunt, alij non. Item alij in palustribus fluminibus habitantes, crudis vescuntur piscibus, egressi arundineis nauigijs exceptant. Singula autem nauigia è singulis arundinis internodijs fiunt, isti ex Indis ferunt vestem è tegete, quam vbi è flumine messuerunt inciderutque, plectentes in modum storeæ, tanquam thoracem sibi induunt. His finitimi auroram versus sunt. Indi pecuarij carnibus crudis vescentes nomine Padæ, qui talibus vti moribus narrantur. Quoties ciuium aliquis, aliquá ve ægrotat, virum quidem sui maximè familiares interimunt, quod dicant illum morbo tabescentem carnes ipsis corrupturum, & licet se neget ille ægrotare, at nihilominus isti non ignoscentes necant eum,

Nauigia Indorum ex arundinum internodijs.

Aegrotantes interimuntur & comeduntur.

epulanturque. Mulieri vero suæ maxime necessariæ idem, quod viro viri faciunt. Qui autem ad senium peruenit, eo itidem mactato pascuntur. Ideoque quum hac de causa, tum quia in morbis necantur, non multi sanè eorum ad senecturẽ perueniunt. Est aliorum Indorum hæc diuersa consuetudo, vt nullum animantem interimant, vtque nihil serant, nec domos parandas existiment, atque herba victitent. Est eis semen quodam milij instar sua sponte nascens è terra suo in calyce, quod cum ipso calyce lectum coquunt eduntque. Quorum quisque in morbũ incidit, is in locum desertum pergit, ibique decũbit, eius vel discumbentis, vel defuncti curam gerente nemine. Horum etiam omnium, quos iam recensui Indorum coitus in propatulo est, sicut pecorum. Philosophos habent Indi Gymnosophistas, qui, vt Petrarcha scribit, vltimas & vmbrosas regionis partes incolẽtes nudi (quod ipsum nomen indicat) ac vagi in solitudinibus philosophantur, ab ortu Solis ad occasum perstantes: immobilibus oculis orbem candentis-

Moriendi ritus.

Gymnosophistæ Indorum Philosophi.

tissimi syderis contuebãtur, in globo igneo rimantes secreta quædam. Insistebant alternis pedibus toto die feruentibus harenis citra dolorem, & frigora niuium & flammæ æstus perferebant. Inter quos Brachmana gens fuit, quæ, vt Didimus eius Rex Macedoni Alexandro, qui illam debellare cogitarat, scripsit, pura & simplici vita viuit: nullis rerum illecebris capitur. Nihil appetit amplius, quàm ratio naturæ flagitat: facilis huic alimonia: non quam luxuriæ sagacitas per omnia elemẽta perquirit, sed quã tellus ferro inuiolata producit. Mensas epulis onerat innocuis. Hinc est quòd genera morborum nec nomina numerat diuersa, sed diuturna salute perfruitur: opem non precatur alter ab altero, vbi viuitur communiter. Inter pares locus non præbetur inuidiæ, vbi nullus supetior est. Omnes diuites facit paupertatis æqualitas. Iudicia non habet, quia corrigenda non faciat. Leges nullas tenet, quia crimina nulla proferant. Vna genti lex est, contra ius non ire naturæ. Quæ laborem nutriat, auaritiam non exarcet, ocium turpè deuitat. Libidini

Brachmana gens.

bidini membra ad debilitandum non tradit, omnia possidet, quæcunque non cupit. Quod ferocissima sit pestis cupiditas, quæ solet egenos, quos capit efficere, dum finem inquirendi non inuenit, sed & magis quo fuerit locupletata mendicat. Sole calescit, rore humectatur, sitim riuo frangit, thorum ministrat humus. Somnum solicitudo non rumpit, Mẽtem cogitatio non fatigat. In homines sibi similes superbia non agit imperium, nec quenquàm vel minima seruitute exigit, præter corpus quod solum animo famulari debere censet. In extruendis domibus igne saxa non soluit, nec admixtione pulueris cæmenta duriora conficit: quin potius in defossis telluris speluncis aut concauis montium latebris habitat: nullos ibi ventorum fremitus, nullius turbinis tempestatem formidat. Tutius se ab imbre defendere speluncam arbitratur, quàm regulam, cuius geminus est vsus, dum viuat mansionis, sepulturæ quando moriatur. Nullus ibi præciosus amictus, sed mẽbra papyri tegmine, vel quòd verius pudore velantur. Fœminæ nõ-

Spelũcas Brachmani inhabitant.

or-

ornantur vt placeant, nec sciunt in augenda pulchritudine plus affectare, quã nactæ sunt. Ad concubitũ non admonet libido, sed sobolis amor. Bella non gerit, sed pacem moribus, nõ viribus confirmat. Nemo parens filij comittatur exequias, nulla extruit instar templorum sepulchra defunctis, nec in gemmatis vrnis funera combusta recondit, quod nõ honoris esse ducat, sed pœnæ. Pestilentiã aut alios corporis morbos, vt dictum est Bracmani non patiuntur, quòd fœdis actibus cœlũ non temerant, sed semper apud eos tenet natura cum tẽporibus concordiã, & vices suas elementa inoffensa custodiunt. Medicinę remediũ parsimonia est, quæ nõ solũ illapsos potest curare dolores, sed etiam procurare ne veniant. Nulla ludicra spectacula affectãt, sed theatrum spectare quum volunt: gestorum monumenta relegunt, quæ quũ sint maximè ridẽda, deflent. Non in fabulis annilibus (vt multi) delectantur; sed in pulcherrima mũdialis machinæ, & rerum naturaliũ dispositione. Mercãdi gratia pontum classibus non nauigãt. Artẽ bene loquendi nõ dis-

Parsimonia morborum omnium curatio.

discũt. Simplex eſt apud illos eloquẽtia, communiſque omnibus, ſolum præcipiens non mentiri: forum ſcholasq; minimè frequentant, quorum doctrina diſcors, ſtabile nihil certumque diffinit. In honeſtate vna gentis pars, alia in voluptate bonum conſtituit. In cultum diuinũ innocuas pecudes non mactant, dicentes Deum ſacra ſanguine pullutorum non accipere: cultum potius diligere incruentum, verbo propitiari orantium, quod ſolum ei hoc cum homine eſt, ſua ergo ſimilitudine delectari. In Cathæis Indis multæ vxores in vnius viri coëunt matrimonium: & is vbi vita diſceſſerit apud grauiſſimos iudices ſuam quæque de meritis agunt cauſam: & quæ officioſior præ cæteris viro chariorque fuiſſe iudicantiũ ſententia comprobatur, illa in habitu ornatuque quo cultius ſe exornare poteſt, victrix & lætabunda rogum aſcendit, ac iuxta mariti cadauer accubat amplexans illud & deoſculans ſuppoſitis ignibus pudicitiæ laude contemptis cum coniuge defuncto concrematur: cæteræ cũ nota & dedecore viuunt. Liberi ab ineunte

Religio brachmanorum.

Cathea Indi vxores multas habent.

Vxorum charißima cũ defuncto viro crematur.

te ætate non parentum arbitrio tolluntur, sed eorum, quibus id negotiũ publicè iniungitur, tenerorum infantium illi habitum inspiciũt. Ac si qui segnes ab initio, aut parte aliqua corporis debiles deprehenduntur, necari iubent. Connubia non opibus & nobilitate, sed formæ præstantia conciliant inter se, liberorum magis quã voluptatis causa. Consuetudo & apud Indos quibusdam hæc est, vt qui filias præ inopia locare non possint, in ipso ætatis flore, cum tuba & classicis, quibus bellica significari solent, in forum producant, tum multitudine conuocata puella accedenti primum postriora humerotenus detegit, postea anteriora, quæ quum placita fuerit, & approbata quibuscunque videtur illa nubit. Megasthenes per diuersos Indiæ montes nationes esse scribit capitibus caninis, armatas vnguibus, amictas vestitu tergorum, ad sermonem humanum nulla voce, sed latratibus tantum sonantes asperis rictibus. Gangis fontem, qui accolunt nullius ad escam opis indigẽt, odore viuunt pomorum syluestrium, longiusq; pergentes eadem

Monstruasæ Indiæ gentes. Canocephali in India.

Homines odore soli viuentes.

dem illo in præsidio gerunt, vt olfactu alantur. Quòd si tetriorem fortè spiritum traxerint, exanimari eos certum est, & illorum aliquas in Alexandri castris fuisse memoriæ traditum est. Legimus monoculos quoque in India esse: Quosdam etiam

Monoculi in India.

tã insigniter auritos, vt aures ad pedes defluant, atque in alterutrã eorũ decubent, quarum duritię arbores conuellant. Quosdam item singulis

Monopedes in India.

pedibus, & adeo latis quidem vt vbi se defendi à calore velint, resupinati his totaliter inumbrentur Apud Clesiam legitur, quasdam fœminas ibi semel tantum parere natosque canos ilico fieri. Esse rursus gentem alteram, quæ in iuuenta sit cana, nigrescat in senectute, vltra æui nostri terminos perennantem. Esse etiam perhibent alteram fœminarum gentem, quæ quinquennes concipiant, sed vltra octauum annum viuẽdi spacia non protrahere. Sunt qui ceruicibus carent & in humeris habent oculos. Sunt præter eos iam enumeratos syluestres quidã homines caninis capitibus, hirco & aspero corpore, stridore terrifico. Sed hæc & alia id genus,

Mulieres quinquennes concipientes.

nus: quæ de India & gente eius memorantur, quoniam magna eſt opus fide vt pro veris recipiantur, quam ne in ijs quidem, quæ ſunt pene oculis admota niſi grauate adhibent, qui aliena legunt ſcripta, parcius ſunt referenda. Cathaini hodie eam Indiæ partem, quę inter Gedroſiam Indumque fluuium ſita eſt, atque ab his modo Cathainũ appellatur inhabitant. Scythicum genus hominũ, & in quibus magna morum mutatio facta videri poſsit, ſi vera ſunt, quæ Armenius Aitonus de illis prodidit in hiſtoria: Sagacißimi ſunt, inquit, aiuntq; ſe ſolos hominum duobus luminibus cernere; cæteros mortales aut cæcos eſſe, aut altero oculo captos, magnum ingenij acumẽ, ſed iactãtia maior. Perſuaſam eſt vniuerſæ genti, ſe cæteris mortalibus artium ſubtilitate & ſcientia longè antecellere. Candidum genus hominum, paruis oculis, natura imberbes: literis vtuntur Romanis quadratura ſimilibus, alij alio ſuperſtitionis aguntur delyrio. Cæterum omneis veræ pietatis expertes. Solem adorant hi, illi Lunam, quidam fuſiles ſtatuas

Cathainorũ mores.

Sagaciſſimi mortalium Cathaini.

Homines natura imberbes.

Cathainorum religio.

nonnulli bouem: variaque per hæc monstra, sparsa est gentis superstitio. Non scriptas leges, non fidē norunt vllam: & quum in opificijs mirum sit gentis acumen, nulla tamen his rerum diuinarum notitia. Timidum genus hominum, mortemq; formidans: gerunt tamen bella magis ingeniose, quàm fortiter. Sagittis in pugna vtūtur, telarūque generibus, quibusdā hominibus aliarum gentiū minimè notis, papyracea moneta in vsu, quadrata forma, & in ea Regis imagine expressa, quæ si vetustate obliterari cœperit, obsoletā cum recentius impressa in regia commutant. Supellex ex auro & argento, cæterisque metallis: olei inopia insignis, hoc reges dūtaxat vnguenti loco vtuntur. Et de Indis hactenus: nunc de Scytis, qui sunt Indiæ contermini, dicendum.

Moneta papyracea in vsu.

De Schythia Schytarumque feris moribus.

CAPVT. IX.

Scythia appellatio.

SCythia regio Septentrionalis, à Scytha Herculis filio, vt tradit Herodotus, dicta: vel, vt Berosus, à quodam alio ex Araxe prisca, quæ

Nox coniunx fuit, genito indigena Scythiæ. Hi olim à primordio paruã patriam possidebant: postmodo paulatim per virtutem & vires aucti, quũ regiones multas sibi subdidissent, in magnum Imperium gloriamque peruenire. Ea primum natio iuxta Ararim flumen parua numero propter ignobilitatem contempta consedit: nacti Regem quendam bellicosum, & militari virtute præcipuum, agros ampliarunt. Montanos quidem vsque ad Caucasum, campestres verò vsq; ad oceanum & Mæotida paludum, aliaque loca ad Tanaim vsque flumen, à quo Scythia ipsa longo tractu versus ortum protensa Imao monte per medium velut in duas Scythias diuiditur, quarum vna Scythia intra Imaum montem dicitur, altera extra: ab alieno imperio aut intacti aut inuicti Scythæ semper manserunt: Darium Persarum regem turpi à Scythia submouêre fuga. Cyrum cum omni exercitu trucidarunt. Alexandri magni ducem cum copijs vniuersis deleuerunt. Romanorum audiuêre, non sensere arma: gens & laboribus & bellis

Scythæ semper inuicti permanserunt.

bellis aspera, vires corporũ immẽsæ. Hæc inter se olim discreta non erat, vtpote, quæ neq; agrum coleret, neque tectum sedésve haberet vllas: per solitudines & inculta vagabatur loca, armenta pecoraq; præ se agens: coniuges & liberi plaustris vehebantur, legibus nullis obnoxia, iustitiam sponte colebat, nullum furto grauius in tota gente flagitium fuit, vt quæ non parietibus aut septis armentum circundat, sed in propatulo habeat. Nullius ipsi aut auri, aut argenti vsus. Lac & mel in cibatu frequens: contra frigora & rigores ferinis pellibus murinisque corpora communibat. Laneus vsus ac vestium ignotus genti. Erat is sanè viuendi ritus frequens Scythis, sed non omnibus: plerique eorum, vt loco plurimum distantes, sic ab inuicem vita diuersi, veluti peculiares inter se fouebant mores, de quibus posteà dicemus, vbi adhuc communes quosdam dixerimus. Gaudent Scytharum plures humana cæde: quem primum virum in bello vir Scytha cœperit, eius sanguinem potat, quoscunque in prælio interemerit, eorum capita

Homicidio Schythæ gaudent.

capita regi offert: nam capite ablato fit prædæ, quamcunque ceperit particeps, alioquin expers, caput hoc modo præcidit, in orbem illud amputat circa aures, verticeque sumpto excutit, deinde pellem detrahit, & vbi, sicut bouis corium, manibus molliuit, tanquàm mantile possidet, eaq; ad habenas equi sui appensa gloriatur: qualia mantilia vt quisque plurima habet, ita vir præstantissimus iudicatur. Multi etiam sunt, qui coria hæc humana, tanquàm brutorum, consuunt, quibus pro amiculis induantur. Cæsorum hostium manus dextras cum vnguibus excoriāt quidā, atque cum ijs pharetrarum opercula obducunt. Nonnulli totos homines excoriant, & coria super ligna extenta supra equos circunferunt. Capita dicto modo excisa exterius crudo bouis corio superducūt, interius inaurant etiam, qui ditiores sunt, & pro poculis vtuntur: hospitibus, qui ad eos veniunt, viri alicuius existimationis exhibēt, referūtq; illos à se esse superatos id strenuitatis loco ponentes. Semel quotannis singuli regionum principes vinum crateri miscēt,

Humana coria pro amiculis concinnantur.

Ossa capitis humani Scythis pocula præbent.

de quo Scythæ omnes hostium homicidę bibũt, nemo gustat, qui nihil præclari operis ediderit, sed sine honore seorsum sedet, quæ res apud eos maximæ est ignominiæ. Qui verò complures cædes fecerunt, hi duobus pariter, quos habent, calicibus potant. Deos hos solum propiciantur & colũt Vestam ante omnes, deinde Iouem ac Tellurem, existimantes Tellurem Iouis coniugem esse: post hos Apollinem, & cœlestem Venerẽ, Martẽ & Herculem. Nulli tamẽ ex ijs simulachra, aras & delubra facienda putant, præterquàm Marti, cui ex captiuis centesimum quenque immolant, cæteris tum alia pecora: tum præcipuè equos. Sues pro nihilo putant, quos nec alere omnino in sua regione volunt. Rex in quos morte animaduerit, eorum ne liberos quidem relinquit, sed vniuersos mares interficit, fœminis nihil læsis. Fœdera cum quibuscunq; ineunt Scythæ, hoc modo infuso in grandem calicem fictilem vino, commiscent eorum sanguinem, qui fœdus feriunt, percutientes cultello, aut incidientes gladio aliquantulum

Dij Scytharũ & religio.

Ineundi fœderis forma apud Scythas.

corporis, deinde in calice tingunt. Acinacem, sagittas, securim, iaculum, hæc vbi fecerunt, sese multis verbis deuouent, posteà vinum epotant, non modo hi, qui fœdus fecerunt, sed etiam comites hi, qui sunt maximæ dignitatis. Regum sepulchra apud Gerros sunt, vbi Borysthenes iam nauigabilis est. Ibi quum Rex eorum decessit, ingentem scrobem effodiunt, forma quadrata de hinc mortuum accipiunt, corpore incærato, aluo euulsa atque expurgata, quam silere contuso & thimiamate apijq; semine & anisi quum expleuerunt, resuunt rursus, impositumque plaustro cadauer ad aliam gentem, ferunt: quod qui excipiunt, eadem agunt. Sed Regij Scythæ aurem decidunt, crinem circumtondent, brachia circumcidunt, frontem nasumq; consauciant, sinistram manum sagittis traijciunt. Postmodo cadauer ad aliã gentem, cui imperitant, ferunt, quæ ipsos comitatur ad eos, vnde primum venerant, vbi iam mortuum circunferentes singulas gẽtes lustrauerunt, quibus imperitauit, apud eos deponunt, qui in extremis

Pompa in regio funere.

Regij Scythæ.

habitant & in ſepulchris, ij poſtquã illum ſuper thorum in loculo conſtituère, haſtis hinc atque illinc defixis, deſuper ligna diſponunt atque pallio contegunt: deinde vbi in reliqua loculi ſpacioſitate pellicum vna omnium chariſsima, miniſter vnus, coquus, agaſo, viator, pincerna, equus ſtrangulati ſunt, cum aureis Phialis, aliarumq; rerum omnium primitijs conſepeliunt: circumacto anno hoc iterum agunt, è famulis regis intimos ſumunt. Sunt autem famuli regum ingenui Scythæ, & quos ipſe Rex iuſſerit, nam nullus venalitius Regi miniſtrat: horum miniſtrorum quinquaginta vbi ſtrangulauerunt, ac totidẽ prçſtantiſsimos equos, eductis inteſtinis pallijsq; rurſus diſtentis atque conſutis: per ambitum regij ſepulchri fornicato opere equos, & ſuper eos famulos inſidentes erigunt, ac ita ſtatuunt, vt procul aſpicienti equitatus ſpeciem, defunctum regem cuſtodientis præbeant. Et talis regum humatio eſt, & ſepultura. Habent & priuati morem quendam in ſepeliẽdo, nã vbi quis deceſſerit, proximi quique in plauſtrum collocatum

Cum rege intimi famuli ſepeliuntur quinquaginta.

Priuatorum Scytharũ humatio.

catum ad amicos circunferunt : eos ſinguli amicorum excipientes, epulum præbent, tam propinquis, quàm cæteris cadauer comitantibus, ad hunc modum quadraginta diebns circumactum, de hinc humatur, capite prius exinanito, atque abluto ſupra corpus tria ligna ſtatuunt mutuò inclinata, circa quæ prætendunt lanea pilea, quàm maximè poſſunt conſtipantes, & in ſcaphā in medio lignorum pileorumque poſitam, lapides conijciunt ex igne perſpicuos. Viri Scythæ non lauantur, ſed vxores eorum infundentes aquam corpora, ad lapidem aliquem ſcabrum conterunt, cypreſſo, cedro, aut thuris ligno : deinde perfrictum corpus, quum intumuerit, illud, faciemque medicamentis oblinunt. Id eas ſimul bene olentes facit, ac poſtero die medicamentis amotis mundas & ſplendidas. Iurandi iuſiurandumq; interponendi ipſis per regium ſolium mos eſt : quo ſi quis periuraſſe à diuinatoribus, qui hoc ſalignis virgis experiuntur, conuincitur, ſine mora capitis pœnam ſubit, atque facultates omnes

Lauandi mirabilis ritus.

Massagethæ & mores eorum.

amittit, quas accipiunt qui illum periurasse probauerunt. Massagethæ populi Scythiæ in Asia vltra mare Caspium vestitu & victu Scythis per quã similes. Quo fit, vt Scythæ à plerisque credantur. Ex equis pugnant & pedibus: vtroque pugnæ genere penè inuicti. Sagittis, hasta, sangari (sic enim ferrum quo vulgò accincti sunt dicitur) auro in baltheis & capitis ac axilarum ornatu vtũtur: aureos thoraces equorum pectoribus inducunt. Ex auro fræna & phaleras conficiunt, æreas cuspides hastis præfigunt, ære pharetras muniunt. Ferri & argenti nullus apud eos vsus. Singuli vxorem ducunt, eaq̃ue communiter vtuntur, idque Scytharum soli faciunt, si Scythæ habendi sunt. Quoties aliquis mulieris libidine capitur suspensa ad plaustrum pharetra cum ea sine pudore cõcumbit. Terminus vitæ nullus genti præfinitus, vbi quis admodum consenuit, eum propinqui & necessarij in vnum coëuntes cum ouibus aliquot immolant, & carnibus pro epulo, vbi decoxerunt, indifferenter vescuntur. Quod genus obitus apud eos bea-

beatiſſimum habetur, languore extinctos nõ edunt, ſed terra operiunt, loco damni putantes, quod ad immolationem non venerunt. Nihil omnino ferunt, pecoribus victitant, & piſcibus, quos Araxes abundè ſuppeditat: lac plurimùm potant. Ex Dijs vnum Solem venerantur, cui equos immolant, vt perniciſſimo ſyderi è pecoribus omnibus perniciſſimum mactent. Seres mites inter ſe quietiſſimi omnium, mortalium cætus fugiunt, adeò vt cæterarum gentium commercia abnuant, primum eorum fluuium mercatores tranſeunt, in cuius ripis nullo inter partes commercio, ſed diſpoſito rerum precio: oculis æſtimantibus, ſua tradunt, non emunt noſtra, apud illos neque meretrix neque adultera, neque fur ad iudicium deducitur, neque occiſus homo fertur ibi aliquando: ſed eſt apud eos legum ſuarum metus velimentior, quàm geneſis conſtellatio. In initio orbis terræ habitant, quia caſtæ viuant, nec erugine, nec grandine, aut peſtilentia cæteriſue malis affliguntut. Fæmina poſt quam conceperit à nemine petitur,

Seres omniũ quietiſſimi ſanctiſſimique.

Nullis calamitatibus affliguntur feres.

titur, neque quum purgatur, carnibus immundis nemo vescitur, sacrificia nulla nouit, secundum iustitiam, omnes sibi ipsis iudices fiunt. Ideò non castigantur huiusmodi plagis, quæ pro peccatis accidere solent, sed plurimùm temporis perdurantes, absque ægritudine vitam finiunt. Teuroschythæ à monte Tauro circa quē habitant. Virgini naufragos immolāt, & quoscunq; Græcos illuc delatos, hoc modo, postquàm preces peregerint hominis caput claua feriunt, truncum eius quidam aiunt perturbari è rupe. Nam in rupe prærupta templum est eorum situm, cruci adfigunt caput; quidam de capite suffigiendo consentiunt, sed truncum è præcipitio deijci negant, sed humo contegi dicunt. Dæmonem, cui immolant, aiunt esse Iphigeniam Agamennonis filiam. In hostes, quos ceperint, hoc agūnt: amputatum quisque hostis caput domum portat, & fusti suffixum, admodum sublime supra recta statuit, & plerūque supra fumarium. Ideo in sublimi locātes, quòd dicāt eos totius domus esse custodes. Viuūt aūt è rapto & ex bello

Græcos Tauroscythæ Iphygeniæ immolant.

Hostium capita supra domorum tecta figuntur.

bello. At Agatharsi exultissimi viri sunt, & aurum plerunque gestantes in commune cũ mulieribus coëunt, vt inter se germani sint ac domestici omnes: nihil neq; liuoribus, neq; simultatibus mutuo exercentes: cæterum eo Thracum similitudinẽ accedentes. Neuri Scythicis vtuntur moribus, qui vna ante Dari expeditionẽ æstate, coacti fuerant, propter serpentium multitudinem, in ipsorum solo procreatam, terram mutare, sibi persuadent, deierantes se quotannis ad dies aliquot lupos fieri, & rursus in pristinum habitum & formã redire. Antropophagi. i. humanæ carnis comestores, agrestissimos omnium hominum mores habent, non iudicijs, non legibus vllis vtentes, rem pecuariam exercent: vestem Scythicæ similem gestant, linguam propriã habent. Melanchleni omnes indumenta nigra gerunt, vnde & cognomentum habent, qui soli ex his humana carne vescuntur, institutis Schythicis vtentes. Budini ingens natio atque numerosa, cæsiis oculis omnis ac rufa. Gelonus vrbs, à qua & Geloni dicuntur, gentis caput est.

Neuri quotãnis dies aliquot lupi fiunt.

Ανδρωποφάγοι *omnium agrestissimi.*

Melanchleni nigra omnes indumenta gerunt.

Libero

Libero Trierterica, id est, triennalia agunt, & Bacchanalia exercent. Græci quondam fuêre, sed Summoti, ibi consederunt. Lingua adhuc partim Scythica, partim Græca vtentes. Sunt tamen Budini à Gelonis, & lingua, & vita dispares. Nam quum indigenæ sint, pecuariæ operam dant, solique eius regionis pedunculos edũt.

Geloni.

Geloni agriculturæ operam dantes, frumento victitant, & hortos possident, nihil illis neq; aspectu, neq; colore similes. Horum regio omnis est arboribus frequẽs ex lacu, qui ibi etiam ingens est, & multus. Lutrias capiũt, castores, aliásq; multas feras, ex quarum pellibus renones faciunt, atque induunt. Lyrcæ è venatione victitant, hoc modo, concensis arboribus, quæ & per omnem eorum regionem frequentes sunt, feris insidiãtur. Singulis adest canis & item equus in ventrem cubare edoctus humilius subsidendi gratia: vbi quis ab arbore feram viderit, sagittaque percusserit, conscenso equo illam persequitur, comitãte cane. Argyppæi sub excelsorum montium radicibus incolunt, homines, qui ab ipso natali calui

Lyrcæ èvenatione victitant.

Argyppæi natura calui.

calui ſunt, mares pariter, & fœminę: ſimis quoq; naribus, & ingenti mẽto, proprio quodam oris ſono, Scythicam geſtantes veſtem, ex arboribus victitãtes, rei pecuniariæ haudſtudent: vnde eis pecorum non multum eſt: ſub arbore quiſq; cubat per hyemem quidem vbi arborem pileo albo firmoque contexerint, per æſtatem verò que hoc pileo, his nemo mortalium iniuriam infert. Sacri enim dicuntur eſſe, nihil martium armorum poſſident. Idem finitimorum controuerſias dirimuut, ad quos quiſque confugit, is à nemine læditur. Iſſedones talibus moribus vti feruntur, quoties pater alicui deceſſit, omnes eius propinqui pecora abducũt, quæ vbi mactauerunt, conciderun tque, concidunt & mortuum patrem illius à quo in cõuiuium adcipiuntur, conmixtisque omnibus carnibus conuiuium exhibent. Caput tum defuncti denudatum purgatumque inaurant, eoque pro ſimulachro vtuntur, agentes illi quotannis maiores hoſtias cæremoniasq; hæc filius patri, pater filio facit, quemadmodum Grę ci natalicia, dicũtur præterea & iſti, iuſti

Homines opinione ſacri.

Iſſedones parentes defunctos comedũt.

Anniuerſariæ parentationes.

iusti esse: & ipsorum vxores peræquè fortes ac viri, & tales olim fuêre Scytharũ mores, à Tartaris posteà subacti, & illorum viuendi instituta complexi, Tartarorum more viuunt, Tartarique vno nomine vocantur.

De Tartaria gentisque Tartarorũ moribus & potentia.

CAP. X.

Tartariæ situs & termini.

TArtaria, quæ & Mõgal dicitur, vt Vincẽtius scribit, in ea terræ parte sita est, vbi oriens Aquiloni cõiungitur, ob oriente Katheorum ac Solãgorum terram habuit, à meridie Sarracenorum, ab occidente Naymanorum, ab aquilone oceano circundata. Tartaria à fluuio Tartar, qui per eam currit appellata. Regio plurimum montosa, vbi campestris est, admixta glarea arenosa est, sterilis nisi aquis fluuialibus, quæ tamen rarissimæ sunt, irrigetur, & ob hanc etiam causam multum deserta & infrequens est, ciuitates in ea nullæ villæ, præter vnã, quæ Cracuris dicitur, lignis in plerisque locis adeò inops, vt arido boum & equorũ stercore incolæ ipsi ignes fouere

Tartariæ appellatio.

Bonus & equorum stercore ignes fouentur.

fouere atque cibaria decoquere cogã tur. Aër & cœlum intemperatum & mirificum, tonitrua & fulgura in æstate adeo horrẽda, vt præ timore homines interiant, iam calor magnus est, mox frigus & densissimæ niues cadũt, ventorum frequenter tam validi flatus vt equitantes detineant, & ad terram homines deijciant, arbores radicitus euertant, & multa damna inferant. In hyeme ibi nunquam pluit, in æstate frequenter, sed adeò parca vt vix terra madefiat. Regio alioquin omniũ animaliũ diues in camelis, bobus &c. Iumẽta & equos in tanta copia & multitudine, quantam non credimus reliquum mundi habere: à quatuor ab initio populus habitabatur. Vnus Iecchamongal, id est, magnimongali dicebantur. Secundus Sumongal, id est, aquatici mongali. Et illi sese etiam à Tartar fluuio iuxta quem habitabant, Tartaros appellabant. Tertius Merchat vocabatur. Quartus Metrit. Omnes vnam corporis formã, vnã linguã habebant. Ferꝰ ab initio cultus, sine moribꝰ, sine lege, sine vllo vitæ cultu, armẽta pascere, obscuri nominis inter Scythas,

Tartaria pecorum diues.

Quatuor Tartariæ populi.

Vetustiores Tartarorum mores.

finitimorum vectigales, mox gens ipsa in plures velut tribus diuisa est, cœpitque sub ducibus agitare, penes quos erat totius rei summa: pendere tamẽ nihilominus Naymanis vicinis accolis tributũ. Quum Cauguista oraculo quodã prim⁹ est Rex ab ijs creatus. Is recepto Imperio, primum omniũ malorum dæmonũ culturã abrogauit, edictoq́; pręcepit, vt tota gẽs Deum optimũ maximum coleret, cuius prouidentia regnũ credi voluit à se receptũ: edictũ est deinde, vt quicunq́; per ætatẽ arma ferre possent, ad certũ diem regi præsto adessent. Estq́; militaris multitudo in hũc modũ distributa, vt decuriones centurionibus parerẽt, cẽturiones chiliarchis, chiliarchi miriadũ præfectis. Inde ad periclitandas Imperij vires septem principũ (ex ijs, qui vniuersæ gẽti ante constiturũ regnũ præfuerãt) filios parentũ manu iuisit interfici. Facessunt illi Imperium: etsi acerbum & atrox cum multitudinis metu, tum religionis adacti; credere enim vulgò cœli numen eiusmodi regni initijs interfuisse, non regem, sed deũ ipsum violari arbitrantes si illius dicto minus

Canguista primus Tartarorum Rex.

Militiæ ordinatio.

nus obtemperassent. His fretus opibus Canguista primũ finitimos Scythas bello subegit, subiectos vectigales fecit, & cum his eos, quibus ipsi ad id tẽpus tributũ pependerant. Inde remotiores populos aggressus tã prospere, tamq; feliciter à Scythia ad Solis vsq; ortum, & ab ortu Solis ad mediterraneum mare, & vltra, armis suis omnia regna, gẽtes, & nationes subegit, vt merito iam se totius orientis dominum & Imperatorem scribat. Sunt autem Tartari omnium hominum deformissimi corpore, vt plurimum, parui, oculos habent grossos & prominentes, multum coopertos palpebris, ita vt valde parua est apertura in eis: latas habent facies & imberbes, excepto quòd in superiori labro, & mẽto raros habeant pileos & volatiles: graciles sunt in medio communiter omnes: radũt caput per verticẽ ab aure vna ad aliã in occipitium ita vt rasura illa barbati formã prætẽdat, capillos in reliqua parte quemadmodum mulieres nostræ longos nutriunt, de quibus duas tricas siue cordas faciũt, & vtranq; retro aures colligunt: quo more non Tartari solũ ra-

Tartarorum corporis forma.

Equis Tartari munia omnia obeunt

duntur, ſed quæcunque gentes eis commorantur. Ipſi porrò leues ſunt & agiles, boni equites, pedites mali, nullus pedes vadit, omnes & minimi etiam aut equis aut bobus inſident, quocunque ſit eundum: equitant etiam mulieres, equis vtuntur caſtratis, & qui non feriunt: fræna plurimo auro, plurimo argento & gemmis exculta ſunt: campanulas admodum reſonantes ex equi collo pendentes geſtare glorioſum. Sermone horrido ſunt & clamoroſo, cantantes luporũ more vlulant: caput quatiunt quando bibunt: bibunt autem quàm ſæpiſſime & ad ebrietatem, quæ apud eos gloria eſt. Non in villis aut vrbibus, ſed in cãpo veterum Scytharũ ritu ſub tabernaculis habitant: paſtores enim ſunt plerique omnes. In hyeme manere in planitiæ ſolẽt, in æſtate verò paſcuarũ vbertatem ſectãtes in mõtibus degũt. Stationes in tentorij modum aut ex virgultis contexunt, aut filtro leuigatis lignis ſuſtento In medio rotundã feneſtrã faciunt, quæ lucem præbeat, & fumum emittat. Ignẽ in medio habẽt, iuxta quem liberi & vxores verſantur. Sagittationibus lucta-

Habitatio Tartarorum.

ctationibusque viri gaudent: venatores mirabiles sunt: cataphracti ad venandum pergunt, feram cõspicientes corona circunstant, & tunc sagittis quas quisque in illam misit præpeditã capiunt. Panem non habent, nec pin sunt: mappis non vtuntur, non mantilibus. Vnum Deum credunt, & ipsum omnium esse tam visibilium quàm inuisibilium factorem: non tamẽ aliqua cæremonia, aut ritu colunt sed potius idola quędam de filtro aut serico ad hominis formam effigiata: ex vtraque tentorij parte constituentes pecorum suorum custodes esse precantur, atque plurimũ reuerentiæ exhibẽt. His primum lac omnis iumẽti ac pecoris offerũt: & antequã quicquã vel bibere, vel comedere incipiunt parteãpponũt. Quodcũq; animal ad esum mactant, illius cor in scypho per integram noctem appositum mane coquunt & comedunt. Venerãtur etiam & sacra faciunt Soli, Lunæ, & quatuor elementis. Chaam præterea regem & dominum suum filium Dei existimantes, religiosissime adorant, sacrificãt, & tantum illi tribuunt, vt digniorẽ in toto mũdo nõ esse cre-

Venandi ritus.

Religio Tartarorum.

Chaam regẽ filium Dei credentes Tartari adorant.

dant,nec aliquē alium nominare patiuntur. Cæteros homines adeò hæc gēs cōtemnit,& ſe prudētia & bonitate excellere putat, vt alloqui faſtidiat, & à ſe explodat. Papā Chriſtianosq; cūctos canes appellāt, & idolo latras ꝙ lapides & ligna adorent. Ipſi maleficis artibꝰ intēti, ſomnia obſeruāt. Magos habēt, qui ea ipſis interpretētur, & ab idolis reſponſa petāt, & accipiant. Deum enim cum illis loqui perſuaſum habent & propterea ex oraculo vniuerſa faciunt. Tēpus & præſertim lunationes obſeruant:nullum tamen, præ alio aut ſingulari feſtiuitate aut abſtinentia colunt,æqualiter omne habent. Tantæ auaritiæ, & cupiditatis ſunt, vt vbi quiſpiam aliquid viderit quod habere deſyderat,ſi illo potiri cū volūtate poſſeſſoris nō poſſit; dūmodo Tartari non ſit, vi rapit:ex præcepto & inſtituto regum licere arbitrantes. Quum tale mandatum à Canguiſta Chaamque primis regibus habeant, quod quicunque Tartarus, aut etiam Tartari ſeruus equum: hominem, ſiue virum, ſiue mulierem, in via repererit literas aut condu-

Auaritia Tartarorum inſatianda.

ctum

ductum regium non habentem, eum sibi vendicet, & pro suo, perpetuo vtatur. Pecunias indigentibus cō mutant, sed pro grandi & intolerabili vsura, vnum denarium de decem singulis mensibus accipientes, & de vsura vsurā, si dilata fuerit. Tributarios suos tantis tributis, tantis exactionibus molestant, & aggrauāt, quantis nullæ aliæ gentes vnquam suos exercuisse leguntur. Incredibile relatu est: cupiunt semper, & vt domini omnium extorquent, nihil retribuūt. Mendicantibus eleemosynam etiam denegant, in hoc laudantur quòd prandio aut cœnæ superuenientes volentes comedere, non excludunt aut repellunt, sed inuitant, & quibus vescuntur misericorditer communicāt. Victus autem immundissimi sunt, vtpote qui mensas, vt dictum est, mantilibus non operiant, manutergijs non vtantur, quum manus non lauent, non corpus non vestimenta: panem neq; edant, neque conficiant: olera non edant, non legumina, sed tantummodo omnium animantium carnes. Canum etiā & cattorum, equorum ac grandiusculo-

Vsurarij Tartari.

Crudelitas Tartarorum insignis. rum murium. Captorum inimicorum corpora ad crudelitatem suam ostentandam, & vindicandi desyderium. Ad ignem quandoque assant, & vbi plurimi comesturi conuenêre, dentibus (luporum ad instar) dilaniant, atque absumunt: eorum sanguinem etiam ad hoc prius collectum cratheris infusum epotant. Lac iumentinum aliâs ipsis potus est. Vinum apud eos non nascitur, aduectum, sicut cæteri homines, auidissimè bibunt. Alter alterius pedunculos comedunt de capite vel aliunde extrahentes, & dicunt: sic inimicis nostris faciam. Scelus magnum habetur, si cibi aliquid aut potus perire permittitur. Ideoque ossa, nisi medulla prius excepta sit, canibus nequaquam proijciunt. Nullum animal ex nimia tenacitate comedunt, & absumunt integrum & sanum, sed quando mutilatum fuerit, cœperitque iam aut senecture, aut aliqua alia pernicie languescere. Multum frugales sunt & in *Vestitus Tartarorum.* paucis minimisque contenti, bibunt mane vnum vel duos scyphos lactis, & interdũ toto die aliud nihil bibũt aut comedunt. Vestitu tã viri quã mu-

lieres

lieres ferè vno induuntur, viri mitris caput obtegunt non multum profundis, obtusis antè, retró caudatis, vnius palmi longitudine; pari latitudine, quæ vt capiti adhæreant, & ne à vento quidem deturbentur, iuxta aures insutas fascias habent, quibus sub mento connectantur. Fœminæ coniugatæ canistro quodam rotundo teguntur vnius pedis, & semis longitudine, in summitate instar dolij plano, diuersicolori serico aut pictis pauonum plumis circumornato, gemmis ad hæc & plurimo auro, cætero corpore, vt quæque diues est, ita vestiuntur potentiores purpura, & serico: quẽadmodum earum viri. Tunicas portant miromodo formatas, fissura earum in sinistro latere, à quo induuntur & exuuntur, nodulos quatuor aut quinq; habet, quibus clauditur. Vestimenta quæ in æstate gerunt, nigra sunt communiter omnia, quæ in hyeme pluuiosisq; temporibus alba, infra genua non descendunt, pelliceis vestibus, quibus maxime vtuntur pilos non occultant & carni applicant, vt nos, sed corium, pilos propter decorem vidẽdos præbent,

Vnus penè virorum & mulierum habitus.

Bellica Tartarorum arma.

bent. Virgines à non coniugatis ac illæ à viris discerni facilè nequeunt, quod indiscreto ferè omnes à viris & habitu,& gestu sint. Fœmoralibus æquè omnes vtuntur. Bellum inituri brachia quæ nuda habent, quidam ferreis laminis circundant, corrigijs quibusdam concatenatis, quidã multiplicato corio, quo etiam caput obmuniunt. Scutis vti nesciunt, pauci quoq; lanceis, & lõgioribus gladijs. Enses habẽt brachiali longitudine ab vna parte fastigatos, quibus pugnantes à latere percutiunt. Equites sunt agiles sagittandique sciẽtissimi. Is omnium fortissimus censetur, qui & Imperij obseruantissimus est: sine stipẽdio militant, gens in prælijs & rebus gerendis solers, & ad omnia momẽta rerum imperiumque obeundum præsto. Duces & Principes bellum non intrant, sed procul stantes, suos adclamãt, hortanturq;: & quid facto opus sit diligenter prospiciunt. Liberos, vxores, & aliquando hominum imagines equis impositas exercitui addunt, vt maior, ac hosti terribilior magis appareat. Nec fuga turpis, si conducibilis sit, aut necessaria. Sagit-

gittaturi dextrum brachium ab armatura exuunt, & tanta vi postmodum sagittas excutiunt, vt nullum armorum genus sit ille non penetrabile. Turmatim pugnam capessunt, rur matim fugiunt vulnifico sagittarum iactu sequentem à tergo hostem con ficientes. Inde pugnantium paucitatem conspicati subito in pugnam redeunt homines equosque sagittantes vulnerant, ac tum maximè vincunt quum victi creduntur. Quũ regionem aliquam inuadere veniunt, diuiso exercitu ab omni parte inuadunt, vt eos occurri non possit, ac ne mo incolarum effugere, ita victoriam semper in manibus habent. Illa superbissimè vtuntur capto nulli parcentes, non pueris, non mulieribus, non senibus, omnes promiscuè occidunt, præter artifices, quos ad opera sua reseruant: occidendos per centuriones diuidunt, seruo cuique ad interficiendos decem, plures, vel pauciores, prout numerus fert, assignantes: quibus omnibus bipenni, vt sues, mactatis cæteris in terrorem hoc agunt: quemq; millesimum accipiunt, & capite subuerso, pedibus ad stipem in

Stratagema Tartarorum.

in medio cæſorum erectum ita ſuſpẽdunt, vt ſuos adhuc admonere & audire videatur: plerique ad iacentum corpora ipſa procedentes è recentibus vulneribus emanantem ſanguinẽ ore excipiunt, & ingurgitant. Nemini quantumcunque etiam ſe obligauerint ſeruant, fidem, quin in deditos eo modo, & multo grauius ſæuiant. Iuuenculas mulieres in quã quiſque incidit, & qnamcunq; vult ſtuprari licet: abducuntur quæ liberaliores formæ ſunt, atq; in extrema omnium rerum penuria ſeruire perpetuo coguntur. Incontinentiſſimi enim omnium hominum Tartari ſunt: nam licet vxores ducant quotquot volunt, & ſuſtentare poſſunt, nullusque (excepta ſolummodo matre filia, & ſorore) ipſis aut conſanguinitatis aut affinitatis gradus ad matrimonium contrahendum obſtet, Sodomitici tamen vltra modum ſunt: ſe non minus, quàm Sarraceni indifferenter, & impunè cum maſculis pecudibusque commiſcentes. Mulierem quam ſibi coniungunt pro vxore non habent, nec dotem accipiunt, donec pepererit: vnde ſterilem repudiare poſſunt,

Crudelitas Tartarorum ferina.

Sodomitici Tartari & Sarraceni.

& aliam superinducere. Hoc mirũ est, quòd licet mulieres multæ virum vnum habeant, propter illum inter se non facilè rixentur, cùm tamen vna alijs præferri soleat, atq; iam cum illa, mox cum alia dormire: vnaquæq; autem suam stationẽ habet, vnaquæque suam familiam. Castissimè viuũt, nam in adulterio deprehensi tam vir quàm mulier, lege ipsa occiduntur. A re bellica feriati viri pecora in pascua ducunt, & custodiunt, venanturque, & se luctando exercent, aliud nihil agunt, mulieribus omnia cõmittunt: his curæ est & quæ sunt victui & quæ amictui necessaria procurare. Gens ipsa multas superstitiones obseruat, cultellum in ignem mittere, vel eo saltem attingere: carnes item ex olla cultello extrahere, magnum nephas est: nihil etiam iuxta ignem securi secãt, ne quocunq; modo lædant, quem aliâs religiosè venerantur, & à quo omnia purificari debent persuasum habent. Flabello quo equus impellitur, calcaribus enim nõ vtuntur, corpus aut brachia quietis gratia supraponere, aut flagello sagittas tangere maximè deuitãt. Iuuenes

In adulterio deprehensi legi occiduntur.

nes aues, non solùm non occidunt, sed nec capiunt quidem. Fræno equũ non verberant. Os osse alio non frangunt. Cibum ac potum præsertim lac nemo profundit. In stationibus nemo mingit: quod si obstinate aliquis faceret, absq; misericordia occideretur. Si autem necessitas cogat, vt sæpius fit, tẽtorium in quo factum est, & omnia quæ in eo continentur purgari debent, tali modo: duos ignes, tres passus ab inuicem distantes faciunt, intra quos hastas duas infigunt, iuxta quemq; ignem vnam statuentes. Deinde cordula ab vna ad aliam ducta, ac buccaranno intecta per medium illarũ, ceu per ianuã, quæcunq; purificanda sunt traducunt: mulieres duæ, quarũ hoc interest, in alia parte stant, hinc atque hinc vna, aquam inspergentes, ac carmina quædam submurmurantes. In conspectum Regis nullus aduena, cuiuscunque dignitatis existat, & quantacunq; agere habeat admittitur, nisi purgatus prius. Qui limẽ tentorij in quo Imperator aut ducũ aliquis moratur pedib⁹ calcar, in ipso vestigio interficitur. Præterea si aliquis morsum fecerit, quem de-

Purgandi per ignes ratio.

Limen Regij tentorij calcans interficitur.

deglutire non possit, cogereturque eundē euomere, accurrunt illico omnes, & foramen sub statione faciunt, per quòd extractum crudeliter necāt. Multa alia sunt, quę pro inexpiabilibus peccatis habent: ast hominem occidere, aliorū terram inuadere, res & bona aliorū cōtra ius fasq; diripere. Dei præcepta negligere, pro paruo aut nihilo ducunt. In mundo quodam alio, quem tamen discribere non possunt, se post hanc vitam æternaliter victuros credunt, & meritorum suorum condigna præmia percepturos. Quum quispiam infirmari cœperit, & morti iam vicinus esse, hastam vnam cum nigro panno tabernaculo, in quo decumbit, præfigunt, vt ab ingressu prætereuntem auertat. Nemo enim hoc conspecto inuocatus intrare audet. Post quàm verò defunctus est, omnis illius familia conuenit, & funus extra tentorium in locum aliquem anteà delectum clàm portant, & fouea lata profundaq; satis facta, tentoriolum in ea erigunt, mensam ferculis instruūt: atq; defuncti corpus prius preciosissimo habitu vestitū ad eā applicantes,

Aeternam vitam Tartari credunt.

Sepeliendi Tartarorum ritus.

cantes, vnà omnes terra obruunt. Sepelitur etiam cum eo iumentum vnum,& equus phaleratus vnus. Potentiores in vita seruũ vnũ eligunt, atq; cauterio suo inustum secum tumulari faciunt: & hoc ideo, vt in alio mũdo his vtãtur. De hinc amicialiũ equũ accipiunt,& mactãt, carnes comedũt, cutem fœno repletam, atque resutam quatuor palis supra sepulchrum in defuncti signum erigunt. Ossa in animæ expiationem mulieres comburunt. Cum cute potentiores aliud agunt, in tenuissima lora illam discindunt, atque his extensis per sepulchri circuitum terram demetiuntur tantum nanque in alio orbe defunctum sortiri credunt, quantum hic ab amicis illi hoc corio admensum fuerit: Tricesimo die luctum finiunt.

Sepeliendi Tartarorum ritus.

Quidam Tartarorum Christiani nominis, sed pessimi, parentes iam senio confectos, vt citius moriantur multa pinguedine diu obescant, & inde defunctos comburunt, puluerem diligenter collectum, quasi præciosum aliquid obseruant, illo cibaria sua quotidie condientes. Qua autem põpa, qua festiuitate Tartari post Regis obitum

obitũ aliũ illi ſubſtituant, quoniã ne dum ſcribere, ſed legere fortè tædioſum, paucis abſoluam. In locum in campis aptum ad hocque conſuetum Principes duces barones & omnis populus totius regni conueniunt, tum eũ cui regnum aut ex ſucceſſione, aut electione debetur in thronum aureum collocant, atque procidentes vnanimi voce, & excelſa omnes in hunc modũ acclamant: Rogamus, volumus etiam, & præcipimus vt domineris nobis. Reſpondet ille: Si hoc à me vultis, neceſſe eſt, parati ſitis quicquid pręcepero facere, quũ vocauero venire, quocunque miſero ire, quẽcunq; occidi iuſſero id intrepidos faceſſere, & totum regnum in manus noſtras ſtatuere atq; committere. Vbi reſponderunt, ſumus: inquit rurſus, ergo oris mei ſermo, de cætero gladius meus erit: fit applauſus à populo. Principes intereà ipſum è regio ſolio exceptum ſupra filtrum in terra ſtratum humiliter ſedere faciunt, ita alloquentes: Vide ſurſum, & agnoſce Deum, ac reſpice filtrum in quo ſedes deorſum, ſi bene adminiſtraueris, ad votũ habebis omnia:

Chriſtiani nominis Tartari parentes necant.

Mos in Regis creatione memorandus.

Regum poteſtas notatur.

Si autem male, adeò rursus humiliaberis, spoliaberisque, vt ne exile hoc filtrũ, in quo sedes, tibi relinquatur: quo dicto, charissimam vxorum adiungunt, & ambos cum filtro eleuãtes, hunc omnium Tartarorum Imperatorem, illam Imperatricem salutant. Adsunt tum mox ab omnibus gentibus, quibus impetrare habet, dona. Adsunt & quæcunque Rex defunctus reliquit, de quibus nouus Imperator vnumquemq; principum donat, cætera sibi seruari præcipit, & cum hoc comitia dissoluit. In eius manibus seu potestate omnia sunt: nemo potest, audetque dicere, hoc meum est, vel illius est. Nemo cõmorari in aliqua terræ parte debet, quam in assignata. Imperator ipse ducibus assignat, duces millenarijs, millenarij centenarijs, cẽtenarij decanis, decani cæteris. Sigillum quo vtitur ita inscribitur: Deus in cælo, & Chuichuth Cham in terra: Dei fortitudo, & omnium hominum Imperator. Quinq; maximos & robustissimos exercitus habet, quinque duces, per quos omnes, qui obstant, expugnat: aliarum gentium legatis ipse non loquitur, nec

Sigillum Imperatoris Tartarorum.

nec etiam in conſpectum admittit, niſi tam ipſi quàm munera)ſine quibus venire præſertim non debẽt nec poſſunt) à mulieribus quibuſdam ad hoc deputatis prius purgati fuerint, per medias perſonas reſpondet, quibus quando & quãdiu loquitur(quãtũcunq; magni ſint(flexis genib⁹ auſcultare debẽt, & ita attendere, vt ne à verbo quidẽ aberrẽt. Nemini enim licet Imperatoris verba mutare : Nemini latæ ab illo ſententiæ qualicunque modo contraire. In publico is nunquàm bibit, neque aliquis Tartarorum Princeps, niſi prius cantetur ei , aut citharizetur. Potentiores quum equitant , vmbella quæ longiori haſtæ impoſita iuxta eos portatur, obumbrantur: quod & mulieribus eorum fieri dicunt. Et tales Tartatorum genti mores anno ab hinc ducenteſimo erant : hi viuendi ritus. Georgiani quos Tartari eodem fere tempore deuicerunt cultores Chriſti erant , ritum Græcorum ſeruantes, Perſis vicini, longo terrarum tractu à Paleſtina ad Caſpios vſque montes eorum dominium extendebatur. Epiſcopatus decẽ & octo habebant,

Imperator Tartarorum per ſe non reſpondet.

Potentiores Tartarorum quum equitant obumbrantur.

Georgianorũ ritus.

bant, & catholicum vnum, id eſt e-
piſcopum vniuerſalem, qui loco Pa-
triarchę erat. Antiocheno patriarcha-
tui at initio ſubiecti erant, bellicoſi
homines: raſuram in capite faciebãt,
clerici rotundam, Laici quadratam.
Mulieres eorum quædam equeſtris
ordines erant, & ad prælium doctæ.
Georgiani ordinatis iam aciebus in
pugnam ituri repletam optimo vi-
no pugillarem cucurbitam epotare
ſolebant, & aduerſarios poſteà ani-
moſius adire. Clerici vſuræ & Symo-
niæ liberè vacabant: cum Armenijs
mutuo & perpetuo odio perſiſte-
bant: Erant enim & Armenij Chri-
ſtiani nominis populus, antequam,
Georgianis ſubactis, Tartari illos ſu-
perauêre: ſed à fide rituq; orthodoxæ
eccleſiæ in multis diſcordabãt. Diem
natalis domini ignorabant, nullas fe-
ſtiuitates, nullas vigilias, nec etiã qua
tuor tempora obſeruabant. Sabbato
Paſchæ non ieiunabant, Chriſtum
eo die circiter veſperam reſurrexiſ-
ſe, aſſerentes. Omnibus ſextis ferijs
infra Paſcharis & Pentecoſtes fe-
ſtiuitates carnes manducabant. Mul-
tum ieiunabant, à ſeptuageſima qui-
dem

Raduntur in capite Georgiani.

Mulieres ad bellũ edoctæ.

Armeniorũ ritus.

Ieiunia Armeniorum.

dem incipientes ita ſtricte, vt nec in quartis ſextiſque ferijs oleo, vino, aut piſcibus vterētur: plus peccare exiſtimātes, qui his diebus vinū biberet, quā eum, qui veneris gratia lupanar ſubiret: die Lunę penit⁹ ſe ab omnibus cibis abſtinebant, de Martis ac Iouis comedebant ſemel, die Mercurij & Veneris omnino nihil, Sabbato verò & Dominico die eſitabant carnes, & reficiebantur lautè. Per totam ſeptuageſimam, exceptis ſabbatis & dominicis diebus miſſarum officia nemo celebrabat, nec etiam ſextis ferijs per totum annum: per hoc enim violari ieiunium volebant. Portò duorum menſium infantes, & quoſlibet alios indifferenter cōmunioni admittebant, aquam ſacrificio non addebant, cum lepore, vrſo, corniculis, & huiuſmodi ſicut Græci, Iudaizabant. In calicibus vitreis & ligneis celebrabant: quidam ſine paramentis & ſacerdotalibus veſtimentis omnino: quidam cum diaconi & ſubdiaconi infula tantum operti. Vſuræ & ſymoniæ tam clerici quàm laici, quem admodum Georgiani, æquè ſtudebant omnes. Sacerdotes

quoque diuinationibus, & necromantiæ incumbebant. Potationibus magis quàm laici vacabant. Vxores ducebant, sed post mortem alterius secunda coniugia vtrisque prohibita erant. Adulteram viro repudiare & aliam ducere licentiam episcopi dabant. De igne purgatorio penitus nihil tenebāt. Negabāt etiā obstinatè in Christo duas naturas fuisse. In triginta articulis à recto Christianæ pietatis tramite eos aberrare Georgiani prodidêre.

Sacerdotes Armeniorū vxores ducebant.

De Turcia, Turcarumq́; moribus, legibus, & institutis omnibus.

CAP. XI.

Turciæ fines,

TErra, quæ nunc Turcia est, maiorem Armeniam ab ortu habet, excurritque ad Cilicum vsque pelagus, septentrionem versus Euxino terminatur, ab Aitono Turquia dicitur, plures in ea prouinciæ: Lycaonia: in qua Iconium caput gētis: Capadocia, in qua Cæsarea: Isauria, vbi Seleucia, Licia: quę nūc Briquia. Ionia quæ Quiscum, vbi Ephesus. Paphlagonia, vbi Germanopolis. Lenech, vbi Trapezus. Hoc quicquid est terræ,

terræ, quæ hodiæ Turciæ tenet nomen, non vna gens inhabitat, sed Turcæ, Græci, Armeni, Sarraceni, Iacobitani, Nestoriani, Iudæi, Christiani. Secundum leges & instituta plerunque viuentes, quas Mahometus pseudopropheta Sarracenus Arabiæ genti anno salutis sexcentesimo atque vndetrigesimo sanxit: vir dubiũ Arabs an Persa, vtrunque enim traditur. Patre malorum dæmonum cultore, matre Ismaëlita, & ob id Hebraicæ legis non ignara: distrahere puerum illi, ambiguumq; effingere, dum hic, dum illa suam vterq; legem ingerit. Igitur vtroq; puer imbut⁹ cultu, neutrum adultus recepit, quin homo callidus atque vafer ingenio, inter Christianæ pietatis viros diutissime versatus, rem perniciosam humano generi ex duabus legibus cõmentus. Hebræos aiebat impie facere, qui Christum natum ex virgine inficiarentur; quando id prophetæ, viri præcipua sanctitate, diuinoque afflati spiritu, futurum cecinissent, expectãdumq; multò antea prædixissent: contrà Christianos stulte credere Iesum Dei amicissimũ, natumq; ex virgine,

Gentes Turciam incolentes.

Mahometi parentes.

Ex duabus legibus Mahometus vnam commentus.

gine. opprobria & cruciatū a Iudæis perpeti voluisse. Martinus Segonius Nouomontanus suo hæc de Christi Regis nostri sepulchro memoriæ prodidit. Sarracenos & Turcas, ex antiqua Mahometi prædicatione ridere Christianę gentis homines, qui id cōditorium venerabundi obseruēt. Christum prophetam summum affirmantes, ex Dei spiritu, omnis terrenæ labis expertem, venturum iudicem gētium: inficiari tamen verum ipsius sepulchrum adiri, quoniam gloriosum corpus, diuino cōceptum flatu prorsus fuerit impassibile. Hæc Segonius & alia in hanc sentētiam, quæ à Mahometicæ gentis hominibus nō magis impiè quàm stultè in nostros iactari soleant. His pseudopropheta, quum suā gentem malis imbuisset, legē tulit, cui nę ab hominibus sanæ mētis quādoq; iretur obuiā, abrogareturq; vt sordidæ & pestilēti, capitalē inscripsit pœnā, sanxitq; in suo Alcorano, si quis de ea ausus esset disputare. Qua sanctione palàm fecit, nihil synceri in ea lege esse, quam velut mysterium quoddā texerit verueritque tractari, vt quale esset id quod fere-

Sarraceni & Turcæ quid de Christo.

De lege Mahometi disputare capitale est.

ferebatur populus haud ſcire poſſet. Sergij Monachi Neſtorianæ impietatis viri conſilio & opera in illa ferenda præcipuè vſus. Hæc vt popularior eſſet, ex omnium gentium ſectis aliquid aſſumpſit. Chriſtum imprimis laudãdum cẽſuit, virũ fuiſſe affirmãs ſanctum & omni virtute præſtãtem, eundẽq; ſupra humanitatis faſtigium ponere, nunc verbum, nunc ſpiritum & Dei animã prædicans virginis vtero natum: ipſam virginem miris efferre laudibus, aſtipulari miraculis & Euangelicæ hiſtoriæ quatenus à ſuo non diſcrepat Alcorano. Euangelia ab Apoſtolorum diſcipulis corrupta eſſe dicebant, oportuiſſe per Alcoranum ſuum emendari, & Chriſtiani nominis multitudini per hæc blãditus à Sergio voluit baptizari: inde in aliorum ſtudia concilianda cum Sabellianis negare Trinitatem cum Manichæis binarium in diuinis numerum ponere: Negare æqualitatem patris & filij cum Eunomio: Spiritum ſanctum creaturam dicere cum Macedonio: cum Nicolaitis multitudinem vxorum probare, & vetus teſtamentum, tametſi id quo-

Sergius Monachus.

Lex Mahometi ex ſectis multis mendicata.

Chriſtianis per quæ Mahometus blanditus eſt.

quoque diceret quibusdam in locis non carere vitio : prætexuit his ambagibus incredibilem illecebram, qua facilè vita capitur, remissis suæ genti veneris & omnium voluptatum habenis. Serpit pestis hæc propterea in gentes innumeras, vt iam quota pars hominum præ multitudine illa à vero aberrantium adhuc sit in officio. Ex hoc facile attendi potest quòd Christo credat non Europa tota, Mahometo autem & illius maxima pars cum tota fere Asia & Aphrica. Sarraceni, qui hanc pseudoprophetæ impietatem & delyrium primi acceperunt, eam Arabiæ partem incolebant, quæ Petræa dicta est, vbi videlicet terra ipsa ab vno latere Iudeæ inserta est & reliquo Aegypto, à Sarraco loco Nabathæis propinquo, siue vt ipsi volunt à Sara Abrahę vxore appellati: vnde legitimos se omnium mortalium solos diuinæ promissionis successores esse adhuc persuasum habent. Agriculturæ quidam vacabant & rei pecuariæ, maior autem pars militiæ: & ob id ab Heraclio ad Persicum bellum stipendio conducti, quum se ab illo post con-

Voluptatū indulgentia.

Sarraceni vnde appellati.

consequutam victoriam fraudari cognouissent, ira & ignominia accensi Sarraceni Mahometo duce & monitore in Syriam secedentes, Damascum occupabãt, vbi copijs & cõmeatu aucti Ægyptum petebãt, qua subacta Persidem, posteà Antiochiam, & hinc Hierosolymã: adeò potentia & fama indies eorum res crescebant, adeò indies augmentabantur, vt nihi amplius ipsis resistere posse timeretur: quum Turcæ fera & crudelis Scythica gens ex Caspijs montibus à finitimis pulsi iam per Caucaseas portas in minorem Asiam primò, postea in Armeniam, Mediam, ac Persidem descendentes, vt & armis omnia sibi subiugarent. Sarraceni igitur his vtpote Imperij fines defensuri obuiam precesserant, sed quia ipsis impares erant in breui ad eam desperationem adducti sunt, vt Mahometi fide ab his recepta passi sunt eos in Perside secum regnare: vt nescias vltra gens maiorem fecerit iacturam, quæ tanto regno cesserit: an quę eam sibi pestem inculcari passa sit regnandi cupiditate: vnius itaque fidei vinculum ita vtranque gen-

Rerum Sarracenorũ Incrementa.

Turca qualis gens & vnde progressa.

Turcæ & Sarraceni in vnũ confluxi.

gentem copulauit, vt Sarraceni pro Turcis, & contra Turcæ pro Sarracenis indiſcreta appellatione aliquandiu vocati ſint. Nunc vt video Turcarum nomen inualuit: altero abolito. Non vnum apud hos equitum genus in vſu. Sunt Thimarcini, qui ſtipẽdiarij interpretantur, ad octoginta milia: hi vicos, villas, caſtella, vt quiſque meritus eſt, Regis indulgentia poſſidẽt ſtipendij loco, præſtoq; ſunt Senſacho, duci videlicet eius prouinciæ, cui attributi ſunt. In duos hodie diuiſi ſunt exercitus, Aſiaticũ & Europeum, ductu inde maiorum ducum militaturi, quorum hic Aſiæ, ille Europæ præſidet. Hos Baſſas gentili lingua appellant. Sunt & Aconiziæ fatales dicti, hi ſine ſtipendio militant, ſemperque agmen præcedunt prædabundi, quintam prædæ partem regi debẽt, manubiarum nomine: ſunt hi circiter quadraginta millia. Abijt tertium genus in Charippos, Spahiglanos, & Soluptharos, præſtantiſſimi horum Charippi equeſtris dignitatis illuſtres, & circa Regẽ frequentes octingenti numero ex Scythis Perſiſq;: neq; alio genere homi

Militia Turcarum ex quibus conſtet.

Baſſa exercitus Turcarũ duces.

Aconizia milites fatales.

Charippi equites illuſtres.

minũ lecti in cõſpectu regis inſigniter, quũ opus eſt, dimicant, Sphai & Soluphtari ſunt, qui ab initio ad turpem vſum, pueri adhuc, apud Regẽ fuêre, mox adulti Regis indulgentia vxorẽ ducunt, auctiq; dote coniugis & ſtipẽdio plurimum oratorũ vtũtur officio, Regis latus dextra leuaq; ſtipantes inter eundum. Ad præfecturas & cæteras dignitates ex hoc ferè ordine leguntur. Mille ſunt & trecẽti numero Triplex in peditibus ordo. Lanizari hi impuberes adhuc ex toto Imperio leguntur à conquiſitoribus aliquandiu militari diſciplina inſtruuntur. ſub magiſtro iu publicis gymnaſijs, mox militiæ aſcripti amiciuntur breuiori veſte, & pileo albo, ac ſurſum verſus erecto: arma, ſcutum, enſis & arcus: hi caſtra muniunt, vrbes oppugnant, ſuntque ad viginti millia, & amplius. Secundi ſunt ordinis Aſappi, leuis armaturæ pedites, enſe, ſcuto, & longiore haſta inſtruuntur, rubro pileo à Lanizaris diſcreti: hoſtium equos in prælio confodiunt: horum numerus ad belli magnitudinem accõmodatur, minimum quadraginta millia, cũ Rege proficiſcuntur:

Spahi & Soluphtari Regij ſtipatores.

Peditum Turcarũ triplex ordo.

cuntur: his stipendium cum bello finitur: ex hoc instituto, Regius habet exercitus ad ducenta armatorum millia. Cæterum peditum turba sine stipendio voluntariorum, aut euocatorum, suntque his calones mixti, Lixæ, fabri lignarij & qui pugnantibus necessaria ministrãt: sternunt vias, per loca ardua & abrupta: pontes fluminibus aut stagnis imponunt, aggeres in hostes erigunt, cæteraque ad expugnationes vrbiũ vtilia expediũt. Comitantur castra Numularij Trapezitę, institores atq; aliorum id genus hominum ingens colluuio, nequid desit eorũ, quæ humano vsui cõducunt. Sed nihil est quod in ea gente magis mirari possis, quã celeritas in agẽdo, in periculis cõstantia, obseruatio imperij: ad minima delicta capite plectuntur, profunda & verticosa tranant flumina, abruptos superãt montes, iussi per æqua & iniqua eunt præcipites, non vitæ sed imperij memores, peruigilij, inediæq; toleran tissimi: nulla ibi seditio, nullus tumultus: fremitu non clamore vtuntur in prælio, in castris noctu tam pertinax silẽtiũ, vt patiãtur captiuos dilabi, ne tu-

Regius exercitus ducenta milia.

Turcarum in re militari peritia.

tumultus exercitus aliquis. Hi ex omni mortalium numero hodie legitime militant, vt nemini mirum videri possit, quid sit, ꝙ res eorum tantum ad hunc diem creuere, quantum ducẽtissimo ab hinc anno nullius alterius gẽtis, possitque verè dici esse id genus hominum inuictum, nisi aut lue, aut peste aliqua teterrima, aut domestica discordia vincantur. Vestitus quo milites vtuntur honestissimus est, nihil indecentię, nihil inhonestatis omnino habens. In sellis ac frænis nulla curiositas aut superfluitas est. Armis indutus eorum, nemo incedit, nisi quum pugna instet, arma post eos in sarcinis deferuntur. Vexillis non vtuntur, sed lanceis, ex quarum summitate quædam diuersicoloria fila dependunt, per quæ singuli ducum à suis internosci valeant. Tympano tamen men & fistulis ad conuocandum concitandumque ad pugnam vtuntur. Registrario, qui magnatum vnus est, defuncto bello præsentari omnis exercitus debet, tum vt qui, & quot bello amissi sint cognoscatur, quum vt in illorum locũ alij scribãtur. Pro militib9 in oĩbus congregationib9 & cõuiuijs orant,

Soli Turcæ legitime militant.

Vexillis non vtuntur Turcæ.

Tympano & fistulis etiam Turcæ vtuntur.

Pro militibus & cæsis suis Turcæ orant.

orant ſed multo magis pro communi patriæ cauſa cæſis: felices beatoſque eos appellantes, quod non domi inter coniugũ, filiorumq; lamẽtationes obierũt, ſed foris inter hoſtiũ fremitus haſtarumque fragorem. Maiorum ſuorum victorias deſcribunt, deſcriptas cantant & extollunt: multum enim militum animos per hoc excitari exiſtimant. Domus & cætera ædificia, ſub quibus habitare ſolent, de lignis & terra vulgo ſunt, pauca de lapidibus, ſolorum magnatũ domus balnea & deorum tẽpla ex his vulgo cõſtructa quãuis & plebeiorũ quidã locupletes adeò ſunt vt exercitum armare expedireque integrum vnus poſſit: ſed quia frugales ſint, & omnem ſumptũ deuitent, humilitatẽ diligant: voluntariam hanc paupertatem, & rerum ſitum patienter ferũt. Ob hanc etiam cauſam picturas abijciunt, imaginũ ſculpturas ſic adhorrent, ſic deteſtantur, vt Chriſtianos, qui eis tantum delectemur idolatras vocirẽt, & in veritate eſſe contẽdant. Sigillis in literis ſiue regis aut cuiuſcunque alterius fuerint nullis vtuntur, nullis ſignis obmuniunt, fidem ha-

Maiorum victorias Turcæ decantant.

Humiliter Turcæ ædificant.

Chriſtiani Idolatræ à Turcis habentur.

Sigillis literas Turcæ nõ roborant.

habent ,statim vbi solummodo mittentis nomen audierint aut scribẽtis stylum inspexerint. Campanarum vsus apud eos nullus, nec etiã Christianos inter eos habitantes habere ac vti permittunt. Pro pecunia aut aliqua alia re non ludunt, ludere repertos ignominijs multis & probris afficiunt & prosequuntur. Ad sedendum scamnum, sedile aut aliud fulcimentum nemo cuiuscunque dignitatis cõditionísve existat requirit: sed decentissima quadam & membrorum & vestium cõpositione super terrã puerorũ more recumbit. Mensa supra quã vescuntur vt plurimum è corio bubulo parata est, aut ceruino non concinnato & adhuc hirsuto, rotunditatem habens, quatuor vel quinq; palmarũ latitudinis, circulos multos per circuitum insutos ferreos quibus cùm corrigiæ inductæ sunt, instar bursæ clauditur, expãditur & portatur. Domum, ecclesiam aut alium locum in quo sedendum est: nisi discalceatus, nemo intrat: quum inhonestum indecorumq́ue valde habeatur, vt calceatus quis sedeat, quare calceamento quodã vtuntur, quod facilè & depon-

Sedibus & scamnis Turcæ non vtuntur.

Mensa Turcarum de corio est.

poni poteſt & recipi. Locus in quo vel domi vel in Eccleſijs ſedetur, ſtratus tegetibus laneis eſt, aut ſcirpeis: habentur quoq; interdum propter locorum humiditatem, & immunditiã tabulata. Veſtimentis vtuntur tã viri quàm fœminæ ſatis largis & longis in antriori parte apertis, quo honeſtius curuati naturæ opus perficere celareq́ue poſſint. Multum enim in egeſtione cauetur, ne meridiem verſus, quo orantes ſe vertere ſolem faciem cõuertant: Multũ etiam ne ab homine quopiam conſpecti turpitudinem ſuã oſtendant. Curuati etiam quẽadmodum apud nos mulieres micturiunt: nam ſi ſtando quiſpiam mingeret pro ſtulto aut hæretico ab omnibus haberetur. A vino, quoniã peccati & omnis immunditiei ſeminariũ ſit, ex lege abſtinent, vuas tamen commedunt, & muſtum potant. Abſtinent ſe quoque à carne & ſanguine ſuillo, nec non ab omni morticinio, reliquis comeſſibilibus cunctis veſcentes. Diem Veneris ab omni labore feriati, tanto ſtudio & religione colunt, quanta nos dominicam, aut quanta Iudæi ſabbatum. In

Veſtimenta Turcarum fluxa.

Viri curuati mingunt.

Vinũ non bibunt Turcæ.

Caro ſuilla & omne morticinium vitatur.

Dies Veneris Turcis ſacra.

In singulis ciuitatibus ecclesia vna principalis est, in qua eo die post meridiem conueniunt omnes, atq; oratione solenniter peracta, prædicatio fit. Vnum Deum cõfitentur, qui nullũ sibi vel similem habeat, vel æqualẽ, cuius Propheta fidelis Mahometus sit. Quinquies in die Sarraceni oẽs orare tenentur, faciebus ad meridiem versis, & hoc antequàm faciant, perfectissimam corporis munditiam habere, culum, veretrum, manus, brachia, os, aures, nares, oculos, capillos, ad vltimum pedes etiam decentissime lauare, præsertim post coitum & egestionem, nisi ægrotauerint, vel in itinere fuerint. Si verò aqua eis ad hoc desit, quod tamen contingere raro aut vix potest, ꝙ in omnibus ciuitatibus cõtinua balnea ad hoc habeantur puluere mũdæ & recẽtis terræ perficiunt: ante ablutionem hanc, pollutus quacunque pollutione loqui secum, aut se etiam videre: quantum possibile est permitit neminem. In quolibet anno mensem integrum & hebdomadam strictissimè ieiunant, interdiu nec comedentes, nec bibentes quicquã: nec etiã se

Quinquies in die orare Turca tenentur meridiem versus.

Ltoi corpore.

Continua in omnibus ciuitatibus balnea.

Ieiunia Turcarum.

mulieribus commiſcentes: poſt Solis autem occaſum ad vſq; ſequentis diei exortum cibis, potibus, ac veneri ad placitum indulgent: In fine ieiunij & poſteà iterum ſexageſimo die Paſcha celebrãt, in memoriam Arietis Abrahæ oſtenſi in ſacrificium filij loco: noctiſque cuiuſdam in qua Alcoranum de cœlo datum exiſtimant. Semel quotannis etiam ad domum Dei, quæ in Mecha eſt ire Sarraceni omnes debent, tum propter profeſſionem ſuæ recognitionis, tum annuos honores Mahometo perſoluendos, cuius ſepulchrum ibi obſeruatur. Religionem ſeu ſectam ſuam abnegare Sarraceni neminem cogunt, nec iſtud alicubi perſuadere conantur: quamuis Alcoranus præcipiat, vt aduerſarios prophetasq; eorundẽ perdant, & omnibus modis perſequantur: vnde fit vt in Turcia omnium ſectarum gentes habitent, & quæque, vt ſolet, ſuo Deo ſacra faciat. Sacerdotes præterea eorum à communi populo non multum differũt, nec à priuatis ædibus ecclesiæ. Alcoranũ ſcire ſufficit & quæ ad orationẽ cultũque legis pertinẽt: meditationibus, lite-

Paſcha Turcarum.

Domus Dei in Mecha.

Sarraceni ad ſectam ſuam cogunt neminem.

Sacerdotes Turcarum.

literarumque studijs minime vacant. Nõ enim ecclesiarum aut animarum aliqua cura occupati sunt, sacramenta nulla habent: reliquiarum, sacrorumq; vasorum, & altarium nulla ob seruatio: sed vxoribus, liberis, ac cæteræ familiæ intẽti, agriculturæ, mercaturæ, venationi, & similibus studijs, quibus victus quæritur & vita sustentatur, quemadmodum laici cæterique incumbunt. Nihil est ipsis facere illicitum, nihil prohibitum. A seruitute, ab exactionibus immunes sunt. Honoris plurimũ ab omnibus percipiunt, vt qui legis cæremonias sciant, ecclesijs præsideant, & alios docere possint. Gymnasia multa & magna habent, in quibus ciuiles leges à Regibus latæ pro regni administratione, defensioneq; plurimi docentur, quorum dein quidam ecclesiasticis, quidam secularibus officijs præficiuntur. Sunt etiam in ea secta multi & varij religiosi quorum quidam in nemoribus & solitudinibus vitam villatim ducentes hominum commercia effugiunt, quidã in ciuitatibus hospitalitatẽ exercentes peregrinos pauperes ad hospitia saltẽ re-

Gymnasia Turcæ multa habent.

Religiosorum Turcarum familia.

cipiunt, si non habeant quo reficere possint: ex mendicitate enim & ipsi viuunt: alij per ciuitates vagantes, in vtribus quibusdam bonam atque semper recentem aquam portant, quam cuique petenti bibendam vltro offerunt, pro quo pietatis officio, si quid ipsis porrigitur accipiunt, cupiunt nihil, tantam religionis ostentationem in dictis & factis, in moribus & gestu præ se ferentes, vt non homines sed angeli credi possint, signum quoddam quisque gerit, per quod cuius professionis sit internosci habeat. Iustitię Sarraceni seu Turcæ exactores strenuissimi sunt, qui hominis sanguinem fuderit pari pœna semper plectitur. In adulterio deprehensus cum adultera absque misericordia, absque mora lapidatur. Est etiam fornicarijs sua pœna expressa, octingentos flagelli ictus seu verbera tolerare debet, qui præuẽt⁹ fuerit. Fur prima & secunda vice deprehensus totidẽ ictibus flagellatur: tertia manu truncatur, quarta, pede. Qui damnum alicui infert, precio æstimato satisfacere compellitur. In possessionibus repetundis vt petitũ testibus com-

Iustitia Sar-

Adulterorũ pœna.

Furum pœna.

comprobetur, lege sancitum, vtq; negator iuramento sese expurget. Testes nullos nisi valde idoneas probatasque personas, & quibus sine iuramẽto credi possit admittunt. Inquisitores per regionẽ multi etiã cõstituti sunt, qui orationum ad quas tenentur, negligentes indagatos talibus quidem adficiunt ignominijs: tabulam vnam cũ pluribus caudis vulpinis illorum collis appendunt, & hinc inde per totam ciuitatem trahentes nõ dimittũt donec se certa pecunia absoluãt. Extra matrimonium nemini, qui ad prouectã ætatem iam peruenerit, vitam agere licet. Vxores aũt ducere legitimas quatuor possunt, & dẽptis matrib⁹ & sororibus quascunque volũt, nulla sanguinis habita ratione: illegitimas verò quotquod placuerint, & enutrire valeant. Filij tã ex his, quàm ex illis suscepti hæredes in patris bonis æqualiter habẽtur. Hoc tamen seruato, quòd duæ filiæ filio vno coæquentur. Coniuges duas aut plures non in vna domo, nec etiam in vna ciuitate habent, ob iuges contentiones earum, atque inquietudines, sed in singulis ciuitati-

Vxores Turcæ quatuor ducunt.

bus ſingulas, Libertatem viri eas tertio repudiandi habent, tertio item recipiendi. Repudiatę verò à quo viro ſuſcipiantur, ſi lubet, permanere poſſint. Hę in veſtitu honeſtiſſimæ ſunt. In capite mitris vtuntur velis ipſis ſuperpoſitis, ita vt decenter hac involutæ, vna veli extremitas à dextra aut ſiniſtra capitis parte dependeat, qua ſi domum exire, vel in domo in virorum conſpectum prodire debeant, ſine mora totam faciem præter oculos velare poſſint. Nunquàm audet fœmina Sarraceni vbi virorum congregatio eſt apparere. Forum adire, vendere aliquid aut emere omnino fœminis illicitum. In eccleſia maiori locum à viris longe remotum habent, & adeò occluſum, vt nemo introſpicere poſſit, nec aliquo modo intrare. Quem tamen non omnes, ſed magnatum ſolum vxores, & nunquàm alias quàm die veneris ad vnicam orationis meridianæ horam; quę apud eos, vt dictũ eſt, ſolénis eſt, intrare debét. Collocutio viri & mulieris in publico adeò rara eſt, adeò præter conſuetudinem, vt ſi inter eos per annum integrum mo-

Repudium apud Turcas.

Mulierum Sarracenorũ veſtitus

morareris, semel vix videre posses. Virum apud mulierem in aperto sedere, aut equitare cũ aliqua pro monstro duceretur. Cõiugati mutuo, alijs videntibus, nunquàm lasciuiunt, nũquàm rixantur, quũ nec viri erga mulieres grauitatem vnquam remittant, nec mulieres erga viros reuerẽtiam. Magni domini, qui apud suas perpetuo esse non possunt, ad earum custodiam deputatos Eunuchos habent, qui tanta custodia illas obseruant, & tuentur, vt præter maritum impossibile vlli viro sit eas alloqui posse, impossibile ipsas posse præuaricari. Postremũ Mahometo, legibusque ipsius fidei tantum Sacraceni tribuunt, vt illas seruantibus æternã beatitudinem certissimè promittant: Paradisum videlicet delitiarum hortum dulcibus & amœnissimis aquis quaque versum irriguum, sub puro & temperato cœlo constitutum, in quo quicquid velint habituri sint: omnium ferculorũ genera ad saturitatem, serica atque purpurea indumenta, adolescentulas ad nutum speciosas, cum aureis argẽteisq; vasis: Angelos princernarum more in aureis

Eunuchi mulieribus deputati.

lac, in argenteis vina rubea vbertim propinantes ministros. Contrà non seruantibus infernum comminantur interitumque sempiternum. Hoc etiam credunt, quòd quantiscunque quis criminibus obnoxius, si moriturus tantum Deo credat & Mahometo, saluus fiat.

De Christianis, eorumq́; origine & ritibus.

CAP. XII.

Causæ natiuitatis Christi.

CHristus Iesus Dei patris omnipotentis verus & æternus filius, secunda in sancta indiuidua æquali perpetua trinitate persona, incomprehensibili & à seculo abscondito consilio, atq; mysterio anno ab hinc millesimo quingentesimo vigesimo, vt miseros, & infelices homines in primis parentibus Adã, & Eua per inobedientiæ peccatum cheu lapsos, & ob id multis seculis cœlesti patria exclusos erigeret, eoq; reduceret: ac detrusorum spirituũ vetustiorem ruinã, ad quam supplendam præcipuè creati fueramus, aliquando in cœlo resarciret: Sancti spiritus cooperatione in Iudæa à virgine Maria de

de progenie Dauid homo cõceptus, & natus est. Trigesimo vitæ suæ anno vsq; in trigesimum quartũ: quo ex Iudæorũ inuidia cruce affixus perijt, Iudæam omnem percurrens, Iudæos primum, deinde alias gentes ab antiqua Mosaica lege, ad idolorum profana cultura ad nouam suam institutionem adhortatus est, Sequaces quotquot habere potuit discipulos appellauit. Ex quibus duodecim selectioribus post mortem suam, cùm (vt prædixerat) iterum viuus apparuisset, commisit, vt Apostolorum siue legatorum nomine, in orbem vniuersum irent: & quæcunque ab eo didicissent vidissentq; creaturę omni prædicarent. Symõ Petrus, cui ecclesiæ suæ regimen principatuúque diu anteà post se suscipiendũ tradiderat, quùm post sancti spiritus præceptionem alij ad alias terræ oras, vt sortiti & iussi fuerant, ad prædicandum diuertissent, primum Antiochiam venit, ibique ecclesiæ cathedram primariam constituens, cùm alijs apostolis, qui sæpius ad eũ venerant, conciliũ celebrauit: in quo inter cætera Christianos à Christo deinceps dici decre-

Maria virgo Christi mater.

Christi sequaces discipuli vocati.

Petrus ecclesiæ Christianæ princeps.

Antiochia prima ecclesiæ sedes.

A Christo christiani appellati.

decretum, qui illius dogma orthodoxamque pietatem amplecti tuerentur. Romam deinde sede primaria translata, pro maximo ipse, & successores sui semper habuêre negotio, rudem & incultam adhuc Christi sui sectam, eamque professos aliquo bono ordine, & gubernatiõe ex Mosaica lege, quã Christus nõ soluere, sed adimplere venisset, ex politijs Romanorum, Græcorũ, Ægyptiorum, aliarumque gentium sacris & profanis ritibus, legibus, moribus: ex saluberrima imprimis Christi Iesu doctrina, & sancti spiritus inspiratione cultiores facere. Rem aggressi, quemadmodum non solum apud Hebræos: sed alias etiam gentes diuisos viderint homines in sacros & profanos, & tam his quàm illis pulcherrima ordinatione, suos gradus, suas dignitates. Esse monarcham orbis vniuersi tunc Romanum Imperatorem, esse consules, esse patritios, qui & senatores ad arbitrium quorum omnia ordinarentur, esse per terram reges multos, duces, comites, præsides, præfectos, suffectos, tribunos militum, tribunos plebis, prætores, primipylos,

Christiana religio à quibus sumpta.

Romana politia.

pylos, centuriones, decuriones, quaterniones, duumuiros, quæstores, ædiles, ianitores, ſcribas, lectores, & priuatos homines vtriuſq; ſex⁹ multos. In deorum verò templis Regem ſacrificulum eſſe, archiflamines, prothoflamines, flamines, ſacerdotes: pari ordine apud Hebræos in ſacris ſummum pontificem eſſe, minores ſacerdotes, leuitas, nathineos, luminum extinctores, exorgiſtas, ianitores ſiue æadituos, & cantores. Apud Græcos chiliarchos, hecatontarchos, penthacontarchos, decarchos. pẽtharchos. Eſſe præter eos quoque tam apud hos, quàm illos diuerſos & virorum & mulierũ religioſos cõuentus multos, Saducæos, Eſſæos, Phariſęos apud Hebręos: Salios, diales, veſtales apud Romanos. Conſenſere ſanctiſſimi apoſtoli omnes, vt Petrus & qui ei in Romana ſede ſuccederent, imperpetuum Papa tanquã pater patrum, vniuerſalis; apoſtolicus, ſanctiſſimus & ſummus Pontifex diceretur. Eccleſiæ catholicæ Romæ tanquàm monarcha Romanus Imperator, orbi vniuerſo præſideret. Cõſules quorũ ſemp̃ duo erãt

Hebræorum ciuilitas.

Græcorum adminiſtratio.

Ro. ponti. Papa vocatus.

æqua-

æquarent in ecclesia patriarchæ quatuor. Constantinopolitanus, Antiochenus, Alexandrinus, & Hierosolymitanus, senatores Cardinales exprimerent. Reges qui tribus ducibus Primatas tribus Archiepiscopis imperantes dissignarent, Archiepiscopi seu Metropolitani ducibus compararentur, quòd velut illi pluribus Comitibus, sic ipsi Episcopis mandarent. Episcopi Comitum similitudinem exprimerent. Coëpiscopi siue episcoporum vicarij præsides, præfectos præpositi. Tribunos militum archipresbyteri redderent. Tribunos plebis cancellarij, prætores archidiaconi. Cēturiones decani. Decuriones presbyteri parochi. Aduocatis Sacerdotes alij. Aediles diaconi. Quaterniones subdiaconi. Duūuiros exorcistæ. Quæstores hostiarij, aulæ ianitores, lectores, cātores, siue poëtas. Acolythi scriptores aut cæroferarios præsentarent. Eos omnes communi appellatione clericos, á cleros, id est, sortè, qua ex populo primum in Dei sortem eligebantur, vocari voluere. Septem tamen, quos adhuc Romanus pontifex solenniter sacri-

Primates Archiepiscopi

Episcopi. Coepiscopi. Præpositi Archipresbyteri. Cancellarij. Archidiaconi. Decani. Presbyteri.

Diaconi. Subdiaconi.

Exorcistæ Hostiarij Lectores.

Acolythi Clericorum in Ecclesia dignitates.

sacrificans secum in altari habet, cæteris nominatiores esset. Episcopos scilicet presbyteros diaconos, subdiaconos, acolythos, cantores*, quibus singulis in ecclesia sua officia, habitum atq; dignitatem attribuere. Episcopis clericos alios ordianare, virgines velare & benedicere, Pontifices consecrare, manus imponere, confirmare, basilicas Deo dedicare, deponendos ab officio sacerdotes deponere & regradari, synodos celebrare, chrisma conficere, vestes & vasa sacrare, & alia quæ etiam minoribus sacerdotibus communia, vt cathechizare, beptizare, sacramentum altaris conficere, alijs communicare, à peccatis pœnitētes absoluere cōtumaces arctius irretire, euāgelium annunciare. Caput in apice, quatuor digitorum latitudine, in rotundum more Nazareorum radere, & neque comas neque barbam nutrire, perpetuò castos esse, sacerdotibus omnibus præcipere. Victum his solum & primitijs, decimis & oblationibus esse, secularibus curis negotijsque omnino vacare, honestè vestiri, incedere, & conuersari: soli

Quid Episcopis concessum.

Sacerdotum qualis vita & habitus.

Deo

Deo & ecclesiæ deseruire, lectioni sacræ sedulo incumbere, vt omnia quæ Christianæ religionis sunt, in quibus alios instituere obligantur, ipsi perfectè norint. Religiosi conuentus tam virorum quàm mulierum sunt Benedictini, Prædicatores, Franciscani, Augustiniani, Bernardini, Antoniani, Ioãnitæ, Carthusiani, Præmõstratenses, Carmelitæ, Cistersienses, innumeriq; alij, quibus omnibus ex regula, quam sibi priuatim quiq; prescripsêre, certus habitus, certaque viuendi ratio est, continentiam, paupertatem atq; obedientiam perpetuam professi, vt plurimum, vitam solitariam agunt, quare monachi, id est, solitarij appellãtur, quidam abbates, quidam præpositos, aut priores sibi præficiunt: Episcopis aut Romano tantummodo pontifici subsunt. Cucullo quamuis non vnius coloris ferè vtuntur omnes, & carnibus abstinent. Episcopis sacrificaturis sacratas vestes ex Mosaica lege desumptas ob perfectionẽ eorũ quindecim numero esse, Sandalia, amictũ, albã, talarem, cingulum, stolam, manipulum, tunicam hyacinthinã, dalmaticam

Christianorũ religiosi conuentus.

Monachi solitarij.

Quindecim sacræ Episcoporũ vestes.

cam

cam, chirothecas, annulum, caſtulã, ſudariolum, pallium, mitrã, pedum, & iuxta altare in qua ſederet, cathedra. E quibus nouem quoque minoribus ſacerdotibus communes eſſe voluere, amictum, albam, talarẽ, cingulum ſtolam, manipulum, caſtulam. Romano Pontifici prȩter eas ex Conſtantini magni largitione, omnia Romani Imperatoris inſignia permiſſa, tunica coccinea, purpurea chlamys, ſceptrũ, diadema faſtigiatum: quibus in magnis feſtiuitatibus in ſacrario ritè indutum rem diuinam facturum ad altare ſtipatum procedere, presbytero à dextro, diacono à ſiniſtro lateribus: ſubdiacano cum libro clauſo cæroferarijsq; duobus, & vno cum thuribulo ſuffumigante præcedentibus, eo peruentum mitram deponere, atque in imis gradibus peccatorum publicam confeſſionem cum comitibus dicere, aſcenſo poſtmodum altari codicem in cornu aræ ſiniſtro iacentem aperiri, deoſculari, & miſſȩ ſacrificiũ ſuis cæremonijs perficere, Subdiaconum epiſtolam, Diaconum euangelium legere. Septies per ſingulos dies Deum laudare, orateq; præ-

Nouem priuatorum ſacerdotum veſtes.

Romani pontificis veſtes.

Septies per diem orare ſacerdotes.

ſcriptis orationibus, tam maioribus quã minoribus Sacerdotibus præcepêre, circiter veſperũ veſperas, ſub noctis crepuſculo completorium, matutino tempore matutinas, primam, tertiam, ſextam, nonam, prima, tertia, ſexta, nona diei horis: & hoc, ſi fieri poſſit in eccleſia ante altare humiliter orientem verſus. Oratio dominica, ſymbolumque Apoſtolorum, quẽadmodum adhuc hodie à vulgo, ab initio tantùm dicebantur. Beatus Hieronymus Damaſi papæ impulſu, pſalmos per ferias digeſſit, & horis ſingulis proprios deputauit. Nocturnis die ſacro nouẽ: nõ ſacro, duodecim. Laudibus matutinis quinq;. Veſperis quinque, cæteris omnibus treis. Euãgelia, Epiſtolas, aliaq; quæ ex veteri ac nouo inſtrumẽto adhuc leguntur, præter cantum, pro maiori parte ordinauit. Damaſus antiphonas, quas Ambroſius Mediolanenſiũ Epiſcopus cõſcripſit, diuiſo pſallentium choro alternatim cantare inſtituit, & ſingulis verſum Gloria patri, &c. adiecit. Lectiones & Hymnos, qui horis ſingulis præmittuntur concilia Toletanum & Agathonenſe appro-

Horæ ſeptem canonicæ.

Orationes quis ordinauit.

Alternatim cantare.

probauêre. Orationes, gradualia, tractus, alleluya, offertoria, communiones in missa, Antiphonas, versiculos, tropos, aliaque quæ tam in nocturno quàm diurno officio cantantur, leguntúrque ad decorem, & laudẽ Dei Gregorius, Gelasius, Ambrosius & plerique alij sancti patres non vno, verum diuersis temporibus ædidêre. Missa (sic appellant sacrificium) à lectione primum, eo simplici apparatu tenoreq;, quo adhuc sancto paschæ sabbato fit, celebrabatur. Cęlestinus Papa introitum addidit. Thelesphorus Gloria in excelsis, Hymnum & in terra Hylarius Pictauiensis cõposuit. Symachus cantari instituit. Salutationes, quæ per Dominus vobiscum septes in ea fiunt, ex libro Ruth transsumptæ, Clemens & Anacletus interposuêre. Gelasius cætera ad Offertorium vsque ordine quo peragũtur ordinauit, præter sequentias, quas Nicolaus, & Symbolum, quod Damasus ex Constantinopolitana synodo immisceuêre. Prædicatio, quæ ex suggesto diebus festis à Sacerdote aut diacono ad populum fit Neemiæ aut Esdræ exemplo inoleuit magis

Missæ officij apparatus.

Sermo quare in missa fiat.

gis quàm instituta est. Monebantur in hac ab initio quum omnes in missa præsentes ex præcepto communicarent, ad mutuam concordiam, qui odio insectabantur, vt mundi non polluti vitijs, sacramentum altaris perciperent, ratione cuius publica peccatorum confessione adhuc hodie ea concludi solet. Veteris ac nouæ legis instrumenta, decem Dei præcepta, duodecim fidei articuli, septem ecclesiæ sacramenta, sanctorum vitæ & martyria, dies sacri, doctrinæ, virtutes & vitia: & quæcunque alia, quæ Christiano homini cognitu necessaria sunt, edocentur. Offertorium Gregorius apposuit. Leo præfationes. Maiorem & minorem canones Gelasius. Sanctus, beatus Sixtus. Pater noster ex Matthæi euangelio Gregorius. Martialis beati Petri discipulus benedictionem dare episcopos, pacem minores sacerdotes Innocentius instituit, Agnus dei Sergius adiunxit. Gregorius communionem. Conclusionem per Ite missa, per benedicamus domino, & Deo gratias, Leo adinuenit. Duodecim fidei articuli, quos quemlibet nedum con-

De quibus sermone fiat.

Offertorium. *Præfatio.*

Canon vterque.

Oratio dominica.

Agnus Dei.

Duodecim fidei articuli.

constantissimè confiteri, verumetiam credere beati Apostoli mandauêre, tales recensentur. Primus vnum Deum & trinum esse patrem omnipotentem cæli terræque factorem. Secundus Iesum Christum filium eius vnigentium, dominum nostrum. Tertius eundem de spiritu sancto cōceptum, ex Maria virgine natum. Quartus sub Pontio Pilato passum, crucifixum, mortuū, atque sepultum. Quintus ad inferna descendisse, rursus à mortuis tertia die resurrexisse. Sextus ad cælos ascendisse, sedere ad dexteram Dei patris omnipotentis. Septimus venturum rursus cum gloria, iudicaturum viuos & mortuos. Octauus Spiritum sanctum esse. Nonus sanctam Ecclesiam catholicam. Decimus sanctorum communionem, remissionem peccatorum. Vndecimus carnis resurrectionem. Duodecimus æternam post obitum in alio orbe vitam. Decem præcepta, quæ Deus digito suo conscripta per Mosen Israëlitico populo dederat, & nos obseruare voluere. Primum est, vnum Deum credere. Secundum, ipsius nomē vanè nō assumere. Tertium,

Decem Dei præcepta.

ſabbata ſanctificare. Quartum, parentes & natu maiores honorare. Quintũ, non occidere. Sextum non mœchari. Septimum non furari. Octauũ, falſum nõ atteſtari. Nonum, rei alienæ non inhiare. Decimum alteri nuptã neque rem concupiſcere. Septem eccleſiæ ſacramenta, quæ in poſterioribus quinq; fidei articulis includuntur, & credi à nobis ſancti patres prę cepêre. Primum, baptiſmus eſt, hoc ex canonica ſanctione, niſi maxima neceſſitas citiùs depopoſciſſet, olim non niſi in fide prius optimè inſtructis & approbatis catecuminis per examina vel inquiſitiones ſeptem, quæ ſeptem certis per quadrageſimæ ieiunium diebus fiebant, ſacris Paſchæ & Pentecoſtes ſabbatis, quibus cõſecrari in parochijs omnibus ſolet, dabatur. Quoniam verò præ cæteris ad æternam ſalutem id apprimè neceſſarium eſt, ne quis eo orbatus ex vita hac abſcedat: ſtatuere, vt nato mox infante, patrini huic tãquam teſtes, aut fideiuſſores, rogentur, à quibus ante eccleſiæ fores ſtatutus, à Sacerdore ad hoc accerſito priuſquàm ſacro fonte immergatur quære-

Septem eccleſiæ ſacramenta.

Baptiſmus primum.

Septies baptizandi olim examinabantur.

reretur, a Sathanę pōpisq; eius omnibus abrenunciauerit, an fidei Christianæ articulos omnes firmiter credat. Patrinis pro eo affirmantibus, sacerdos ter in faciem illi insufflans, exorcizat, cathechisatque Septem postea cum eo per ordinē facit, benedictum sal ori illius primo immittit. Secundo oculos, aures, nares, terra suo sputo madefacta illinit. Tertio nomen, quo postea vocetur imponens, in pectore & dorso oleo sancto in crucis formam consignat. Quarto baptismo ter sanctę trinitatis nomine, patris & filij & spiritus sancti: quo etiam alia sacramenta omnia exhibentur, immergit, aut in crucis formam ter perfundit. Quinto pollice sacro chrismate intincto frontem ipsius cruce notat. Sexto vestem eum candidam induit. Septimo candelam ardentem præbet. Iudæi anteà quàm baptizantur, ex Agathonensi concilio menses nouem catecumini in fide instruūtur, diesq; quadraginta ieiunare debent, diuitijs se suis omnibus abdicare, seruos manumittere: filios si quos Mosaica lege circunciderint, à se procul repellere.

Septem circa baptizandos.

Tam grauate Iudæi cur baptizentur.

Nemini ob id mirandū, ſi tā grauatè gens illa baptiſmo admoueatur. Confirmatio, ſecundum ſacramentum ab Epiſcopo ſolum in eccleſia, ante altare adultis, & ſi fieri poſſit, ieiunijs, tali quidem ritu largitur. Confirmandi cum ſingulis patrinis omnes adſunt. Epiſcopus dicta ſuper omnes vna oratione ſingulorum frontes humectato chriſmate pollice, crucis forma in Patris & Filij & Spiritus ſancti nomine conſignat, alapamque maxillæ ſiniſtræ in ſuſcepti ſacramenti memoriam, ne repetant, incutit. Patrini ne recens vnctio defluat, aut per incuriam abſtergatur, mox præparata ad hoc faſcia frontem obligant, quam non niſi ſeptimo die deponere fas ducunt: tātum huic ſacramento ſancti patres conceſſére, vt nomen in baptiſmate impoſitum, ſi diſpliceat, in huius perceptione ab Epiſcopo in aliud mutari poſſit. Tertium ſacramentum eſt ſacer ordo: ſimiliter ab Epiſcopo ſolum in prima eccleſia in Decembri tantum, nunc conſtitutis ſex anni temporibus, puta ſingulis quatuor ieiuniorum, eam ob cauſam inſtitutorum, ſab-

Confirmatio ſecundum ſacramentum.

Tertium ſacramentum. Sacer ordo.

sabbatis. Sabbato, quod sitientes dicitur, & sacro sancti Paschæ sabbato confertur, maribus solummodo: & quorum vitæ conditio, corporum habitudo, animorum qualitas, satis cognita perspectaque sit. Septem secundum quosdam, nouem enumerantur, in quibus singulis characterem specialem suscipientis animæ imprimi, & eum hominem sacrum deinceps esse, credi sancti patres voluère: hi psaltes sunt, hostiarij, lectores, exorgistæ, acolythi, subdiaconi, diaconi, presbyteri, episcopi, vnum tamen sacramentum, non plura, ratione finalis officij quod est dominicum corpus consecrare censetur. Singulis sua in ecclesia officia, insigniaque ex Toletano concilio constituta. Hostiarijs sacras ędes tueri, aperire, & recludere: clauis ob id eis in ordinatione datur. Lectoribus veteris testamenti sacrarumque historiarum legendi facultas, Codex tribuitur. Exorgistis obsessos malo dæmone homines adiurare, in signum, quo illud continetur, liber porrigitur. Acolythis candelabra, luminaria, vrceolos ad aram disponere, atque

Septem clericorum ordines.

Ordinibus officia & insignia data.

portare. Candelabrum eis cum cæreo, vrceoliq; vacui præstantur. Subdiaconis oblationes percipere, calicem, patinamq; attrectare, & ad sacrificium deferre. Vinum & aquam in vrceolis diaconis administrare, vacuus ea ad re ipsis calix cū patina ab Episcopo, vrceoli vino aquaq; pleni, & mappula ab archidiacono dantur. Diaconis Dei verbum gentibus prædicare, & sacerdotibus in sacris Ecclesiæ actibus deseruire committitur, Euangelij liber tribuitur, & stola in modum iugi altero tantummodo eius humero iniecta. Presbyteris dominicum corpus consecrare, pro peccatoribus orare, atque per iniunctam pœnitentiam Deo rursus conciliare potestas. Calix cum vino, patina cum hostia, stola super vtrumque humerum, & castula insignia. Quid Episcopo datum supra auditum. Dominica hic tantum die, horam circiter tertiam, infra missæ officium priusquam Euāgelium legitur, ordinatur, per manus & libri super caput positionem ab alijs Episcopis, cōnumerato Metropolitano, tribus. Episcopi in prima Ecclesia ab alijs pres-

Episcopi consecratio.

Episcopi à presbyteris olim nihil differebant.

presbyteris parum aut nihil differebant, communi concilio ecclesiæ moderabantur, antequam dissensiones vulgò audirentur, quibus vnusquisque se, non à Christo, sed à quo baptizatus esset, hic Pauli, alius se Apollinis, tertius Cephæ appellaret: pro vniformitate igitur conseruanda, & schismatibus vitandis, necessariò decreuêre sancti patres, vt cõmuni appellatione omnes qui baptizarentur, Christiani deinceps à Christo dicerentur, vtq; singulis prouincijs, prout magnæ vel paruæ essent, vnus aut plures presbyteri probatiores, Episcopi nomine, præficerentur: qui non, vt anteà, suo nutu, sed ecclesiæ Romanæ sacrorumque conciliorum statutis ordinationibusque subditum sibi & clerum & populum gubernarent, instituerentque. Tunc primum piorum principum auxilio permissuque regiones per totum Christianum orbem in dioceses, dioceses in conuentus seu capitula, capitula in parochias diuisę: & pulcherrimu illa ordinatio, qualis adhuc cernitur tam in clero quàm populo facta, vt populus vicanus dato iure suo

Christiani à Christo.

Episcopi quomodo primo introducti.

pa-

parocho obediat, parochus decano, decanus episcopo, Episcopus Archiepiscopo, Archiepiscopus primati siue Patriarchæ, primas siue Patriarcha Legato, legatus Papæ, Papa concilio, conciliũ Deo soli, Corporis & sanguinis Christi salutiferum sacramentum sacerdos quisque rite secundum ecclesiæ claues ordinatus consecrareque intendens obseruata verborum forma conficere, ex triticeo pane verum corpus, ex vino verum sanguinem Iesu Christi potest. Ipsemet Christus dominus noster nocte, quæ passionis suæ diẽ proximè præcessit, cum discipulis celebrauit, & in memoriam sui ipsius celebrandum, manducandumque perpetuo instituit, & consecrauit. Magna fide circa id necessarium, vt primo transmutari panem in corpus, vinum in sanguinem Christi credatur. Secundo id licet quotidie fiat Christum tamen non augmentari. Tertio manducatum indies nõ minui. Quarto sacramento in plures partes diuiso integrum Christum in singulis etiam minimis particulis permanere. Quinto ab homine malitioso manducatum non

Corpus & sanguis Christi quartum sacramentum.

Magna fide opus vt credentur sequentia credátur.

non coinquinari. Sexto ſumentibus malis mortem, bonis vitam æternam conferre. Septimo manducatum, non in manducantem, vt alius cibus, ſed manducantem in ipſum conuerti. Octauo manducatum illæſum in cœlum rapi. Nono tam in exigua & modica panis aut vini forma immenſum incomprehenſibilemque Deum & hominem Chriſtum comprehendi. Decimo vnum atque idem Chriſti corpus vno momento multis in locis, multis ab hominibus, & diuerſa ſub ſpecie percipi. Vndecimo mutata ſubſtantia panis in veram Chriſti carnem, vini in ſanguinem verum, naturalia accidentia panis & vini permanere, non carnis aut ſanguinis aſſumere. Duodecimo dignè manducantibus vtilitates duodecim maximas, quæ in his verſibus enumerantur, ſubminiſtrare. Inflammat, memorat, ſuſtentat, roborat, auget. Hoſtia ſpem purgat, reficit, vitam dat, & vnit. Confirmat fidem, minuit fomitemque remittit. Vltimo tam viuis quàm defunctis pro quibus à ſacerdote ſpeciatim in ſacrificio offertur,

tur miro modo saluificũ & vtile esse, Euchariſtiã communionẽ propterea dici, consecrabatur quidẽ ab exordio Christianæ religionis, & adhuc, vt aiunt, apud schisinaticos quosdã, tantæ magnitudinis vnus panis, qui à sacerdote in scutellam comminutus, omnibus qui sacrificio aderant, communicari satisque esse posset, ex præcepto namque olim Christiani de eo quotidie communicabant: deinde dominicis tantum diebus. Sed cùm nec his etiam dignè obseruaretur, præceptum in anno ter vel ad minus semel, sacro videlicet paschatis tempore, in omnique vitæ periculo pro viatico, quo etiam nomine appellatur, Christianus homo quilibet sanæ rationis diligentiori qua vnquàm possit, & animæ & corporis sui ad hoc præparatione percipiat. Matrimonium, quod est maris & fœminæ legitima coniunctio, iure naturali, diuino, gentium & ciuili inductum sacramentum quintum. Sancti patres in Christiana pietate vnum, non plura simul, publicum non clandestinum, in ecclesia vel eius foribus so-

Eucharistia communio.

Quo tempore sumendum viaticum.

Matrimoniũ Sacramentũ quintum.

ſolenniter fieri præcepêre, ita ſcilicet, vt ſacerdos accerſeatur qui virũ primo, deinde fœminam inquirat. In matrimonium contrahendum vtrique ne conſentiant: quibus conſentientibus, quod maximè in eo neceſſarium eſt ipſe comprehenſis amborum dextris eos in indiuiduę ſanctæque Trinitatis & vnitatis nomine patris & filij & ſpiritus ſancti coniungens, iubet hortaturque, vt vnanimi huius & mutui coniugij perpetuo memores, viuentes ſe mutuo nunquàm derelinquant, mutuo diligant, mutuo deſeruiant, honorent: procreationi, non libidini ſtudeant: natos ex ſe pueros honeſtè & diligenter educent: annulo poſteà eos ſubarrat: & aqua benedicta aſperſos, porrecta ſtola in Eccleſiam introducit, ſupplices ante altare, ſi prius benedicti non ſint, benedicit. Mulier rubea vitta, & ſupra hãc candido velamine obuelatur, ſine quo deinceps in publicum prodire, aut vitis aſſidere haud licitum. Duodecim eſſe, quibus matrimonium contrahendũ impediri, contractum dirimi rurſus voluere. Perſonæ vtpotè errorem, conditio-

Matrimonij iura.

Duodecim matrimonio obſtantia.

conditionem interpositam, cognationem, crimen apertum, sectæ disparitatem, violentiam, sacrum ordinem, ligamen, quo alij alter obstringitur, publicam honestatẽ, affinitatem, coëundi impotentiam. Sextum ecclesiæ sacramentum Pœnitentia est à Christo pro altera naufragij tabula datum. Christianus homo quilibet indubiè credere debet in quatuor consistere. Peccatorum videlicet pœnitudine, canonica confessione, absolutione, satisfactioneque. Primo, non leui, sed grauissima pœnitudine in animæ penetralibus super perdita, iterumque amissa illa per peccatum puritate & innocentia, quam vel baptismo, vel superiores pœnitentiæ beneficio consequutus fuit doleat, & dolore siue pœnitudine ea se reconciliandum rursus Deo speret, omnia quibus sese innocentiam amisisse, indignationemque Dei in se concitasse cognoscit, sacerdoti prudenti, ore proprio humiliter vere loco Dei confiteatur, firmiterque credat, à Christo illi ceu suo in terris vicario potestatem concessam esse, vt se à peccatis confessis omnibus absol-

Sextũ sacramentum pænitentia.
Pœnitentia.
Confessio.

absoluere possit. Postremum pro satisfactione, & culparum remedio nõ grauatè, verum alacriter obeat, quicquid facere iussus fuerit. Indubita fide credat absolutum esse se, quàm mox à Sacerdote absolutio debita verborum forma pronunciata fuerit. *Satisfactio. Absolutio.*

Vltimum sacramentum Extrema vnctio creditur, per oleum, quod ad hunc vsum ab Episcopo in singulis Diocesibus, annuo ritu, quinta feria, quæ Paschæ festum proximè præcedit, quemadmodum chrisma consecratur à Sacerdote ex Iacobi apostoli præcepto, & Felicis Papæ in sede beati Petri quarti institutione morituris tantummodo adultis, atque eam poscentibus præstatur. Præscripta verborum forma & crebra Sanctorum inuocatione, ea corporis membra inunguntur, quibus quinque sensus, visus, auditus, gustus, olfactus, tactus maximè vigere & homo deliquisse existimatur, vt potè os, oculi, aures, nares, manus, & pedes, qua concedi, si digne percipiatur, nedum leuium delictorum omnimodã remissionẽ, verum quoq; aut mox pristinam sanitatem, aut obitum *Vlti. sacra. vnctio extrema.* *Quæ corporis membra inũgantur.* *Extrema vnctionis effectus.*

maturiorem leniorem que sancti patres credi voluere. Festi dies quos per annum ab ecclesia obseruari præcepêre, initium à Christi domini nostri aduentu, quem in Decembri Apostolus Petrus per hebdomadas integras treis, & dimidiā ieiunio & oratione ante natiuitatem eiusdem, quæ vltimis Decembris diebus continuis octo ingenti gaudio & solennitate celebratur omnes auspicantur. Annum in hebdomadas quinquaginta duas: hebdommadas in mēses duodecim, mēses vt plurimū in dies triginta diuisere. Prima Ianuarij die, vt, secundum Mosaicam legem Christus præputio circuncisus sit, ecclesia recolit. Tertia posteà, vt à magis tribus, tribus muneribus adoratus, atque à Ioanne in Iordanis flumine baptizatus, nouæ legis primordia iecit. Secunda Februarij die vt immaculata mater eius patrio ritu obediens templo ipsum intulerit, & sese purgari permiserit: in cuius rei memoriam solennis ab ecclesia eo die processio peragitur candelæq; cereæ benedicuntur. Vicesimaquinta Martij, vt nascitur Christ⁹ virgini Mariæ per

Qui dies Christianis sacri.

Aduentus Domini.

Temporis diuisio.

Circuncisio Christi

Epiphāia Domini.

Purificatio Mariæ.

Annunciatio domini.

per Angelum annunciatus, ſancti ſpiritus obumbratione in vtero conceptus ſit: quo tempore, quadraginta etiam dies, quos nobiſcum in terris agens ieiunauit: & nos, ieiunare paſſionemque ipſius & mortem, quam vt nos à diaboli iugo liberaret, ſponte ſua ſuſtinuit, recolere voluere: vltima illius ieiunij die, quæ frequenter in Aprilem cadit, maximo omnium feſto, vt ſuperata morte ad inferna deſcendit, diabolo expugnato rediit ſuis iterum viuus, & glorioſus multũ apparuit celebrare. In Maio vt ſpectantibus diſcipulis vniuerſis propria virtute in cœlos aſcendit: Quo tempore beati Mamerti epiſcopi Viennenſis inſtitutione per vniuerſum Chriſtianum orbem peregrinationes ſeu letaniæ de eccleſia vna ad aliam minores fiunt. In Iunio & Maio quandoque vt promiſſus ſpiritus ſanctus diſcipulis Chriſti ſingulis in ignitarum linguarum formis deorſum datus apparuit, ac omnium nationum linguas & loqui & intelligere dedit. Octaua die ſequenti feſtum ſanctæ Trinitati celebrare. Deinde quinta ex Vrbani ſexti inſti-

Ieiuniũ domini.

Paſſio Domini.

Reſurrectio Domini.

Aſcenſio ad cœlos.

Letaniæ minores.

Pentecoſtes feſtum.

Trinitati feſtum.

Corporis Christi. tutione: vt in vltima cœna Christus, in perennem sui memoriã saluberrimum corporis, & sanguinis sui Sacramẽtum sub panis & vini specibus perpetuo visendum, vescendumque suis post se relinquens instituit, frequenti celebritati recolitur. Decimaquinta Iulij, vt beati Apostoli

Apostolorũ diuisionis. velut iussi fuerant, duodecimo anno post domini sui in cœlos ascensionem, ad prædicandum gentibus in orbem vniuersum abierunt nouo festo memoratur. Obitus genitricis Christi decimaquinta Augusti. Natiuitas octaua Septembris: vt tẽplo præsentata à trimatu ibi ad nubiles vsq; ad annos Deo iugiter seruiendo permanserit, vigesimaprima Nouembris peragitur. Octaua Decembris immaculata illius ex diu sterilibus parentibus conceptio veneratur. Secunda Iulij die, vt montana transcendens Elizabeth cognatam inuisit. Gonstituti etiam duodecim apostolis, quibusdam martyribus, nonnullis confessoribus, & virginibus, sacri dies. Visimaquarta siquidem Februarij Matthiæ, Marco Euangelistæ vigesimaquinta Aprilis: quo die

Assumptionis Mariæ.
Natiuitatis Mariæ.
Præsentationis in tẽplum
Conceptionis Mariæ.
Visitationis.

Leta-

Letanias maiores Gregorius fieri ordinauit, Philippo & Iacobo maiori prima Maij, Petro & Paulo vigesimanona Iunij, & eiusdem mensis dies vigesimaquarta Natalis Ioannis baptistæ sacra est. Vigesimaquinta Iulij Iacobo minori, Bartholomæo vigesimaquarta Augusti. Mattheo vigesima prima Septembris. Vigesimaoctaua Octobris Simoni & Iudę. Vltima Nouembris Andreæ. Vigesimaprima Decembris Thomæ, & eiusdē mensis vigesimaseptima Euangelistæ Ioanni, prothomartyri Stephano præcedens dies dicata. Innocentibus pueris subsequens. Laurentio decima Augusti. Georgio vigesimatertia Aprilis. Martino & Nicolao solis ex omnibus confessoribus festa, huic sexta Decembris, illi vndecima Nouembris tributa. Catherinæ virgini vigesimaquinta Nouembris, Mariæ Magdalenæ vigesimasecunda Iulij. Esse etiam sub vnius Michaëlis nomine omnibus beatis angelis diē vigesimum nonum Septembris sacrū. Et in commune omnibus Sanctis & electis Dei primum Nouembris voluere. Septimam prætereà quanq; diem,

diem quemadmodum Iudæis ſabbatũ, Dominica appellatione ab omni ſeruili operatione prorſus Chriſtianis quietam eſſe: Solum diuinis laudibus, diuinis ſacrificijs in eccleſia operari. Euangelium & fidei præcepta à Sacerdotibus prædicantibus addiſcere, ac quibuſcunque modis cœleſtis in nos numinis iram diebus ſex intermedijs prouocaſſe timemus, hac die totum deprecari expiareque.

Dominica dies Chriſtianis vt Iudæis ſabbatum ſacra.

Olim quæque quinta dies pari celebritati obſeruabatur: ſed ne idololatris gentibus quæ Ioui hac die feriabant nonnihil condonaretur, obrogata, rurſus fiebat tam dominicis diebus quàm quintis ferijs ante Miſſæ inceptionem per Eccleſiarum circuitum à clero & populo ſolennis proceſſio, atque aquæ benedictæ per Sacerdotem aſperſio.

Quinta quæque dies olim ſacra, vt dominica hodie.

Agapitus inſtituit, hanc in memoriã Chriſti aſcenſionis, in illa glorioſæ reſurrectionis, quæ de dominica in dominicam, velut de octaua in octauam perpetuo feſto celebratur. Per noctes, quæ præcipuos ſolennes dies præcedũt, totas olim ex præcepto clerus & populus oĩs in eccleſia diuinis laudibus inui-

Proceſſio dominico die quare fiat.

inuigilabant : ſed ob plura enormia ſcandala & crimina, quæ tenebris occulantibus à malitioſis interim perpetrabantur, mos iſte ſublatus, pro eo ieiunia die præcedenti inſtituta adhuc vigilarum nomen retinent. Quinque per annum eccleſiam recolere ſtatuere, à dominica, quæ ſeptuageſima à ſeptuaginta diebus, quos includit, ad octauam Paſchæ Chriſti domini ieiunium, paſſionẽ, mortem, ſepulturam, præterque hoc primorum parentum miſerabilem lapſum, maximosque humani generis errores, illos, quibus à veri nominis cognitione : cultuque abducti, ad idolorum & malorum dæmonum profanam oſeruationem declinauit. Duram item & intolerabilem illam ſeruitutem, quam ſub Ægyptio Pharaone Iſraëliticus populus ſeruiebat : quare in canonicis horis Geneſeos & Exodi libri leguntur & triſtitiam tam in geſtu quàm cultu omnem Eccleſia oſtentat. Ab octauo Paſchatis die ad octauum Pentecoſtes Chriſti reſurrectionem, aſcenſionem, & ſancti ſpiritus tranſmiſſionem : cumque hoc humani-

Quinque per annum eccleſia recolit.

Chriſti paſſionem.

Chriſti reſurrectionem.

Christi in mũdo cõuersatio nem.

generis Deo patri per filium reconciliationem redemptionemq́ue: ac in qua præfigurata fuit, filiorum Iſraël in terrã promiſſionis reſtitutionem: noui ob id inſtrumenti libri leguntur & iucunda lætaque omnia repetuntur. Ab octauo deinde pẽtecoſtes ad Chriſti aduentum vſq; per hebdomadas plus viginti miracula & conuerſationem illius cum mundo celebrare voluere: præterque hoc longam illam peregrinationem, quam à reſtituta ſalute ad extremum ſeculi diem de generatione in generationem longa ſerie humanum genus facit, vnde ob diuerſam fortunam qua velut in æſtuoſo pelago nauis fluctuatur eccleſia, neque ſatis exultat neque triſtatur, verum vt caute ambulet, victoriamq́ue ex ingruentibus procellis reportet, varij veteris & noui inſtrumenti libri prælеguntur. A domini inſuper aduentu ad ipſiu s natiuitatem temporis meminiſſe, quod à Moſe ad Meſſiæ exortum perdurait; quo certificatnm de ſua ſalute humanum genus ex lege & prophetis illius aduentũ futurumq; regnũ ardẽtiſſimis deſyderijs

Christi expectationem.

expe-

expectauit. Prophetias igitur legi & ieiunium statuere, vt Ecclesia ex his & edocta melius & habilitata domini sui Christi natalem, qui in quarta hebdommada semper celebratur, digne exceptum læta salutis suæ primordia, veluti continuo festo ad septuagesimam vsque digne & merito pertractaret. Oratoria siue templa, quæ Ecclesias appellauêre, non nisi Episcopi diocesani permissu ædificari voluere, & comportata ad structuram materia fundoque solidiori reperto: eundem ad hoc accitum lapidum primarium angularem in fundamentis benedicere, signo crucis signare & orientem solem versus dirigere: tum primum fabris cæmẽtarijs superædificare fas esse, Ædem in humani corporis seu crucis formam. Chorum in quo summum altare, & psalentium clericorum chorus, à quo appellatur, esset, caput præsentare orienti obiectum, rotundum posteriori ædificio breuiorem: sed propter oculos, qui in capite sunt, magis luminosum, cancellis à reliquo corpore, veluti collo, distingui. Turrim huic vnam, aut duas (forsitan

Christi Iesu natalem diẽ.

Christianorũ oratoria siue templa.

Dispositio tẽplorum Christianorum.

tan

tan aptius)aurium loco annecti. Campanas in his suspendi, ad populum ad diurna nocturnàque officia conuocandum. Posterius ædificiũ, ita quoquo versum constitui, vt aptè brachia ad dexteram leuamque, reliquũ corpus cum pedibus porrectum in longum latùmque significet. Conclaue concameratum, vt plurimum sub turrium vna esse: ianuam in chorum habens, in quo sacrorum vasa, consecratæ vestes, aliáque ecclesiæ vtensilia reponantur, Sacrarium illud dici. Colũnas duplici ordine locari, in quarum epistylijs testitudinem aut tectum quiescere, basibus inferius altaria applicari, altaria pallis duabus ritè instrata. Christi cruce, aut sanctorum reliquias conseruante arcula. Candelabris duobus hinc atque hinc dispositis, & libro semper exornata esse. Parietes intus & extra incrustari variaque pictura insigniri. In singulis parochijs singulos excauatos & bene munitos lapides haberi, in quibus consecrata baptismatis vnda pro baptizandis cõseruaretur. Ad dexteram summi altaris parieti, aut applicari aut incidi riscũ in quo do-

Posterius ædificium.

Sacrarium columnæ

Altaria & eorum adornatio.

Baptisteriũ.

dominici corporis Sacramentum ac oleum sacrum pro ægrotis, Chrisma pro baptizandis omni tempore sub clausura haberi voluere. Suggestum in ecclesiæ ad hęc medio esse: ex quo festis diebus populus à Sacerdote suo, quæ sciri opus sit edoceretur. Clero soli chorum in ecclesia locum esse, profanæ multitudini posteriorem partem: diuisim tamen, viris dextrum latus, mulieribus sinistrũ: honesto vtrosque & gestu & cultu esse: quicquid contra bonos mores, contra Christianam religionem esset magna diligentia deuitare. Comas in prima ecclesia tam viros quam mulieres nutrire, & corpus nudum ostentare mos fuit. Nihilque aut parum in corporis cultu differre. Mulieres capita obnubere, viros comas decurtare: & vtrosque in habitu discretos esse beatus Petrus primum præcepit. Admetiri porrò sacris ædibus omnibus adiacentem agrum, in quo Christianorum hominum cadauera communiter sepelirentur, Cœmiterium appellari, ab Episcopo cõsecrari, atque omnibus quibus Ecclesia priuilegijs

Suggestum.

Christianorũ honestas in Ecclesia.

Cœmiterium.

Defunctorũ exequiæ, & quãdiu lugentur.

legijs vti. Defunctis nõ vbique æqualiter exequiæ parantur. Aliqui enim continuis diebus septem, aliqui nouem, quidam triginta aut quadraginta, aut quinquaginta, nonnulli centum, reliqui toto anno nigris indumentis obuoluti magis quam vestiti lugent, & iusta quotidie faciunt.

Christianorum funeratio.

Cadauer lotũ prius sudarioque aut cilicio indutum à suæ conditionis viris clerici à clericis, laici à laicis cum cantu Toletanum concilium efferre decreuit, à sacerdote thure suffitum & benedicta aqua conspersum cum certis imprecationibus sepulcrho imponi resupinum pedibus ad orientẽ, capite ad occidentem solem versis, terra posteà obrui Sepulchrum in signum Christiani ibi sepulti lignea cruce & circum eam hedera, cupresso, aut lauro insigniri. Christianæ religionis instituta hæc sunt.

DE

DE EVROPEIS MEMORABILIORIBVS GENTIBVS, LIBER III.

CAP. I.

POST Asiam ad Europam tertiam orbis partem stylus vertendus est, appellatã ab Europa Agenoris Phœnicum regis filia quæ à Ioue rapta, in Cretam abducta fuit, Ab occidente mari Athlantico clauditur, à septentrione oceano Britannico, ab oriente Tanai, Mæotide palude, & Ponto, à meridie Mediterraneo Terra multiformis, & ad virorũ virtutẽ ingenue disposita: ciuiũq; & domesticarũ ad alios rerũ transfusiua. Est enim tota habitabilis: in exigua tantũmodo parte propter frigoris vim inhabitabilis: quæ finitima Tanáidis & Mæotidis incolis Boristenensibusque in curribus degentibus: habitabilis autẽ regionis id quod algidũ est, & montanum laboriosè habitatur:

Europæ limites.

Europæ laudes.

Cura-

Curatores autem probos ſuſcipien-
tia loca etiam praue habitata, & per
latrocinia mitigantur. Quemadmo-
dum obtinentes Græci montes pe-
Græci. traſque incoluerunt pulchrè ob pro-
uidētiam circa ciuilia artesq; & reli-
Romani. quum ad vitā ſenſum. Romani quo-
que multas gentes accipientes, quæ
natura inhumanæ erant, ex ipſis locis
aſperis importnoſiſque & frigidis,
cauſave alia male habiratis inſocia-
biles homines inter ſe multis alijs
admixtis connexuerunt. . Et ciuiliter
quidem viuere agreſtiores durioreſ-
que docuerunt. Quātum autem Eu-
ropæ ipſius in plano eſt, naturalemq;
temperiem habet, multum adiuuat
ad iſta: quandoquidem id quod eſt
in felici regione pacificum omne eſt:
& quod in triſti, pugnax & virile: ac-
cipiuntque hæ gentes aliqua inter ſe
beneficia: aliæ enim opem armis fe-
runt, aliæ fructibus & artibus, mo-
rûmq; doctrina. Manifeſta verò ſunt
etiam non auxiliantium inuicem de-
trimenta. Habet ſuperius quiddam
vis arma tenentium, niſi ea ipſa mul-
titudine ſuperetur: adeſtque terræ
ipſi etiam vltra hoc quoddam natura-
le

le bonum,quòd ea ſanè omnis planicie, montibuſque diſtinguitur. Ita vt vſquequaque deſcriptibile & ciuile pugnaxq́ue ſubiaceat: pluſq́; eſſe alterum, id ſcilicet, quod eſt pacis familiare:ita vt hoc vincat adiuuantib' etiam ducibus Gręcorum prius, Macedonum verò Romanorumq́ue poſterius. Ex hoc auté & ad pacem & ad bellum ſufficientiſſima eſt ſibi. Etenim multitudinem pugnacem abundè habet,& quæ agros colat, & quæ vrbes quoque contineat. Excellit hæc & fructus afferens optimos, vitæq́ue neceſſarios, & metalla quæcunque vſui ſunt, odores ad ſacrificia,nec non multi ſumptus lapillos ipſa extrinſecus petit. Quarum etiã rerũ inopibus nihilo deterior, quam abundantibus eſt vita. Similiterq́ue pecudum exhibens mitium multarũ copiam: At beſtiarum ferarumq́ue habet raritatem. Et talis quidẽ natura eſt Europæ in vniuerſum: particularis autem pars prima eſt omnium ab ortu Græcia

Europa & ad pacem & ad bellum ſibipſi ſufficientiſſima.

De

De Græcia, & legibus à Solone Atheniẽsibus Græcorum longè principibus sancitis.

CAP. II

Græciæ descriptio.

GRæcia Europę regio est à quodã Græco, qui latè in ea rerũ olim potitus est, appellata. Hæc ab Isthmi angustijs incipit, & à septentrione in meridiem vecta, qua sol oritur Ægeis, qua occidit Ionijs fluctibus obiacet.

Termopylæ. *Apenninus.*

Thermopylæ mediam dirimũt, vt Italiã Apenninus iuga montiũ à Leucade, & mari ad occidentẽ solẽ verso, ad alterum mare quod ad ortum spectat tendentia. Extremos montes ad occasum Oetham vocant, quorũ, quod altissimum est, Gallidromum appellãt, per cuius vallem in Malliacum sinũ iter est, non latius L X. passibus.

Gallidromus

Hæc vna militaris est, per quam si nemo prohibeat, traduci potest exercitus: cætera loca adeò ardua & perplexa, vt ne expeditissimis quidem sint peruia ideo pylæ, quasi portæ dictæ: & à calidis aquis inibi nascentibus Thermopyle. Iacẽt ad mare versa Acarnania, Ætolia, Locris, Phocis, Bœotia, Euboia penè terræ

Regiones Græciæ.

an-

annexa, Attica & Peloponnesus, longius prædictis in mare excurrunt, diuersa montium specie: & quà ad septentrionem obuersa iacet, includitur Epirus, Perrebia, Magnesia, Thessalia, Pthiote, & sinus Malliac⁹. Athenæ ciuitas liberalium literarum & philosophorum mater, & qua nihil habuit tota Græcia clarius atque nobilius, fuit inter Achaiam & Macedoniam in regione quę Attica appellatur ab Atthis filio Athenarum Regis, qui Cecropi in regno successit, & Athenas condidit, vnde & Cecropia dicta est, & posteà à Mopso, Mopsopia, & à Ione Xuti filio, vel, vt Ioseph⁹ scribit, à Iano Iaphet filio Ionia: postremò à Minerua Athene: Græci enim Mineruā Athenā vocant. Atheniensibus Draco primū leges cōscripsit, deinde Solon Salaminius multis prioribus ob pœnarum magnitudinem abrogatis: omnibus enim ferè legibus quas Draco tulerat pœna erat morte diffinita, vt ocij & desidiæ conuicti, capite plecterentur. Qui olera fructùsve in alieno prædio legisset, eodem quo & paricidæ supplicio puniretur. Ciuitatē census

Athenæ & ciuium instituta,

Athenarum appellatio.

Draconis leges.

æstimatione Solon in ordine distribuit. In primo ij fuére, quibus quingentorum Medimnũ esset census. Secundo dein loco adscripti, qui trecẽtis censi forẽt, equosq; alere possent. Tertius equorum onere adempto pari censu æstimatus. Et ex his ferè ordinibus Magistratus creari, qui infra fuerunt Mercenarij nũcupati, concionis habendæ, iudicandiq; munia, cæteris exclusi magistratibus obibãt. Quam ciuilem institutionem Romæ Seruius Tullius magna ex parte imitatus creditur. Concilium in Areopago ex annuis magistratibus constituit, instituti huius Draconem autorẽ prodiderunt. Quidam secundũ hæc, quæ dixi, vt omnem Solon ciuilis discordiæ occasionem in futurum tolleret, ne temeraria multitudo incertis (vt solet) flatibus iudicia turbaret: ex quatuor tribubus, quæ Athenis erant quadringentos legit viros, ex singulis centum: his permissum, vt quæ Areopagitæ decreuissent, si æqua visa forent, probarent: si minus essent placida, pari potestate rescinderent. Atque ita, velut duabus anchoris nixus, aduersus omnes fluctus im-

Concilium in Areopago.

Quatuor tribus.

Quadringenti viri Areopagitis additi.

immobilis mansurus ciuitatis status videri potuit. Parricidij, affectareque tyrannidis dānati, ne magistratum caperent lege vetuit. Nec hos solùm ab honorum petitione exclusit, sed eum quoque, qui orta in ciuitate seditione neutram partium sequutus esset, mali ciuis esse ratus, quum proprias rationes in tuto collocarit, nulla cōmuni cura solicitudinéve teneri. Habuit nec minus admirationis illud, vt fœminæ, quæ viros parum ad rem veneream idoneos sortitæ essent, vnum, quem vellent, ex mariti propinquis impunè admitterēt. Pecuniarias dotes è medio sustulit, vt pauca vestimenta, & vasa quædā paruo empta paterna domo ferret mulier: testatus coniugij societatem, non precio, sed natorum charitate iungi oportere: ne in defunctos vita maledicta iacerentur. Si quis in sacro aut in iudicio, ciuium cōuitium fecisset, quinque dragmis mulctaretur. Legandæ pecuniæ, cæterarumque rerum facultatem testari volentibus permissam, quū prius patrio instituto in familia esse debere cēserētur, quæ amicitia propinquitate prælata est, &

Lex admirāda pro mulieribus.

Dotes pecuniariæ sublatæ.

Leganda pecuniæ facultas permissa.

gratia necessitati, in ea cautũ ne dementia subdoláve persuasione fieret. Ploratus & lamentationes in alieno funere sustulit. Nec subsidia alimentáue vlla filius patri deberet à quo nõ arte esset aliqua ad vsum vitæ institutus. Qui illegitimo essent thoro procreati, neu parentes alerẽt. Enimuerò qui meretricio non abstinet congressu, is perbelle demonstrat, se non liberorum procreationi, sed voluptati studere, seque ipsum mercede priuat. Mœchum in adulterio deprehensum impunè necari voluit. Qui vim ingenuæ virgini intulisset decem dragmis mulctari. Ius vendendæ filiæ sororísve sustulit, nisi adhuc in stupro deprehensæ. Qui Isthmia vicisset, centum drachmas, qui Olympia, quingentas præmium ferret. Qui lupum victum attulisset, quinq; dragmas & publico acciperit. Qui lupam drachmam vnam: hoc pecoris, illud bouis preciũ: vetus fuit Athenienſium hanc beluã insectari, quippe quæ æquè sit pecuariæ rei, & agrorum cultui infesta. Eorum liberos qui in prælijs occubuissent publicè nutriẽdos erudiẽdosq; præcepit, quo sanè

Luctus in alieno funere inhibitus.

Adulterorum pœna.

Victorum præmia.

Lupus ab Athenienſibus insectatus.

Occiſorum in bello liberi ex publico aliti

ſanè animati ſinguli fortiter ac ſtrenuè in bellis dimicarent. Voluit etiã vt & is qui oculos in bello amiſiſſet publicè aleretur. Præclarè & illud ſtatuit curatorem cum pupillorum matre non inhabitare. Cauit ne is fieret curator ad quem poſt pupillorũ obitum ſubſtantia ſpectaret. Illud item, nõ licere annulario venditi anuli ſeruare ſigillum. Et qui alteri vnũ oculum exuerit, ei ambos erui debere. Et quæ non poſuiſti ne tollas, ſi quis ſecus facit, capitale eſto. Principem ſi ebrius deprehenſus eſſet, morte mulctandum. Athenienſes vt dies ſecundùm lunæ curſum agerent monuit. Ex omni genere frugũ mel, & cæram extra Atticos fines aſportari permiſit. Nullum ciuitate donari niſi opificem, qui cũ tota domo ſe Athenas contuliſſet, aut perpetuo exilio natali ſolo pulſus eſſet, cenſebat. Has leges Solon ligneis tabulis, quas Axionas dixêre, notatas, in centum annos ſanciendas curauit, haud ignarus fore, vt his ciuitas longa temporis intercapedine aſſueta, in perpetuũ deinceps ſanciret. Herodotus in decem annos Atticis legibus

Curator pupillorum.

Princeps ebrius morte mulctandus.

Legum tabulæ Axiona dictæ.

bus cautum prodidit. Sed vt sanctiores essent, magisq; obseruarentur, aliorum legumlatorum more, qui latas leges ad numen aliquod referre solent, ipse quemadmodum Draco anteà, Mineruam suarum autorẽ dixit: atque in verba sua iurare in foro ad lapidem senatum populumq; induxit. Fuerunt Athenienses non aduenæ, neque passim collecta populi colluuies originem vrbi dedit, sed in eodẽ nati solo, quod incolũt: & quæ illis sedes, eadem origo est. Primi lanificij, & olei, & vini vsum docuêre, arare quoque & serere frumenta glãde vescentibus monstrauerunt: literæ certæ, ac facundia, & hic ciuilis ordo disciplinæ veluti templum Athenas habẽt. Tres leges, quæ in Neptuni placationẽ à Cecrope in mulieres, à quibus Deus ipse suffragio fastiditus fuerat, & Mineruæ posthabitus, latè erant, adhuc obseruabantur, videlicet, ne vlla vnquàm mulier senatum ingrederetur, vt nulla earũ proles maternum nomẽ accipiat, ne quis eas Athenæas siue Athenienses dicat, sed Atticas. Cæsos in bello Thucidide autore in hunc modũ se-pe-

Minerua Atheniensiũ legum autor.

Atheniensiũ origo & inuenta.

Tres leges in Neptuni placationem in mulieres.

Cæsos in bello quomodo Athenienses sepeliant.

peliunt, facto ante triduum tabernaculo, mortuorum oſſa proponuntur, & ſuorũ quiſq; reliquijs, ſi quid lubeat, imponit, quũ efferuntur ſingularum tribuũ, ſingulas tribus ſuæ quanque tribus oſſa continentes vehicula portant. Vnus item thorus inanis fertur, conſtratus eorum, qui non extant, qui inter cæſos non fuêre reperti. Efferunt autem promiſcuè voluntarij quiq; vel ciues vel hoſpites fœminis propinquatæ coniunctis ad ſepulchrum eiulantibus, conduntq; in publico monumento, quod eſt iuxta monumentum Calliſti, apud ſuburbana, vbi ſemper eos ſepeliunt, qui in bello ceciderunt: præterquam, qui in Marathone, quorum ſingularem fuiſſe virtutem exiſtimantes, eodem in loco ſepulchrũ fecerunt: poſteà verò quàm eos humauerunt, aliquis ab ipſa ciuitate delectus vir haud quaquàm pro inconſulto habitus, & cui pro dignitate cõueniat, ſuper eos orationem habet, qualẽ decet de corũ laudibus, qua habita diſceditur: hoc quidem more ſepeliunt, quo per omne belli tempus, quoties id accidit, legitimè vtuntur.

Monumentũ Calliſti.

Marathon ciuitas non procul ab Athenis.

De Laconia & Laconum siue Lacedæmonum institutis.

CAPVT III.

Oebalia Lacedæmonia.

Laconia in Peloponenso prouincia, quæ & Oebalia & Lacedæmonia dicitur, à Lacedæmone Iouis, & Thaygetæ filio: à quo etiã clara & potens ciuitas in eadem regione ædificata est atque appellata. Hæc quoq; Spartha dicta est, à Spartho Phoronęi filio, Agamennonis regia fuit. Lycurgus insignis philosophus Polydectis Regis frater quum vita illo defuncto Imperium relicti filij tutoris nomine aliquãdiu administrasset, ciuitatis statum atq; regionis optimis institutis, optimis legibus excoluit. Quũ anteà ex omnibus ferè Græcis soli Lacedæmonij pessimè morati essent, tã circa sequàm circa hospites, nullo consuetudinis conuersationisq; cõmercio. Lycurgus ergo audacter rem aggressus, omnia iura, instituta, & priscos viuendi ritus abrogauit atque ciuiliora quædam, multoque laudabiliora instituit. Primùm omniũ seniores de Republica electi, qui cũ Regibus qui duo numero creati sunt consultarẽt:

Spartha.

Lycurgus phylosopus legislator.

Reges simul apud Lacedæmones regnabant.

ís ordo velut arbiter fuit, inter regiã potestatem,& vim multitudinis: ne, aut hæc contumacia fæuiret: aut Imperio illi. Octo & viginti seniores (tot enim fuisse Aristoteles scripsit) duobus regibus assidebant, ne nimium Democratia inualesceret prouidentes:& rursus, ne qui Regnum tenerent, tyrannicum quippiam molirentur, quæ hic ordo decreuisset, cætera multitudo vt sciret, necessè erat. Addita deinceps post multos annos Ephororum potestas, huic paucorum administrationi, quæ Græco verbo Oligarchia dicitur: Posteaquàm nimis visa est ferocescere: estque quasi frænum concilio illi iniectum, accidit id tamen centesimo à Licurgi interitu anno, quum Theopompus regnaret. Alterum ob Oligarchia institutum, agrorum diuisio: persuasit illi multitudini, vt solum omne Laconicum in medio positum æquis in singulis portionibus diuideretur: oportere ratus ciuem ciui ingenio,& virtute non luxu,& diuitijs præstare. Abijt igitur vniuersa terra in sortium nouem & triginta milia: in nouem milia vrbanus ager.

Octo & viginti seniores.
Democratia, id est principatus populi.
Ephororum potestas.
Oligarchia.
Agrorum diuisio.

Paganicus & Municipalis in triplo & ampli⁹ maiorē numerū: portio quælibet ea fuit, quæ viro frumenti medimnos. LXX. fœminæ. XII. annos ferret. Habuit à principio animo & res mobiles diuidere, sed inuidiam, veritus, quæ inde imminebat (plures enim videbantur id ægrè laturi) omnem auri argentique vsum è medio sustulit, ferreumque nummum induxit, percussitque decussem, quem iussit minimè valere, ac tum demum omnis furandi occasio sublata est. Ignitum ferrum ex quo nummum percussit aceto extinxit, vt ad rem nullam amplius ob mollitiem vtile redderetur. Omnes ad hoc artes vt inutiles vrbe eiecit: quamquàm artifices ipsi sublato auri vsu sua sponte inde transmigrarunt, quum ferrei nummi apud alios in vsu non essent. Mox verò vt omnē ex ciuitate tolleret luxū, publica cōuiuia instituit, vt diuites promiscuè & inopes vni adhiberētur cōuiuio, vnisque vescerentur epulis. Ac ne lautorum quisquam cœnatus in publicum veniret, qui minus cupidè & hilariter vesceretur, vt parum frugi à proximè accumbentibus ob-

Auri & argenti vsus è medio sublatus.

Artes omnes apud Lacedamones sublatæ.

obiurgabatur: quo planè instituto omnis vetus è medio luxuria sublata est. Exarserunt ex ea re potentiorum iræ, impetuque in eum facto, alter est illi oculus baculo excussus, quare cautum, ne Spartiatæ cum baculo amplius ad conuiuium intrarent. Hunc conuiuandi ritum Philias dixerunt, haud dubiè publicæ amicitiæ & humanitatis argumento: vel quod quasi Phiditia dicerent, quòd ita conuiuando φειδοῖ, id est, parsimoniæ assuescerent. Qui sacrificij aut venationis causa conuiuio nõ occurrissent, his domi cœnare permissum, cætera multitudo aderat: conferebant ad hoc conuiuium quotannis singuli, farinæ medimnum vnum, vini coros octo, casei quinque minas, ficuum quinque semis minas. Frequentabant id pueri etiam velut temperantiæ, omnisque ciuilis disciplinę gymnasiũ, assuescere ibi vrbanis sermonibus, iocariq; comiter discebãt, ac sine scurrilitate cauillari. In re vxoria haud tam pudicitiæ quam procreationi ob assiduam militiam est cõsultũ, eousq; vxoribus indultũ, vt eas viri heras appellarent. Virgines cursu,

Luxus omnis sublatus.

φιλίας id est amicitias.

φειδίτια, id est, sodalitia.

Ad publicũ conuiuium quid singuli conferebant.

Vxores heræ appellatæ.

Virginum studia.

cursu, palæstra, disco, iaculo, exercebãtut: vt ocio & muliebribus delitijs sublatis robustiores ad tolerandos partes fierent: nudæ vt pueri in aperto versari, saltare & cantare in sacris quibusdam præsentibus spectantibusque iuuenibus: nudatio illa nihil turpe habuit: aderat nanque verecundia, petulantia omnis aberrat. Hinc illa indoles tempestiuaque in Laconicis fœminis ad omnia prõptitudo.

Cœlibes ludibrio habiti. Raptu nubũt virgines.

Qui cælebs vixisset Gymnicis spectaculis arcebatur, nudusq; hyeme forũ circuibat, ne vt cæteri senes in honore apud iuuenes esset. Nubebant virgines raptu maturæ viro. Paranympha in cubiculum abducta capillos ad cutẽ resecabat: sponsus inde ad eã ingressus cingulum soluebat, noctu tantum cum ea congrediebatur, nec prius sponsam aspiciebat interdiu quàm ex illa factus esset pater.

Sponsus sponsam non aspicit antequam pater sit factus.

Filiorum & sobolis dignis hominibus permissa. Licebat seniorum cuique honestum ex iuuentute ac probum aliquem ad vxorem procreationis causa adducere: atque vbi eam alieno semine implesset, suum quod nasceretur efficere: neq; probro dari si quis

quis huic, qui fœcundam pudicamq; haberet vxorem suadere esset ausus, vt cum ea sibi congredi liceret, ceu bono fertilique solo operaturus liberorum causa. Ridebant ad hæc quarundam gentium stultitiam, quod canes & equas nunc precio nunc gratia optimis eius generis animalibus supponerent: vxores præsidio custodirent: ex illis soli ipsi siue amentes essent, siue ægri infirmiq; generare vellent. Ius alendi partus nullum parentibus, natus infans in publicum deferebatur ad locum quem Ieschem dixêre, vbi magno effecto puero viri pueri formam intuiti, si probassent, ex nouem milibus sortium in quas vrbanus ager diuisus erat, vnam illi curabant adscribi. Infirmum & deformem ad apothecas locũ, haud longè à Taygeto præcipitem ac præruptum exponendum dabant, vtpotè Reipublicæ inutilem. Mulieres vino non aqua pueros abluebant, quo liquore admoto constat resolui corpora debilitarique, si qua sunt Comitiali morbo obnoxia. Nulla lotis fomenta adhiberi, nulla teneris crepundia, solitudinibus tenebrisque assue-

Ius alẽdi parentibus nullum.

Infantes infirmi præcipitio necati.

assuescere. Ob idque externarum gentium quidam, Lanonicas nutrices liberis alendis adhibuerunt. Pueri à septimo anno in æqualium cœtu exerceri, literasq; pro necessitate addiscebant: reliqua disciplina toleratu percipiebatur. Ad cutem pueri tondebãtur, nudis calcibus ambulare, duodecimo anno tunicã vnã patrio instituto sortiri, neq; balneas, neq; fomenta scire. Thoris ex arundine constructis quietem capiebant: Hyeme eos quos Lycophones dixerunt, thoris immiscere. Iren qui cœtui præerat, is creabatur, qui vno anno aut altero cæteros anteibat, grandiores lignari imperabat, minores onera furto quærere. Maiorem conuiuia ingredi, inde etiam aliquid furari: qui deprehẽsi erant in furto flagris admouebantur: non quia nefas esset furari, sed quòd parum prudenter, & ingeniose esset id ab eo factum. Iren quosdã canere iubebat, alios argutas quęstiones proponere, breue esse oportebat subitumque responsum, quod si quis negligentius fecisset, huius pollex ab Irene acrius mordebatur. Instituebantur ad hæc graui vti oratione, sed

Puerorum Lacedæmonum educatio.

Exercitia.

Iren puerorũ præceptor.

Furari honestas habita à Lacedæmonijs.

ſed quæ iocunditate non caneret, ſententijſque breui ſermone complexis, ita vt res iu prouerbium abietit: facilius philoſophari homines poſſe quã Laconicum ſermonem imitari. Operæprecium eſt etiam cognoſcere quale ab initio ſtudium fuerit omnium ætatum, quanta ad virtutem contentio, atque æmulatio. In treis diſtincta erat choros omnis ætas. Tum in ſolennibus ſacris ſeniorum cœtus canere exorſus. Fuimus olim robuſti & iuuenes canora voce pronunciabant. Tum adultæ ætatis eũ excipiens, nos quidem iuuenes ſumus & fortes, reſpondebant: idque ſi libet experiamini: ad eam puerilis chorus, tã boni erimus, & meliores. Plutharchus autor eſt ad ſua vſq; tempora perduraſſe Laconicos quoſdam modulos, quibus illi ad tibiam in hoſtem ituri vti conſueſſent. Thucidides Laconici huius inſtituti relator, tibiarum modulos in prælijs vſos ſcriptum reliquit: negat tamen id aliquo religionis ritu reíve diuinæ cauſa fieri ſolitum, neque vt vibrarentur animi excitarẽtúrve ad pugnam (quod cornua & litui apud Romanos factitarunt) ſed

Prouerbium.

In choros tres ætas omnis diuiſa.

Cantum tibiarum in bello vſurpatus.

vt

vt æquali modulatoque ſenſim greſſu conuenientes pugnam capeſſerēt, nec ſuos ordines diſtrahi ſinerent. Extat Laconici vatis carmen, quo apparet non tibia ſolum Spartiatas in procinctu vſos, ſed Citharæ etiam concentu: qui mos & ipſe à Cretenſibus ſumptus videri poteſt. Herodotus Halyarem Lydorum Regem ſcribit fiſtulatores & fidicinas, & quod penè indignum relatu ſit, cōuiuiorū etiam delicias in acie habuiſſe, eo bello, quod Mileſijs intulit. Romani, præter cornuum & lituorū concentum, ardentiſſimo militum clamore bellum capeſſebant: quod longè diuerſum ab eo eſt, quod Homerus de Achæis ſcripſit, quos tacitos fecit ſpirātesq; robur in pugnam procedere. Galli tripudio, vt Polybius & Liuius ſcribunt, ſcutaque ſuper capita quatientes. Barbarorum quidam cum vlulatu prælium ineunt. Ex qua rituum varietate poteſt intelligi, cæteras gentes non id quod Spartani in bellico, concentu ſecutas. Capillos prætereà à pubertate ex inſtituto alebant, memorabili legumlatoris dicto comantibus capitibus multo pulchriora

Citharæ concentu in procinctu Lacedæmones vſi.

Cornuum & lituorum concentu clamoreque Romani bellum capeſſebant.

Galli cum tripudio bellum inierunt.

Barbari cum vlulatu.

Rex bellum initurus Muſis ſacrificabat.

ehriora fieri humana corpora, quæ si sint alioqui defotmia, capillo haud dubiè ferocescant. Prælium initurus res Musis capram immolabat. Domi militiæque certa viuendi lege sunt vsi, bellicaque exercitatione, patriæ, non sibi natos arbitrantes. Nullas quæstuosas ttactabant artes, bellicæ tantum exercitationis studio teneri. Solennibus epulis reliquũ dabatur tempus, eoq; per hæc ventum est, vt quemadmodum præclarè scribit Plutarchus. Spartani neque nollent, neq; si vellent, scirent amplius priuatim viuere, essentque ex omni parte patriæ dediti. Suffragandi ratio vt cætera ab alijs gentibus diuersa, pauci ad hoc ipsum delecti conclaue. Comitio propinquum subibant: vnde ipsi, neque quempiam viderent, neque ab vllo viderentur. Tum verò, vt primo, altetóve loco competitorũ nomina sortito educta essent, quantus vocum assensus ad singula nomina ortus esset, diligenter attendebant: ac quoto quisq; clamor loco maior minórve esset ad ipsorum aures redditus tabella pernotare, ex qua in publicum missa percipiebatur,

Rex bellum initurus, Musis sacrificabat.

Suffragandi ratio admirãda.

tur, cui competitorum plures, essent voces suffragatæ. Primus ad hæc Lycurgus omni superstitione sublata permisit cadauera in vrbe sepeliri, tũ etiam circa templa sortiri monumenta. Nec viri nec fœminæ nomen licebat quiquã sepulchro inscribere, nisi eorum, qui fortiter in bello perijssent. Lugendi tempus vndecim erat diebus finitum. Nec ciuibus peregrinari permissum, ne alienos mores vrbi importarent. Quin & peregrè eo delati, nisi qui reipublicæ vtiles essent, vrbe excludebantur: ne quid (vt Thucidides habet) Laconicæ disciplinæ peregrinæ gentes imbiberent, quod satis inhumanè haud immerito aliquis dixerit. Vel, vt Plutarchus scribit, ne mutuo congressu noui sermones in vrbe orirẽtur, & ex his noua iudicia, dissonæq; voluntates, quæ publicę rei perniciosissimę esse solent. Iuuenibus Lycurgus non amplius vna veste toto anno vti permisit, ne aliquem cultius quàm alterum: non splẽdidius, vt dictum est, epulari. Emi singula non pecunia, sed mercium conpensatione iussit. Pueros puberes non in forũ sed in agrũ deduci iussit, vt

Cadauera in vrbe sepelire permissum.

Luctus funebris vndecim diebus.

Peregrinari Lacedæmonibus prohibitum.

Iuuenum vestitus.

Pueri in agrum non in forum ducebantur.

vt primos annos non in luxuria, sed in omni labore & opere agerent. Nihil eos somni causa substernere, & vitam sine pulmento degere, nec prius in vrbem redire, quàm viri facti essent statuit. Virgines sine dote nubere iussit, vt vxores non pecuniæ causa eligerentur: seueriusque matrimonia sua viri coërcerent, cum nullis frænis dotis tenerentur. Maximum honorem non diuitum & potentum, sed senum esse voluit, nec vsquam terrarum locum honoratiorem senectus habet. Regibus potestatem bellorum, magistratibus iudicia, & annuas successiones, senatui custodiam legum: populoque sublegendi senatũ, vel creandi quos vellet magistratus potestatem concessit. Hæc quoniam legis aut noua instituta solutis anteà moribus dura esse videbantur: eorum autorem Apollinem Delphicum finxit: & inde se eas ex precepto Numinis detulisse, vt consuescendi tędium metus religionis euincat. Deinde, vt æternitatẽ suis legibus daret, iureiurando ciuitatẽ obligauit, nihil eorũ quæ fecisset mutaturã, priusquã reuerteretur (se ad oraculũ Del-

Virgines sine dote nubere.

Senium apud Lacedæmones honoratissimum.

Apollo autor legum apud Lacedæmones.

 phi-

phicum profecturum, consulturum quid mutandum addendúmve legibus suis illi videatur. Proficiscitur autem Cretam, ibíq; perpetuum exiliũ egit: præcepit etiam moriẽs ossa sua in mare abijci, ne Lacedæmonem delata Spartani se de non mutandis legibus à iuramento absolutos putarent. Libet hic quoq; assignare quas dignationes Regibus suis Spartiatæ olim tribuerunt: duo sacerdotia Iouis Lacædemonij, & Iouis Cœlestis: & ius belli in quamcunque libuerit regionem inferendi, vt id nulli Spartiatarum prohibere fas sit, alioqui piaculari crimine teneatur, vt in expeditionibus adeundis primi eant reges, in abeunda postremi sint. Centum delecti viri eis in militia custodes adsint. In egressibus vtãtur quotcunque pecoribus libuerit, quorum immolatorum pelles omnes ac terga accipiant. Bellica hæc. Alia sunt quæ pacis tempore eis tribuuntur: quoties in aliqua republica euisceratio fit, primi in cæna reges discũbant, & ijs primis distribui incipiat, vtriq; eorum duplum omnium quam cæteris conuiuijs, libaminaque immo-

Lycurgus voluntario exulat.

Regum Spartiatarum dignationes.

Belli tẽpore.
Pacis tempore.

molatorum & coria eorum ſint. Singulis quoque calendis inſtantis menſis ſingula pecora vtrique è publico dentur Apollini immolanda, & farinæ medimnũ, id eſt, ſex modia, & vini Laconicus quartarius. Et in ſpectaculis ſingulorũ certaminum certis locis præſideant, liceatque quibuſcunque libeat ciuibus inniti, & vtrique binos eligere Pythios. Sunt autem Pythij, qui Delphos ad conſulenda oracula mittuntur, quique publicè cum Regibus paſcuntur. Regibus ad cœnam non euntibus binæ Chœnices, id eſt, ſemimodia farinæ: & vini ſingulæ Cotylæ, id eſt, ſextarij: præſentibus dupla dentur omnia. Eadem ratione pupilla vtri danda ſit ei ne cui mater, an cui pater deſponderat, nec non de vijs publicis, & ſi quis adoptiuum filium facere velit inuitis regibus. Liceat quoque eis pro ſuo arbitrio aſſidere in ſenatu, qui cõſtat ex duo de triginta ſenibus: ſi eo non acceſſerint eorum maximè propinqui, duo ſenatores ius Regũ obtineant, duos calculos ponendi tertiũ pro ſeipſis. Viuentibus hæc Regibus à Republica Spartiatarũ tribuuntur,

Pythij qui vocati.

Chœnix.

Cotyla.

illa defunctis. Equites per vniuersam Laconicam obitum Regis enunciant, Fœminæ per vrbem circumeuntes ollas pulsitant, quumque hoc fit, necesse est, ex singulis domibus duos ingenuos, maré & fœminã luctu fœdari, magnis pœnis (nisi hoc faxint) impositis. Eadem circa funus regum consuetudo Lacedæmonijs est, quæ Barbaris Asianis, Nam pleriq; Barbarorum eodem ritu in mortibus regum vtuntur. Siquidem posteaquàm mortem obijt Lacedæmoniorum rex, oportet eius exequijs adesse ex omni Lacedæmonis regione necessarios, quosque Spartiatarum, qui sunt numero vicenorum, quorum & item seruorum atque ipsorum Spartiatarum: posteaquã multa milia in vnum coacta sunt promiscuè cum mulieribus frontes suas intrepidè plangunt, & vlulatu immenso vtuntur. Vltimũ quenq; regũ dicẽtes semper fuisse optimũ. Qui veró regum in bello perijt, eius simulachrum, quũ expresserunt: in thoro bene strato efferunt: cuius tumulatione decem dies iustitium est, nullusq; magistratuum consessus, sed luctus continuus in huc quoque

Honor defunctis regibus exhibitus.

Exequiæ regum Lacedæmoniorum.

Publicus in Lacedæmoniorum regũ funere luctus.

cum

cum Persis isti conueniunt, quòd defuncto rege alter, qui succedit, liberat ære alieno, quicunq; Spartiata aliquid aut regi aut reipublicæ debebat, apud Persas, qui rex creatus est, omnibus ciuitatibus tributum, quod debebant remittit. Cum Ægyptijs etiam Lacædæmonij in hoc cōgruunt, quod eorum præcones. & tibicines & coqui in paterna artificia succedunt, & coquus è coquo, & tibicen ex tribicine, & præco ex prçcone gignitur, neque vlli propter vocalitatem alijs insidiantes, seipsos ingerunt, sed in paterno opere perseuerant, atque hæc quidem ita fiunt.

De Creta insula, & Cretensium celebratis moribus.

CAPVT. IIII.

CReta, quæ & Candia dicitur, insula in Mediterrameo mari centum vrbium fama clara: hçc vt Strabo scribit à Septentrione Aegeo alluitur pelago & Cretico, ab Austro Libyco, ad Occidentem Egilam & Cythera spectat, ad Orientē Carpathon, habet in longitudine cclxx. millia *Creta descriptio.*

passuum, in latitudine quinquaginta millia. Circuitus quingenta octoginta octo millia passuum complectitur. Insignes in ea vrbes sunt Cortina, Cydonea, Gnosum, Minois regia & Ida mons omnium qui in ea sunt celeberrimus, celsissimo is vertice assurgit. Appollodorus longitudinem eius duum millium trecentorumq; stadiorum tradit, circuitum quinque millium & amplius. Artemidorus mille minus. Nullum in Creta animal noxium est. Serpens ibi nulla: nulla noctua: & si inueniatur, statim moritur. Capris copiosa. Ceruis eget. Optimi vini feracissima, herbam producit, quæ diptamos dicitur: & Alunosam, quæ morsa diuturnam famem prohibet. Sfalangos etiam venenatos gignit, & lapidẽ qui Idæus dactylus dicitur. Cureta olim vocabatur ab habitantibus Curetibus & per syncopã, Creta. Alij dicunt Cretam dictam à Crete quodam, Iouis filio Curetum Rege. Alij à Crete Nympha Hesperidis filia, Incultum hominũ genus à principio habuit. Rhadamanthus ad mansuetiores vitæ ritus perduxit, sequutus inde minos qui equitate

Ida montis descriptio.

In Creta nullum animal noxium.

&

& iustitia adhuc magis excoluit. Plato autor est Lacedæmonios, & alias vetustissimas Græciæ ciuitates hinc sibi leges & instituta quæsiuisse. Optimum gentis statum euertit primo tyrãnicus dominatus, mox & Ciliců latrocinia. Fuit gens ab initio libertatis studiosa ea se possidere arbitrati, quæ non esset tyrannorum libidinibus exposita, fuit & cũcordiæ perpetua cura, quæ seditioni diuitiarum auaritiæ alumnæ inimica est, modicè proinpe antiquitus frugaliterque vitam agitare. Frequẽtabant pueri conuentus, quos greges nominabant. Adultæ ætatis viri publica inter se conuiuia celebrare arma reipublicæ causse tractare, ab ineunte ætate corpora laborib⁹ exercere. Maris æstus & frigora perperi, accliues semitas saltusque cursu superare, in gymnasijs pugnas ciere, arcubus & sagittis plurimũ vti, in armis saltationem, quam pyrrhicem nominant, vulgò celebrare: flexu corporis hæc saltatio fiebat, quo plagæ telaq; euitarentur. Sagulum & militarẽ calceum sibi inducere, arma preciosissimũ munus credere: tantũ ad hæc rei maritimæ studiũ,

Mores Cretensium.

Saltatio pyrrhica.

vt in prouerbium abierit, ſi quis quæ noſſet ſe neſcire diſſimularet. Cretes (diceretur) pelagus neſcit. Inter æquales connubia conciliari, ex omniq́ue iuuenum cœtu virginibus ſibi ſponſos optare ius erat, nec prius paterna domo abduci moris erat, quã ad domeſticam adminiſtrationem eſſent idoneæ. Dotis magnitudo fuit, ſi frater aderat, patrimonij dimidiũ. Pueri ex legibus literas & cãtilenas & muſicæ artis modulamina quædam diſcebant, ad virorum Syſſitia perducti humi vilibus tecti amiculis ſedebant, illisq́ue pugnam cientibus miniſtrare puerorum validiſſimus, maximeq́ue clarus ductabat gregem. Pro viribus ſinguli plurimos aggregabant æquales, ad venationes egredi, curſu exercebantur corpora ſtatis diebus puerorum cœtus ad tybiæ & lyræ cantum inter ſe committi, vt in re bellica conſueuêre. Huius gẽtis etiam fuiſſe quidam memorant lætos dies candido notare calculo, triſtes atque moleſtos atro: & ſi plures hunc morem ad Thraces referunt.

Matrimonia.

Dos.

Muſicæ ſtudium.

Dies lapillo ſignare.

De

De Thracia, Thracumque feris moribus.

CAPVT. V.

THracia, quę hodie Romania appellatur, Europæ regio est, inter partes Scythiæ cõputata, Macedoniã sequitur, à septẽtrione Istrũ habet, ab oriẽte Pontum ac propontidẽ. à meridie Aegeum mare. Olim Scython, postea Thracia, à Thrace Martis filio, siue ab asperitate appellata, Græcis eñ τραχὺ asperum dicitur. Regio est vt Pomponius scribit nec cęlo, nec solo (quam vbi mari vicinior est) satis fœcũda temperataque frigida est, & eorum quæ seruntur maligne admodum patiens, raro vsquàm pomiferam arborem, vitem frequentius tolerat, sed nec eius quidem fructus maturat ac mitigat, nisi vbi frigora obiectu frondium cultores arcuere. In ea quondam vrbes celebriores fuêre Apollophama, Enos, Nicopolis, Byzantium, quæ posteà à Constantino Constantinopolis dicta est, & in maius aucta gloriosissimi Imperij sedes & orientis totius caput delecta, Pertinthos, Lysimachia, Caliopolis, Am-

Romania.

Scython.

Thracia qualitas.

Celebriores Thraciæ vrbes.

Amnes Hebrus, Nestos, Strymon. Montes, Hæmus, Rhodope & Orbelos. Homines habet feros asperos & numerosos adeò, vt si, aut vnius Imperio regerentur, aut idem sentirent, vt historiæ pater opinatur Herodotus: inexpugnabiles forent, & omnium gentium multo validissimi: sed quia arduum hoc illis est, & nulla ratione contingere potest, ideo imbecilles sunt. Habent autem multa nomina singularum regionum singula, moribus tamen ac opinionibus consimilibus imbuti, præter Gethas, & Trausos, & qui supra Crestonas incolunt: ex quibus Gethæ se non mori persuasum habuêre, sed ad Zalmoxim Deum suum post fatum migrare: fuit hic Zalmoxis homo Pythagoræ quondam discipulus, qui in patriam reuersus, quum animaduerteret Thraces male viuere & inscite, ipse edoctus Ionicum viuendi genus & mores, ipsis leges dedit, docuitq; atque persuasit popularibus eas seruantibus post obitum ad se in eũ locum ire, vbi superstites omnium bonorum cõpotes essent, per hoc Deitatis opinionẽ consecutus, è Thracũ se

Thraces quales homines.

Gethæ se non mori putabant.

Salmoxis Getharũ Deus.

se conspectu subduxit, atq; euanuit, maximo sui post se desiderio relicto. Ad hunc mittunt asiduè adhuc cum naui quinq; remigum nuntium quempiam ex seipsis sorte delectum, præcipientes ea quibus semper indigent, eumq; ita mittunt. Quibusdam eorum datur negotium, vt tria iacula teneant, alijs, vt cõprehensis eius qui ad Zalmoxin mittitur, manibus pedibusq;, hominem agitantes in sublime iactent ad iacula: qui si in præsentiarum extinguitur, propitiũ sibi Deũ arbitrantur, sin minus, ipsum nuncium insimulant, adseuerantes malum illum esse virum. Hoc insimulato alium mittunt, dantes adhuc viuenti mandata. Iidem Thraces dum tonat fulguratq; in cœlum sagittas excutiunt, Deo minitantes, quòd nullum alium præter suum esse arbitrentur. Transi verò in cæteris quidem omnibus idẽ quod Thraces: verum circa natalitia suorum atq; obitus hoc factitant. Ædito puero propinqui circunsedentes, eum prolatione prosequuntur recensentes quascunq; necesse est illi, quod vitam ingressus sit perpeti humanas calamitates. Hominem fato

Nuntius ad Salmoxin mittitur.

In cælum sagittant dum tonitruat

Thraces.

Ædito puero.

Transi lamentantur.

Homine mortuo Trausi lætantur.

Vxorum charissima cum marito defuncto sepelitur.

Mulieres ingenuæ notis in fronte signabantur.

fato functum, per lusum atque lętitiã terræ demãdant, referentes quot malis liberatus in omni sit modo felicitate. At qui supra Crestonas incolunt, ista agunt singuli plures vxores habent, quorum vbi quis decessit, disceptatio magna fit inter vxores acri amicorum circa hanc rem iudicio, quænã dilecta fuerit à marito præcipuè, quæ talis iudicata est, & hũc honorem adepta, ea à viris & mulieribus exornata, ad tumulum à suo propinquissimo mactatur, vnaq; cum viro humatur, cæteris vxoribus id sibi pro ingenti calamitate ducentibus atque lugentibus: nam id eis summo dedecori datur. Cæteri Thraces filios veteri instituto palàm venditare, nec virgines à parentibus & propinquis adseruari, sed quibus libuit cum viris concũbere sinunt. Vxorum pudicitiam solicitius custodiunt, easq; magno ære à parentibus coëmunt: fronte notis quibusdam signatas, generosum id iudicatur, ignobilitatis argumentum sine his esse. Nupturæ quæ præ cæteris specie valeant prius subtaxari volunt, & licentia taxationis admissa non minoribus nubunt præ-

præmijs. Quas formæ dedecus præmit, dotibus emunt quibus coniunguntur, vterque sexus epulantes focos ambiunt, herbarum(quas habẽt) semine ignibus superiacto cuius nidore, perculsi, pro lætitia habent imitari ebrietatem sensibus hebetatis. Ociari, ex rapto viuere pro re honesta haberi: contrà, agros colere pro despicatissima. Martem vulgò, Lyberum, Dianam, & Mercurium religiose colere, perque eum solum iurare, sui generis autorem arbitrari. Corporum magnitudine Thraces omnes homines antecedunt: cæruleis oculis ac truci visu, terrifico vocis sono, annosa ætate. Ædificia modicè ab humo eleuata annona eodem semper tenore, vites nesciunt: pomis abundanr. In Regis electione non nobilitas præualet, sed suffragium vniuersorum: populus enim eligit spectatum moribus, & inueterata clementia, etiam annis grauem: sed hic in eo quæritur, cui liberi nulli sunt: nam qui pater fuerit, etiam si vita spectatur, ad regendum non admittitur: & si forte dum regnat, pignus sustulerit, potestate

Aedificia.

Rex eligitur cui non liberi sunt.

ſtate exuitur: maximè hic cuſtoditur, ne regnum hæreditarium fiat. Tum ſi Rex etiam maximā præ ſe ferret æquitatem, nolunt ei totum licere: quadraginta ergo rectores accipit, ne in cauſis capitum ſolus iudicet. Quòd ſi ipſe etiam in peccato aliquo arguitur, morte mulctatur: non tamen vt cuiuſquàm manu atrectetur, ſed conſenſu publico rerum omnium ei poteſtate interdicta, ipſe tandē fame pereat. Optimates ita ſepeliunt prolato triduum cadauere, mactatiſque omniſarijs hoſtijs conuiuātur: illudq; defletum prius, deinde combuſtum ſepeliunt, aut aliter humo contegunt, adgeſtoque deſuper tumulo quum alia omnis generis certamina proponunt; tum præcipuè certa cum ratione Monomachiam, hoc eſt, ſingulare certamen. Armatura qua (vt Herodotus ſcribit) in Dariana expeditione vſi ſunt, talis erat: ê pelle vulpina caſſides geſtabant, tunicis induti, & inſuper circundati varijs ſagulis, pedibus & tibijs indutis calida è pellibus hinnulorum, iacula, pelras & pugiunculos: arcu valde pugnaces ſunt, & exercitatiſſimi, quem apud ſe repertum

Quadraginta iudices Thraces habuerūt.

In Reges animaduerſio acerba.

Sepeliendi ritus.

Armatura Thracum.

tum volunt, vna cum Scythis lingua vtebantur. Scribit Plinius totam Thraciam in quinquaginta ſtrategeas diuidi ſolitam. Sed ea Thraciæ pars quæ Gethica olim dicebatur, vbi Darius Hidaſpis filius penè periijt, hodie Valachia appellatur, à Flaccis Quiritum gente. Romani enim Gethis ſuperatis, & deletis Flacci cuiuſdam dūctu eo Coloniam miſerunt, vnde primum Flaccia, dein corrupta voce Valachia dicta: aſtipulatur huic opinioni Romanus ſermo, qui adhuc in ea gente durat: cæterum adeò ex omni parte corruptus: vt vix Romano homini intelligatur, Romanarum literarum vſus, elementorum forma aliquatenus inuerſa, ſacrorum ritus, qui & Græcis. Daci poſteà eam terram occupauerunt, à quibus aliquandiu etiam Dacia dicta fuit, nunc Teutones, Siculi, & Valachi tenent. Teutones fortes viri ex Saxonia illuc à magno Carolo tranſmiſſi, à ſeptem vrbibus, quas habitant, Seibenburgenſes patrio ſermone vocantur. Siculi Hungarorum vetuſtiſſimi, ex his qui ab initio ex Scythia digreſſi his locis concedere.

Thraces arcus inuentoros.

Valachia & eius appellatio.

Valachia Dacia vocata.

Seibenburgenſes.

Dragula & Dani.

Valachorum factiones duæ Dragulæ & Dani, alias Daui. Nam Gethæ & Dani seruorum nomina inde olim profecta Græcorum quidam prodidêre. Dragulæ Danis impares, Turcas nostrorum patrũ memoria in eam terram induxerũt, quorum armis Dani ad internecionem deleti sunt. Ioannes Huniades, vir acer, Danis demum auxilio fuit, terrãque ab hoste receptam sibi vendicauit.

Ioannes Huniades Valachiorum excitia.

Agriculturæ reique pecuariæ Valachi vt plurimum student, quod originem gentis arguit. Tributum Regi pendunt, sed semel tantum ac id cuiq; regnum & confestim ab eius declaratione tum singulæ familiæ dant bouem tributi nomine, sexaginta milia numero & amplius esse traduntur. Iussi ad bellum exire capitale est non paruisse.

Valachia quatuor latera.

Est Valachia Transsyluaniæ contermina ab occasu, ad ortum in Euxinum excurrit: ad boream & Septentrionem Rusiam attingit: alluitur ad meridiem Istro, circa quem quicquid vagarum gentium occupat perpetua illis hyems, triste cœlũ premit. Malignè olim solũ sterile sustẽtabat, imbrẽ cul-

mo

mo aut frondo defendebant. In cœlo super durata glacie ſtagno proſultabant in alimentum feras captabant, nulla illis domicilia, nullæq; ſedes erant, niſi quas laſſitudo in diem poſuerat, vilis & his quærendus erat victus, quòd horrenda iniquitas cœli, intecta capita.

Gentes Iſtrū accolentes.

De Ruſia ſiue Ruthenia, & recentibus Ruſianorum moribus.

CAP. VI.

RVſia, quæ etiam Ruthenia dicitur & Podolia, tripartito nominatur. Alba, ſuperior, & inferior, pars Sarmatiæ Poloniæ prætēta, Peuce fluuio ad Septentrionem includitur, ad orientem ſolem Moſcus, occidua illi Liuonia & Pruſſia extremæ Germaniæ partes: patent hodie Ruthenorum ſiue Rhoxolanorū (nam & hoc nomine appellantur) fines octo dierum itinere, à Tanai ad ſeptentrionalem Oceanum, habetque id ſpacium nonaginta & amplius dierum iter, rurſus à Germanico Oceano, quem Balteum vocant, ad mare Caſpium. Regio adeò fertilis eſt, vt agro rude culto frumentoq; inſperſo,

Ruſiæ fines

Terra omniū fertiliſſima.

so, tribus perpetuis annis fructum ferat: nec opus est agrum quotannis inuertere, sed inter metendum segete leniter excussa, alia in sequentẽ annũ sua spõte crescit. Gramẽ adeò procerum producit, vt perticã transcendat: vnde ibi apum tanta copia, vt mella nedum in aluearijs, aut arboribus, verum in rupium & terræ cauernis reponant. Optimus medo, & hi grandes cærarum orbes, qui ad nos vsque aduehuntur ibi fiunt, Non impiscantur piscinæ & stagna Russorum, sed vt aiunt, pisces ex cœli influentia succrescunt. Sal quodam in lacu Katzibeio vocato siccis temporibus colligitur, pro quo genti cum Tartaris crebra bella. Mirũ est quòd dicitur in solo Chelmensi defectos pini arboris ramos truncósve, duos aut tres annos super terram iacentes in saxa indurari. Est ibi optimæ cretæ copia, versus Tanaim & Mæotim calamo aromatico & reupontico abundat, pluribusque herbis & radicibus alijs, alibi non visis. Vrbs regia Moscouia est, ad Moscum amnem sita, quatuordecim milium passuum circuitu. Nullus hic signati argenti

Apum copia.

Sal in lacu nascitur.

Calamus aromaticus in Rusia.

genti

gẽti vſus. Lapis eſt in medio foro quadrata forma, quem ſi quis aſcendit, nec inde vi deturbari poſſit, principiũ vrbis obtinet, ingẽs de aſcenſu loci & deiectu dimicatio inter indigenas, ſæpiusque ob eam rem pugnatum inter ciues. Gens adeò valida eſt, quòd ſuperiori anno quodam bellico tumultu in regis caſtris centum viginti milia equitum recenſa ſint, quorũ ſinguli ordinem ducerent. Arcu in bello vtuntur, quod gentile & vetus eſt illis, eſt & lancea in vſu duodenũ pedum: cataphracti equites ſupra hamatam loricam ferreum thoracem induunt, vmbilicis ſpeculorum modo prominentibus: galerum geſtant pro caſſide, in conum faſtigiatum: equite libentius vtuntur in bello quã pedite: pedites alij ſcorpione vtuntur (baliſtã Itali vocant) alij plũbeas pilas ſulphureo puluere ex æneis excutiũt machinis Teutonico more. Inuiſum genti Regium nomen: idcirco ducis appellationem libentius vſurpant, vt magis popularem: qui ibi rerum potitur, dux dicitur, qui in totam gentem Imperium obtinet: huic pileus paulo ela-

Signati argẽti nullus vſus

Ruſianorum potentia.

Bellica Ruſianorum arma.

Regium nomẽ Ruthenis inuiſum.

elatior quàm cæteris proceribus, cætero nihil ab alijs differens: omnis
Vestitus Rusianorum. color in vſu, præter nigrum. Viri fœminæq́ue lineo amiciuntur indusio, eoq́ue tenuiſſimo, & ad crura demiſſo, auro circa collum rubentíve ſerico excolunt id amiculum, laxior veſtis, ac nihil ferè à Græcis differens, qualem Turcæ quoque & totus ſeptentrio vſurpat: manicæ tan-
Luctus funebris. tum laxiores Ruthenis, auroq́; fimbriatæ à pectore & humeris: Lutrina pellis ambit exterius veſtem. Sola vxor luget virum, obducto capite albo linteo, & ad vlnas deiecto: quibus fortuna amplior eſt, quadrageſimo die à funere conuiuantur in defuncti memoriam: quorum res anguſtior eſt quinquies hoc tẽporis interuallo ſolenni modo epulantur, obſeruantur dies obitus, quem anniuerſarijs quoque celebrant epulis, quando ex ea ſtirpe ſupereſt aliquis, cuſtodiuntur nomina defunctorum monumentis literarum, vt ſciri poſſit, quo cuiquã die parentandum ſit, plau ctu & lamentatione funus educunt. Patrij moris eſt mulieris gemmas & vniones ex auribus ſuſpendere, decorum

corum & maribus, ſed adhuc pueris: quæ iterum nupſerit, ſatis caſtam ducunt, auerſantur vt impudicam tertio nubentem, par in maribus offenſa. Puellæ à tergo capillũ promitunt, cæterum matrimonio locatæ ſedulo abſcondunt. Viri ſupra aures tondentur, datur probro huic ſexui omnis capillorum cultus gens, vniuerſa in venerem prona, ac bibaciſſima: hoc laudis loco ponunt, alterum licere arbitrantur, modo id fieri contingat citra omnem connubij offenſam: fœnerant vulgo, nec fraudi cuiquàm, ne ſacerdotibus quidem. Pars multo maxima Ruſianorum ſeruitutem ſeruiunt, nec inuiti, multi quidem & in his nobiles etiam ſe coniugem & liberos venditãt: aut quia ſic maiore otio fruuntur aut puòd maiore voluptate. Antiſtites ſacrorum Græcanico ritu nigro amiciuntur pallio: horum primores albo, ferunt hi bulbam ad pectus ſuſpenſam, & tabulam præceptis diuinæ legis inſcriptã: minores ſacerdotes & ipſi Græcè veſtiuntur: ſacræ virgines, quod vnũ genus in ea gente eſt, ex Antonij abbatis inſtituto nigra ſtola amiciuntur.

Rutheni vt plurimum ſeruiunt.

Sacerdotum habitus.

ciuntur. Eſt & ſuus ſermo genti, Scythicus verò: an alius parum compertum habeo. Sunt & literæ non multum á Græcarum figura abhorrentes. Muſicen & Grammaticē diſcunt vtranque Græcē, cæteras artes vulgo aſpernantur: de ſumma fidei cum Græcis ſentiunt: per in cultu cęrimonia, & in cœlites veneratio. Iudicia exercent duodecim numero viri: vnus aliquis è collegio cognoſcit cauſam, crimēnue, cognitum ad collegas defert, interdum & ad Regem. Si res maioris eſt ponderis, quàm vt pro collegio vindicari poſſit, ſi reus nequeat conuinci, parùmue liqueat factum, cum accuſatore cogitur de vita dimicare: atque ita victor duplici pecunia donatur, qualis fuerit æſtimata. Agrorum cultum oppido exercent, equis arant, ager feraciſſimus præterquam vini Ceruiſiá potū ex millio, hordeo atque humulo decoctum potant, & idem ferè totus Septētrio. Ex canapi, papauere, & nucibus oleum conficiunt: oliuam non fert Ruſiana Regio, neque ex ea arbore liquor aliunde inuehitur. Varia alit animalium genera, & in his

Sermo.

Muſica & grammatica tantum diſcũtur.

Cauſa dubia monomachia probatur.

Ceruiſia totius ſeptentrionis potus.

pleraque pellium æstimatione nobilia, quarum alioqui à veteribus celebrata: piscium ingẽs copia, & in his Seldis nobilissim⁹, ex Pareslausco lacu, perquã similis ijs, qui in Benaco capiuntur. Lacus in Ruthenia illustres septem, flumina insignia nouẽ: & in his quem Borysthenem esse suspicari libet, ob ea quæ de ipsius magnitudine & natura prædicant.

De Lithuania & Lithuanorum vita.

CAPVT VII.

LIthuania est Poloniæ ad ortum connexa noningentorũ milium passuum circuitu magna sui parte palustris plurimumque nemorosa & ob eam rem difficilis aditu, ac quodammodo inaccessa, aquis palustribus cuncta obtinentibus: hyeme cõmercia cum Lithuanis habiliora, paludibus & stagnis alta glacie concretis niueque superinfusa, fiunt omnia mercatoribus peruia: vt velut alto mari, quando nulla sit certa via aut semita, sydera signent iter. Rara in Lithuania oppida, villarum incolatus infrequens: Accolarum diuitiæ pecora pellesque multigenum ferarum,

Lithuania tota palustris. Regio hyeme tantum accedenda.

Diuitiæ Lithuanorum ferarum pelles. *Pecuniæ nullus vsus.*

rum, vt Zobellinæ ſunt, atque Harmelinæ: quibus regio inſigniter ſcatet: cæræ ac mellis abundans: vſus pecuniæ genti nullus: inter ſe matronæ palàm concubinos habent virorum permiſſu, quos connubij vocãt adiutores, contra pellicatus viris probro datur, ſoluuntur facilè matrimonia mutuo conſenſu, & iterum atque iterum nubunt, adeò gens vna cęteris mortalibus diuerſo viuit ritu, vt non abſurdum ſit illud Ariſtippi: Honeſtum non natura, ſed conſuetudine conſtare. Vini rariſſimus vſus: panis nigricans non cribratus: armenta victum præbent, multo lacte vtentibus. Sermo genti, vt Polonis, Sclauonicus hic enim ſermo quàm latiſſimè patet, ac plurimis quidem gentibus communis eſt: ex quibus quædam Romanæ ritum Eccleſiæ ſequũtur, vt Poloni ſunt, Dalmatæ, Croatij, Carniq́ue: Aliæ Græco ritu ſacra peragunt, vt Bulgari, Rutheni, & ex Lithuanis pleriq;. Nonnullæ ab his diuerſæ proprias hæreſes habent, vt Boëmi ſunt, Morau & Boſnienſes. Huſſitarum quædam obſeruant deliriũ: pars multò maxima Manicheũ:

quæ-

quædam adhuc etiam gentili cæcitate tenentur, idola colunt, quemadmodum multi ex Lithuanis. Hieronymus Pragensis, qui Eugenij quarti pontificatu in ea terra Euangelium prædicauit, quique gentis illius ritus & mores ad id tempus minus notos nostris hominibus demonstrauit, dicebat Lithuanorum quosdam, ad quos primum peruenisset domesticatim serpentes habuisse: quibus per se quisque vt dijs penatibus sacrificabant: cæterum tenuisse se, vt præter vnum, qui cremari non potuit, à suis cultoribus interficerentur: alij ignẽ colunt, captãtq; ex eo auguria. Solẽ nõnulli mallei ferrei specie, immani magnitudine proprium ducem habent, quem magnum vocant persæpe tamen regi Polonorum subditi. Caput regionis Vilna est. Episcopalis ciuitas tantæ magnitudinis est, quantæ Cracouia cum suburbijs omnibus, domus contiguæ in ea non sunt, sed veluti in rure horti intermediant, & pomaria. Duo fortissima castra habet, vnũ in monte sitũ, inferius in plano alterum. Distat hæc ciuitas à Cracouia c xx. miliaribus. Tartari

Serpentes domesticatim venerati.

Sol sub mallei specie veneratus.

tari quidam circa Vilnam in assignatis pagis habitant, qui agros nostro more colentes laborant, & merces vehunt, Tartarica lingua loquuntur, Mahometum & sectam Sarracenorum profitentur.

De Liuonia, Prusia & militibus Marianis.

CAP. VIII.

Liuonia veræ fidei cultrix, Ruthe niæ ad Septẽtrionem prætenta, & ipsa Sermaticis finibus, Tartari Scythicum hominum genus crebrius incursant. Liuonianos ad Christi cultum milites nostri traxêre, quũ antea nullum nisi malorum dæmonũ mouere, sæpi⁹ vario euẽtu de regni possessione in ea terra bellatũ. Sarmaticum mare ab occasu, sinusq; incompertæ magnitudinis, cuius hostium ab occidente est; non procul à Cymbrica Chersoneso, quam Daciam hodie vocant. Circa sinum ad septentrionem semiferæ gentes sunt cum quibus nullum est linguæ commercium, nutu & signis permutant merces. Prusia, vnde Pruteni, terra hodie Germaniæ, & Sarmatiæ parti-

Milites mariani.

Cymbrica Chersonesus hodie Dacia.

Prusia.

ceps

ceps à meridie illi occurrit. Eã terrã si Ptolemæus verus autor est, Vistula perluit à Torno oppido Gedanum vsque: quo in loco Baltheo mari infunditur: ad Sarmaticum Oceanum extensa citra vistulam, vltra Germaniæ est: ad Orientem solem, & meridiem Massouitæ sunt, & Poloni accolunt: ad occidentem Saxones. Prusiæ solum ferax est, maximeque frugiferum, irriguum frequens cultus: Regio amœna & pecoris abundans, piscatus venatioque multa: Vlmerigi eam terram tenuêre, quũ Gothi ex Scãdinauia insula egressi sunt in cõtinentem, vt Iornandes scripsit, Ptolemæus Amaxobios, Alaunos, Venedes & Githones penes vistulam habitasse autor est. Malorum & hæc cultrix fuit dæmonum vsque ad secundi Federici tempora. Deiparini milites, qui & Mariani dicũtur, post Ptolemaidem in Syria amissam in Germaniã reuersi, viri videlicet nobiles & rei militaris periti, ne per otium marcerent eundem, accedentes, Prusiam Germaniæ conterminã Christi cultũ spernere dixerunt: sæpe illius gẽtis homines in Saxones cęte

Vistula.

Vlmerigi Gothi ex Scãdinauia.

Deiparini milites.

Prusia quomodo ab ordine Teutonico acquisita.

rosque vicinos excurrere, ingentem vim pecorum abigere, esse in animo sibi compescere barbarā gentem, annuat tantū Imperator, prouinciāque fratribus perpetuo iure possidendam tradat, si eam armis acquirant. Iam enim Massouię duces, qui eius se terræ Dominos affirmabant, ius suum fratribus concesserant. Grata oblatio Federico fuit, qui collaudato proposito, quas voluere fratres sub aurea bulla literas concessit. Illi sumptis armis breui tempore quicquid Prutenici iuris citra & vltra Vistulam fuit subegêre: subactam ac bello quæsitam, suæ ditionis fecêre, victa gens Christi fidem complexa est & cū fide Teutonicam linguam. Fuit ad Vistulam amnem quercus vbi victrix gens á principio castellum erexit, mox vt sunt res hominum, quæ tenui principio in maius augentur, oppidum frequenti cultu adoleuit. Mariæburgum dixerunt. Caput gentis est atque sedes eius, qui vniuersi ordinis magisterio fungitur. Sacræ huius militiæ origo Teutonica est, nec quisquam nisi Teutonicus his sacris initiatur: atq; idē claris ortus natalibus,

Massouiæ duces.

Mariæ burgum.

Ordo militū Teutonicorū.

Vestitus militum Teutonicorum.

bus,& cui proponitur,vt aduersus sacratissimæ crucis hostes paratus sit omni tempore dimicare, albo pallio amiciuntur, nigra cruce insuta, omnes alunt barbam, præter eos qui sacris operantur,& sacerdotes sunt,dominicam orationem milites ipsi pro canonicis horis vsurpant;neque literas discunt: diuitijs abundãt: nec minor quàm regibus potentia. Sæpè cũ Polonis de regni finibus acceptis atque illatis cladibus contendere, nec totis viribus belli fortunam experiri recusauerunt. Est Prussiæ atque Lithuaniæ contermina regiuncula, quæ Samogithia dicitur, syluis & fluminibus circunsepta, quinquaginta miliarium longitudine: cuius gentes proceræ & pulchræ staturæ, agrestes,tamen moribusque inculti. Matrimonia plura celebrãt, & absq; sanguinis respectu, patre mortuo filius nouercam, fratre frater glotẽ in vxorem accipiunt. Æs nullum habent, humiliter ædificant, ex limo culmoque tuguria in carinarum aut galearum formam, in quorũ culminibus fenestram vnam faciunt tam patentem, vt toti ædificio lucem supernè præ-

Potentia ordinis Teutonicorum.

De Samogithia & gentis moribus.

præbeat. Focus perpetuo igne in singulis vnus, circa quem familia vniuersa sedens, non solum vt cibos coquat, verum etiam vt vehemens frigus, quo pro maiori anni parte terra hæc cõgelata constrictaque iacet, propellat. Vaporaria seu stubas habẽt nullas. Gens ad diuinationem & auguria inclinata, pręcipiũ ei numẽ ignis, quem sacrosanctum perpetuũque esse persuasum habuêre, quòd in ædito colle ad fluuium Neuyasa assidua lignorum suggestione per sacerdotem aleretur. Vladislaus Poloniæ rex, qui eã ad Christi fidem cõpulit, illũ vnâ cũ turri, in qua conseruabatur, extinxit, deiecit, & syluas quas non minori religione quàm ignem sanctas, proque deorum habitaculis Sarmatæ (iuxta poëticum illud: habitarũt dij quoque syluas) colebant, & nedum syluas, verum quoque quicquid eas subijsset sanctum minimeq; violandũ censebant, vt aues erant & feræ. Malorum dęmonum præstigio violantes eas statim in manibus & pedibus contrahebantur. Erant in his syluis singulis familijs suus focus & sacra domus cõstituta, in quibus defun-

Diuinationi vacant Samogithæ Ignis sacrosanctus.

Superstitio gẽtis admirãda.

functorum suorum corpora cum equis sellis & meliori eorũ vestimẽto cõburere mos fuit. Cõuenire eos noctu credebãt, ideoq; sedilia ibi ex subere contexta disposita, in quibus optimus medio, escaque ex pasta in casei forma omni tempore largè subministrabatur, vt ipsis vescerentur. Prima Octobris die in his syluis maximum festum peragebant, ex omni regione vniuersus populus cõgregatus, quæque familia in sua casula cibo & potu, vt melius potuit, patrio instituto indulgebat, tum ad focos dijs imprimis quem Perkumo id est, tonitrum dicebant, libabant. Cum Lithuanis & Polonis linguam vnam habent, nam & Polonico sermone sacerdotes eis, in ecclesijs prædicant. Romanæ ecclesiæ morem obseruant, licet Rhuteni alij ad meridiem & Moscouitæ ad septentrionem habitantes Græcorum ritum teneant, obedientiamque non Romano verùm Constantinopolitano pontifici promittant. Ad septentrionẽ his Moscouia prætenditur terra quadringentorum milliariorum patens: argento diues, tam valido vbiq; præsidio con-

Festiuitas.

Sermo.

Moscouia

clusa, vt nedum aduenæ, verum indigenæ etiam absque literis ducis exire atq; intrare nō possint. Plana omnino regio est, no mōtosa, nemorosa tñ, & vt plurimum paludosa, plurimis maximis fluminib⁹ Occa, Volha, Dzuina, Borysthenéque & Dineper irrigua: piscibus ob id varijs, & feris abundat, quemadmodum Lithuania, à qua non multum discrepat, nisi quod frigidior est, quia Septentrionalior. Vnde pecora parua habet, & cō munitet mutilia. Moscua metropolis regionis duplo maior, quàm Praga Boëmiæ: lignea, vt aliæ ciuitates, ædificia habet, multas plateas, sed dispersas, latissimi campi interiacent. Mosca amnis ipsam intersecat. Arx in medio vrbis in plano sita, septendecim turribus & tribus propugnaculis adeò pulchris & validis, vt similia vix reperiantur. Sedecim in ea arce ecclesiæ, quarum tres sanctę Mariæ, sancti Michaëlis, & sancti Nicolai muratæ, cæteræ omnes ligneæ. Tres quoque in ea amplissimę curiæ in quibus nobiles aulici morātur: pallatium in quo Dux est Italico more constructum pulcherrimum, sed,

Flumina Moscouia

Moscua ciuitas maxima.

Mosca amnis.

Arx amplissima.

ſed non amplum. Multos nobiliſſimos ducatus habet, ex quibus ingruente bello, pluſquàm ducenta millia hominum duobus aut tribus diebus cõtrahũtur. Aqua gẽti potus liquorq́ue fermentatus, quem quaſſetz vocant. Arant ligneo aratro, frondibus arborũm aut ſpinis arpicant: ſegetes propter longum frigus, raro matureſcunt, ideoq́ue in ſtubis deſiccãt, triturantq; aromatibus & ſublimatis calfactorijs contra frigus varijs vtuntur. De auena & melle aquã ardentem ſiue ſublimatum faciunt, & lacte etiam, adeò fortè, vt ſæpius ab eo inebrientur. Vino & oleo carent. Ne inebrientur inebriantem potum omnem terræ Princeps capitis pœna prohibuit: bis aut ter tamen in anno conceditur. Monetam habent argenteam maiorem & minorem, non rotundam, ſed quadrangularem oblongam. Dzuuingis hanc dicunt. Sclauonica lingua loquuntur. Sectam & religionem cum Græcis vnam obſeruant. Epiſcopi eorum Patriarchæ Conſtãtinopolitano ſubſunt, & ab eo confirmationem poſtulant. Chriſtum adorant, præter

Potus Moſcouitarum.

Frigoris curatio.

Ebrietas capitis pœna mulctatur.

Lingua.

Religio.

Scythæ idololatræ. Kosânenses, qui cum Sarracenis Mahometum venerantur, & Scythas quosdam alios, ad septentrionem, qui linguis proprijs loquuntur, & idola colunt. Imprimis vnum, quod *Zlota baba idolum.* Zlota baba dicunt, id est auream vetulam, tanta veneratione, vt nemo id pertranseat, quin saltem pilo ex veste tracto, si aliud nihil habeat, corã eo prostratus pro oblatione proijciat. His populus quamuis sermo sit *Sclauonica lingua alijs linguis vitiata & confusa* vnus, Sclauonicus videlicet, est tamen adeò impar, & externis linguis hic & alibi confusus, vt mutuò se non planè intelligant. Idololatriæ tempore pontificem maximum vnum habebant, quam Criue nominabant: in ciuitate Romoue (à Roma dicta) habitabat. Communis gentibus illis mos est, vt non solum seruos vt pecora, sed etiam filios, & semetipsos vendãt, & abducere quàm longissimè patiantur, ob victus tantummodo sufficientiam, quamuis grossissimis cibis vescantur.

De

De Polonia, Polenorumque recentibus moribus.

CAPVT IX.

POlonia Europæ regio, vasta & plana, vnde & hoc nomen accepit, significat em̃ Sclauonica lingua, qua & ipsa vtitur, Pole planum, Sarmatia alio nomine vocata. Hæc Slesiæ ad occidentem cõtermina est, Prutenis, & Massouitis à septentrione, ab oriẽte Ruthenis, à meridie Hũgaris, Carparo mõte, quẽ Crapak accolæ vocãt interiacẽte, hæc in partes duas diuiditur, quarum quæ Saxonibus Prutenisq; vicina est, maior Polonia dicitur: altera Hungariæ ac Russiæ obiecta minor vocatur. Regnum vniuersum in quatuor velut regiones diuisum, quas in orbem Rex quotannis inuisit. Singulæ ternis mensibus alunt Regem, regiumque comitatum: cæterum si casu conciliòve is in vna regni parte diutius esse perseuerauerit, nihil debetur ipsi amplius. In Cracouia celebri & amplissima vrbe regia est, totiusque regni gaza, cæteræ ciuitates parum nitidæ sunt: ex maceria domus ferè omnes compositæ, pleræque luto collinitæ, pla-

Sarmatia Europaa.

Termini Polonia.

Polonia duplex maior & minor.

Cracouia Polonorum regia.

plaga regionis nemorosa. Gens in vniuersum prudens, multaq; comitate in hospites. Bibacissimũ genus hominũ, vt totus Septentrio, sed rarus vini vsus, ignotusq; genti omnis vinearum cultus: factitia ex tritico, alijsque generibus seminum potio in vsu est. Solũ ferax, triticiq; abundans. Est & pascuis idoneum, armenta late pascuntur. Venatio multiplex: equus syluester ceruino cornu, bos ferus, Vrum Romi vocant. Plumbum duntaxat ex omnibus metallis fodiunt Poloni, & salem saxorum duritiæ: nullumq; toto regno vberius vectigal. Mellis copia tam ingens, vt non satis illis atque Ruthenis loci supersit, quibus illa recondant: arbores namque omnes & syluæ aluearibus mellificantium nigricant. Literarum figuratio ex gentili & græcanico mixta: promiscuus & fidei ritus inter Romanum & Græcum: virorum & mulierum vestitus Græcanico similis.

Gens Polonica prudens & comis.

Potus ceruisia

Salis fodinæ.

Mellis vectigal.

Literæ.

Fidei ritus.

Vestitus.

De

De Hungaria Hungarorumq; viuendi institutis
CAPVT X.

HVngaria nunc sanè ea regio est quæ olim Pannonia fuit: licet hæc hodie illius fines in totum non impleat, nec tam latè quondã patuit, quàm hodie Hungaria. Enimuerò à Laytha flumine inferiorem tantũ Pannoniam vsque ad Sauum amnem cõplexa, vltra Danubium Poloniam attingit, terramque complectitur, quam Gepidæ & Daci tenuerunt: patetque Imperium gentis multò latius quam terræ nomen. Erat hæc terra, vt prisci rerum scriptores habent, nouem circulis, quos hagas Germanica lingua dicimus, circundata, quorum singuli ita stipitibus quernis siue fagineis vel abiegnis extructi erãt, vt de margine ad marginem viginti pedum spacium tenderetur in latum, totidem erigeretur in altum: ciuitas autẽ vniuersa aut durissimis lapidibus aut tenacissima Creta repleretur: porrò superficies vallorum eorundem integerrimis cespitibus tegeretur. Inter quorum confinia arbusculæ plantatæ

Hungaria fines.

Gepidæ & Daci.

erant, quę abscissæ proiectæque vt plurimum herbas & frondes proferebant. De primo autem circulo ad secundum viginti milliaria Teutonica protendebantur, & inde totidem ad tertium, & ita vsque ad nonum quãuis alius alio semper contractior erat. Intra hos aggeres vici villæq; ita constitutæ vt ab vna ad aliã vox hominis audiretur. Ædificia validissimis muris pręmunita: portę nõ satis latæ propter hanc causam vt per eas latrocinãdi gratia quaqua versum exire ingredique facilè possent. Tubarum clangore vnus circulus alteri cuiusque rei certa signa dabat. Pannones ab innitio eam terram tenuerunt, Pæones olim dicti, inde Huni habuêre, gens Scythica. Mox Gothi ex insulis Germanici oceani profecti, post Gothos Longobardi ex Scandinauia etiam oceani insula: nouissimè Hungari ex alia Hungaria. Scythica egressi, quæ non longè à Tanais ortu extat, & Iuhra hodie dicitur: misera adhuc regio, vtpotè sub frigidissimo cœlo iacens, duci Moscouiæ tributaria. Non tamen aurum argentùmue, quibus omnino carent, sed

Pannones.
Pæones.
Huni.
Gothi.
Longobardi.
Hungari.
Hungaria.
Scythica.

ſed precioſas animalium pelles Sabellorum ſciſmorumque pendunt homines. Non arant, non ſeminant, neque panes habent: ferarum carnibus & piſcibus veſcuntur: aquam potant: ſub tugurijs ex virgultis contextis inter denſas ſyluas humiliter habitant, vnde fit vt homines ſyluestribus feris commorantes, veſtimentis ſe non laneis neque lineis induant, ſed pellibus nuper aut lupo aut ceruo vrſoúe detractis. Solem, lunam, aſtraque alia alij adorant & quicquid eis primum occurrit.

Propriam linguam habent. Coralia piſcantur & balenas, ex quarum cute rhedas burſasque faciunt: axungiam pro impinguatione ſeruatã exteris nationibus vendunt. Mediocris tumoris montes ad eam partem qua oceano incumbit habet, quos piſces quidam Mors vocati dentibus ſe pro mouendo ſcandentes, dum ſuperiora nacti vlterius nituntur, præcipites decidunt & moriuntur, eos illi colligunt eduntq; dentes quos latos & albos valde habent, reſeruant, & mercatoribus pro mercibus alijs permutant. Manubria cultellorum

Fines Hungariæ. ex illis optima parantur. Habet Hungaria nostra ad occasum Austriam & Boëmiam, ad meridiem Illirici partem, quæ Adriatico est pelago obuersa: ad Orientem Solem Seruiam, quam Triballi & Misij tenuerunt, nunc à quibusdam Sagaria vocatam: ad arctum & boream Poloni, Moschique finitimi. *Buda vrbs regia.* Vrbs regia est Buda, à Bada Athilæ fratre appellata. Ager regionis quatenus colitur tritico fertilis est, auro atque argento diues. Mirum est quod indigenæ narrant esse in Pannonia riuum, in quo si sæpius ferrum mergatur cuprum fieri. *Vestitus Hungarorum.* Viri vestes superne excauant circa interscapilium, linea subtus tunica, circa collum & humeros quodam tenus apparẽs, quam partẽ serico & auro ferè omnes, exornant, indifferẽs in caliga, cothurno superinducto. Capillos inungunt, cõcinnãtq; lineo galericulo cõtegũt, raroq; nec nisi in otio resoluunt, qui mos & à plerisq; Germanis obseruatur. *Mulierũ Hũgarorum habitus.* Mulieribus vestitus strictior, & ad collum subductus, vt omnia tegantur, tantũ lineæ tuniculæ ora eminẽat preciosissimè ornata: vestibus

togam

togam superinducunt, serico caput, aut lineo componunt velamine, ac præter oculos & nasum, cætera ferè abscondunt: gemmis & margaritis vulgò vtuntur. Cothurno calceantur viri fœminæque ad media crura inducto, annum lugent defunctos, & quosdam biennio. Barbam rasitãt, præterquàm superiore labro. Orthodoxę fidei cultus ex lege iudicãt. Est & alia iudicij ratio, si causa anceps sit, nec aliter liquere possit, lis ferro decernitur, reus & actor dimicant. Rex aut qui Regis vicem gerit spectat, iudicatque secundum eum, qui superior fuerit, satis vicisse credunt, cuius aduersarius aut pugna cunctantius inibit, aut lineis areę, quibus pugnæ locus circũscribitur, exciderit. Qui ex equo dimicant lancea prius, dein gladio vtuntur. Pedites, præter verenda, cætera nudi pugnant. Suus genti sermo, etsi Boëmo non multum absimilis. Habent & priuatas literas, sed Romanis libentius vtuntur. Ferox hominum genus, & in bello validum equestri prælio magis quàm pedestri ideoneũ. Regis Imperio parẽt, aut regijs ducib⁹, Cataphra-

Certamine singulari controuersiæ dirimuntur.

Hungarorum pugnandi ratio.

Sermo.

Litera.

Ferocitas Hungarorum

cto

cto equite in bello vtuntur, & leui armatura, sed parcius omnino, turmatim confligunt, non tamen toto agmine. Nulla gens Christiani nominis Turcarum arma magis exercuit. Nulla ab his rursus magis exercita est, adeò par ibus animis varioq; euentu est semper vtrinque bellatū Alia Hungaria quæ huius mater est, linguaque & moribus pene adhuc illi similes, ritu Barbarico viuit idolis seruit.

De Boëmia, & moribus Boëmorum.

CAP. XI.

Boëmiæ limites.

BOëmia Regio, Germaniæ limitibus inclusa, aquilonis flatibus, obiacet Hungaria illi orientalis est, australis Bauaria, Noricus ager occiduus, Polonia borealis. Latitudo eius longitudini ferè par : trium fortè dierum iter. Sylua Hercinia tanquā natiuo muro vndique cingitur. Albi fluuio media irrigatur, atque quodam alio Multauia nomine, ad cuius ripam Braga sita est amplissima vrbs & totius regni caput. Solum ordei & tritici ferax pabulo pecore atque piscibu s abundat, olei sterilis est, quē ad-

Hercinia sylua.
Albis.
Multauia
Braga vrbs regia.

admodum Germania ipſa : vino non omnino caret, ceruiſiam optimam facit,quæ Viennam vſque Auſtriæ vehitur.Boëmi germanis licet vndique circumſepti ſint, Germanica tamen lingua non loquuntur, Dalmatarum aduentu Teutonica illinc pulſa. Etenim in eorum annalibus reperitur,fratres duos ex Croacia egreſſos alterum in Boëmia alterum in Polonia conſediſſe, mutaſſeque & gentibus prioribus linguã & terris nomina Volaterrano autore. Mos vet⁹ & Germanica lingua à pleriſq; in hanc vſque diem obſeruantur. In templis enim plebes ſermone Teutonico docentur, in cœmiterijs Boëmico. Solis mendicantibus olim libertas fuit, qua vellent lingua populos inſtruere. Nullæ genti leges ſunt, nulla ſanctiora inſtituta, quodlibet licet : quippe Chriſtianæ fidei non ſolum non cultus, vt qui Vualdenſium ſectam amplexi tutentur, tum auorum noſtrorum memoria Huſsitarum veneno infecti, Orthodoxæ fidei cultum parum hodie integrè cuſtodiunt. Romanum potificẽ in ordinẽ redigũt, negãtq; cæteris Antiſtib⁹ augu-

Ceruiſia Boëmica commendatur.
Sermo.
Lingua Germanica in Boëmia.
Vualdenſes.
Errores. Boëmorum

augustiorẽ esse ac venerabiliorem, inter sacerdotes nullum discrimẽ ducẽtes. Presbyterum nõ dignitatẽ, sed vitæ meritũ efficere potiorem. Animas corporibus excedentes aut in æternas euestigio pœnas demergi, aut perpetua consequi gaudia, purgatoriũ ignem nõ inueniri, quo aliquando expientur. Stultum arbitrantur defunctis parentare, auaritiæ Sacerdotalis inuentũ esse, Dei optimi maximi diuorumq; simulacra è medio tollunt. Aquarum palmarumq́ue ac cæterarum rerũ benedictiones irrident. Mẽdicantium religiones malos dæmones inuenisse. Sacerdotes pauperes esse debere sola eleemosyna contentos: non opes, non pecuniam possidere. Liberam cuiquam verbi Dei prædicationem patere. Nullum capitale peccatum quantúmuis maioris mali vitandi gratia tolerandum. Qui mortalis culpæ reus sit, eum iudicant neque debere seculari, neq; ecclesiastica dignitate potiri, nec etiam parendum esse ei. Confirmationem & extremam vnctionem inter ecclesiæ sacramẽta minimè teneri. Auricularem confessionem nugacem, & super

Sacerdotes æquani Boemi.

Boemi non parentant.

Benedictiones rerum irrident.

Peccatum mortale tolerandum non esse.

superuacuam esse: sufficere in cubili aut alio secreto loco sua quenq; Deo peccata confiteri. Baptisma fluuialis vnde nulla interiecta sacri olei mixtura recipiendum. Cœmiteriorum inanum vsum, quæstus tantummodo causa repertum quacunq; tegãtur tellure humana corpora nihil distare. Templum Dei latè patentis ipsum mundum esse, coarctare maiestatem eius, qui ecclesias monasteria oratoriaq; construunt. Sacerdotales vestes altarium ornamenta, pallas, corporalia, calices, patenas, vasa huiusmodi nil habere momenti: sacerdotem quocunque loco, quocunque tempore sacrum Christi corpus conficere posse, petentibus ministrare. Sufficere si verba sactamentalia tantum dicat: suffragia Sanctorum in cœlis cum Christo regnantium impetrari. In Canonicis horis cantandis dicendisque frustra tempus teri. Nullo die ab opere cessandum esse, existimant, quam quæ dominica nũc appellatur. Celebritates Sanctorum reijciendas. Ieiunijs quoq; ab ecclesia institutis nihil esse meriti. Fama est etiã Boëmorũ Sacerdotes infantibus ipsis & su

Sacramentũ eucharistia.

Celebritates sanctorum.

Infantes Boëmi communicant.

& cunctis alijs indifferenter ſub vtra
que ſpecie corpus Chriſti miniſtra-
re, hoſtia quam qua nos vtimur ali-
quãtum grandiori: Georgius Pogge-
bratius hui⁹ inſtituti autor fuiſſe dici
tur. Picardus quidam ex Gallia, gen-
tem alio delirio infecit: ijs non par-
uam virorum mulierumq; plebem cõ
tractam nudam incedere iuſſit, Ada-
mitas vocauit, autor omnis licentiæ
venus publica & mixta, reliqua hor-
rẽda auditu crimina hoc duce cœpe-
rant, & in quibuſdam locis adhuc
durare, ſed occultè, à multis dicitur.
Nam ſubterraneos Boëmorum qui-
dam (qui ex hoc Gruebenhaimer ap-
pellantur) ſacra operaturi ſubeunt,
inter quæ cum à ſacerdote pro mo-
re illud Geneſis pronuntiatur, Creſ-
cite & multiplicamini, ac replete ter-
ram: lumina quæ ibi habentur con-
tinuo omnia extinguuntur, & tunc
Nefandus Boëmorum ritus. neque ætatis vlla, neque ſanguinis
attenta reuerentia, promiſcuè viri
& inquam per tenebras quiſque
incidit, mulieres cognoſcunt, pe-
racto ſcelere quum in locum ſuum
ſe quiſq; receperit, luminaria rurſus
incendun tur, & ſacrum peragitur.
Eſt

Est execrandus hic damnatæ gentis ritus non multum diuersus à bacchanalibus illis quæ in Hetruria primo mox Romæ etiam noctu, multa vini & epularum crapula mulieres maribus mixtę in abdito celebrauêre, nullo neque sexus, neque ætatis respectu habito ad promiscua puerorum ac matronarum stupra, atque aliorũ flagitiorum, quæ ex ipsis tanquam ex officina quadam prodibant, quorum sacrorum capita Q. Martio Philippo & Posthumio Albino cõsulubus Romæ capitali sunt supplicio affecta, vt scribit Sabellicus Enneade quinta libro septimo. Hanc Boëmorũ impietatẽ nefandam hæresim quatuor Reges Venceslaus, Sigismũdus, Albertus & Vladislaus extirpare nõ potuerũt, quã uis sæpius totis viribus attentarunt.

Bacchanalia olim in Italia celebrata.

Heresis Boemorum inuicta.

De Germania, & institutis eorum plurimis.

CAP. XII.

Germania regio Europę amplissima, tota septẽtrionalis, à Gallis olim Rheno fluuio diuisa fuit, à Rhetis & Pannonibus Danubio, à Sarmatis

Germaniæ veteres limites.

matis Dacisque mutuo metu & mõtibus separata, cætera oceano ambiente, hodie extra hos fines Rhetiã, Vindeliciam, Noricã, & superiorem Pannoniam, Alpes, partemque Illiriæ & vsque ad Tridentina chaustra Germania obtinet. Belgarum quoque ferè tota natio Gallici quondam iuris, omnisque Rhenus in Germaniæ nomen linguamque concessit, vt iam se Gallos dici nesciant, si audiant indignẽtur. Heluetij quoque in Germaniæ nomen & linguam tempore labente transiere. Itaque magnam Galliæ Transalpinæ partem ipsa Germania sibi vendicauit. Prutenos ferocissimam gentem & idolis deditam intra tricentesimum annum ex infidelium manibus milites Teutonici vi & armis rapuerunt, vbi & lingua Teutonica introducta est, & Christi cultus genti imperatus. Vnde habita ad primæuos illius terminos consyderatione, videbitur certè illa sibi ferè plus soli extra vsurpasse, quàm intus prius continebat. In duas velut partes ab initio tota Germania diuisa fuit, vt quæ alpibus propinquior est, superior sit Germania appel-

Quid Germaniæ accessit.

Prusiam Germania vendicauit.

Germania duplex.

pellata: altera ad Septentrionem atque Oceanum versa, inferior. Durat hæc partitio sub Alemaniæ appellatione (quæ à Lemano, vt quidam autumant, lacu est) in hunc vsque diem. Prouincias, tam hæc quam illa multas habent: superior à Mogano flumine, quod Franconiam perlabitur, ascendendo Bauariam habet Austriam, Styriam, Athesim, Rhetiam, Heluetiam, Sueuiam, Alsatiam, prouinciam Rhenensem Moguntiacum adusque. Inferior, Franconiam, cuius magna pars Meridiem versus etiam in superiorem protenditur, habet Hassiam, Lothoringiam, Brabantiam, Geldriam, Selandiam, Hollandiam, Phrisiam, Flandriam, Vuestualiam, Saxoniam, Daciam, Peninsulam, Pomeraniam, Lyuoniam, Prussiam, Slesiam, Morauiam. Boëmiam, Mysnam, Marchiam, Thuringiam. Fuit Germaniæ terra ab initio, vt Cornelius Tacitus scribit, & si aliquando specie differebat, in vniuersum aut syluis horrida aut paludibus infecunda, humidior qua Gallias ventosior qua Noricum ac Pannoniam aspicit, frugife-

Alemania.

Prouincia Germania multa.

Superior Germania vulgariter. Hochteutschland: inferior nederteutschland.

Terra Germania olim horrida & infecunda.

rarum arborum & omnis culturę impatiens sterilis, pecorum tamen fœcunda, sed plerũque improcerorum, auro atque argento immunis, & propterea vilis despectaque ab omnibus. Hodie Regio adeò amœna est, adeò pulcherrimis nitidissimisque vrbibus, castris & pagis passim exornata exculta, vt non Italiæ, non Galliæ, non Hispaniæ ipsa cedat. Cœlum satis clemens habet, Campi fertilitatem optandam. Sunt colles aprici, nemora opaca, frumentorum abundantia, vitiferi montes, clarissimi amnes, Rhenus, Danubius, Moganus, Albis, Necchatus, Sala, Odera, & multi alij fluuij, & riui lympidisimi totam terram rigantes. Sunt fontes dulcis aquæ, sunt thermæ calidæ, sunt mineræ salis plurimæ: metallorum item fertilitate nullis terris cedit. Vniuersa & Italia, Gallia, Hispania argentum ex Germaniæ negociatoribus ferè omne habent, metallaque non parum multa, nec auro est priuata. Quòd si hodie Priscorum quisquam ab inferis resurgeret, ac oculis intima regionis contemplaretur, nunquid non multum

Germaniæ laudes.

Flumina Germaniæ.

Diuitiæ Germaniæ.
Metalla.

tum

tum is miraretur? aut quid diceret tamen, si videret quanta nunc esset locorum salubritas, cœli humana temperies, vbertas soli, vini, frumētiq; quāta copia, arborum consitiones, quis splendor vrbium, templorum sacra, & erga Deū religio, vrbanitas ciuiū, vestitus hominum, rei militaris peritia, apparatus bellicus cæteraq; ornamenta Germanorū, nobilitasq; quam syncera: profectò, vt reor, non diceret terram informem, asperam cœlo, tristem cultu, videret sanè quàm verum sit illud quod dicitur, Sępius bonam materiam cessare sine artifice. Nā etsi alijs regionibus mitior hyems sit, fructusque nobiliores minus tamē æstus temperatus est, vnde & frugum corruptio: adde animalia venenosa, & alia ad humani generis perniciem intentissima difficilis satis erit iudicatu, quæ cuique prouincia comparanda sit, quæ anteferenda. Dicta autem est Germania recentiori appellatione quod eius populi ferè omnes inter se perinde ac fratres, pares existerent tum corporum dispositione tum motibus atque viuendi ritibus, prius Teutonia à Tuiscone Noë filio,

Germania quantum exculta.

Temperata Germania

Germania vnde appellata.

Auctor gentis Germani indigena.

Alemannia à Manno eius filio, qui gẽtis autores conditoresq; memorantur, vocitata fuit. Quamuis plerique gentem indigenam, id est, inde genitã nec aliunde prouectam arbitrentur, & eius opinionis hic est, qui ita versificatus est.

Gens inuicta manet toto notissima mundo,
Terra vbi se deuexa globo demittit in arcton,
Solis & algoris patiens, duriq́ue laboris,
Ingrata ignauiã vitæ tollerare quietem:
Indigena haud alia ducens primordia gente,
Sed cœlo producta suo Demogorgonis aluus
Protulerat patulas vbi cuncta creata sub auras.
Germanos vocitant Itali, Grai sed Adelphos,
Quód fratrum soleant inter se viuere more:
Nomen nobilibus quod adhuc venerabile nostris
Pectoribus, similes ingentes corporis artus

Prodiga cui natura dedit, per lactea colla
Candida proceris tollentes corpora membris.
Flaua coma est, flauentque oculi, flauoque colore:
Temperie iustam retinent sua membra staturam,
Vox habitum mentis cum gestu, & pectora prodit,
Vox quæ nil muliebre sonat, sed tota virilis
Martia crassiloquo testatur corda palato.
Commune his studium venari, equitare, vagari,
Atque suum varias victum quæsisse per artes:
Vel Bacchum viduis crescentem iungere palis
Aruaq; quadriiugo proscindere pinguia aratro:
Nec patrio tepuisse solo iuuenilibus annis,
Sed mox doctiloquæ præcepta adiisse Mineruæ,
Vel vaga veliferas duxisse per æquora naues,
Atq; suis terris varias adducere merces.

Nec censere nefas animum intẽdisse rapinis,
Dum fera belligeri meditantur prælia Martis,
Atque illum regũ celsas quæsisse per aulas,
Quatuor ad fines quas Teutonis ora coërcet:
Siue per Herciniæ nemorosa cacumina syluæ
Dẽtatos prosternere apros, syluisque vagantes
Aeripedes ceruos, vrsosq; agitare feroces.
Vnguibus accipitres trucibusque iubere rapinas
Tollere, & euulsas dispergere in æthera plumas.
Hinc animus dubijs audens se credere rebus,
Nec segnis timidusque mori roseumque cruorem
Pro patria & charis certans effundere amicis.
Atq; auidus cædis, si qua vlla iniuria læsit,
Quiq; fidem sancto, & constanti pectore seruet
Religionis amans, superumque & cultor honesti,

Et veri iuſtique tenax mens conſona labris.

Ficta coloratæ fugiens mendacia linguæ.

Prælium inituri Germani ſacrum hymnum Herculi canebant, quem volebant aliquando in eam terram veniſſe, graui & terribili ſonitu, non diſſono, cæterùm ad terrorem quæſito pugnam capeſſebant. Truces oculi pluribus ac cærulei, rutile comæ, procera corpora, ad primos impetus ſubita & præceps natura. Cæterùm laborum operumq; impatiens. Sitim & æſtum vt Galli non ferunt, frigorum patientiſsimi. Auri & argenti his olim vſus nullus. Argentea vaſa eorum legatis data, aut principibus muneri miſſa, non minori cõtemptu quàm fictilia tractabant. Cõmerciorum vſu aurum & argentum ab his primo receptum. Credita & à quibuſdam tellus ipſa talium metallorum expers, quin & ferri inops: quo accidit, vt olim rari vterentur gladijs in prælio, ſed longiori haſta, quam ipſi frameam vocant: & in ea breui ferro; habili telo, ſiue cominus ſiue eminus dimicarent.

Hercules in Germania fuit.

Auri & argenti Germanis vſus olim nullus.

Eques ſcuto & haſta inſtruebatur. Pedites miſſilia ſpargebant, plura ſinguli. Nudi in pugnam, aut breui ſagulo vtebantur, nulla cultus occultatione, ſcuta tantũ coloribus, hisq; lectiſſimis diſtinguebant, paucis loricæ vſus, vix vni alteríve caſsis, aut galea. Equi nec forma nec velocitate conſpicui, nec in gyrum vt Italici: ſed recto tantum conatu aguntur. Scutum in pugna amiſiſſe præcipuũ flagitium, vt ſacris & publico concilio excluderentur eiuſmodi clade adfecti. Multi tali infamiæ ſuperſtites vitam laqueo finierunt. Reges nobilitate legebãtur, nec his libera infinitaq; poteſtas fuit. Exercitus is ductabat, qui præcipua virtute præſtaret, quiq; exemplo magis, quàm imperio polleret, vincere verberare animaduertere in quenquam nullius ius eſſe, præterquàm ſacerdotum, vt non imperio, ſed diuinitus flagitia vindicari crederentur. Signa quædam Deorum lucis detracta in prælium geſtari præcipuum in pugna incitamentum. Omnes ſuas neceſſitudines in proximo ſtatuebant, vt in ſuorum conſpectu, aut glorioſe vincerent, aut cum

Nudi pugnauerunt Germani.

Scuti in pugna amiſsio flagitium ingens.

Deorum ſimulachra in prælium geſtabãtur.

cum laude caderent: liberi, coniuges, parentes sanctissimi pugnæ testes adhibebantur. Ad matres & vxores accepta vulnera deferebant, nec illæ & numerare, & exigere plagas formidabant. Eædē cibos hortationesq́; pugnantibus suggerebant. Proditum memoriæ est inclinatam aciem aliquando illarum hortatu restitutam. Creduntur ad hæc arbitrari aliquid sancti, prouidiq́; in fœminis esse earumq́; consilia propterea non aspernari, responsa ve negligere. Mercurio certis diebus humanas hostias immolabant. Herculi & Marti ex cæteris animalibus. Sortas & auguria in vsu. De minoribus rebus principes ciuitatis consultabant: de maioribus vniuersa ciuitas. In inchoandis rebus noua Luna aut plena obseruabatur. Noctiū non dierum numerus supputabatur in ea gente. In concilium armari ventitabant. Sententiam approbaturi frameas concutiebant, id honoratissimū assentiendi genus: contrà aspernari fremitu significabant. Transfugæ & proditores ex arboribus pendētes, ignaui & imbelles atq; infami corpore cœno obruti, aut à pa-

Matres & liberi in bello.

palude aliqua superiecta crate necabantur, tanquàm scelera in aperto ponenda essent, vitia contegenda, nihil publicè, aut priuatim magistratus agere, nisi armis instructi. In commeatu & affectatione incredibilis æmulatio, qui maiori iuuenum globo stipatus in publicum processisset, præcipua celebritate apud suos, & finitimos esse. Turpe & in omni vita infame suo duci superstitem in prælio esse, nisi victoris ex acie decessisset. Princeps pro victoria, comites pro principibus dimicabant. Bella vltrò appetere, vtpotè quibus omnis à re bellica esset quies ingrata. Inertiæ & ignauiæ dabatur sudore aliquid quærere, quod posset cruore parari. Bellorũ cura destituti somno & cibo vel fortissimi quique indulgebant, domo & agrorum cura fœminis & senibus delegata, vt mirum videri possit, duo tam diuersa eidem genti adfuisse, & inertiæ amorem, & odium quietis. Vicatim plurimũ discretisque domicilijs habitabant. Tegumen fuit sagũ, fibula, aut si ea defuisset, spina consertum: locupletissimi veste distinguebantur, non fluxa, sed stri-

Magistratus semper armati.

Vestitus.

ſtricta, ac penè ſingula mēbra exprimente: idem fœminis habitus, qui & viris. Atq; Germani ipſi omnium ferè, qui ad ſeptentrionem & ortum habitant, ſoli vnica vxore contenti ab initio fuêre: quanquam & in his nonnulli plura celebrarent cōnubia. Nos vxor viro, ſed vir vxori dotem comparabat. Nec ad delicias quærebatur cultus, ſed iugati boues dabantur, frænatus equus, & ſcutum cum framea & gladio. Mira in fœminis pudicitia, nulla ſpectanda fuit illecebra, nulla conuiuiorum ratio, rara in tam numeroſa gente adulteria: cuius conuicta mulier reſectis capillis, nudatam corā propinquis maritus domo exactam, toto vico verberibus agebat: profligatæ pudicitiæ nulla venia, non ætas, non forma, nō opes connubium corruptis conciliare poterat. Nemo tamen vicia ridere, id enim ſeculum corrumpere, & corrumpi arbitrabantur. Sic vnum mulieres maritum accipere, vt vnum corpus & vnam vitam, nec vlla cogitatio vltra, nec longior cupiditas, tanquàm matrimonium amarent, non maritum, plus apud illos boni

Matrimonia.

Adulterij pœna.

boni mores valuerũt, quàm alibi bonæ leges. Serus in iuuenibus vſus veneris, atq; eo minus exhauſta pubertas: nec connubia virginum properabantur, vt validior eſſet procreatio. Homicidum certo pecorum numero luebatur, atque vniuerſa domus ſatisfactionem capiebat. Conuictibus & hoſpitali mẽſæ ſupra modum ſtudebant. Nefas habebatur quẽquàm domo aut epulis arcuiſſe. Gaudebant muneribus, nec data imputare, aut obligari acceptis. Diem noctemque potando cõtinuare. Temulentia nulli probro data eſt. Crebrę poſt crapulum rixæ, rato conuitijs, cæde ſæpius tranſigebantur: de pace & bello in conuiuijs conſultare, quaſi nullo alio tempore ſimplicius paterent hominum curæ, aut ad res magnas magis incaleſcerent. Gens minimè aſtuta, ſimpliciter omnia arcana detegere: Poſtridie acta retractabant, vt de ſumma rerum deliberarent, dũ fingere neſcirẽt: decretũ verò ferrent, dum errare non poſſent. Potus ex hordeo in ſimilitudinem vini corruptus: proximi fluuiorũ accolæ aduecticia vina in vſu habebant.

Homicidij mulctatio.

Cibus

Cibus ſimplex, agreſtia poma, recens farina, & lac concretum, potus immoderatior. Vno ſpectaculorum genere vſi, vt nudi iuuenes inter gladios, & frameas ſe celeriter expedirent. Exercitatio artem parabat, ars decorem. *Ludendi amor.* Aleæ adeò ſtudioſi, vt cæteris amiſſis nouiſſimo iactu de libertate contenderent. Victus voluntariam ſeruitutem adibat: & quanquàm iuuenis & robuſtus, ligari ſe & vendi patiebatur. Annum in hyemem, ver & æſtatem diuiſum habebant: atumnum vini & cæterarum frugum inopia neſcientes. In funere lamenta, & lachrymas cito abſtergebant, in dolore & triſticia permanebant diutius: fœminis tantum lugere permiſſum, viris meminiſſe ſolũ. *Funebris germanorum luctus.* Et hi olim fuerũ Germanorum mores, talis viuendi ritus. Sed quæ mutatio longo temporũ interuallo, vt in cæteris gẽtibus, ſit facta, ex præſenti rerum ſtatu deprehendi poteſt. Omnis hodie Germanorum conditio ſiue ſtatus quadruplex eſt. *Recentia Germanorum instituta.* Primis clericorum tam ſecularium quàm religioſorum, vtrique magnis & largis redditibus cẽſibusq; prouiſi, ab alijs plurimũ honoris

noris percipiunt: non ſolùm quòd Deo Optimo Maximo ſacrificent, ſanctorum laudes cantent, ac animarum curam habeant, ſed etiam quòd ſcripturas intelligant, & ipſas interpretentur, vitamque cœlibem agant. Nam qui in his minus probantur facilè ab inerti vulgo aſpernari ſolent. Veſtitu religioſi quique ſuo, & ſatis decenti vtuntur. Seculares tunicas portant fluxas, pullo vt plurimum colore, caput mitra lanea tegunt non multum faſtigiata, ſed capite auretenus ſatis adhærenti. Ex collo quum in publicum procedunt faſciam dependunt, quidem ſericam, quidam laneam honeſtatis tantummodo cauſa. Superducunt & calceis crepidas ſiue ſandalia, quæ domum reuerſi deponunt. Ocio maior pars vacat, literis pauci intendunt pomeridianas horas ludendo potandoque deducentes. Iniurias ſuas minores ſacerdotes ad Epiſcopum deferunt, & aliquando ad Romanā curiam, vnde graui dāno eos, qui nocuere aliquando afficiunt, & ſibi ſecuritatem parant. Secundus ſtatus nobiliū eſt, hic grad⁹ multos habet. Sunt enim Principes,

Clericorum Germanorū ſtudia.

Secundus ſtatus nobilium eſt.

cipes, sunt Comites, atque Barones, atque inferioris gradus milites. Principes, non solùm dignitate & generis claritudine, sed & potentia cæteris antecedunt, terras habẽt & dominia latissima. Comites & Barones cæteriq; nobiles par regionem dispersi florum adinstar interlucent. Sed illud in nobilium ordine mirum videri potest, quòd principes ipsi, atque comites Cæsari, quoties Imperij necessitas exigit, obsequia tanquàm subiecti præstent: milites exemptos se dicant, & nisi ad stipendium nemini seruiant, nec subditos suos seruire sinant: & tamen Romanorum Imperatorem dominum suum ac principem esse dicant & recognoscant. Prophanari & non parum minui generis sui splendorẽ existimant, si mercaturam artémve aliquam mechanicam exerceant. Si plebeiam aut sibi inferiorem vxorem ducant. Si aliena vrbe ciuium more habitent. Ipsi vrbanorum consortia, commercia omnia perosi, arces & robustiora splẽdidioraq; ædificia in mõtibus syluis & rure collocata cum familia sua libere habitant. Quidam princi-

Nobilium studia. pum aut regum curias fruquentant, & bella sequuntur, alij de redditibus suis & patrimonio viuentes domi manent, communiter tamen venantur, quod solis ipsis licere longo vsu & concessa libertate contendunt: priuatis leporum præsertim, caprearum *Venatio priuatis interdicta* hinnulorum ceruorumq; venatio in aliquibus locis oculorum effossione, in quibusdam truncatione capitis interdicta, noxias tamen feras captare cuique licet. Lautè insuper nobiles ipsi epulantur, vestiuntur splendidè, auro & argento diuersicolereque serico, tam viri quàm mulieres domi & foris exornantur, multo fa- *Incessus nobilium.* miliariũ cœtu incedunt, & incessu adeò maturo & præmeditato, vt à plebeis mox vt videantur internosci possint. Equis si longius eundẽ sit, & nõ pedibus vadunt: dedecorosum enim hoc valde ducunt, & merũ egestatis iudicium. Sed prædari, vbi necessaria desint, non verentur. Iniurias illatas rarò iure, sæpius congregato ex socijs equitatu, ferro, flammis, & rapinis vlciscuntur: coguntq; per hoc eos, qui intulerunt ad satisfactionẽ. Gens superba, inquieta, auara, eccle-

ſiæ prælatis & eorum bonis inſidias ſemper, ſubditos ruſticos irremiſſa ſeruitute exercet incredibile dictu, quantum miſeros & infelices homines vexet, quantũ exugat. Eſſet Germania noſtra ter quaterque felix ſi Centauri iſti Dionyſij & Phalarides, aut eijcerentur, aut ſaltẽ ipſorum tyrannide refrænata & poteſtate diminuta, priuatim quemadmodum in Heluetia, nobiles viuere cogerentur. Sequens ſtatus oppidanorum eſt, quorum quidam Cæſari tantum ſubiecti ſunt, quidam principibus aut Eccleſiæ prælatis. Qui Cæſari parent libertates multas habent, mores etiam & inſtituta quibus in communi fermè vtuntur. Sigulis annis ex ciuibus magiſtrat⁹ ſuffragio creatur, apud quem ſumma poteſtas cum Imperio ſit, in caput animaduertere cuiuſque habet, hoc ordine: Si de criminibus agitur, aſſident in concilio hi, quos ſibi ciuitas delegit, rei ipſi ligati adducuntur, accuſatoribus & reorũ defenſoribus dicendi copia datur, quib⁹ auditis, eunt in ſententiam, non vt leges ſenſent, quas non nouerunt, ſed prout ratio eis dictat

Germania abſque nobilibus felix.

Tertius Germanorũ ſtatus oppidanorum eſt.

Iudiciorum forma.

dictat atque iudiciorum consuetudo habet, quod & in ciuilibus causis obseruatur: excepto quòd Cæsar in his appellari potest, in illis verò non. In omni ferè Imperiali ciuitate duplices ciues sunt, ingenui & plebei. Mercantijs, & officinis plebei intendunt ingenij (qui & patricij dicũtur) patrimonijs tantum redditibusq́; suis cõtenti equestrẽ ordinẽ imitãtur. Si plebeiorum quispiam ditior factus, se illis commercio aut consuetudine cõmiscere contenderit, repellitur, vnde longo iam tempore vterque status in suo valore perdurat. Reipublicæ administratio tamen ferè cõmunis est, & vtrisque permissa: nec eis plebs seruire aut subiecta esse videtur, sua cuique substantia tuta est, & libertas saluis legibus, vt viuere velint: in communi iustitia per totam regionem ab illiteratis administratur. In singulis Oppidis & nonnullis pagis etiam viri duodecim, vitæ integritate ac honestate præcipui eliguntur in iudices, nullo habito respectu sciánt ne literas vel non, illi iudicandi munus necessario subeũt: licet remunerationem seu mercedem

Ciuium Germanorum cõditio duplex.

Illiterati indicant viri duodecim.

inde nullam expectent, præter honorem, pro communi tantummodo bono, suis negotijs posthabitis, iudicijs statuto tempore intendunt, iurantque singuli se vnicuique iudicaturos secundum quòd eis visum fuerit iustius atque melius. Nec à sententijs eorum maiores nostri appellabant, indignum fore putantes, tantorum virorum gratis iudicantium decretis contraire. Hodie verò passim ab eis appellari cœpit, quod ferendum esset, si iudices, ad quos appellatum fuerit, in iudicando consuetudinem priorum iudicum seruarent Sed hoc à paucis attenditur, imo plerunque priorum iudicum sententiæ, alioquin nullam iniquitatem continentes, ob id solum, quia contra leges scriptas prolatæ inueniantur retractantur, in quo sine eorum demeritis & iudices primæ instantiæ imperitiæ sugillantur, & victrix pars grauatur: hoc quàm iustũ sit, viderint ipsi. Ciues insuper honestissimè inter se & amicissimè viuunt: in locis publicis & priuatis frequenter cõuenientes mercantur, cõuiuantur, colludunt, colloquuntur *Ciuium concordia & consuetudo.*

raro alterutrum decipiunt, raro contendũt. Quocunque tempore, quocunque etiam loco, tam viri quàm mulieres obuiantes inuicem honorant & salutant. *Victu.* Victu vestituque priuatis diebus fermè omnes Germani admodum frugali & simplici vtuntur, festiuis parum splendidiori. Operantes in die quater comedunt, ociosi bis. *Habitus Germanorũ diuersus.* Habitus quo viri induuntur communiter laneus est: quo mulieres lineus: sed adeò vtrorumq; diuersus & colore & forma vt raro vnus sicut alius vestitus appareat. Aduenticijs & nouis vestimentorum formis iam plurimum gaudent Italicis Gallicisq; præsertim, à quib⁹ ante paucos annos obtusa calceamẽta viri, cum fluxis & discissis manicis tunicas, & texta pilea, quæ pyretia vocant, receperunt, gestabantur mea adhuc memoria rostrati calcei, vestes curtæ atque strictæ caudata capitia. Sed ista antiqua virorum frugalitas hodie ad mulieres venit, mulieribus commissa est. Hæ depositis multiplicibus peplis, quibus grandia olim capita faciebant, vnico tantũ hodie velãtur, modestius incedũt.

Au-

Aurum, argentum, & vniones exquisita, item vestimentorum fimbria ex varijs & preciosis animalium pelliculis aut sericis ferè omnino abiecerunt. Quid dicā de vestiū Syrmatis, quæ nisi apud nobilitatem vix magis conspiciuntur. Satis honestus hodie fœminarum vestitus est, satis decorus, nihil haberet quod merito reprehendere quis posset, si à quibusdam supernè nimium non excauaretur. In funeribus & parentationibus nigris amiciuntur: defunctos dies triginta lugent, ac ipsis interim teriusta persoluunt, primo videlicet die, septimo atque trigesimo. Ad Dei cultum deditissimi sunt: nullus artificum est, qui mane, antequam laborare incipiat ędes sacras nō intret, & diuino officio intersit, serui atque ancillæ ad hoc à dominis quasi compelluntur, turpe putant eique non modicum exprobrandum, qui ex pigritia aliàve inani causa sacra negligūt. Eleemosinas multas tribuunt. Nulla fere ciuitas est in qua non fratrum mendcantium conuentus sunt, peregrinorum inopum publica hospitia: Alūtur etiam iuuenes ephœbi,

Luctus funebris.

Germani ad cultum Dei propensi.

Misericordes sunt Germani

Pueri studiorum causa exulantes.

qui ſtudiorum cauſſa paterna domo digreſſi voluntariè hincinde exulant, tam multi interdum in vna ciuitate, vt mirari poſſis vnde nutriantur, illi à ciuibus ex pietate hoſpitantur: victum domeſticatim cantantes: mendicant, eum tamen largè accipiunt: propter hoc quod ædibus ſacris, & Sacerdotibus deputati diuina officia cantent, ad clericatumq; inſtituãtur. Domus publica iuxta ſingulas parochias vna eſt, in qua artium & diſciplinarum ſtudio tam hi, quam ciuium filij quotidie conueniunt: qui ipſis præſunt, docentq; viri non minus virtute quàm doctrina ſpectati ſunt: delinquentes & literarum neglectores ferulis percutiunt, aut verbis duriuſculis caſtigant. Priuatæ ædes penè omnes contiguæ ſunt, atque pro ciuium facultate vicorumq; diſpoſitione conſtructæ. Diuites lapidibus cœmentoq; ſuperbè ædificant: pauperes luto & ligno tãtum humilius, tegulis tamen latericeis aut ſciſſili lapide ædificia ſua vtriq; tegunt, ob decorẽ ne aut aduerſus incẽdiũ affirmare nõ poſſum. In Saxonia & alijs pleriſq; locis dolatis aſſerculis operiunt

Vrbanorũ ædificiorũ forma

Domorũ tecta in ſaxonia.

riunt: quare oppida parum venusta visuntur,& igni magis obnoxia sunt, plateæ vt plurimum silicibus stratæ sunt. Portæ seu exit⁹ vrbiũ celsis turribus insigniti, in quibus diurni custodes aduentantes equites ruba significare solent, vt hi qui portas inferius obseruant præmoneãtur, & eas in maiori tutela habeant. Vrbes communiter natura & arte munitæ, aut iuxta vorticosa flumina vel in montes sitæ sunt: quæ in plano resident, muris fossatis, vallis insuperabilibus circumseptæ, turribus & propugnaculis innumeris, veluti ex terra, prominent. Est etiam multarum ciuitatum circumiacens ager fossis adeò profundis & amplis conclusus, vt ab externa populatiõe & is tutus sit. Eorum postremum, qui in rure pagatim villatimque habitant, quiq; illud colunt, & propter hoc rustici vel rurales appellantur, si credere velint, satis misera & dura conditio est: seorsum ab alijs quisq; cum familia & pecore suo humiliter viuit. Casæ luto lignoque è terra paululum eductæ, & stramine contectæ domus. Panis cibarius, plus auenacea, aut decoctum legu-

Verbium situs.

Quartus Germanorum status agricolarum est.

legumen, cibus. Aqua serùmve potus. Toga linea, perones duo & pileus fucatus, vestit⁹. Gēs omni tēpore inquieta, laboriosa, immūda. In vicinas ciuitates ad vēdendum portat quicquid tam ex agro, quàm ex pecore fructus percipit: sibiq́ue ibi ediuerso cōparat, quorumcumque eget. Artifices enim secum habitantes nullos aut paucos habet. In sacra æde quæ in singulis vicis cōmuniter vna est, festo die ante meridiem omnes conueniūt & à sacerdote suo Dei verbum & sacra audiunt: post meridiem verò subtilia aut alio publico loco, de suis rebus tractant. Iuniores post eà modulante tibicine choream ducunt, senes petunt cauponam & vina bibunt. Absque armis in apertum virorum nullus vadit, gladijs ad omnem temporis fortunam præcincti. Viros singuli pagi inter se eligunt duos aut quatuor, quos rusticorum magistros appellant, contentionum illi contractumq́ue sequestres sunt, & reipublicæ dispensatores: administrare tamen non habent, sed domini, aut qui ab his eis præficiuntur barbaro noīe Sculteti. Dominis

Agricolarū misera conditio.

Quid diebus festis rustici agunt.

Rusticorum magistri.

Sculteti pagorum præfecti.

nis crebro per annum seruiunt, rus colunt, & semine conspargunt, fructus metunt, & horreis important, lingna secant, domos ædificant, fossas effodiunt. Nihil est quod seruilis & miseria gens ipsis debere non dicatur. Nihil etiã quod iussa facere absque periculo recusare audeat; delinquens grauiter multatur. Sed nihil est genti durius, quàm quòd prædiorum quæ possidet, maior pars nõ sua sit, sed illorum, à quibus certa frugum parte quotannis redimere debet. Et tales hodie in vniuersum Germanorum mores sunt, hi viuendi ritus.

De Saxonia, Saxonumq; & priscis & recentibus moribus.

CAPVT XIII.

SAxonia Germaniæ particularis regio, ab occasu Visera fluuio, aut vt alij volunt, Rheno terminata, ad aquilonem Dacos habet, & mare Balteum: Francones ad meridem, quibus Boioarij & Boëmi obtenduntur: ad ortum Pruteni: intra quos *Saxonia limites.*

ter-

terminos quam multæ gentes diuersis nominibus hodie includantur, ex ſupradicta Germaniæ deſcriptiõe intelligi poteſt, quas omnes Saxonici iuris eſſe volunt. Terra à Saxonibus populis nomen accepit, quos quidam reliquias Macedonici exercitus, qui ſecutus magnum Alexandrum immatura ipſius morte per totum orbem ſit diſperſus, eſſe dixerũt. Quidam eos à Britannia quærendarum ſedium cauſa nauigijs digreſſos Germaniæ adnauigaſſe, & propulſatis Thuringis eorum terram occupaſſe. Erant enim Saxonica gens ab initio inquieta nimis finitimorum ſedibus infeſta, domi tamen pacata & ciuium vtilitatibus placida benignitate conſulens. Generis quoque ac nobilitatis ſuæ prouidiſſimam curam habens, nec facilè vllis aliarum gentium vel ſibi inferiorum connubijs infecta, proprium ſyncerum & tantum ſui ſimilem populum facere conata. Vnde habitus quoque ac corporum magnitudo, comarum color tanquam in tanto numero hominum idem penè omnibus. Quatuor in genere differentias habuit, No-

Saxones vnde in Germaniã peruenere.

Differentiæ Saxonũ quatuor.

Nobilium, Liberorum, Libertorum atque Seruorum. Et id legibus cautum erat, ne vlla pars suæ sortis oblita terminos in copulandis coniugijs transgrediatur.

Sed nobilis nobilẽ ducat vxorẽ, & liber liberã, libertus cõiugatur libertæ & seruus ancillæ, quicunque verò contra faciat, cum vitæ suæ id damno luat. Legibus ad malefactorum vindictam optimis vtebatur. Multa quoque vtilia & secundum naturæ legẽ honesta in morum probitate habere studuit, quæ ei ad veram beatitudinẽ promerendã suffecissent, si aliqualẽ creatoris sui Dei optimi maximi noticiã habuisset. Frondosis arboribus, fontibusque venerationem exhibuit, & trunco ligneo nõ paruæ magnitudin s sub diuo erecto, quem patria lingua Irminsaul, Latinè vniuersalem columnã dixit quasi oĩa sustinentẽ. Coluit etiã Mercuriũ, cui certis diebus humanis hostijs litabat. Deos suos neq; tẽplis includere, neque humanæ, speciei assimulare, pro diuinitatis magnitudine & dignitate licitum arbitrata est. His lucos & nemora consecrauit, ab illorumque no-

Leges quadã Saxonum.

Idololatria Saxones dedi ti.

Mercurius à Saxonibus obseruatus.

nominibus dixit, secreta non nisi cũ maxima reuerentia contemplabatur. Auspicia & sortes gẽs illa quàm maximè obseruabat. Virgam frugiferæ arbori decisam in surculos amputabat, eósque notis quibusdam discretos super candidam vestem temere, ac sortuito spargebat. Mox si publica consultatio fuit, sacerdos populi, si priuata, ipse paterfamilias precatus deos, cœlumque suspiciens, ter singulos tulit, sublatisque secundùm impressam antea notam interpretatus est. & si prohibuerunt, nulla de eadem re ipsa die consultatio erat. Si permissum est, euentuum adhuc fides exigebatur. Auium voces volatusque interrogare proprium gentis erat. Equorum quoque præsagia ac monitus experiri, publicè alebantur ijsdem in nemoribus ac lucis candidi & nullo mortali opere contacti, quos pressos sacro curru Sacerdos vel Rex princepsve ciuitatis comitabantur, atque hinnitus ac fremitus obseruabant, nec vlli auspicio maior fides adhibeatur, non solum apud plebem, sed apud proceres etiam atque sacerdotes, eos enim ministros deo-

Auspicia & sortes.

Equorũ præsagia & monitus experiebantur Saxones.

deorum esse, & diuinorum consiliorum conscios credebant. Erat & alia auspiciorum obseruatio genti in vsu qua grauium bellorum euentus explorabat: eius videlicet gentis cum qua bellandum fuit, captiuum quenque interceptum compellendo cum electo popularium suorum decertare: victoria huius vel illius pro præiudicio accipiebatur. Carolus magnus diutino bello gentem omni impietate abiecta Christianam fidem assumere coëgit, quam & hodie cum cæteris germanis religiosissimè obseruat. Regio multis augustissimis & sumptuosissimis basilicis, templis, & cœnobijs clara, quod Albestadio est beatæ virgini sacrum prophanis non patet tantum initiati subeunt. Inducitur tamen vnus aliquis è populo cinericio die, hominum opinione nequissimus: hunc velato capite, pulla veste sacris admouent, quibus rite peractis templo eijcitur: eiectus toto iuniorum tempore nudis calcibus vrbem pererrat, diuorum templa visitabundus. Sacerdotes illi victum suggerũt, mox in dominica cœna iterum tẽplo inductus, post olei con-

Alia auspiciorum captatio.

Templum in Alberstadio.

Mirandus ritus.

consecrationem ab vniuerso clero expiatus dimittitur eleemosyna prius accepta, quàm piè offert templo: hũc Adam vulgò vocant, quia vt protoplastus ille omni vacat crimine, per eumque ciuitas creditur expiata. Est ager Saxonicus rerum omnium præterquam vini ferax, argenti atque æris fossiones multas habet. Ad Goslatiam & plerisque alijs locis salem &

Sal Saxonicum.

fontium quorundam aquis albissimum coquunt, & vestigal ingẽs percipiunt. Hordeum & triticum serũt, ex quibus nòn solum cãdidissimum panem efficiunt, sed etiam ob vini caritatem potum Ceruisiam, quæ adeò sitienter & immodestè ab ipsis

Ceruisia Saxonibus potus

bibitur, vt ibi in symposijs conuiuijsque pocillatores nec hyalis nec cantharis sat infundere possint, repletum mulctrale apponant, & scutella iniecta hortentur quemque pro libito potare, dictu incredibile est, quantum huius liquoris in se immodestissima gens capiat, quantum mutuo

Saxonum potandi immodestia,

ad bibendum cogant & hortentur, non sus, non taurus tantum ingurgitaret. Non ad ebrietatem atque vomitum potasse sufficit, sed rursus ad

ad ſobrietatem, dies noctibus, noctes diebus cōtinuantes. Qui cunctos potando ſuperat, is non ſolum laudem & gloriam deportat, verumetiam pro quo contenderunt, ex bene olentibus herbis aut roſis ſertum aut quid aliud in premium. Serpit ab illis eheu perditus mos ferè in totam Germaniam, vt eo modo etiam iam fortiſſima vina bibantur, cum ineffabili malo. Hoſpiti vel alteri enim locum, in quo bibitur, ſubeunti, potum quotquot habent, aſſurgunt, & porrecto poculo ad combibendum officioſiſſimè hortantur. Inimicus arbitratur qui ſæpius inuitatus non prætenta cauſa compotare recuſat: cæde nonnunquam & multo ſanguine hoc dedecus expiatur. Cibatu Saxones duro & inconcinno vtuntur, lardum, aridæ, hilæ, cepæ, crudæ, butyrum ſalſum & nondum adhuc liquatum peculiaris genti cibus. Dominicis diebus in pleriſque locis coquunt, quo per hebdomadam veſcantur. Infantes non vt apud nos pulte, quæ farina & lacte concinnatur, nutriuntur, verum ſolidiori cibo qui bene maſticatus, à nutricibus

Hoſpites excipiuntur potu.

Saxorum cibus.

Infantium nutrimentum.

ad deglutiendum tenello ori immittitur: vnde Saxones tali cibo in tenera ætate assueri, & tolerantiores redduntur & validiores. Linguam peculiarem habent. Vestitum & cætera cũ alijs Germanici sanguinis indiscreta.

Lingua Saxonum.

De Vuestualia & iudicio Vuestualis a Carolo commisso.

CAP. XIIII.

Vuestualia fines.

Vestualia Saxoniæ limitibus inclusa, Rhenum ab Occidente habet, Visurgum; qui etiam Visera dicitur ab Oriente, à Septentrione Phrysiam & Hollandiam, Meridiem Hassiæ montes excipiunt: quos Obnobios Ptolemæus appellare videtur, ex quibus Amasis fluuius oritur, qui Padeburnam & Monasterium non ignobiles ciuitates mediã fermè prouinciam intersecat, & per Phrisiam defluens fertur id mare, Sala quoque Drusi, qui Augusti priuignus fuit, clade celebris. Hæc Regio olim, vt Strabo scribit, à Bructeris inhabitata est. Alij à Sycambris dicunt. Hos populos Carolus Francorum Rex, qui Magni cognomen tulit bello victos pri-

Obnobij montes.

Amasis fluuius.

Sala fluuius.

primum ad Christianam fidem compulit: cæterum quum sæpius rebellarent, repetitoq; idolorum cultu Christi religionem spernerent: nec iusiurandum quouis modo aduerterent, vt metu pœnæ gentis temeritatem Carolus compesceret, occultos iudices instituit, quibus potestatem dedit, vt quàm primum deierasse aliquem comperissent, aut fregisse fidem, aut aliquod aliud scelus perpetrasse, mox illum vbi primũ cõprehẽdi posset pro arbitrio necarent, nulla citatione aut expurgatione præuia: viros graues ac iustos elegit, qui plectere innocentes haud ab re possent. Terruit ea res Vuestualos, ac demum in fide continuit, quũ sæpè in nemoribus & proceres & mediocres viri laqueo suspẽsi inuenirentur, nulla accusatione prius audita: quærentibus tamen causam, constabat fidem fregisse aut magnum aliquod scelus cõmisisse. Id iudicium ad nostram vsque ætatem perdurat, vocaturq; vetitum. Qui ei præsunt, Scabini appellantur, quibus tanta præsumptio est, vt etiam per totam Germaniam iurisdictionem suam extendi velint.

Occulti iudices à Carolo instituti.

Iudicium vetitum siue occultum.

Secretos ritus habent & arcana quędam instituta quibus malefactores iudicant, ea nondum quisquam repertus est qui vel pretio vel metu reuelauerit. Ipsorum quoque Scabinorum maior pars occulta est, qui per prouincias discurrentes criminosos notant, & inferentes iudicio accusant probãtque vt eis mos est: damnati libro inscribuntur, & iunioribus Scabinis cõmittitur executio. Rei ignari suæ damnationis vbicunque reperiuntur, supplicio afficiuntur Degenerauit autem hodie iudicium, nam & viles interdũ personæ ad mittuntur, & ciuilia negotia tractare audent, quibus erat solum de criminalibus permissa potestas. Regio est admodum frigida, vini & frumenti inops pane vescuntur nigro, ceruisia potus est. Vinum quod Rheno aduehitur magno emitur precio, eo tantum opulenti & raro tamẽ vtũtur: bellicosi indignę atque ingeniosi: vnde inuoleuit prouerbium: Vuestualiam vitiosos ac fallaces homines potius gignere, quàm stultos.

Regionis Vuestualiæ conditio.

Præsuli Coloniensi parent.

De

De Franconia, & Francorum multis ritibus.

CAP. XV.

FRanconia siue Frācia Orientalis Germaniæ pars & ferè meditulliū, à Sycābris quibus Valentiniani Cęsaris tēpore ob Halanos deuictos Frācorū nomē contigit appellata. Sueuiā & Baioariā à meridie habet, Rhenus illi occiduus est, ab ortu Boëmi accolunt, Hassi & Thuringi Saxoniæ populi à Septentrione, Regio latis ac dēsissimis syluis, asperisque montibus clausa, difficulter adiri potest. Intus plana est innumeris turritis oppidis, castris & pagis exculta. Sylua quæ Hercynia dicitur æditissimis iugis per circuitum obfirmans eam veluti natiuo muro ambit. Moganus nauigabile flumen, Sala, & Thuberus, Necharus etiam perlabuntur, Valles in quibus decurrunt amplæ & profundæ sunt, earumq; vtraque latera vitibus consita, vinum producunt, quod ob sui præstantiam ad remotissimas gentes transportatur. Terra præterquam ea pars quæ Norica hodie vocatur atque vbi fluminibus

Franconiæ extremitates.

Hercyniæ sylua Franconiam claudit.

Vinum Franconicum.

vicinior est, arenosa nimium nõ est, vt Æneas Syluius scriptum reliquit, nec nimium etiã filicosa Fertilis omnis est, hordeum, triticum, & omne frumentum legumenque satum multo cum fœnore reddit. Nulla Germaniæ prouincia plures & maiores cæpas gignit, nulla grandiora rapa, & caulis capita. Adde Glycerhysam radicem melleam, quæ in Babenburgensi agro tanta copia effoditur, vt ingẽtes currus ea onerari videas. Est etiam vndecunq; terra cultissimis pomarijs & pratis amœna. Hominibus omnigenisque pecoribus abundans. Est piscatio propter fluuiorum copiam, multa maior tamen venatio. Feræ in nemoribus à principibus fouentur, aperta stabula hæ plurima habent, in quibus hyemis tempore pabulum & interdum sal accipiunt, seque à cœli in clementia tutã tur, eas captare aut saltẽ persequi priuatorum nemini concessum. Principes quibus Franconia subiecta est quinq; sunt: Burggrauius Nornbergensis, Comes Palatinus Rheni duo seculares, Babenbergensis, Herbipolensis, Maguntinẽsis tres ecclesiastici.

Fertilitas Franconiæ.

Liquiritia Glycerhysa.

Franconiæ Principes.

Her.

Herbipolensis terræ ducatum habet, quare dũ sacris operatur in altari denudatum gladium habet atq; vexillum, is die quo Metropolim primum cathedramq; Episcopalem possidere intendit, pro more ciuitatem ipsam ingenti ac exquisitissimo equitatu accedit, in quam admissus, intra portas de equo descendit,& paludamento omni abiecto griseã & vilẽ tunicã induit, funeq; præcingit, atque in ea palmis & capite nudus humiliter in basilicam ad partes concanonicos ascendit, quibus fidelitate promissa in cathedram sublimatur. Ducitur tamen prius ad Episcopi cuiusdam statuam, ibique serio admonetur, vt talem agere velit, qualis ille fuerit: qui ex humili & abiecto scolasticulo per discordiam contemptumque electus Ecclesiæ statum optime administrauit. Huic cathedræ nullus ex Ducibus aut etiam Comitibus progenitus præficitur, sed qui ex inferiori nobilium ordine sint. Non quòd Principem sustentare non possit, quũ opulenta & potens satis existat, verũ vt Episcopatus apud eos permanea, ex quib⁹ maior Canonicorũ pars

Episcopus Herbipolensis Franconiæ dux.

Episcopatum Herbipolensem quis administres.

constet. Est etiam Herbipolensis ecclesiæ præpositura insignis, quam quoties nonus possessor intrat, debet ille in multis per regionem pagis, ob decimam, quam in his habet, referta vino ingẽtia dolia in publicũ statuere, & scutellas aliquot imponere, ex quibus quicunque velit bibere possit. Franconiæ gens à cæteris Germanis & habitu & corpore nihil differt. Laboris patientissima est: in vinetis colendis tam viri quàm mulieres exercentur: nemini otium datur. Vinum quod inde percipit ob domesticam egestatem vulgò vendit, ipsa aquam bibit. Ceruisiam contemnit, nec facilè ad se deferri permittit. In Herbipoli ieiuniorum tantummodo tempore, & extra ciuitatem in naualibus hæc venditur, vt hi, qui tum se à vino abstinent eam aquæ loco habeant Insolens gens est, superbaq; multum sibi arrogans, multum præsumens alias nationes contemnit, cauillisq; adeó plerunq; prosequitur, vt qui cum ea morantur, nisi lingua prodat patriam suam non dicant. Eos qui hæc patienter ferũt facilè secum commorari patitur, & velu-

Præpositura Herbipolẽsis.

Francones à cæteris germanis nihil differunt.

Ceruisia contemnitur à Franconibus.

veluti per hoc approbatos cõiugijs ad mittit. Vnde multi Sueui multi bauari, Hassíque in Franconia habitant. Ad Dei insuper cultum propensa est, duo tamen nõ mediocria vicia sunt, quibus plus satis hodie gens illa indulget, blasphemia videlicet & latrocinium, illud decorũ, hoc honestũ reputans, & sibi ex longo vsu licitũ. Multos mirandos ritus obseruat quos ideò referre volo, ne quæ de externis scribuntur inanes fabulæ æstimentur. In trium quintatum feriarũ noctibus, quę proximè domini nostri natalẽ precedunt, vtriusq; sexus pueri domesticatim eunt ianuas pulsitantes, cãtantesq; futurũ saluatoris exortũ annunciant & salubrẽ annũ. Vnde ab his qui in ædibus sunt pyra poma nuces & nummos etiam percipiunt. Quo Christi Iesu natalem gaudio in templis non clerus solum sed omnis populus excipiat: ex hoc attendi potest quòd puerili statuncula in altare collocata, quæ nuper æditum repræsentet, iuuenes cum puellis per circuitum tripudiantes choreas agant, seniores cantent more haud multũ ab eo quidem diuerso,

In Franconia multi aduena.

Duobus vitijs Francones obnoxij.

Mos in quintisferijs ante Christi natalem.

Mos in Christi natali.

Corybantes circa Iouem. quo Corybantes olim in Ideæ montis antro circa Iouem vagientem exultasse fabulantur, Kalendis Ianuarij, quo tempore & annus & omnis computatio nostra inchoatur, cognatus cognatum, amicus amicum accedũt,& cõsertis manibus inuicẽ in nouum annum prosperitatem imprecãtur, diemque illum festiua congratulatione & conpotatione deducunt. Tunc etiam ex auiata consuetudine vltro citroque munera mittuntur, quæ à Saturnalibus, quæ eo tempore celebrabantur à Romanis Saturnalitia, à Græcis Apophoreta dicta sunt. Hunc morem anno superiori ego ita versificaui. Christe patris verbum &c.

Natalemque tuum celebrantes octo diebus.
  Concinimus laudem, perpetuumque decus.
Atq; tuo exemplo moniti munuscula notis
  Aut cappum pinguem mittimus, aut leporem,
Aut his liba damus signis,& imagine pressa,
  Mittimus aut Calathis aurea mala decem,

Au-

Aurea mala decem, buxo cristata virenti,

Et varijs caris rebus aromaticis.

In Epiphania domini singulæ familiæ ex melle farina addito zinzibere & pipere libum conficiunt,& regem sibi legunt, hoc modo: Libũ materfamiliàs facit, cui absque consideratione inter subigendũ denariũ vnũ immittit, posteà amoto igne supra calidum focum illud torret, tostum in tot partes frangit, quot homines familia habet demum distribuit, cuique partem vnam tribuẽs. Adsignantur etiam Christo, beatæque virgini, & tribus Magis suæ partes, quæ loco eleemosynæ elargiuntur. In cuius autem portione denarius repertus fuerit, hic rex ab omnibus salutatus, in sedem locatur, & ter in altum cum iubilo eleuatur, ipse in dextra cretam habet, qua toties signũ Crucis supra in triclinij laquearijs deliniat, quæ Cruces quòd obstare plurimis malis credantur, in multa obseruatione habentur. Duodecim illis noctibus, quæ Christi natalẽ Epiphaniamq; intercurrunt, nulla ferè per Franconiam domus est quæ saltẽ inhabi-

In Epiphania domini domestica tim Rex eligitur.

Quomodo rex eligatur

Aedes sulfumigantur.

habitetur, quæ thure aut aliqua alia redolenti materia aduersus dęmonũ incantatricumque insidias non subfumigetur. Quo item modo tres præcedentes quadragesimale ieiunium dies peragat, dicere opus non erit, si cognoscatur, qua populari, qua spontanea insania cætera Germania, à qua & Fanconia minimè desciscit, tunc viuat, Comedit enim & bibit, seq; ludo iocoq; omnimodo adeò dedit, quasi vsui nunquàm veniant, quasi cras moritura hodie prius omniũ rerum satietatem capere velit. Noui aliquid spectaculi quisq; excogitat, quo mentes & oculos omnium delectet admirationeq; detineat. Atq; ne pudor obstet, qui se ludicro illi cõmittunt facies laruis obducunt, sexum & ætatem mentientes, viri mulierum vestimenta, mulieres virorum induunt. Quidam satyras aut malos dæmones potius repręsentare volentes minio se aut atramento tingunt, habituq; nefando deturpant: alij nudi discurrentes Lupercos agunt, à quibus ego annuum istum delirandi morem ad nos defluxisse existimo. Non enim multum diuersus est

Carnis priuij dies.

Germani annuatim insaniunt.

est à Lupercalibus sacris, quæ Lycæo Pani in mense Februario olim à nobilissimis Romanorum iuuenibus celebrabantur, qui nudi, faciesque sanguine fœdati per vrbem vagantes obuios loris cædebant, quos nostri saccis cinere refertis percutiunt. In die cinerum mirum est quod in plerisque locis agitur, virgines quotquot per annum choream frequentauerunt, à iuuenibus congregantur, & aratro pro equis aduectæ, cum tibicine, qui super illud modulans sedet, in fluuium aut lacum trahuntur, id quare fiat non plane video, nisi cogitê eas per hoc expiare velle, quòd festis diebus contra ecclesiæ præceptum à leuitate sua non abstinuerint. In medio quadragesimæ, quo quidem tempore ad læticiam nos ecclesia adhortatur, iuuentus in patria mea ex stramine imaginem contexit, quæ mortem ipsam (quemadmodum depingitur) imitetur: inde hasta suspensam in vicinos pagos vociferãs portat. Ab aliquibus perhumanè suscipitur, & lacte pisis siccatisque pyris quibus tum vulgo vesci solemus refecta domum remittitur: à cæte-

Lupercalia.

Mos in cinerum die.

Mos in medio quadragesima.

cæteris quia malæ rei, vt puta mortis, prænuncia sit humanitatis nihil percipit, sed armis & ignominia etiam adfecta à finibus repellitur. Eodem tēpore & talis mos obseruatur: intexitur stramine vetus vna lignea rota, atq; à magno iuuenum cœtu in æditiorem montem gestata post varios lusus, quos in illius vertice illi toto die, nisi frigus impediat, celebrant: circiter vesperam incenditur, & ita flammans in subiectam vallem ab alto rotatur, stupendum certè spectaculum prebet, vt plerique qui prius non viderint Solem putant aut Lunam cœlo decidere. In Paschate vulgo placentæ pinsuntur, quarum vna interdum duæ, adolescentibus vna, puellis altera à ditiori aliquo proponuntur, pro quibus in prato, vbi ante noctem ingens hominum concursus fit, quiq; agiles pedestres currant. Ad parochialium templorū dedicationes, quæ Christiano instituto quotannis festiuo gaudio & commessatione à totis pagis peraguntur, adolescentes ex alijs locis non templa, sed choreas visitaturi cum armis & tympano, veluti ad pugnam, quam

In Paschate ritus.

In ecclesiarū dedicationibus ritus.

quam & sæpus aut inueniunt, aut suscitāt, turmatim eunt, redeuntq; capitibus ob id multoties cruentātibus. Tribus illis diebus, quibus Apostolico instituto maiores letaniæ passim per totum orbem peraguntur, in plurimis Franconiæ locis multę cruces (sic enim dicunt parochianos cœtus quibus tum sanctæ crucis vexillum præferri solet) conueniunt. In sacrisque edibus non simul & vnā melodiam, sed singulę singulam per choros separatim canunt: & puellæ & adolescentes mundiori quique habitu amicti frondentibus sertis caput coronati omneis, & Scipionibus salignis instructi. Stant sacrarum ædium Sacerdotes diligenter singularem cātus attendentes, & quamcunque suauius cantare cognoscunt illi ex veteri more aliquot vini conchos dari adiudicant. Penthecostes tempore vbique ferè hoc agitur: conueniunt quicunq; equos habēt, aut mutuare possunt, & cum dominico corpore quod Sacerdotum vnus etiam equo insidiens collo in bursa suspensum defert totius agri sui limites obequitant cantantes supplicantesque, vt segetes Deus

Ritus in maioribus supplicationibus.

Penthecostes tempore ritus.

Ritus in die sancti Vrbani.

Deus ab omni cæli iniuria & calamitate conseruare velit. In die sancti Vrbani vinitores in foro aut alio publico loco mensam locant, mappis, fronde, & plurimis redolentibus herbis instruunt, desuper statunculam beati Pontificis statuentes, quam si dies serena est, largo vino coronant, & omni honore prosequuntur, si verò pluuialis id non solum non faciunt, sed luto proijciunt, & aqua immodica perfundunt: persuasum enim habent illius diei tempestate auspicioque vinum tunc florescens & augmentari & diminui. In nocte sancti Ioannis baptistæ in omnibus ferè per Germaniã vicis & oppidis publici ignes parantur, ad quem vtriusque sexus iuuenes & senes conuenientes choreas cum cantu agunt, multas etiam superstitiones obseruant. Artemesia & verbena coronati in manibus flores, qui à similitudine calcaris militaria, calcaria dicũtur, gestãtes, ignẽ, nisi per eos, non aspiciunt, oculos id per totum annum à languoribus conseruare credunt. Qui abire intendit ille herbas, quibus, vt dixi, præcinctus fuit, igni inijcit, dicens, abeat & combu-

In vigilia sancti Ioannis ritus varij.

buratur cum his omne infortunium meum. Ante arcem in monte, qui vrbi Hiperboli supereminet ab Episcopi aulicis, etiam ignis, fit, cui orbiculi quidam lignei perforati imponuntur, qui cum inflammantur, flexilibus virgis prefixi, arte & vi in aërem supra Moganum amnem excutiuntur: Draconem igneum volare putant, qui prius non viderunt. Fiunt eodem tempore figulino opere ollæ quædam, ita multis foraminibus discissæ perforatæque, vt partes vix sibi cohæreāt, puellæ illas emunt & purpurearum rosarum folijs obductus imposito lumine ex domorum culminibus pro lucerna suspendunt. Tunc temporis adolescentes pagis totas pinus inferunt, quarum inferioribus ramis absectis, superiores speculis, vitris, sertis, bracteolisque splendicantibus exornant, arborem terræ infixam per totam æstatem ita stare sinunt. Autumni tempore cum vuæ iam maturæ sunt, nō antea vindemiare cuiquam concessum, quā domini quibus decima debetur hoc permiserint, non enim ille hodie, cras alter legit, sed quot-

Olla cum luminibus suspē duntur.

Arbores frondentis pagis inuehuntur.

Vindemiandi ritus.

Z quot

quot iu vno colle vina habent, vno vel duobus diebus omnes omnia abscerpunt, indicitur hodie in illo, cras in altero legendum: decimæ in vallibus sub vinetis excipiuntur, qui tardius, quã iussum est, vindemiare volunt non solum cum licentia facere debent, sed etiam suis expensis decimã in domini torcular inferre. Herbipoli cuiq; vindemianti ob exhibitam credo in decimando infidelitatẽ iuuenis adijcitur, qui diligenter notet, & iubeat etiam, vt quodque decimum vas lectum absque fraude domino suo tribuatur. Finita vindemia, hi pueri omnes in campo cõuenientes singuli se de stramine, quod ad hoc aduectum est, vna aut duabus facibus armant, quibus sub noctem incensis cantantes ciuitatem ingrediuntur. Hoc more autumnum se expurgare atque exurere dicunt. Martini & Nicolai Sanctorum præsulum, vtrorumque dies miro gaudio, mira festiuitate Frãconiæ gẽs colit, diuersimodè tamen, in sacris ædibus & altari hæc illa in mensa & popinis. Nemo per totam regionem tanta paupertate premitur, nemo tanta te na-

In festis Sanctorum Martini & Nicolai ritus.

nacitate tenetur, qui in festo Sancti Martini non altili aliquo vel saltem suillo vitulinóve viscere assato vescatur, qui vino non remissius indulgeat. Quilibet enim tunc noua vina sua, à quibus se adhuc vsque abstinuit, degustat & dat degustare, oĩa. Erogantur in Herbipoli & plerisque locis hac etiam die pauperibus ex pietate vina. Spectacula publica edũtur, duo aut plures frendentes apri circo includuntur: vt mutuò se exertis dentibus visceratim dissecent, quorum carnes vbi vulnerati conciderint partim plebi partim potestatibus diuiduntur. In die vero Sancti Nicolai, adolescentes qui disciplinarum gratia scholas frequentãt, inter se tres eligũt, vnum, qui Episcopum: duos qui Diaconos agant: is ipsa die in sacram ædem solenniter à scholastico cœtu introductus diuinis officijs infulatus præsidet: quibus finitis, cum electis domesticatim cantando nummos colligit, eleemosynam esse negant, sed Episcopi subsidium. Vigiliam diei pueri à parentibus ieiunare eo modo inuitantur, quod persuasum habeant, ea munuscula quæ

In festo Sancti Martini.

In die Sancti Nicolai.

Pueri ieiunãt

noctu ipsis in calceos sub mensam ad hoc locatos imponuntur, se á largissimo præsule Nicolao percipere: vnde tanto desiderio plerique ieiunant, vt quia eorum sanitati timeatur, ad cibum compellendi sint. Et tales hodie Franconum famosi mores sunt, tales annui ritus.

De Sueuia, Sueuorumq́ moribus, priscis & recentibus.

CAPVT XVI.

Sueuia fines. SVeuia Germaniæ prouincia ætate nostra istis finibus describitur, ab Oriente Baioarijs, ab Occasu Alsatensibus & Rheno iungitur, Alpium iuga á meridie habet, á septentrione Franconiam. A Sueuis Populis dicta, qui ex ea Scythiæ parte quæ hodie Liuonia, & Prussia est, digressi, ibi consederunt autore Antonio Sabellico, & confirmare istud Lucanus videtur, inquiēs. Fundit ab extremo flauos aquilone Sueuos. Alemannia prius nominata fuit à lacu Lemāno, qui & Lausanēsis vocatur. Suprema portio totius Germaniæ Sueuia est: duobus clarissimis fluminibus Rheno & Danubio irrigatur: quorum alter mo-

Sueui vnde in Germaniā venerunt.

Sueuia olim Alemannia.

modico fluxu in occidentem oceano miſcetur. Hic ediuerſo in Orientem per innumeras gentes volutatus pontum influit. Terra partim plana, partim montoſa. Ager fertilis cuius nulla pars inculta iacet, præter quam aut lacus, aut montes vel ſyluæ occupant. Nemora in ea multa, & ob id genti venatio frequens, aucupium peculiare, frumentorum abundantia, pecorum magna vis. Conualles plurimæ perennibus riuis clariſſimæ vndique amnes procurrunt, qui ſe vniuerſi in Rhenum & Danubium exonerant. Tota inſuper prouincia ſalubritate gaudens, celebratiſſimis vrbibus, vicis & caſtellis referta. Arces excelſæ natura & arte munitæ, & quod ad Chriſtianam religionem pertinet, pulcherrimis atque ditiſſimis templis, collegijs, monaſterijs, variorum ordinum ſexus vtriuſque, baſilicis, parochialibusque Eccleſijs eſt exornata. Circa montes ferrũ, argentum, & metalla procreat. Gens populoſa, fortis, audax, & bellicoſa, procera corpore, flauo crine, venuſta facie, & decora, ingenio ſingulari prædita: præſtantiſſima Germano-

Sueuia cond. tio.

Laudes Sueuia.

rum à Plutarcho dicta. Cuius gloria eousque creuisse memoratur, vt virtute & armis Imperium orbis meruerit; illudq́ue vltra vnius seculi spaciũ magnificentissime tenuit. Sed viduata postea suis principibus, nescio qua fortunæ iniquitate dicã, aut ignauia mox substitit quasi non extet, quo famam suam extendere, aut quod minus est tueri possit. Caius Iulius Cæsar in quarto Commentariorum de hac ita scribit. Sueuorum gens longè maxima ac bellicosissima Germanorum omnium centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis singula milia armatorum bellandi causâ è finibus educuntur reliqui, qui domi remanserint se atque illos alunt. Hi rursus inuicem anno post in armis sunt, illi domi remanent; sic nec agricultura, neque ratio, atque vsus belli intermittitur, sed priuati ac separati agri apud eos nihil est: Neque longius anno remanere vno in loco incolẽdi causa licet. Non frumento solum, sed vulgo lacte & pecore viuũt multumq; sunt in venatione, quæ res & cibi genere & quotidiana exercitatione & libertate vitæ

Prestantissimi Germanorũ Sueui.

Antiqui Sueuorum mores.

Centum Sueuorum pagi.

tæ (quòd à pueris nullo officio aut disciplina consuefacti nihil omnino contra voluntatem faciant) & vires alit, & immani corpore homines efficit: atque in eam se consuetudinem adduxerunt, vt sub cœlo frigidissimo habitantes neque vestem vllam præter pelles habeant, quarum propter exiguitatẽ, maior corporis pars nuda & aperta est, lauantur in fluminibus. Mercatorib⁹ est ad eos aditus magis, eo quod quæ bello cœperunt vendant, quam vt aliquam rem ad se deferri desyderent: quinetiam iumentis, quibus Galli maximè delectantur, quæque impenso parant precio, Germani non vtuntur, sed quæ apud eos sunt & natura praua, & deformia: hæc quotidiana exercitatione summi vt sint laboris efficiunt. Equestribus prælijs sæpe de equis desiliunt, ac pedites præliantur, & eos eodem vestigio remanere edoctos, vbi vsus est, celeriter repetunt. Neque moribus suis quicquam inhonestius aut inertius putãt, quam ephippijs vti. Itaq; ad quemuis ephippiatorum equitum numerum (quamuis pauci) adire audẽt. Vinũ ad se importari

Victus Sueuorum ex pecoro.

Vestitus Sueuorum pelles erant.

Ephippijs non sunt vsi Germani.

Plaustra ad se importari nō patiebantur Sueui.

tari omnino non sinunt, quod ea re ad laborem ferendum remolescere homines atque effœminari arbitrentur. Publicæ esse laudis putant quam latissimè à suis finibus vacare agros, hac re significari magnum ciuitatum numerum suam vim sustinere non posse, propter quod vna parte à Sueuis circiter mille sexcentorum passuum agri vacare dicuntur. Cornelius Tacitus, vbi de Germaniæ situ & gẽtis moribus scribit, de Sueuis ita refert: Maiorẽ inquiens Germani partem proprijs adhuc nationibus nominibusque discreti sunt, quanquam in communi Sueni vocentur. Insigne (inquit) gentis est obliquare crinem nodoque substringere: sic Sueuia à cæteris Germanis, sic Sueuorũ ingenui à seruis separantur: apud eos vsq; ad canitiem horrentem capillum retro sequuntur, ac sæpe in ipso vertice religant, principes ornatiorem habent. Statuto tempore in syluam augurijs patrum & prisca formidine sacram omnes eiusdem sanguinis populi legationibus coëunt, cæsoq; publicè homine celebrãt barbari certe ritus horrendaq; primordia.

Germani communi nomine Sueui appellati.

Crinem nodo substringebãt Sueui.

Sacrificandi Sueuorũ ritus

dia. Eſt & alia luco reuerentia. Nemo niſi vinculo ligatus ingreditur, vt minor,& numinis poteſtatem præ ſe ferens: ſi forte prolapſus attolli & inſurgere haud licitum, per humum euoluuntur, eoq; omnis ſuperſtitio reſpicit, tanquam inde initia gentis, vbi regnator omnium Deus, cætera ſubiecta atq; parentia. Pars quoque Sueuorum vt idem Cornelius habet, Iſidi ſacrificat, pecularia cætera Germanis & ipſis ſunt communia. Verū enimuerò, non ſolum apud Sueuos, ſed & apud omnes ferè gentes mutati ſunt mores: & quod dolendum plurimùm eſt, ferè in peius. Nam hodie potentiores Sueuorum ferè omnes mercaturæ vacant, ſocietatem ſiue confœderationẽ vnam multi ineunt, ac certam pecuniæ ſummã quiſque ponit, qua nõ ſolũ aromata, ſerica, atque alias precioſas merces quæ ad nos à tranſmarinis & remotiſſimis regionibus tranſuehũtur, emũt, ſed vilia etiã, vt cochlearia ſunt, acus, ſpecilla, pupæ, & huiuſmodi: præemunt etiã vina & frumenta, quod ego tamen non laudo: quum id non minus opificibus & agricolis graue dam-

Superſtitio gentis admiranda.

Iſidi ſacrificabant Sueui

Recentiores Sueuorũ mores.

damnoſumq; ſit (qui ſua ante tempus gryphonibus iſtis, ne potiùs dicam vel mercatoribus vẽdunt, quæ poſtmodum neceſſitate cogente duplo ære redimere ab ipſis debent) quàm toti prouinciæ: quæ quibuſcunq; indiget, non apud vicinas gentes, à quibus minori precio habere poſſit accipere debet (ſic enim à corruptis munere principibus impetratum) ſed ab illis in Stutgardia, aut alias vbi emporia habent. Ipſi tamẽ per ſe non negotiantur, ſed communibus ſeruitijs, qui contractam rurſus pecuniam vnà cum lucro congregantes, certo tẽpore rationem ponunt, ſingulisque dominorum lucri partẽ fideliter præbent. Priuati Sueuorum nulla alia re, nullo artificio magis occupantur, quã lini operatione, cui adeò incumbunt, adeò dediti ſunt, vt in quibuſdã Sueuiæ locis nedum mulieres & puellæ, ſed adoleſcentes & viri hyemis tempore colo admouentur. Panni genus faciunt, cuius tela linea eſt intextum bombycinum, Pargath illud vocantes: faciunt & totum lineum, quod Golſch appellant. Compertum habeo apud Vlmenſes ſolum quotannis

Mercatores Sueuorum Germanicæ Reip. dånoſi.

Omnis Sueuia in lino operatur.

nis vtriusq; generis pãnos parari centum milia ex quo quisq; coniecturare potest quã incõprehensibilis incredibilisq; summa in tota regione elaboretur. Ad remotissimas nationes isti panni transuehuntur, & maximè bis in anno ad emporium Franconafordense: vbi quàm ingens vectigal Sueuicæ nationi accedit. Præterea quoniam bonis mala commixta semper sunt: & nulla ex omni parte erecta: sunt Sueui in venerem supra modum proni: fœmineus sexus virili ad malũ facilè consentiens, immaturè vterq; prȩuaricatur, serò resipiscit. Ego huic vitio maximè suffragari existimo, ꝙ quemadmodum in alijs Germaniæ prouincijs, Ecclesiastica censura, publici illi fornicarij, adulteri, raptores minus insectentur. Prouerbium ortum, vnam Sueuiam latæ Germaniæ satis meretricum transfundere: quemadmodum Franconiam copiam dare raptorum & mendicantium, Boëmiam Hæreticorum, Baioariam furum, Heluetiam carnificum & lenonum, Saxoniam potatorum, Frisiam atque Vuestualiam periurorum, Rhenum gulonum.

Sueui in venerem proni.

Prouerbium quo Germanorum mores notantur.

De Bauaria & Charinthia, & earũ Priscis Legibus moribusq́; quibus hodie viuunt.

CAP. XVIII.

Noricum Bauariæ limites

BAuaria Germaniæ prouinciæ ab Auaribus Hunorũ reliquijs: qui Noricis expulsis in ea terra cõsedere adiecta B litera appellatur. Baioaria etiam à Boijs Cisalpinę Galliç populis hoc loci aliquãdo moratis dicitur, Noricũ olim fuit. Hungariam ab oriente habet, ab occidente Sueuiam, à meridie Italiã, à Septentrione Franconiam atq; Boëmiam. Danubio insigni fluuio ex Sueuia profluente irrigatur, Austriam, Stiriam & Carinthiam in se comprehẽdit, quod idem ferè homines ijsdem moribus & lingua vtãtur. Noricis prætereà finibus quondam contenti erant. Beatus Lucius Britanniæ rex primum, deinde sanctus Rupertus, vltimo Bonifacius Moguntinus Archiepiscopus Christianã pietatẽ edocuit. In quatuor Episcopatus Bauaria diuiditur, Saltzburgẽsem, Patauiensem, Phrisingẽsem, Rhatisponẽsem, Nulla Germaniæ prouincia pluribus cultioribus vrbibus illustratur.

Bauariæ laus ab vrbibus.

Saltz-

Saltzburga, quæ Iuuania fuisse creditur Metropolis est, Monachiũ ducalis sedes hodie, olim Schirem fuit. Hæc terra priusquàm in prouinciam redigeretur à proprio Rege ad Arnolphi Imperatoris vsque tempora administrata est eum vt parthia suum Arsacem & Ægyptus Ptolemæum, ipsa Cacannũ nominauit, deinde duces habere cœpit: hodieq; tenet. Qui ex vna illustri Agilolfingorum familia diu eligebantur omnes. Gentis mores viuendique instituta ex legibus, quas orthodoxa fide recens susceptā habuêre, cognosci possunt, tales fuêre, vt liberæ conditionis homo Chirographo & sex testibus, quorum nomina, & manus suas imponat confirmet, si villas terram, mancipia, pecuniam, aut quid aliud ecclesiæ donauerit, schedam præsente sacerdote altari superponat. Nec ipsi nec posteris illius potestas eius rei sit vlterius, nisi Ecclesia permittat. Apud Episcopum defendatur quicquid ecclesiæ Dei datum fuerit. Dei iudicium & sanctæ Ecclesiæ offensam incurrat, restituereque, cogatur aut à rege aut Principe: quicunque

Cacannus Bauarorũ rex

Ecclesiæ libertas.

que

que ecclesiæ, aut eius rebus iniurius fuerit, vncias auri tres pro mulcta per soluat. Negans ante altare populo sacerdoteque præsentibus secundum pecuniæ summam iuret. Qui seruum ancillámve ad fugiendum persuaserit, reuocet: & alium intereà pignoris loco sistat, solidis quindecim componat. Seruo occultè Ecclesiæ res concremanti manus amputetur ac oculi eruantur, ne tale quid de cætero perpetrare videat: dominus veró eius restituat, quicquid incendio consumptum fuerit, liber homo ex integro omnia restauret, & ob temeritatem solidis LX. componat: negans XXIIII. Sacramentalibus nominatis ante altare coram ecclesiæ defensore digitis super Euangelij librum positis iuret. Reo ad ecclesiam confugienti securitas esto, nec domino fas seruum inde abstrahere, aut quouis modo lædere: qui contrà fecerit, iudice cogente componat ecclesiæ XL. solidis. Qui in minoribus ordinibus constituto noxius fuerit, dupliciter componat, quo parentes componuntur. In maioribus cōstituto tripliciter. Presbyterum

De incendiarys ecclesiarum.

Ad ecclesiam qui confugerit.

si quis autem occiderit c c c. auro appreciatis solidis. Diaconum c c. ecclesiæ in qua ministrauêre exoluat: & si pecuniam habuerint nullam, seipsum, vxorem liberos seruitio eo vsque mancipabit, donec statuta pecunia redimat. In Episcopum sæuiat nemo, etiam si cui molestus fuerit: sed coram rege, duce, aut plebe conueniatur super homicidio, fornicatione consensúque hostili. Si inimicos prouinciæ introduxerit, si perdere, quos saluare debuerat, voluerit, deponatur aut in exilium relegetur. Qui sanctimonialem ex monasterio abductam contra ecclesiasticam legem sibi matrimonio coniunxerit, restituat. Episcopus ducis auxilio eam velit nolit monasterio rursus intrudat. Ipsum verò aut se emendare compellant aut prouincia eijciant. Presbyteris & diaconibus extraneam apud se in domo mulierẽ habere nõ liceat, ne consuetudine deceptus polluatur, indignè Deo offerens, & populus ob id plagã sustineat. Sacerdotum ac aliorum clericorum causæ ab Episcopis solum secũdũ canones iudicentur. Coloni & ser-

De clericorũ percursoribus.

Episcopi causæ.

ferui Ecclesiæ secundùm quòd quisque habet, tributa decimasque persoluant, de modijs decem vnum, de particis decem vnam, de decem fascibus vnum, de decē apū vasis vnum, pulli quatuor, oua quindecim tribuant. Ligna, lapides, calcem ad sacrarum ædium structuram aduehant: vltra vires tamen degrauetur nemo.

Decimæ quo modo dandæ.

Qui regionis duci insidias struet, aut hostes prouinciæ inuitauerit, aut ciuitatem aliquam prodiderit, tribus testibus conuictus, in ducis potestate sit, bona eius confiscentur. Verum per inuidiam ne quisquam pereat, cum vno de se testante duello confligens, si vicerit absolutus abscedat. Si ducem aliquis suum interfecerit: interficiatur & ipse, ac res eius confiscentur in publico in sempiternū. Seditionem aduersus ducem mouens, duci sexcentis, cæteri factiosi cc. solidis componant. In hosticum cum educitur exercitus, propter scorta aut casas non rixetur, nec etiā propter pabula vel ligna, tollat, quisque quantis indigeat, tollentē nemo prohibeat, secus faciens vel disciplinæ hostili subiaceat, vel corā Comite suo verbe-

De duce & mus causis.

Seditiosorum pœna.

Leges castrenses.

verbera quinquaginta sumat. Comiti in Comitatu suo, ne hostibus absq; ducis iussione damna inferantur cura sit, ipse persoluat, si sua negligentia peccatū fuerit. Liber si damnū intulerit quadraginta solidis mulctetur, æqualiaque omnia restituat. Seruus capite plectetur, dominus illius ne talia perpetraret, quia non prohibuit, pro ipso restituat. Aliquid in exercitu surripiens criminis conuictus seruus, manibus mutiletur, nihil osecius dominus eius restituere compellatur. Liber ad rei restitutionem solidis xl. componat. Si quisquā aut à rege aut duce iussus aliquem interfecerit, defendat eum & liberos eius rex, siue dux cui obediuit. Et si is morietur, alius, qui succedet tutelam ipsius assumat. Si dux contumax & rebellis decreta regis contempserit, ducatu priuetur, seque æternæ salutis spe omni frustratum sciat. Si ducis stultus & arrogans filius patrem adhuc iudicio præsidere, exercitum ductare, equum ascendete, arma gestare potentem: qui necdum surdus neq; cæcus est, qui regis mādatū strenuè exequi valet: malignorū cōsilio princi-

Ducis causa.

Filius patri insidiatus.

patu deturbare nititur, exhæredetur, aut, si libet, in exilium perpetuũ ablegetur, quia contra legem in patrẽ peccauerit. Qui temeritate aut ebrietate inducis aula scandalum suscitauerit, quicquid mali sequetur, lege componat, solidis xl. plectetur, seruus manum perdat. In ducis aula qui temerè aliquid iacere conspexerit, surripiens, vbi nocte vna celarit, furti aligetur, in publico solidis quindecim componat, quod dom⁹ ducis domus publica censeatur. Imperium ducis detrectans quindecim solidis mulctetur: & quicquid facere iussus fuerat ad huc perficiat, vt placita omni quintodecimo die in Comitatibus regionis omnibus peragantur. Liberi omnes cõueniãt, qui neglexerit, solidis quindecim mulctetur. Iudex vt iustè iudicet librum penes se legis habeat, ex eo causa omnis componatur. Neq; personam neq; munera respectet iudex, sed de compositione, dum rectè iudicarit, partem nonã accipiat. Sin perperam, duplo, quicquid lata sententia abstulerit, exoluat: insuper solidis quadraginta mulctetur. Ducis cædes parẽtibus aut regi soli-

Ducalis aulæ libertas.

Quo tempore placitandum.

Iudex qualis esse debeat.

ſolidis D.ccccl x.componatur. Parentes ducis ſexcentis,obſeruato, vt ducis compoſitio parentũ ſuorum compoſitionem triplo excedat. Agilolfingi, de quorum progenie Dux perpetuo eligitur, compoſitionem quadruplam habeant. Huoſi, Trozzi, Sagani, Hahilingi. Aennoni, primi poſt Agilolfingos duplam. Liberum quiſquis interfecerit parentibus aut duci bis octuaginta ſolidos exoluat. Si oculũ, manum, vel pedẽ amputauerit quadraginta, ſi claudũ fecerit duodecim,ſi mancum viginti. Simplex vulnus tribus ſolidis, dentem molarem duodecim, alios omnes ſex componat. Peregrinos homines inquietare aut lædere ſumme prohibemus cõtra faciens dupliciter componat, & ſiſco clx.ſolidos exoluat. Si occiderit ſolidis auro appreciatis centum mulctetur. Seruus liberum aut moleſtãs aut venundans, præſentatus iudici aut manum aut oculum amittat, abſque inſigni nota nequaquàm dimittatur. Liberti dimidio cõponantur mitius quã liberi. Nuptias inceſtatas prohibemus,vnde ſocrum,nurũ,priuignã,nouercam, fratris aut ſororis filiam, fra-

Liberi quomodo componantur.

Liberti.

De nuptijs.

tris vxorem, vxoris ſororem viro ducere liceat nulli, fratrũ aut ſororũ filij matrimonio nequaquam ſeſe coniungant: facultates eorum à iudice confiſcentur, qui cõtra fecerint. Qui dominicam diem ſeruili opere profanauerit, nec ſemel & iterum monitus ceſſat l. verberibus dorſum illius frangatur: ſi nec adhuc ceſſauerit, tertia ipſi bonorum pars auferatur: tertio ſi attentauerit, libertatem perdat, ſeruus ſit, qui die ſancto noluit eſſe liber. Seruus vapulet, & ſi non emendauerit, dextram perdat: Peregrinus monitus niſi ceſſauerit xij. ſolidis mulctetur. Qui liberum præter voluntatem ſeruitute deuinxerit, aut illius hæreditatem bonàve inuaſerit xl. ſolidis companat, reſtituatque quæ occupauerit omnia. Si quis cum alterius coniuge libera concubuerit marito cxl. ſolidis cõponat, & ſi deprehenſus interficeretur abſque vindicta ſuo in ſcelere iaceat. Cum libera cõſentiente fornicatus, ſi in cõiugẽ ducere noluerit duodecim componat ſolidis. Dñs ſeruum qui liberæ vim fecit parentibus illius ad pœnã dedat: interficere ius eſto, ſi libet. Si

De feriis & pœna non custodientium.

Mulierum causa.

Si quis virginem liberam præter eius ac parentum voluntatem rapuerit solidis xl. liberam viij. ancillam iiij. componat. Liber liberam vxorem absque culpa dimittens parentibus solidis xl. componat. Mulieri dotem & quicquid asportauerit secũdum familiæ ex qua nata est stemma legitimè persoluat. Si liberam liber post despensationem repudiauerit aliamque superduxerit xxiiij. solidis puellæ parentibus componat. Sacramentalibus xij.iuret, eam, neque ob crimen aliquod, neque ob parentũ inuidiã dimittere, verum ob solum amorẽ, quo alteri teneatur. Qui alterius sponsam sibi rapuerit, restituat eam, & bis lxxx. solidis marito componat. Mulier quæ alteri potionẽ, vt aborsum faciat, commiscet, si ancilla est cc.verbera, accipiat, Ingenua libertarte viduata seruitio deputetur. Si prægnãs mulier icta aborsum fecerit, ipsa si morietur, qui iecerit tanquã homicidia teneatur: si fœtus tantum, nondũ viuens xx. solidis. viuẽs l.vueregeldum persoluat, solidosq; tres & tremissem. Si in ducis curia, in ædibus sacris, in fabrica, aut

Domus publicæ. molẽdino, quæ domus publicæ ſunt, liber homo quid furatus fuerit, nonuplũ componat, ſecundũ rei valorẽ iuret, ſiue cãpionibus depugnet, fur nocturno in furto deprehenſus, ſi occidatur, non vindicetur. Qui alterius *Furta quomodo componantur.* ſeruum ad furtum vel aliud nefas in domini diſcrimen perſuaſerit, fraude detecta tanquàm fur damnetur, nonuplum exoluat. Seruus quod tulit reſtituat, & inſuper flagellorum ictus cc. extenſus publicè accipiat, dominus incommodi nihil patiatur. Fur quaſcunque res ſubtraxerit iudici præſentatus ſecundùm legem vindictæ ſubiaceat. Verum morti non prius dãnetur, quàm nonnulla illi, qui damnum pertulit, compoſitio de furis facultatibus fiat. Qui aliquid in prouin- *Furtiua emptio lege coërcita.* cia emerit, diligenter prius interroget, furtiuum ſit nec ne. Furtiuũ ſi emerit reſtituere cogatur, atque in fiſcum pro fredo ſolidos xij. perſoluat: qua lege in eum etiam animaduertitur qui furtiuum commendatũ ſuſceperit. Compoſitionem à fure, niſi coram iudice, ſuſcipiat nemo. Larrocinij culpis ſubiaceat qui iudicem ſuum rem celat. Quoties de agrorum finib' *Agrariæ leges.*

con-

contenditur constituta olim signa ab inspectoribus quærantur, nec aduersus ea longè possessionis tempus patrocinetur, venditor ostendat, si nulla apparuerint, & si contentio tãta sit vt sedari non possit, campionibus depugnetur. Nemo nouum terminum aut signũ sine alterius partis consensu, sine inspectore constituat. Liber si contra id defecerit lege solidis vj. mulctetur: seruus cc. flagellorũ ictus extensus publicè sustineat. Si liber liberi parietem aut septem dissipauerit vel irruperit, tribus solidis componat, & damnum restituat. Columnas trabes spangas tribus solidis ad restitutionem componat. Asseres, lateres & aliud quicquid ędificio continetur, singulis solidis. Pignorare absq; ducis permissu liceat nemini, contrarium faciens, pignus euestigio illęsum reddat, duci xl. solidos pro fredo exoluat læsum ad arbitrium iudicis componat. Qui messem iam naturam alterius demessuerit solidis sex componat. Negans sacramentalibus secundùm legem suam sex iuret. Qui segetes alterius incantando viciarit, cõuictus xij. solidis componat, fami-

Pignorare dux permittat.

liam illius anno toto alimentis prouideat, ęquale reddat, si quid perdiderit. Negans sacramentalibus xij. iuret aut campione se defenset. Si quis alieno seruo vel ancillę ad fugam aut auxilio aut consilio adfuerit xij. ipsum, eam sex solidis componat, reducatque: si negare velit xij. sacramentalibus iuret, aut campionum se pugna expurget. Nemo alienum animal etiam in damno deprehensum quouis modo lædat occidatve, sed penes se eousque retineat, donec domino aut vicinis damnum acceptum indicabit, qui locum læsum cum æquali illęso signēt in messis collectione quod læsus non læso minus protulerit, is cuius animal damnum intulit rependat. Qui vero contra legem hanc, animal occiderit, cadauer sibi abeat, domino aliud æquale reddat. Si oculum excusierit, quanti animal ęstimabitur tertia precij parte componat. Si caudam vel aurem, vno solido, Si cornu tremisse: duplentur, si hoc in domini contemptum odiumve perpetrarit. Qui pacta mercede equum aut bouem custodiendum susceperit sua culpa periclitatum ab integro

Damnorum illatorum cōpositio.

De commendatis & commodatis.

tegro persoluat, & mercedem nullam requirat: verum iuramentum si se absoluerit corium reddat. Qui aurũ, argentum, vestes aut alias quascunque res vendendas siue custodiendas in ædes suas receperit, si fortuitò incẽdio vnâ cum rebus suis consumptæ fuerint, quod sibi non profuerint, iuramento dato, nihil persoluere cogatur. Qui auxiliatoris specie ex incendio aliquid rapuerit, proditus quadruplũ exoluat secũdùm legisq; statuta componat. Rem in contentione locatam nec vlli donare nec vendere liceat. Mulier in viduitate post mariti obitum permaneus æqualem vt filiorum vnus vsu fructuariam portionem possideat. Si vero ad alias nuptias transierit, eo die cum dote & rebus suis domo egrediatur, filij inter se portionem, quam consequuta fueràt, vt reliquam diuidant. Patris bona filij de diuersis etiam coniugis suscepti equaliter hæreditabũt. Matris vnusquisque tantũ suę. Ancillę filius cum liberæ filio hæres non esto. Si quis sine liberis morietur, nisi testamento caueatur, vxor quoad viduitatem obseruauerit, bonorum medie-

Ex intendio quid surripiens.

Rex in contentione posita.

De hæreditate leges.

tatem omnium retineat, propinqui reliquā accipiant. Si verò & ipſa morietur, aut alteri nupſerit, cum bonis ſuis, & quæ lege debētur, abeat, propinquis & hæc pars cedat viro aut muliere defunctis, ſi vſque ad ſeptimum gradum propinqui nulli reperiantur, niſi teſtamento vel donatione caueatur, res eorum omnes fiſcus indipiſcatur. *De emptione & vēditione.* Qui rem aliquam vendiderit, precio accepto, emptionem aut charta aut teſtibus ratam faciat, duo, tres vel plures teſtes adhibeantur. Venditio niſi voluntaria & libera, firma non ſit. Qui rem alienam domino ignorante vendiderit, ipſam lege reſtituat, & aliam æqualem addat. Si reperiri nuſquam poterit, duas ſimiles pro ea reddat. *Arræ traditionis vis.* Qui arram in quacunque re dederit, niſi placitum mutatum fuerit, ſtare contractui debet, aut hāc ipſam perdat, & precium quod debuit exoluat. Si quis rem viciatam vendiderit infra dies tres recipiat, vel ſacramētali vno viciū ignoraſſe iuret, & ſtet emptio. *Mancipiorū redemptio.* Seruus ſuo non domino peculio redemptus, fraude cognita domino reſtituatur, quia non precium, ſed res ſerui ignorans acce-

aeceperit. Commutatio tãtum roboris habeat, quantum emptio. Qui agrum aut pratum alterius suum dicens inuaserit, sex solidis propter temeritatem componat & exeat. Testem aure tractum nisi super mortuum testari velit repelli nec debet nec potest. In mortui causa hic duello probetur, si vicerit vlterius nõ impugnetur, sed credatur ei. Ex pluribus testibus vnus tantum sorte eductus iuret, ita dicens. Testis sorritus sum, testem me exhibeo, sic me Deus iuuet & illum, cuius manum teneo, testis ante tract⁹ sum, veritatẽ præsenti in causa dicere, datis deinde ad sacrãdum armis solus altera manu verbum ipsum cum vno sacramentali iuret. Mendaciter iurasse conuictus causam restituat xij. solidis cõponat, aut innocentiam suam campione defendat. Si campionum vnus ab altero inter decertandum interficiatur, si ingenuus, ab eo, qui iniustè eũ inuitauit xij. solidis nec amplius cõponatur. Qui liberum mortuum monumento refossum spoliauerit, parentibus illius solidis xl. componat, & ipsum etiam furtiuum quod tulit.

Testes & eorum causæ.

Iurandi modus.

Periuri animaduersio.

Campionum causæ.

De mortuis & eorum causis.

Si quis occultè liberum occiderit, cadauer in profluentem, aut alio abiectum condigna sepultura & exequis priuet xl.primum solidis, deinde vueregeldo componat Qui verò liberi hominis cadauer ad littus deuolutum aquis iterum immiserit solidis xx. componat.Seruus eo modo occisus atque absconsus nunuplo , id est clxxx. solidis componatur. Qui vestitu à se interfectum spoliauerit, dupliciter componat. Cadauer hominis mutilans singula membra singulis xij.solidis componat. Si repertum ne à feris dilaceretur pietate motus humauerit à parentibus aut domino illius solidum accipiat. Qui alterius nauem loco submouerit illæsam aut æqualem reddat. Extra aquam vero protractam si celauerit, interrogatus negauerit , vt furtiuum componat. Qui canem venaticum abstulerit ipsum aut similem reddat, & sex solidis componat : pastoralem tribus. Illis legibus Bauari ante aliquot secula paruêre nonnullisque adhuc , siquidem qui Christianæ pietatis obseruantissimi sunt ad externa angustiora templa sturnatim peregri-

De nauigiis.

De canibus.

grinantur. Aquisgranum præcipuè, duo etiam prouinciæ loca miraculis sanctorum, & peregrinorum frequentis clara. Virgo Maria Otingæ, & beatus Vuolfgangus. Regio vitibus præterquam vbi australior est non seritur. Nemorosa multum est montuosa. Sues glandibus syluestribúsve pomis credo tanta copia nutrit, vt veluti Hungaria boues, ita hæc sues ceteris Europe nationibus largè suppeditet. Est gens adeo suillis & ipsa moribus famosa, vt ceteris Germanis comparato Barbari (Barbari dico) nomen ipsi optime conuenire, nemo non videat. Duobus vitijs plus alijs insigues, inhospitalitate videlicet & furto. Vestitu vt plurimum blauo colore amicitur, ocreis libentius quam caligis calciatur. Baioariæ siue Bauariæ ad Austriam contigua est partim Carinthia partim Styria. Est Carinthia montana regio Carnis ad ortum, Styriæ ad occasum ac meridiem iuncta, Alpes Itales & forum Iulij contingit: multæ in ea valles collesque feraces tritici, multi lacus, multi amnes, quorum præcipuus Drauus qui per Styriam, ac Pannoniã in

Duobus vitijs obnoxij Bauari.

Charinthia limites.

Drauus amnis.

Sauus amnis. in Danubiũ fertur haud inferior Sauo. Imperium Austriæ principes obtinent, & archiducem appellant, cui ea regio paret, quoties nouus princeps reipub. gubernationem init solennitatem nusquam alibi auditam obseruant. Non longè ab oppido S.Viti in valle spaciosa dirutæ ciuitatis vestigia visuntur, nomen loci vetustas perdidit: nec procul hinc in *Festiuitas in noui ducis acceptione miranda.* patentibus pratis erectus lapis marmoreus est, quem, cùm dux creandus est, rusticus quidam qui per stirpis suæ successionem hæreditario id officium debetur, ascendit ad dexteram bouem habens fœtam, nigri coloris: ad leuam equa illi sistitur strigosa macieque insigni, frequens circa populus agrestiumque turba ingens: dux inde futurus ex aduerso mouet purpuratorum multitudine septus: præcedunt principatus signa, omnesque in toto comitatu egregiè cul- *Princeps in agresti habitu.* ti præter futurum ducem. Is agresti habitu, pileo tectus, calceos & pastoralem baculum gerens, pastorem agit magis quàm principem. Hunc *Charinthiorũ lingua.* venientem intuitus qui lapidem obtinet, Illirica voce (sunt enim Charinthij

thij Illirij, hoc eſt Sclauoni) quis eſt hic exclamat, qui tam ſuperbè incedit? Reſpondet circumfuſa multitudo principem regionis aduentare. Tum ille iuſtus ne iudex? ſalutem patriæ quærens? liberæ conditionis? dignus ne honore eſt? Chriſtianæ pietatis cultor? ac defenſor? clamatur: eſt quidem & erit. Rurſus idem, quæro quo me iure hac à ſede dimouebit? Reſpondet ducalis aulæ magiſter, ſexaginta denarijs hic abs te locus emitur: iumenta hæc tua erũt, ad bouem & equum manum intendens. Veſtimenta quæ dux exuet, habebis, eriſque tu cum domo tua tota liber à tributo. Quibus dictis, Ruſticus malam principis percutit, alapa leniter incuſſa, iubetque æquum iudicem eſſe: præmioque abducto, loco cedit. Tum lapidem Dux occupat, nudum gladium vibrans ad omnem ſe partem vertit, populum affatur, pollicetur que ſe æquam iudicem futurum, ferunt & aquam agreſti pileo oblatam potare in futuræ ſobrietatis argumẽtum. Deinde ad Solemnenſem Eccleſiam, quæ in proximo tumulo ſanctę Marię vocabulũ & no- *Solemnenſis eccleſia.*
men

men habet, perductus, sacrificijs interest. Quibus peractis humili veste qua adhuc indutus est deposita, paludamentum induit, splendideque cum proceribus suis conuiuatur. Postremo in pratum reuertitur pro tribunali sedens, ius dicit & funda confert. Hic honos principis inuestiendi rusticis datus est, quod illi primum in ea terra Christi fidem accepêre, nobilibus & principibus in errore adusque Caroli magni tempora permanentibus, quando & ipsi baptismati admoti sunt. Fuit Charinthiæ dux venator Imperij, vnde ad eum lites & contentiones venatorum omnium deferebantur, vocatus in iudicio coram Imperatore querulantibus non nisi Slauonica lingua respondebat. Est & alia huius prouinciæ consuetudo in oppido Klagen furibus durissima: si quis in furti suspitionem venerit, euestigiò suspenditur: postridie de suspicione iudicant, si sontem inueniunt pendere sinunt, donec per partes ad terram defluat cadauer. Insons repertus sepelitur, exequiæque ex publico persoluuntur. Penulis natiui velleris haud fucati Charin-

Honor principem inuestiendi rusticis datus.

Charinthiæ dux imperij venator.

Consuetudo furibus grauis.

rintij teguntur vulgoque capita pileo obmuniunt, sermone loquuntur Sclauonico. Stirij verò agrestes, vulgo populi sunt & strumosi, adeò quidem ingenti struma, vt ipsis loquelā impediat: & mulier lactans illā post tergum perinde atque saccum reijciat (si fama vera est) ne infanti impedimento sit. Strumæ causam aquæ aërique, quibus vescuntur incolæ tribuunt. Styriani ipsi cultu & sermone Germani sunt, præter Draui accolas, qui Illirica vtuntur lingua. Sal ibi coquitur quod ad finitimas gentes defertur. Regio ferri & argenti ferax, sed Principum incuria parcius foditur. Valeria olim dicta fuit, montana plurimùm præterquàm ad ortum, quà Pannoniæ finitima est, ea parte vastam effundit planiciem. *Stirij vulgo strumosi.* *Strumæ causa* *Sal styrianū.* *Styria olim Valeria dicta.*

De Italia, Italorumq; moribus, Itē de Romulo & eius ciuilibus institutis.

CAP. XIX.

Italia Europæ regio, prius Hesperia ab Hespero Atlantis fratre, qui à fratre pulsus, & Hispaniæ, & Italiæ dedit nomen: siue, vt Macro- *Hesperia.*

bius inquit, ab Hespero stella, quòd illius occasui subiecta sit. Oenotria etiam dicitur, vel à bonitate vini quod in Italia nascitur, nam Græci Oenon vinum dicunt: vel ab Oenotrio Sabinorum rege, posteà Italia ab Italo Siculorum rege, qui agriculturam Italos docuit, & leges posuit: nam ad eam partem venit in qua postea Turnus regnauit, & à suo nomine appellauit, vt Virgilius probat.

Oenotria.

Italiæ appellatio.

Est locus Hesperiam Graij cognomine dicunt,
Terra antiqua, potens armis, atque vbere glebæ:
Oenotrij coluere viri, nunc fama minores
Italiam dixisse ducis de nomine gentem.

Timeus autem & Vario à bobus vocatam putant, quoniã Tauri Græca veteri lingua ita appellati sunt, à quorum multitudine pulchritudineq́ue Italiam dixerunt. Latium pars illa vbi hostia Taberina sunt dicitur, quemadmodum Ausonia, vt Aristoteles inquit, pars ad Thyrrhenum versa. Crucis forma inter Adriaticũ, & thuscum mare iacens, ab Alpium iugis

Latium Ausonia.

Italiæ forma.

iugis & Apennini porrecta se paulatim tamen ad Rhegynum vsque attollens verticem, & littora Brutiorũ. In vltimo sui in duo cornua scinditur, quorum alterum Ionium spectat mare, alterum Siculum: in extremitate Rhegium oppidum habẽs. Eius longitudo ab Augusta prætoria per Romam Capuamq; porrecta vsq; ad oppidum Rhegium, Solino teste decies centena & viginti milia passuũ colligitur. Latitudo verò quadringenta decem, vbi latior vbi breuior centum triginta sex: habetque vmbilicum in agro Rheatino, qui dudum ex latere maris superi Rubiconem fluuium pro finibus habuit. Diuiditur Italia in multas regiones, à Varo flumine ad Macram Liguria terminatur, vbi Genua illustris ciuitas. Inde ad Tyberinum amnem Hetruria, vbi Pisæ, à Tyberi ad Lyrim Latium, vbi Roma, intus Antium in ora. A Lyri ad Sarnum Campania, vbi Neapolis. Inde ad Silarim Picentinorum regio, vbi Surrentum & Salernum. à Silari ad Laium lucania, vbi Pestũ & Buxentũ. à Laio ad Leucopetram Brutium in quibus Rhegiũ

Longitudo Italiæ.

Latitudo Italiæ.

Italiæ regiones.

Liguria.

Hetruria.

Latium.

Campania.

Picentinorum regio.

Lucania.

Brutium.

Iulium, à Leucoperta ad Iapigium promontorium, quod & Salentinum magnæ Græciæ ora est, vbi Groton & Tarentum. ab Iapigio ad Brundusium Calabria, vbi Hydruntū, à Brundusio ad Garganūm Apulia, vbi Barium & Salapia. A Gargano ad Sari fluuij hostia Frentinorum regio, vbi Isconium. A Saro ad Apernum amnẽ Marucinorum ora, vbi Orton. Ab Aperno ad Æsium fluuium antiquissimum Italiæ terminum Piceni, quorum Ancon. Ab Aesio siue Asio, vt quidam scribunt, ad Rubiconem recentius Italiæ confinium Senones, quorum Phanum fortunæ Pisaurum & Ariminum. A Rubicone ad Padi hostia Boij, quorum Rauenna. A Pado ad Tiliauemptū Veneti, vbi nūc Venetiæ. A Tiliauempto ad Natisonem Carni siue Foroiulienses, vbi Apuleia. A Natisone ad Arsiam lapides & Istri, quorum Tergestum & Formio amnis, & Ipse aliquando Italiæ finis. Apenninus mons totam terram, velut in duas diuidit plagas, hanc ad occasum & meridiem, illam ad Septentrionem, & ortum obuersam. Ab alpibus primo in Linguriam excur-

Magna Græcia, Calabria, Apulia.

Frentinorum regio.

Marucinorum ora.

Picenorum ora.

Senonum regio.

Boij.

Veneti.

Apenninus mons Italiā discernens

excurrens, mox inde Cisalpinã Galliam & Picenum ab Hetruria & Sabinia dirimit, Anconemque progreditur, vnde aduersus in Apuliã, & Garganum montem extenditur, Marrucinorum Pelignorum Frentinorum terram à Latio campania separans. Vltimus eius conatus ex Gargano est: ad Leucopetram, hinc Apuliam habens, Calabriam & magnæ Græciæ oram, Picentes inde, Lucanos & Brutios. Est Italia metallis grauida, vbique vitalis & perennis salubritas, eximia cęli, temperies campi fertiles, aprici colles, innoxij saltus, opaca nemora, munifica syluarum genera, mira frugum, vitium & olearum fertilitas, nobilia pecori vellera, opima tauris colla, perspicui & piscosi lacus, flumina fontesque saluberrimi, portus plurimi, ipsa auidè ad mortales iuuandos in maria procurrens, & velut gremium omnium gentium commercio pandens, vt verè dicta sit à quibusdam terrarum omnium alumna, atque eadem parens, cœlestium prouidentia electa, quę sparsa cõgregaret imperia mollire

Laus Italiæ.

Italia terrarum omnium alumna & parens.

retque efferatarum gentium ritus: discordes ad colloquia linguas munere literarũ latinoque sermone congregaret. Cæterũ vt gentes sileã (nam longum esset numerare) quas Itali Romani lingua & armis vicere, tantum vna Quiritum ciuitas virtutum omnium valuit exemplis, quantum omnis Græcorum eloquentia præceptis, qui quasi ita futurum diuinassent, vt hæc vna terra omnibus esset gentibus imperatura, quo tam ipsius partem magnam Græciam dixere: & vt breuiter dicam, non sine prouidentia accidit, vt quum Deus optimus terras inuisit, tum ibi cunctarum gentium arx esset & Imperium, vbi mox Christiani nominis futurum erat caput. Color Italis & statura penè diuersa est. In Cisalpina Gallia Venetoque recessu color vulgò candidus, cultus & sermo accuratior: contra in Hetruriæ tractu Latio Campania, Lucania & Brutijs aquilus, capillus niger breuior, statura, & macilenta, sermo & cultus simplex. omnia similia in Piceno, & his quis superi maris orã accolunt in magnam Græciã vsq; nisi quod in Apulis Calabris &

Quiritum ciuitas. Roma. Laus.

Hominum color cultus & statura.

& ijs qui extremam tenent Italiam victus & sermo cum Græcis, promiscuus durat. Tota Italia vt omnis ferè Europa vno matrimonio semper cōtenta fuit. Repudium ex vrbe Roma translatitium. Hic Spurius Carbillius sterilitatē coniugis causatus, primus vxorem repediauit. Triplex olim in regionis ciuitatibus conditio fuit, Seruilis, Libertina, & Ingenau. Ingenuorū triplex ordo Plebei⁹, Equester & Patricius. Sacrorū ratio penes Pontifices & flamines, & alia quædā collegia esse, alia alijs dæmonibus sacra facere. Summus honos & potestas in dictatore, à quo nulla fuit prouocatio. Ea dignitas semestris fuit, & ad eam per gradus fiebat à quæstura accessus, per ædilitatem præturam Consulatum, & censuram: non quòd semper per hos gradus iretur, explendusque esset numerus sed in dignitate potestateque hic ordo erat, vt in re bellica certi militiæ gradus: miles centurioni parebat, Centurio Tribuno, Tribunus Legato, Legatus Consuli seu alteri cuius essent auspicia. Magister equitū dictatori. Legitima militia decen-

Ciuium triplex conditio.

Ingenuorum triplex ordo.

Dictatoris dignitas.

Dignitatum ordo.

Militiæ gradus.

Legitima militia decennalis.

cennium habuit si non prius debellari cum hoste contigisset, aut missio aliqua intercidisset, quæ nomine & re non vna fuit. Præter legitimam illam cuius nunc mẽtio facta est, fuit & Causaria, hæc vt priore illa minus pulchra, ita reliqua honestior, quę ab re igneminiosa dicta est. Militaris ætas ex Seruij Tullij præscripto à septendecimo anno in octauũ, & quadragesimum decurrebat. Pacati in toga agebant, bellantes in sago, & paludamento: bella feciali iure inferebantur, illataq; soluebantur non nisi legitimè. Ciuitates aut sociæ, aut coloniæ, aut municipia dicebantur. Municipibus alijs ciuitas cum suffragio data: alijs sine suffragio. Coloni vt membrum ciuitatis erant, & Romanis viuebant legibus, municipes suis. In his Decuriones erant, quod Romæ Senatores. Purpura patricium distinguebat ordinem ab Equestri, aurum equestres à plebeio. Maiestatis iudicia toti⁹ populi erant: rerum capitalium, iudicium, qui ad id sorte lecti essent, ex ea decuria, quæ eo anno iudicaret: ciuilium rerũ prætoris centũ vitalis hastæ aliaq; alio-

Causaria militia ignominiosa.

Municipes.
Coloni.

Decuriones.
Patricij.
Equestres.
Plebei.

aliorum. Et hi olim Italicarum ciuitatum & gentium in vniuersum mores erant, institutionem hanc à Romulo trahētes. Romulus enim postquā ciuitatis Romanę muros, fossas, munitiones & necessarias extructiones perfecisset omnes, ac ciuiū statū se conuertens ita ordinauit. Diuisa imprimis trifariā omnis populi multitudine singulis partibus singulos præfecit duces clarissimos: deinde trium rursus earum partium vnamquanque diuidens in denas partes æquales harum quoque duces designauit viros fortissimos, vocauit partes maiores tribus, minores curias. Homines tribuum ducatus habentes tribunos, qui veró curijs præsiderent, curiones dici poterāt. Erant autē & in decurias diuisæ curiæ, ducesque earum decuriones appellati. Omnibus itaque in tribus & curias diuisis: Agrū in triginta partes diuidēs, suam cuiq; curiæ partē tribuit, tantum ipse agri accipiens, quantum quidem ad sacrificiū templaq; satis esset, partem quoque agri publicam relinquens, sicq; vna diuisio regionis & hominū cōmunē cōtinēs æquabilitatem

Romanæ ciuitatis ordinatio.

Hominum multitudo diuisa.

Agri in singulos diuisio.

tem fuit. Altera item hominum ipsorumque fuit commoda, & honores pro dignitate cuiusque partiens. Illustres enim genere & spectatæ virtutis viros tũ diuites, & quibus erant filij ab ignobilibus discreuit, humilibus & egenis, vocauitque tenuioris fortunæ homines plebeios, & qui melioris erant conditionis patres: his de causis progenitos eorum deinceps patricios vocabant. Romulus vbi maiores à minoribus discreuerat, leges dehinc posuit, statuitque quid vtrosque agere opus esset. Sacra quidem patricios perficere, magistratus gerere, ius dicere, ac secum quoque publica administrare, vrbanis ipsos maximè negotijs intentos esse. Plebeios autem his muneribꝰ solutos, cũ inexperti essent, & ob inopiam negotiosi, agricolari simul, & pascere pecora, quaestuariasque exercere artes. Ne verò dissiderẽt, aut iniurijs locupletum in humiles, aut leuium egenorumque hominum in excellentiores inuidia, commendauit ipse patricijs plebeios, vnumquemque eorũ permisit, quem vellet sibi patronũ eligere, patronatum vocãs, susceptũ pau pe-

Altera multitudinis hominum segregatio.

Patriciorum officia.

Plebeiorum officia.

Patronus Patronatum.

perum humiliúmque patrociniũ,& officia instituens vtriusqus commoda, beniuolas ciuilesque eorũ cõiunctiones fecit: vt illi tuerentur clientes, tanquam patres filios: clientes econuersò patronis obsequiosi essent: communiter autem vtriusque neque piũ, neq; phas erat accusare se inuicẽ, nec aduersus se testimonium dicere, nec cum inimicis numerari: sicque firmior erat Romanorum concordia. Consiliarios post hæc instituit, centum viros ex patricijs eligens, fecitque delectũ eorum hóc modo. Ipse vnũ ex omnibus optimum designauit, cui cõmittenda essent vrbana negotia, cùm ipse exercitum extra fines duceret, tribuum vnicuique edixit, vt tres viros ex se diligeret, qui ætate & generis splendore sensúque excellerent: post hos autem nouem viros, etiam curijs singulis imperauit tres maximè idoneos ex patricijs eligere, posteaquàm nouem istos primis à tribubus electis addẽs nonaginta, quos curiæ suffragijs prætulerant, eo quoque quem ipse elegerat duce addito, centum consiliariorum numerũ expleuit & à Romanus Senat⁹ dici

Clientes.

Centum viri consiliarij delecti.

Senatus.
Patres.
Senatores.
Trecenti robustissimi electi.
Celeres.
Regis officia.

cœptus est, qui ob auctoritatem Patres, ob ętatem Senatores dicti sunt. Deinde trecentos viros ex generosissimis familijs eligens robustissimis corporibus, quos Curiæ renunciarũt, eodem modo quo anteà Senatores, singulæ denos iuuenes, eos semper circũ se Romulus habuit. Nomẽ commune omnes habebant, Celeres vocati, ab exequendi ministerij celeritate, custodes regis erant. Regis autem hæc officia, primum quidem templorum sacrificiorumq; principatum tenere, agereque eum omnia in honorem cultumq; Deorum pia. Deinde legum morisque patrij custodem ipsum fieri, iurisque simul omnis Senatum cogere, populum cõuocare, potestatemque sibi in bello Imperatoriam esse. Senatorio ordini honorem & potestatem talem attribuit, omni de re, de qua referret regno, cognoscere atque suffragium ferre, & quod visum maiori parti esset id vincere. Plebi deinde tria hæc dedit, magistratus creare, leges sciscere, & de bello decernere, cum rex vellet, neq; tamen potestatem horum absolutã, nisi & senatus approbasset. Ferebat popu-

Dignitas Senatui concessa.

Plebi cõcessit Romulus.
Suffragandi ritus.

populus suffragium non viritim, sed per curias conuocatus, & quod pluribus visum esset curijs, ad senatum referebatur. Nunc autē mos iste suffragiorum in plerisque locis conuersus est, neque enim de plebiscitis senatus iudicat, sed eorum quæ senatus cognouit populus est dominus. Ex hac autem diuisione Romuli non ciuilia modo negotia, sed bellica quoque Celeres isti exequebantur. Quādocunq; enim ei visum esset exercitū educere, nec tribunos tūc per tribus, nec per curias centuriones, neque præfectos equitū creari oportebat, sed rex tribunis mandare, illique curionibus, è quibus deinde decuriones edocti statutos sibi quisq; milites educebat. Vnà enim decenter instructi aderāt. Mille etiam pugnatores elegit, vt quidā scribunt, quos ob numerum milites nominauit. Tum ipse se Imperij insignibus, & cætero habitu & duodecim lictoribus cum fascibus præcedentibus augustiorem populo reddidit: In quo fascium numero, duodecim vultures, qui ei auguriū fecerūt, videri potest Romulus secutus, nisi ab Hetruscis mo-

Celerum officia.

Mille pugnatores delecti.

Milites.

Lictores cum fascibus.

morem ipſum aliquis potiùs ſumptū dixerit, quibus cùm duodecim populi eſſent, magiſtratumque vnum communi nomine crearent, ſinguli ſuum illi apparitorem dare conſueuerūt. Sella curulis Trabea & aliorum Romanorum Regum inſignia omnia inde haud dubiè fuerunt. Romulus etiam ciuitatis vires augere volens, cauſſam honeſtā commētus, & rem in honorem Dei referens, templum loco in vmbroſo erigit, confugientibusque ad illud ſponſor factus eſt per ſpeciē religionis erga Deos, nihil eos mali ab inimicis accepturos, ac ſi permanere apud ſe vellent, ciuitates etiam participes faciebat, tradebatque agri portionem, quam bello quæſierat. Fuit item & aliud inſtitutum, vt ne captas bello vrbes funditus euerterent, aut in ſeruitutem redigerent: verùm miſſis in eas colonijs pro portione aliqua regionis colonias Romanorum facerent vrbes victas & reipublicæ participes. Cæterùm poſt Titi Tacij cædem, cum quo & Sabinum & Romanum populum in vnum confluxum quinq; annis gubernarat, Romulus ad ſacra conuerſus

Apparitores.

Lex in bello obſeruanda.

ſus publica & priuata multa inſtituit. Legẽ de matrimonijs tulit, vt mulier viro ſocia eſſet pecuniarum, & cæterarum rerũ, ſacrorum etiam, & vt viueret ad mariti ſui morem, domuſque vt ille dominus, ita & hæc domina. Morienti viro ſine liberis ſuccederet, ſui cum prole æqua ſit illi pars ſua. Adulterij conuictam vir & cognati, vt vellẽt necarẽt. Si vinũ bibiſſet domi vt adulterã punirent, quo inſtituto videri poteſt Romanos morem inualuiſſet, vt quoties viri domũ ſe reciperent, filias & vxorem exciperent oſculo, an, vt Portius Cato prodidit, olerent temetum, vt enim corruptionem inſaniæ principium arbitrati ſunt, ita corruptionis ebrietatem. Parentum in liberos, vt omne ius ſit ſtatuit, ſiue vellet coërcere, ſiue verberare, ſiue vinctum ruſtico operi detinere, vendere quoque permiſit & occidere. Si quis à patre vendit⁹ ſe in libertatẽ vindicarit, vt iterũ ac tertio patri ius vendendi ſit. Fuit id legis caput ccc. deinceps anno in duodecim tabulis relatum. Mitigauit tamen nonnihil auſterum carmen Numa Põpilius, qui tulit nullũ patri am-

Leges à Romulo latæ.

Mulier viro æquata,

Vinum mulieribus.

Romanis prohibitum.

Ius parentibus in liberos conceſſum.

amplius in filium oportere esse, vbi illius iussu duxerit vxorem. Sequuta & alia instituta. Ne quis liberæ fortunæ sedentariã exerceret artem. Militaris disciplina & agricultura ciuibus permissa: vnde laudationis mos ille manauit ad posteros, bonus miles, bonusq; colonus. Imperfectum putabat rex vtranque vitam alteram ab altera separari, necesse esse & humum exerceri, & belli obiri munera, vt lex Lacedemoniorum habet. Operi omnes pacis tempore vacare rustico præcepit, permisit tamen mercari etiam, quando res aliqua desyderabatur. Nec religionis immemor, templa aras Deorumque simulachra cõstituit. Adiecit & dies fastos, sacrificia, ferias, nundinas, & alia pleraq; ad deorum cultum pertinentia: peregrina sacra, & ea imprimis, quæ græcanico fierent ritu vrbe exclusit, præter Herculea iam inde ab Euandri temporibus instituta. Halicarnaseus Dionysius Varronem secutus LX. ait sacerdotes, qui publica sacra facerent, tributim curiatimq; ab eo institutos, additos et his aruspices diuinationum interpretes. Curiarũ singulis ge-

Perigrina sacra vrbe exclusa.

Herculea sacra.

genius suus cum sacrorum ministris datus, communisque omnibus Vesta, & annus in decem mẽses digestus: quibus nemo non potest intelligere fuisse Romulum diuinarum humanarumque rerum non imperitum, nec ante Numæ regnum populum Romanum sine moribus & relligione, vt plerique atumant mansisse. Has ciuiles disciplinas Romul⁹ dedit. Numa Pompilius qui post eum regnum accepit, plures alias adiecit: aunum ad cursum Lunæ in duodecim digessit menses, quum Romulus ex decem antea constituisset: mutatoque mensium ordine: Martius, qui primus tũ fuit, ac ineuntem inchoabat annum duobus Ianuario & Februario prælatis, tertius in ordine est factus. Fastos quoque dies fecit & nefastos, quibus nihil cum populo agi poterat. Flaminem vnũ Ioui creauit, qui Dialis est dictus, cum insigni veste curulique sella excoluit. Adiecit & alios duos, Marti vnũ, Quirino alterum, ab insigni quod capite gastabãt, quasi Filamines dictos. Vestę virgines legit. Hæ decem primos annos sacrorum rituũ perdiscebant: totidẽ deinde ope-

Vesta dea tributim venerata.

Annus in menses duodecim.

Fasti & nefasti dies.

Virgines vestales.

rabantur sacris, tertio decennio rudes, & nuper captas instituebant: posteà verò, si quæ nubere vellet, fas erat alterũ mallet sequi. Salarium his ex publico constituit; perpetua virginitate interim alijsque cæremonijs venerabiles fecit. Si qua incesti conuicta esset, ante ora ciuiũ mœsto silentio efferebatur, viuaque circa Collinam portã in subrerraneũ specum demissa, tellureq; superingesta necari. Gradiuo Marti duodecim sacrauit Salios: hĩ mense, qui ab eo nomẽ traxit plures dies celebribus locis vrbis solẽne ducebãt tripudium: tunica versicolori tegmine puniceo distincto amicti, æneo baltheo, & gladio sucincti: dextera lanceam virgamq; gestabant, leua thraceã ex ære peltam, altioribus pileis, & in conum exeuntibus capita insigniebant. Nihil ab his diuersos fuisse, Dionysius opinatus est, quòs Greci Curetas dixêre, Romani à solenni saltatione Salios. Pontifex est deinceps ab eo creatus, cuius potestati omnia sacrorum iura subiecit, quibus hostijs, quibus diebus, ad quæ templa sacra fieri oporteret formula edocuit. Interiecti etiã sunt tot-

Virgines vestales.

Duodecim Salij.

Pontifex creatur.

sa-

ſacris ordinibus Feciales, his era cura tradita, vt Romani nullũ iniuſtè bellum inferrent cuipam. Hi ſi qua per iniuriã Romanis adempta eſſent, res ablatas ab hoſte repetebant: quæ ſi non redditę eſſent, bellum compoſito ad id carmine indicebant. Pari poteſtate ſontes, res iuſtè repetentibus ad ſupplicium dabant, legatorum iniurias vindicabãt: hi quæ pia in fœderibus eſſent tueri, ſancire pacẽ, eandẽ ſi minus legitimè pacta eſſet irritam habere, ſi quid Imperator, aut exercitus contra publicum iuſiurãdum deliquiſſet, ſcœlus expiare. Puerum trimo minorem lugeri vetuit, neque natu grandiorem plures menſes lugendum cenſuit quàm vixiſſet annos. Tempus longiſſimi luctus in decem menſes extendit. Populum in diuerſa diſtribuit collegia Tibicinum, artificum, architectorum, infectorum, ſutorum, coriariorum, fabrorum, figulorum, & ex variarum artiũ opificibus cõtactis vnũ omnium nouiſſimũ, ſua ſingulis ſacra venerationesque Dijs reddendas diſtribuit. Seruius Tullus in claſſes & centurias omnem ciuiũ multitudinem diuiſit. Quorũ ordinũ

Lugendi ratio.

Populi in collegia diſtributio.

ratio hæc fuit, vt hi, quorum res centum millibus censerentur, in prima classe essent, quæ centurias habuit octuaginta: Pari numero iuniorum seniorumque vt hi ad vrbis custodiã præsto essent. Iuuenes foris bella gererẽt: arma vtrisque imperata, galea, clypeus, lorica, ocreæ & hęc quę corpus tegerent, in hostes hasta & gladius. Additæ huic classi duæ fabrorum centuriæ, qui in bellum machinas ferrent, & ob id inermes. Altera classis ex virginti facta est centurijs, quarum census ab quinque & septuaginta millibus ad centum millia extendebatur: arma illis scutum, galea, ocreæ, lorica, duntaxat adempta: tela in hostes eadem: idem ætatis discrimen. Tertiæ classis cẽsus in quinquaginta milia descendit, totidem centuriæ, nec in armis quicquam prę ter ocreas variatum, par centuriarum numerus.

Populi in classes distributio. *Prima classis.* *Secunda classis.* *Tertia classis.*

Quartę classis cẽsus adhuc minor, quippe qui à quinquaginta millib⁹ in summam dimidio minorem contraheretur, nihil his datum pręter verutum. Quintam classem triginta centuriæ expleuêre fundã his & lapides miss-

Quarta classis. *Quinta classis.*

missiles ferre in pugnam cõmissum. Cornicines, tibicines, cum ipsis censi, in treis centurias distriburi, quadraginta millibus æstimata est hæc classis. Minor deinceps census reliquam habuit multitudinem, cui ob inopiam militię munus tributumque Tullus remisit. Ciues iuramento adegit, vt singuli bona sua æstimare, quibus parentibus orti essent, quos filios haberent, cuius ipsi ætatis, cuius vxores, liberique, quæ illorum nomina quo vrbis loco, aut quo regionis pago domicilium haberent, proposita his, qui fallerent, pœna, vt ademptis bonis ipsi verberibus cæsi, venderentur. Peditum numero distributo, ex primoribus ciuitatis nouos scripsit equitum ordines, vt cum ijs quæ fuerant sub Romulo inauguratæ: quæque illis posteà à Tarquino additæ duodeuiginti essent centuriæ, dena millia æris singulis ad emendos æquos data ex publico, & ad eos alendos duo millia in annum constituta: viduæ equitibus attributæ, quæ annuam pecuniam penderent: fuerunt equitum peditumque centuriæ centum nonaginta tres, quibus in fe-

Ciuitatis census.

Equitum ordo.

rendis suffragijs, sua omnibus ordinibus seruabatur dignitas, vt qui plurimi censi essent, maiora bellorũ onera sustinerent (nam ita comparatum à Seruio erat, vt non viritim vt anteà, sed pro sensus æstimatione singuli tributa penderent) hi primo loco suffragia inirent. Cæterùm habuit prima classis octoginta peditum centurias, inibantque cum his equites suffragia, quod Dionysius demonstrat, vt octo & nonaginta centurię primo loco in suffragium vocarentur. Excedebat hic numerus dimidium suffragiorum, quo factum, vt his suffragantibus conuenisset, pro decreto haberetur, quicquid id esset, quapropter missus esset populus in suffragia. Si hic quoque rarò accidere solebat, variatũ esset, secundæ classis centuriæ vocabantur: atque aliæ deinceps aliarum ordine, ita, vt fere nunquam sit ad extremam classem peruentum. Tulli regis prudentia comparatum, vt ordines in eo paria facerent, vt ijs qui maiora sustinerent onera incommodi suffragijs reponeretur: quibus licet nemo exclusus videretur, vis tamen omnis penes equites & primæ clas-

Tributi pensio.

Suffragandi ratio.

classis centurias esset constituta : in quorum potestate fuit creare quos vellent magistratus, sancire leges, bella indicere : quorum trium potestas ab initio fuit à Romulo populo data : deinde Tarquino ex vrbe eiecto iterum mutata regiminis forma est, pro regibus Consules habere cœtum, quibus omnia insignia permissa quę fuerunt & regum, præter coronæ togæque palmatæ vsum cum Brutus cum Collatino libertatis vindex hanc dignitatem centuriatis comicijs consequutus: Ciues sacramento adegit, ne mortalium quenquam amplius Romæ regnare paterentur. Senatorum numerum in trecentorum summam expleuit, Regem sacrificulum creauit, qui ea sacra perpetrauit, quæ reges facere consueſſent. Leges Valerius tertius consul tulit, quibus prouocatio à consulibus ad populum est permissa, vt capitale esset, huic, qui iniussu populi magistratum caperet. Ciuium vectigalia tollerentur, quo contigit, vt vulgò promptiores ad questus & opificia sint homines facti. Addidit & alio capite, vt qui tyrannidem affecta

Equitum dignatio.

Consules inducti.

Senatores trecenti.

Rex sacrificulus.

ret impunè occideretur. Aerarium in quod publica pecunia reponeretur, Saturni templum constituit, populo vt duos quoque quæstores crearet, permisit. Creatus tamen non longè post magistratus, ab cuius imperio nulla esset prouocatio, Dictatoris ei nomen inditum, à dictandi quæ vellet potestate, siue à dicendo potiùs, quia non populi suffragio creari cōtigisset, sed ab vno esset dictus, qui tum summum in vrbe imperium haberet. Hunc creandi dictatoris morem videri possunt Romani à Græcis accepisse: quibus, vt Theophrastus tradidit in libris quos de regno scripsit, in certū tempus tyrannos quos Esymnetas dixerunt legere moris fuit. Semestris illius dignitas apud Romanos fuit, nec alio pacto creari solebat, quàm quum vis aliqua maior repentè exorta ingentem vrbi cladem minitari videretur huic ceteros magistratus eligere licebat, vt Magistrum equitum, qui secundam post eum dignitatem gerebat, præsertim in equites & accensos, iungebatur Dictatori, sicuti regibus tribunus. Spurio Cassio & posthumio comi-

Aerarium cō stitutum.

Quæstores creati.

Dictator in vrbe.

Magister equitum.

nio consulibus plebi datum est vt & suum haberet magistratum, qui sacro sanctus esset, qui inuiolabilis, cui auxilij latio aduersus consules esset: disertè expressum, ne patrum cuiquam cum magistratum capere liceret, hic tribuni plebis nomine dicebatur, tanta fuit ipsorum posteà insolentia, vt, nisi eis placerent, decreta consulum & senatorum cassarent, comitijs creabantur, siue auspicijs, siue religione: primum duo numero, deinde tres additi, ad vltimum adhuc quinque. Tria Comitiorum genera Romæ olim vsurpata sunt: Curiata, cùm ex generibus hominũ suffragiũ ferretur, nomenq; ideò rei datum, quód curiatim per lictorem calarentur. Centuriata, quum ex censu, & ętate fieret, quorum ratio abundè relata est, cæterum, vt illa per lictorem, ita hæc per cornicinem calari solita. Tributa reliquum genus appellatum, ex regionibus & locis conflata. Ex patribus centuriatis Comitijs decẽ viri sine prouocatione creati. Et in eos publicę administrationis ratio omnis à Consulibus translata est, vt olim à regibus ad consules, hi

Magistratus sacro sanctus Tribuni plebis.

Tria comitiorum genera.

Decem viri creati.

condere leges iussi, decimo die ius singuli in orbem dicebant, quo in decem tabulas completo, quod faustū felixq; esset, leges decem tabularum populo promulgauêre: duodecim fasces præcedebant eum, cuius erat iurisdictio, cæteris singuli accensi. Sed diu nō durauit magistratus ille, quippe qui, vt Tribunitia potestas ab eo ex vrbe in perpetuū tolleretur à patribus excogitatus fuerat, re cognita, ab ipsis Tribunis ipse sublatus est. Tum lege cautum vt quod plebs vellet, totus populus teneret. Et alia: vt qui Tribunis plebis Aedilibus iudicibus noceret, eius caput Ioui esset sacrum, familia ad ædem Cereris liberi liberæque venderentur. Item, vt alter ex plebe consul deinceps crearetur: atque vt inter patricios & plebeios connubia promiscua essent. Censores præterea creati duo, quibus scribarum ministerium, tabularum cura censendi formula commissa. Res parua ab initio, sed quæ procedente tempore multo maiora quàm ab initio credibile fuerit, habuit incrementa. Tanta illis dignatio, tanta autoritas, vt omnis morum ciui-

Leges decem tabularū promulgatæ.

Censores duo creati.

ciuilisque disciplinæ ratio ipsorum esset. Regimen ad hæc senatus, equitum Centuriarum, omne decoris ignominiæque discrimen, horum priuata & publica loca recognoscere: vectigalia populo Romano locare, censum agere, lustrum condere, Senatores è senatu remouere, notare infamia, quinto quoque anno creabantur. Magistratus & alius superadditus, qui ius diceret, Prætorem hunc vocare placuit. Huic omnis publici priuatique iuris potestate permissa, nouum ius cōdere, & vetera abrogare facultas: erat vnus ab initio, qui vrbanus dicebatur, quo non sufficiente, quòd multi peregrini in ciuitatē venirent, alius creatus est, peregrinusque vocatus, quòd plerunque inter peregrinos ius diceret: honorarium ius illud appellabatur à magistratus honore, Regia illis insignia & apparatus consulibus penè æqualis. Permansit hic ciuitatis status ad Iulij Cæsaris vsque tempora, qui monarchiam, quæ longa posteà Imperatorum serie retenta est, iterum induxit. Ludus Romæ celebrabatur, qui Magnus Circensis etiã & ple-

Prætores duo vrbanus & peregrinus.

Ius honorarium.

Ludus Circensis siue Plebeius.

plebeus dicebatur, eius pompa ex capitolio per forum in circum maximum mittebatur tali apparatu: Equitum filij, quibus ætas apta esset pompæ, equis sedentes, quique pedibus stipendia facturi erant, suis alis centurijsque discreti præcedebant, vt exteris gentibus ostenderetur, qualis quantaque iuuenturis indoles, in spé ciuitatis interim subolesceret hos aurigæ sequebantur, quadrigæ bigæq;, & equi desultorij. Mox athletæ leuiorum grauiumq; certaminum, pudenda tantum velati, cæterum corpus nudi, cursu, palestra, cæstibus certaturi. Saltatorum deinceps chori virorum primus, alter pubescere incipientium, postremos puerorum. Ordine deinde tibicines subsequi vtres & tibiolas inflantes citharedique lyras septichordes eburneas, & quæ barbita nuncupata sunt habentes. Saltatorum cultus tunicæ puniceæ cingulis æreis strictæ, enses lateribus pendentes, tela breuiora viris, galeæ æreæ cristis insignes, pennisque excultæ. Præibant choris viri singuli saltationis & tripudij modum præmonstrantes, bellicos motus, atque ve-

Athletæ.

Saltatores.

Tribicines.

vehementer proceleumaticis & rithmis imitantes. Enoplia saltatio in his vsurpata, quæ & Pyrrhica nuncupata est, à Pallada, vt creditur, reperta, alij Curetes eius saltationis autores arbitrati sunt. Enoplios choros Satyriscorum cætus euestigiò sequebatur: erant hi in Syllenos & Satyros figurati, cauillabundo motu ridicula in magnis imitantes. Atque hunc demum ordinem tibicines alij, & citharedi vario sequebantur centu. Ibant inde qui passim thura & aromata thuribulis adolebant, multaque odorum fragrantia Deorum simulacra auro argentoque cælata virorum humeris ferebantur. Tum demum Thensam summi vrbis magistratus, magna omniũ ordinum caterua religiosè sequebantur, Circi area in qua hic & alij ludi agebantur tria & dimidium in longitudine stadia habuit, latitudo quaternum fuit iugerum id soli spacium inter Palatinũ & Auentinum iacens, tribus lateribus porticus paululum repandæ claudebant cl. millium spectatorum capaces, sedilia circa aream cemento extructa erant, in quo se-

Enoplia siue pyrrhica saltatio.

Satyrisci.

Circi magnitudo.

sedentes spectarent. Scænici ludi in eo etiam agebantur, tali primum ratione. Ludiones ex Hetruscia accersebantur, hi ad tibicinis modulos saltantes, haud indecores more tusco reddebant motus. Imitari hos primo Romana iuuentus, incomptis inter se carminibus iocularia fundentes, nec motus interim absoni à voce, mox diligēti vsurpatione eo processit vsus, vt vernaculi eius rei artifices, quia nihil iam à Tuscis ludionibus distarent. Histriones appellati sint, quia Hetrusca voce Hister ludio vocaretur. Hi deinceps non inconditum & rude carmē, alternisque vt à principio iactatum vsurparunt, quod Fescennio fuit simile, sed modulatas satyras, descriptio ad tibicinē cantu, decoroq; motu peragebant. L. Andronichus ab Satyris digressus fabulam argumento fecit, factamque cùm sæpius egisset, obtusa demū frequenti vsu voce, puerum qui caneret ante tibicinem statuit, inde vt ad tibicinis latus histriones canerent receptum, vbi igitur res à risu & soluto ioco auocari cœpta est, ludoq; in artē paulatim vertente, iu-

Ludi Scænici.

Histriones.

iuuentus fabularum actu histrionibus relictis veteri instituto ridicula versibus intexta inter se iactabant: vnde exordia fabulis potissimùm Artellanicis coinserta extiterunt. Id Ludionum genus ab oscis acceptum, iuuentus tenuit, nec Histrionibus attingere permissum. Hic qua ratione Senatus populusque Romanus suos vita defunctos Imperatores consecrare, cæloque inferre solebat, referendum duco, ipsi namque, vt Herodianus scribit, locabant in Regiæ vestibulo super eburneum lectum auro stratum imaginem, defuncto principi per quam similem: recũbebatq; pallida effigies in modum ægrotantis: circa lectum, magnam diei partẽ assidebat Senatus omnis, ad leuã pullis vestibus amictus: ad dexterã lectę ex omni nobilitate matronę in albis vestibus: Is enim color lugubris fuit in muliere olim: omni alioqui ornatu detracto, id septem diebus defuncto datur: Medicis velut adhuc spirãtẽ interuisentibus, denũciantibusque in dies morbũ ingrauescere. Ad postremũ, quasi tũ demũ vita defunctum, equestris senatorijque ordi-

Consecrandi ratio.

Albus color lugubris in fæminis, niger lugubris in viris.

ordinis iuuenes per viam ſacram in forum deferunt: lecto in roſtris depoſito, pueri puellæque patricij generis compoſito ab vtraque parte cætu hymnos in defunctũ canunt, flebili carmine modulatos. Dein eburneo lecto cũ effigie ex foro in cãpũ Martiũ trãſlato, ingens ibi ſuggeſtus quadrata forma lignea tantum materia contexitur, multis gradibus in phari ſpeciẽ faſtigio aſſurgentibus. Singuli auro & purpura inſtrati, ſignis ex ebore factis, varijsque picturis inſigniter excoluntur: ac quo altiores illi minusque patentes, eo minores his imagines prominebant: interius erat moles aridis referta fomitibus. Effigie ſecundo gradu collocata omnibusque odoramentorum generibus omnifariam admotis, quæ certatim à tota ciuitate eo congerebantur: nobiliſſimi iuuenes equeſtris ordinis trabeati tabernaculo obequitabant motu quoddam Pyrrhichio ſolennique decurſu. Circumagebantur & currus, quibus inſidebant rectores, perſonas illuſtrium Principum gerẽtes: ac tum demum ab imperij ſucceſſore face admota circũfuſa multitudo
ab

ab imis partibus molem incendit: ac simul ignis cœpit inualescere, ex ædificij fastigio aquila emittitur, quæ Principis animã in cœlum ferre putabatur. Qui per hæc Romanorũ Princeps cõsecrat⁹ esset, vana superstitione inter Deos colebatur: & hæc de vrbis Romanæ statu. Hodie Italia omnis Christianam pietatem religiosissimè obseruat, sacrorum cæremonias ex Romanæ Ecclesiæ instituto: nisi fortè in vltima eius terræ parte pauci Græcum seruent ritũ, & ipsi quidem Græci generis vnum connubium vt Itali olim, sed citra repudium: neq; id permittitur nisi magna de causa, Romanique Pontificis permissu. Regum nobilumque Principum primogeniti veteri instituto regnum obtinent: in priuata fortuna virilis stirpis liberi ex æquo fiunt hæredes, sed legitimo thoro nati. Triplici iure vtitur Italia Pontificio, Cæsareo, & Municipali: constat hoc ex legib⁹ quas aliæ ciuitates alia sibi de causa condunt, ad bonum æquumque spectat. Iudicia rerum ciuiliumque negotiorum, hic iudicum ordines exercent illic magistratus: nam non vna

Recentes Italiæ mores.

vbiq; eſt regiminis forma. Prima nobilitas militiæ, ſi felix ſit, ſequens rei literariæ, Sacerdotium magis venerabile facit, quàm nobile. in claritudine literarum Theologi primas ſibi partes vendicant, ſecundas ab his iuris ſcientiæ periti: ſunt & Medici in admiratíone, ſed maiore quæſtu, Mathematici, Dialectici, Aſtronomi, & Poëtæ magis inter ſe clari, quàm vulgò conſpicui. Grammatici extremi omnium: vt qui inter pueros conſeneſcant. Eſt & ſacris oratoribus grande nomen, ſed maior veneratio, ob pietatis ſtudium frequentiore agunt theatro, quàm forenſes. His maior quæſtus, quàm nomen. Eſt & Mercatura in magna celebritate, nam precium hodie, vt ſemper in præcio eſt. Pictores, Statuarij, Fuſores in maiori admiratione, quàm agricolæ: etſi vt auditum eſt prima laus apud maiores his debebatur. Romani propemodum ſoli Italorum pecuaria exercent, ſed mercenaria externorum hominum opera. Veſtitus alius alij, ſed Venetis laxitate inſigni ac prolixitate: & in his vrbicus municipali ſumptuoſior. Secun-

Veſtitus Italorum diuerſus

cundum Venetos ciuilis & nitidus Florẽtiæ, & cæteræ Hetruriç. Medio lanẽsibus ac toti Æmiliæ Liguriæque floridior, sed paulò cõtractior. Romæ aulicus prolixitate varietateque colorũ omnes alios antecellit. Romanus multo frugalior, sed cui suus non desit nitor, præsertim in fœminis. Neapolis magis nitido vtitur quã sumptuoso, & externus gratior Italico. Cætera Italia simplicius vestitur, nec vnus habitus omnibus, quippe quem nostra memoria sepius variari contigit. Ecce in Æmilia & tota Gallia Cisalpina gaudent Principes fœminæ in Hispanico habitu videri viri in Gallico malũt. Iam & Romæ muliebris sexus Tuscum nuper affectabat: Venetiarum matronæ his paucis annis vlnas pectus & humeros nudabant: nunc omnia contegunt, ac laxioribus vtantur manicis, & in Hispanicum degenerant. Veteres Romanorum statuæ & numisma ta arguunt nullum apud maiores fuisse tegendi capitis vsum, nec caliga fuit nisi militaris: est hodie vtrunque vulgatissimum, sed tegere caput translaticiũ in Italia, vt credere est, quòd no-

Romanorum vestitus.

Principum fœminarum vestitus.

Tegendi capitis apud Italos olim nullus vsus.

nomen etiã declarat: nec lanei aut linei thoracis adeò. frequẽs vsus olim: ꝙ ex veteri ſtatuarũ figuratione poteſt intelligi: nunc omnis iuuenum cultus in his ſeſe propemodum effert. Italicus ſermo neque ille eſt, qui olim fuit, nec omnino ab eo diuerſus: ſed barbaris vocibus plus minùsue adulteratus, vt hæc aut illa regio fuit externis gentibus magis obnoxia. Littoralis Hiſtriæ ora Veneta plurimùm vtitur lingua, quæ compta eſt, & grauis, plurimumque linguarum flore cõflata: quod facilè contigit in frequentiſſimo Italicarum gentium commercio: olim multo ſimplicior fuit, ac minus auribus grata. Carnicus ſermo plures ſonat linguas, ac neſcio quid ab Italico diuerſum, dulcior auditu, quo Taruiſium, Patauium, Verona, Vicentia, Mantua, Ferraria vtuntur: ſed in his vrbicus gratior agreſti. Ciſalpina Gallia externum quendam & à noſtro alienum ſonat. Nulla alioquin gens cultior aut vrbium apparatu, aut victus frugalitate Rauennæ, Arimino, Piſauro, Fauentiæ, Bononiæ & vniuerſæ Æmiliæ, flaminiæ venuſtus ſer-

Veneta lingua

Carnicus ſermo.

Ciſalpina Galliæ ſermo & laus.

ſermo. Tuſcis breuis & velut Laconicus, in alieno, quam ſuo ore, gratior quod Romæ nuper offendebat commercio gentium in dies magis excolitur. Picenis & Sabinis & Marſis craſſior caſtigatiorque, Vmbris, Apulis, Lucanis, Brutijs, Samnitibus & cæteræ Italiæ rudior lingua ac minus peregrinis imbuta, præter Neapolim, vbi plerique Hiſpanicum affectant: quòd ſi quis altius ſpectet, atq; in vniuerſum iudicet, nulla eſt ciuitas, nullus populus, qui nõ aliquid à finitimis diſſerat: auctor Antonius Sabellicus Eneade xj. lib. j.

Tuſcus ſermo Laconicus breuis.

Romanus ſermo.

De Liguria Ligurumq́; priſco viuendi more.

CAPVT XX.

Liguria Italiæ regio pro maiori parte mõtuoſa, inter amnes Varum & Macram, ab altero latere Appennium habẽs, ab altero Padũ Tuſciam attingẽs: cuius caput nunc eſt Genua. A Ligyſto Phaëtõtis filio dicta, conuerſione y in u, vt pictor Fabius prodidit: horũ gẽs ſiculi fuêre, vt Thucidides arbitratur. Magna pars Italiæ eſt ab his olim poſſeſſa.

Liguriæ fines.

Siculi ex Italia in Siciliã compulsi.

Siculi ab Oenotris Italia eiecti Siciliam tenuerunt. Ligures labore plurimo continuò vitam duram agunt: nam multis arboribus oppleta regione materia est ad naualem fabricam præcipua: arbores tanta crassitudine, vt diametri octonos pareant pedes. Vnde quidam cædendæ materiei, quidam subigẽdo agro à lapidũ asperitate cultu difficili vacant: ita enim terra lapidosa est, vt gleba absque saxo nequeat effodi. Ob quod vitæ erumnosæ natura assueti: licet multo in labore versentur, parum tamen percipiunt emolumenti: continuum verò exercitium,& victus parcitas corpora eorum macilenta efficit ac robusta. Mulieres quoque virorum labores perferunt, assuetæ vnà cum viris opus facere. Venationibus continuò vacant, capitisq; feris fructum inopiam sustentant. Niuibus insuper montanisque asperitati bus assueti agiles corpore ac validi redduntur. Nonnulli messis raritate carnes partim domesticas edũt, partim ferinas, aqua in potum sumpta. Oleribus vtũtur, prout fert regio eorum,ad quos neq; Ceres venit,neque Dio-

Ligurum studia.

Mulieres in labore viros adiuuant.

Victus Ligurum.

Dionyſius, præ cæteris dijs hominibus vtiles. In terra cubant vt plurimum, rari ſub tecto aut in tugurijs iacent. Plures ad concaua ſaxa, ſpelũcasq; ab natura factas, vbi tegantur corpora diuertunt. Hoc pacto priſco more abſque appatatu aliquo viuũt. Denique mulieres virorum, viri ferarũ robur & vires habent. Aſſerũt in bello ſæpius vegetum Gallum ab gracili macilentoque Ligure ex prouocatione ſingulari certamine vinci. Arma habent leuiora, quàm Romani. Operiuntur corpora ſcuto longo ad formam galaticorum facto, tunicaque ſuccincta. Armantur etiam ferarum pellibus, ac enſe mediocri. Quidam Romanorum conſuetudine, quos in ea re immitati ſunt, arma immutarunt: feroces ſunt, & acuto ingenio non in bello ſolum, ſed in communi vita. Mercaturam exercent, nauigantes per Sardinonum Libycumq; pelagus, ſponte ſe grauibus maris periculis obiectantes, ſcaphis enim haud ſatis cæterarum nauium more præparatis nauigant: quo fit vt imminente tẽpeſtate grauia ſubeant vitæ diſcrimina. Gens hæc vt Anto.

Habitacula.

Robur corpũ.

Arma.

Fercocitas.

Nauigantes mercaturam exercent.

Recentes mores.

Sabellicus primo Lib .vij. Enneadis habet,adhuc ferox est, & ad rebellandum nata, vt quæ diu Romaua exercuit arma, plurimùm pecore victitat, lacte,hordeaceaque potione.

De Tuscia & gentis eius antiquis moribus.

CAP. XXI.

TVScia Italiæ regio celebris, à sacrificijs, vt quidam arbitrantur, dicta:nam Greci θύειν sacrificare dicũt, vel à thure, quo maximè in sacrificijs vtimur, vel à Tusculo Herculis filio, quod veteres probant. Olim Tyrrhenia dicta fuit. Dubium à Tyrreneo Atys, an Herculis & Omphales, an (vt alij scribunt) Telephi filio, qui in eam terram duxerit colonos. Dionysius à Tyrsibus ædificiorum genere, quibus Tusci vterentur id nomen factum suspicatur. Romani eius terræ populos nunc Tuscos nunc Hetruscos dixêre. Græci verò Tyrrhenos. Veterem illorum opulentiam, tum pelagi nomen demonstrat magna ex parte Italiæ prætenti, tum fines terræ, ab infero ad superum mare, & ad Alpes propemodũ promoti. Satis constat quod quicquid

Tyrrhenia vnde Tuscia appellata.

Tusci etiam Hetrusci appellantur.

quid terræ intra Alpes iacet, & Appennium vmbrorum olim fuisse, qui inde à Tyrrhenis sint eiecti, Tyrrheni à Gallis, Galli à Romanis, Romani à Longobardis, qui postremò nomen ipsi terræ indiderunt. Et quod ad celebritatem nominis attinet, Latini Vmbri & Ausones à Græcis Tyrrheni sunt olim vno nomine appellati: quidam etiam Romam ipsam Tyrrhenã vrbem opinati sunt. Fuit Tyrrhena gens fortitudine egregia magno potita imperio, ciuitates condidit plures atq; opulentas. Classe quoque potẽs cũ diutius mari imperitasset, Italum pelagus ab se Tyrrhenum denominauit. Pedestri quoque exercitu præualida, tubam primo adinuenit, & bello admodum vtilem, & ab illis Tyrrhenum appellatam. Duces exercitus plures insignibus decorauit. Lictores, currulem sellam, prætextam vestem, fasces, sceptrum eburneum, alia multa dedit: domibus porticus addidit, in quas seruorum concurrentium turba diuerteret: quæ immitati postmodum Romani inque melius aucta ad suam rempublicam transtulère. Literis quoque & rerum na-

Vmbrorũ terra.

Longobardia

Tuba à Tyrrhenis inuenta.

Inuenta Tyrrhenorũ plurima.

naturalium inuestigationi, ac Theologiæ plurimo tempore impenso. Præ cæteris in fulgurum interpretatione, & arte augurandi versata est, adeò vt nostra etiam ætate vniuersus fermè orbis, tum admiretur viros, tũ haruspicibus vtatur. In scientia faciendorum sacrorum ita etiam floruit, vt Romani, qui non seruandæ tantum, sed & amplificande religionis cupiditate incendebantur, decem principum filios senatus consulto singulis Tusciæ populis percipiendæ sacrorum disciplinæ gratia traderent: hinc ludibrium illud malorum dæmonum ad Romanos defluxit. Hinc Bacchanalia, quæ vt fœda & perniciosa, magno sunt bonorum consensu, autorum suorum supplicio vindicata, ex totaque Italia sublata. Patriam Tyrrheni vberem incolunt, quã studio curaque efficiunt fertiliorem. Mensa bis in die sumptuose præparata, omnia quæ ad epularum delitias pertinen, abundè subministrant. Stragulas insuper vestes floribus distinctas, poculaque aurea varij generis, ac ministrorum seruorumque numerum permagnum in vsu habẽt: mul-

In augurandi arte versabantur Hetrusci.

Religiosi valde Hetrusci erant.

Bacchanalia ex Tuscia ad Romanos.

multiplicens vbi non ſolum ſerui ſamulãtur,ſed etiam liberi plures. Gens in vniuerſum magis adhuc ſuperſtitioſa eſt,quàm pugnax.

De Galatia Europa & Galatarum priſcis moribus.

CAP. XXII.

GAlata magna Europæ regio fuit, vltra Celticam ad notum oceanumq́ue verſus pertinenteſq́ue oras, & Hercinium montẽ (ſcribit Diodorus Siculus) & à terminis iſtis ad Scythiam vſq; protenſa. Sic appellata à Galate Herculis & Celtice cuiuſdam mulieres filios. Hæc à pluribus nationibus incolebatur regioq;vt plurimum ad arctũ ſita frigidaque adeo, vt quæ hyemis tempore pro aqua niuibus oppleta exiſtat: glacies quoque immenſa adeò patriã occupet, vt flumina congelata ſint, peruia tranſeuntibus, nõ ſolum paucis,ſed exercitibus quoque cum curribus atque impedimentis. Complures magni fluuij vario fluxu per Galatiam fluunt, quorum hi ex profondis ſtagnis, hi ex monibus, partim in Oceanum, vt Rhenus, partim in Pon-

Galatia fines

Galatia hyemis tempore glacie occupata.

Pontũ vt Dãnubius, alij in Hadriaticum mare decurrunt, vt Eridanus, qui & Padus. Sed hi omnes ferè hyemis tempore congelati securum trãsitum iniectis desuper (ne labantur) paleis euntibus præbent. Vinum & oleum propter eam frigiditatem regio non producit, quare coacti homines potum sibi ex hordeo comparant, quem zitum appellant: aqua etiam in qua lauant fauum mellis vtuntur. Vino præter modum adeo delectantur, vt à mercatoribus importatum purum bibant, minimoque potu ebrij, aut somnum inducant, aut insaniam: quo fit vt mercatores Italici plures quæstu ducti vinum, tum nauibus, tum per terram curribus deferentes pincernam puerum mercantur pro vini amphora. Vniuersa Galatia argento caret, auro abundat, illud natura ipsa præbẽte. Nam cũ fluminum decursus, difficiles flexus habeat, superans ripas à montibus fluens aqua: arenã auream passim per campos eijcit, qua conflata, auroque puro educto ad ornatum corporis mulieres viriqùe vtuntur: etenim & manuũ articulos, & brachia armillis au-

Zitum ex hordeo potus.

Vini appetentissimi.

Argento caret.

Auro abundat Galatia.

aureis exornant. Circa collum grandes torques gestant ex solido auro, & in digitis annulos. Thoraces etiam auro exornant. Priuati quid ac mirabile in Deorum templis potentiores obseruant, plurimùm auri ipsis Dijs oblati per pauimentum spargentes, neque id quisquam incolarum, quamuis gens auro sit auida, propter religionem contingere audet. Sunt Galatæ molles atque albi, corpore oblongo: comas quamuis habeant natura rufas: studio tamen augent naturæ colorem. Calamistro capillos inflectunt, fronte illos ad ceruicem reijcientes, vt Satyris aspectu puerisque appareant persimiles: capillos arte efficiunt crassiores, vt nihil differant ab equorũ iubis. Barbam quidam radunt, nonnulli nutrient. Parcè nobiles quidam genas radunt: barbã adeò fouẽt vt corpora operiat. Quo accidit, vt cùm edant, repleatur cibo: cum bibant veluti per cannale potus videatur inferri. Cœnant sedendo omnes, non tamen in sedibus, sed in solo super luporum aut canum instratis pellibus. Ministrant eis pueri iuniores ætate tenera: iuxta eos ignes

Corpus auro exornant Galatæ.

Aurum in templis sparsum.

Corporum galatarũm dispositio.

Barbã nobiliores nutriũt

Sedentes in solo cœnant Galatæ.

ignes fiunt in quibus ollæ ſunt & verua plena carnibus: viræs bonos melioribus carnibus honorant, quemadmodũ Poëta Aiaci ſcribit, Impenſum ab optimatibus honorem, quando ſingulari Hectorem certamine viciſſet. Hoſpites ad epulas, qui ſint, qua cauſa venerint rogãtes. Conſueuerunt quoque ſumpto cibo ad verborum, prout caſus tulit, concertationem ſurgentes ex prouocatione certare inuicem, nulla habita vitæ cura: increbuit enim apud eos Pythagoræ ſententia, qua dixit, animas hominum eſſe immortales, rurſuſque eas defunctis corporibus poſt certum tempus in alia corpora reuerſuras, ob hanc cauſam in defunctorum pyram epiſtolas ſcriptas quidam conijciunt, tanquam eas mortui ſint lecturi. In itinere ac pugna bigis vtuntur, quas rhedarius ac aſſeſſor ducunt. In bellis obuium hoſtem iaculo ex curru primum appetunt, tum relicto curru pedites enſibus certant: quidam adeò mortem contemnunt, vt pugnent nudi. Cuſtodes corporis ex liberis hominibus pauperes eligunt, qui & pro aurigis in pugna ſeruiant, &

Ex prouocatione certare ſolent Galatæ.

Att. morem.

Corporis cuſtodes ex hominibus liberis.

& ferãt ſcutum, inſtructã aciem præire conſueuerunt, & ad ſingulare certamẽ fortiſſimos haſtium prouocare arma, vt hoſtem terreant quatientes: Quum quis ſtrenuè in acie pugnauit, tum maiorum, tum ſuas laudes ac virtutes decantant: res hoſtium deprimunt, tanquam vituperatione dignas, denique omnes in bello audaces extollunt verbis. Capita hoſtium in acie cadentium abſciſſa equorum alligant collis. Hoſtium ſpolia ſanguine perfuſa famulis tradunt in foribus domorum cum cantu atque hymnis affigenda, quemadmodum feras ſolent venatu captas. Hoſtium nobiliorum capita aromatibus vncta in thecis cõdunt ſumma diligentia, ea hoſpitibus oſtendentes, mulloque pro pretio ea vel parentibus vel liberis vendunt. Veſtes ad terrorem intonſas ac varij coloris ferunt, quas illi vocant bracas. Sagula ferunt virgata, hyeme quidem craſſiora, æſtate ſubtilia. Fictilia in vſu habent denſa ac floribus diſtincta. Arma ferunt, ſcutum ad ſtaturam hominis longum, proque libito cuiuſq; ornatum. Quidam in ſcutis ani-

Strenuorum militum dignationes.

Hoſtium ſpolia domorum foribus affigũtur.

Veſtitus Galatarum.

Arma bellica

animalium formas æreas paulum eminentes geſtant, & ad ornatum, & ad corporis tutelá fabricatas. Ærea galea caput muniunt paulum eminentiore, in qua aut cornua impreſſa ſunt, aut auium vel quadrupedum effigies ſculpta. Tubas habent ſuo more barbaras, vt quæ aſperum ſonum & turbulendum reddant. Thorace ferreo vtuntur quidam, alij armis à natura datis nudi pugnant, pro enſibus ferreas ſpatas gerunt oblongas, ærea cathena á dextero latere pendentes. Nonnulli tunicas aureis aut argenteis zonis cinguntur, iaculis inſuper bellantur, quæ illi lanceas vocant, ferro cubiti aut amplius longitudinis paulominus duobus palmis lato: enſas aut minores ſunt, quàm apud cæteros venabula, habentque tum rectos tum curuos, non ſolum ad corpora cedendum, ſed etiam ad perforandum aptos. Aſpectu ſunt terribiles, voce graui atque aſpera. Sermone vtuntur breui ac ſubobſcuro, multaque ex animo dubia loquuntur plurima ad iactantiam in eorum laudem dicunt, & ad cæterorum contemptum. Minaces ſunt ac detracto-

Enſes maximi.

ctores, opinioneq; inflati acuti ingenio,& à doctrina minimè alieni. Sunt & apud eos melodiarũ poëtæ, quos ipsi Bardos dicunt, hi cum organis veluti cum lyra cantant, hos laudantes alios vituperantes. Philosophi quoque ac Theologi, quos vocant Saronidas, præcipuè ab illis coluntur. Vtuntur insuper diuinatoribus, qui apud eos cum augurijs & sacrificijs futura prædicent: maximi existimantur omni eis obtẽperante plebe: de rebus magnis consulturi mirabilem incredibilem que obseruant ritum: ense hominem iugulant, quo labente, tum ex casu, tum ex membrorum laceratione, tum etiam ex sanguinis effluxu futura dijudicant. Est apud eos moris nullum absque Philosopho sacrificium facere, existimantes per diuinæ naturæ conscios sacra fieri oportere, tanquàm Deis propinquiores. Horum intercessione bona à Dijs censent petenda, quorum consilio,& pace, & bello fruantur. Poëtæ verò apud eos tanti habentur, vt cum extructa acie exercitus eductis ensibus iactisque iaculis propinquant, non solum amici sed

Bardi melodiarũ poëta.

Saronidæ Philosophi & theologi.

Mirabilis atque horrendus ritus.

Nullum absque philosopho sacrificium.

Poetæ in maxima veneratione.

hostes eorum quoque interuentu à pugna abstineant, ita apud agrestiores barbaros ita cedit sapientiæ, & Mars reueretur Musas. Galatarum fœminæ nõ tantũ corporis magnitudine sunt viris similes, sed robore etiam. Pueri vt plurimum cani sunt, ætate prouecti colorem paternum assumunt. Eorum qui subtus arcton habitant Galatæ, quique Scythiæ sunt propinqui, vtpotè cæteris agrestiores nonnullos aiunt humanis carnibus vesci, quemadmodum & hi qui eam Britanniæ partem, quæ Iris dicitur habitant: horum fortitudine feritateq; diuulgata tradunt eos, qui priscis temporibus omnem fermè Asiam discurentes Cimerij dicebantur, ipsos esse, qui pauló post corrupto nomine pro Cimerijs Cimbri sunt appellati: iam prisco more dant latrocinijs operam rapientes aliena suis omnibus contemptis. Hi sunt qui Roma capta, cum Delphici Apollinis templum spoliassent, magnam Europæ partem, non paruam Asiæ tributariam fecère, agris eorum quos subegerant possessis. Nam qui in Græciam peruenerunt Galatæ, de se

Fœmina Galatarum viris similes.

Humanis carnibus vescũtur qui Irim inhabitant.

ſe partem occupatam Gallogræciam dixerunt, & Galatiam minoris Aſiæ regionem, quæ ab Oriente Cappadociam & Halym fluuium habet, ab Occidente Bythyniam & Aſiam, à Meridie Pamphiliam, à Septentrione pontum Euxinum. Cæterum Cimbri, de quibus iam nobis ſermo eſt, Gens diræ ſupra modum feritatis, impietatisq; in deorum ſacrificijs inauditæ, ſequebantur exercitum mulieres Sacerdotes diuinationis peritæ, quarum canus capillus erat, alba veſtis, lutea è carbaſo ſubter tunica fibulis annexa ahenis, incinctæ zonis, pedes nudæ, captiuis per caſtra ſtrictis occurrebāt enſibus, quos ſternentes humi ad æreum protrahebant crateram viginti capacē amphorarū. Habebāt & pulpitū, quo agiliter aſcenſo, tollentes in ſublime captiuum ſuper lebete iugulabant, tum profuſo in craterem ſanguine inde quura ſtillaret vaticinium edebant: alij verò ſciſſo ventre inteſtina ſpeculabantur ſuis victoriam clamitantes. Noxios quoq; quinquennio ſeruatos affixos ſudibus ſacrificabant, & animantia ex hoſtibus capta vnà cū hominibus in-

Sacerdotes fœminæ.

Crudelis vaticinandi ritus.

Noxios ſacrificabant Cimbri.

interfecta, aut supra ingentem pyram posita comburebant, aut alijs adficiebant pœnis. Et quamuis Cimbri mulieres habeant speciosas, ad mares tamen præter modum sunt cupidiores. In ferarum pellibus humi dormientes, ex vtroque latere excubitores habent. In ipsis certaminibus extentas ad carrorum velamina pelles tantis pulsant ictibus, vt ingēti cum horrore fragor efficiatur. Sed illa admiranda eorum impudentia, quòd speciem corporis facilè alijs offerunt in propatulo; neque hoc turpe ducunt, quin potiùs ignauum abnuere gratiam oblatam. Fertur à Valerio maximo Cimbros & Celtiberos in acie gaudio exultare consueuisse, tanquam gloriose & feliciter vita essent excessuri. Lamentari verò in morbo quasi turpiter perituri.

Cimbri ad mares cupidiores.

Impudentia Cimbrorū admiranda.

De Gallia, Gallorumq; veteribus & recentibus moribus.

CAP. XXIII.

GAllia lata Europæ regio, inter Gallicū internū mare oceanūq; Brytannicum, Rhenum, Alpes, & montes Pyreneos iacens: Pyreneis iugis

Gallia quatuor termin.

iugis ad occaſum includitur, ad ſeptentrionem & Boream Gallico, Brytannicoque oceano: ad orientē Solē Rhenus illi paribus penè ſpacijs ex alpibus in oceanum, quibus Pyrenium iugum ex interno mari ad externum procurrit, qua meridiem ſpectat Narbonenſe illi prætenditur pelagus. Gallia appellata à candore populi, Gala enim lac dicitur. Triplex eſt, Tonſa ſiue togata, quæ & Ciſalpina dicitur, ſed Italiæ finibus includitur. Comata cognominatur omnis Tranſalpina Gallia, eã in tres prouincias à tribus populorum generibus hyſtorici diuiſerunt, Belgicam videlicet, Celticam, & Aquitanicam, terminos illarum ita ſtatuentes, vt à Scalde ad Sequanam Belgica ſit dicta, mox Celtica ab eo ad Garunnam, quæ eadem eſt & Lugdunenſis inde ad Pyrenei excurſum Aquitanica olim Aremonica vocata. Auguſtus quadrifariam diuiſit addita Lugdunenſi prouincia. Amianus in multijugas prouincias diuidit, vtpotè, qui primam & ſecundam Lugdunenſem, & primam & ſecundam Aquitanicã faciat. Braccata, quę & Nar-

Gallia vnde appellata.

Diuiſio Galliæ.

 bo-

bonensis dicitur, a Braccis vestium genere sic vocitata. Belgica, quæ Rhæno adiacet, pro maiori parte lingua Teutonica vtitur, prouincias habet, Heluetiam, Alsaciam, Lotharingiam Lucelburgam, Burgundiam, Brabantiam, Gelriam, Hollandiam, Selandiam: quæ omnes, nisi Rhenus antiquus terrarum limes abscinderet Germaniæ nostrę potiùs annumerandæ essent, ex quo hodie & consequenter etiam non montes, non flumina pro regionum terminis habentur, sed singulæ linguæ & imperia. Eousque vnam vnamquanque regionem extendi dicant, quousque gentis illius sermo versatur. Galliæ populos Græci cõmuni appellatione olim ab eorũ Regis nomine Celtas dixêre, & ab illius matris nomine Galatas. Franci hodie vocantur, & Gallia Francia, à Francis Germaniæ populis, à quibus olim ferè tota subacta est, vt Baptista Mantuanus in Dionysio suo: & M. Antonius Sabellicus libro I I I.X. Enneadis habent. Cesar dictator Gallicas gentes lingua, legibus & institutis inter se differre dixit, multa tamen multis cõmunia esse

Braccata siue Narbonensis.

Galliæ regiones.

Gallia Græcis olim omnes Celtæ vocati.

Galli hodie Franci appellantur.

vt factiones exercere, quæ non solũ in ciuitatibus & pagis, sed in singulis penè familijs vulgo reperiantur: vt qui ingenio & opibus polleant, inter se de principatu contendant, vt cuncta suo potius quàm alterius arbitrio fiant: quod vt gentile, ita vetus esse, nec temerè institutum videri, vt tuta plebs esset à potentiorum iniuria, nusquàm gentium plebs alio qui contemptior: quippe quæ olim seruitij penè loco haberetur, omnis publici consilij expers, plerique tributorum, aut alicui æris magnitudine grauati, vulgo soliti se nobilioribus addicere, vt à cæterorum iniuria tutiores essent, omnia in eos iura, vt in seruos, habituris. Duo hominum genera in præcipuo honore esse. Equites & Druides. Alij Bardos & Vacies Druidibus adijciunt, quorum hi naturalium rerum caussis dediti essent inuestigandis, illi laudationibus & Poëticis rebus. Cæsar vno nomine omnes Druidas vocat, hi sacrificia curare publica & priuata, religiones interpretari, Adolescentes disciplinis instituere, quorum cœtibus præcipiuè venerari: ijdem de cædibus

Factiones amabãt Galli.

Despectissimi omnium gentium Galli fuerunt.

Druidum officia & dignitates.

de finibus, cæterisque controuersijs cognoscere, pœnas constituere: si quis siue publicam, siue priuatam personam gerens decreto nõ stetisset, sacrificijs interdicere, quæ præcipua fuit in gente animaduersio. Druides omnem hominũ congressum & sermonem declinare, ne contagione polluerentur, his petentibus neque ius dici cuiquam potuit, neque honos vllus publicus communicari, vnus omnibus præesse, cui in vniuersum ordinem summa erat potestas. In huius defuncti velut antistitis locum alius suffragio surrogabatur, cogebatur horum concilium certo anni tempore in Carnutum finibus. Est is locus Galliarum ferè medius, cõtrouersiasq; ex vniuersa gente codelatas suo componebant decreto. vulgò posteà receptum, id institutum, sed ex Britannia translaticium, Parlamẽtũq; vocatũ, de quo posteà Druides à bellicis rebus aberant, neq; ad tributũ cogebãtur. Multa millia versuũ ediscere necesse erat, qui tali se disciplinæ tradidisset: vt pleriq; viginti annos in ea cõparãda morarẽtur: neque fas erat quippiã ad eam cognitionem

Concilium annuum in Carnutum finibus.

nem

nem petinens literis commendare, quod ad memoriȩ cultũ,& sciẽtiȩ autoritatẽ putaretur pertinere. Cæteris Gallis tempestate ea Græciæ literȩ in vsu fuêre. Credere Druides animas non interire, sed in alia trãsire corpora, atque metu mortis ita sublato audaciores in periculis fieri. Multa de syderibus disputabant, de mundi et terrarũ magnitudine, de rerũ natura,& Deorũ potestate. Mundũ ipsum æternum, ignem & aquam vicissim præualere. Alterum genus èquites, hi cæterorum ordinum religiosissimi, verum graui morbo affecti aut in periculis constituti, pro salute humanam hostiam mactabant, Druidum ministerio adiuti. Alij simulacra habebant immani magnitudine, viminibus contexta, eaque viuis corporibus plena circumiecto igni absumebantur, supplicia eorum qui latrocinij alteriúsue noxæ conuicti essent Dijs gratissima arbitrari. Mercurius in præcipua veneratione esse, quem omnium artium inuentorem prædicabant. Viarum & itinerum ducem, & ad quæstum faciendũ plurimùm prodesse. Marti in pug-

Opiniones Druidum variæ.

Alterum Gallorum genus equites.

Mercurius in veneratione Gallis erat.

gnam ituri quicquid cepissent pro victoria uouebant, visebanturque ob eam in plerisque vrbibus ingentes tumuli, bellicis spolijs constructi. Si quis ex præda aliquid fraudasset graui supplicio id scelus vindicabant.

Galli se ex Dite natos dixere.

Se ex Dite procreatos persuasum habuêre, ob idque initium festorū dierum ab ea nocte capere, quæ festam lucem præcessisset, rati noctem illi sacram esse. Liberos ad conspectum suum non prius venire patiebantur, quàm per ętatem adoleuissent, vt militaria iam obire munia possent. Turpissimum arbitrantes filium adhuc puerum patri assistere. Viri quantas ab vxore pecunias dotis nomine accepissent, tantundem domesticarum fortunarum æqua æstimatione cum dote conferre: quicquid inde fructuum perciperetur id diligenter asseruari, eiusque esse, qui superstes alteri fuisset.

Viris ius in vxores & liberos.

Viri in vxores, sicut in liberos, vitæ & necis potestatem habuêre. Si qua beneficij conuicta esset, à propinquis mariti igne sæuisq; cruciatibus necari. In funere omnia, quæ viuis clarissima fuissent cremare cum defunctis: animalia etiam

ipsa,

ipſa,nec multum ante, quàm G. Cæſar eam terram debellaſſet, clientes & ſeruilia funebri rogo inferebantur. In ciuitatibus quæ optimè inſtitutæ erant primores multi gubernabant: Ducem vnum primis temporibus ad annum eligentes, ſicut, & in bello vnus à multitudine deſignabatur Imperator. Si quis de re publica aliquid a finitimis fama compertum haberet, id ad Magiſtratus deferebat, quædam ſuo arbitrio occultare, cætera pro concione palàm facere. De republica niſi in publicis loqui nemini licebat. Qui in concilium vltimus veniebat necabatur. Qui tumultuabatur, ad eum miniſter ſtricto occurrebat enſe, & minitabundus ſilentium imperabat, qui ſi non deſiſtebat, ſecundo ac tertio ibidem factitabat; denique tantùm illi abſcindebat è ſagulo, vt quod reſiduum eſſet, redderetur inutile. Magiſtratibus aurea ſunt geſtamina, collo torques, manibus & lacertis armillæ. Vulgus ſagis veſtitur, ſciſſoq; pro tunica amictu, qui vix nates integeret dimidias, lana quidẽ aſpera; cęterũ oblongis villis, vnde & ſagu-

Ciuitatum administratio.

Aristocratia

In concilio tumultuans.

Vestitus Gallorum.

ſagula hirſuta texunt, quæ lenæ vocantur. Comas ſtudio nutriebāt, corpora genti proceriora, & vulgò candida, & ſecundū ea armatura æqualis gladius longus à dextro latere dependens, clypeus etiam longus, haſtæ ad proportionem, & Meris peltę genus eſt: arcubus plerique vtuntur, cum telo certiorem infligunt ictum, quo in aucupijs potiſſimum vtuntur, pauciſſimi bellum fundis & fuſte ineunt, Humi cubant cœnitantes in ſtramentis aſſident: plurima cum lacte illis eſca, carnibuſque multifariā præſertim ſuillis & recentibus & ſalitis. Sues in agris nutriuntur, & proceritate robore & celeritate præſtantes adeò, vt inſueto cuipiā accedenti non minus quam à lupis periculum immineat. Tam copioſi illis & ouium & porcorum greges ſunt, vt hinc ſaginarum & ſalſamentorum abundantia, non ſolum Romæ, ſed & pluribus Italiæ partibus ſuppeditetur. Domicilia ex pluteis & cratibus in teſtudinis ſpeciem faciebant: & quidem permagna multis impoſitis lacunaribus. Ferox omnibus ingenium, ingenita ſimplici-

Arma bellica Gallorum.

Alimenta.

Ouiū & porcorū diuites Galli.

Domicilia Gallorum.

plicitas, plus virium quàm consilij in bella afferunt. Maius bellorum quàm agrorum studium. Mira fœminarum fœcunditas, vt ter centum & amplius armatorum millia gens vna Belgica ad bellum olim mitteret: victoria supra quàm dici possit, vincentibus leta, victus stupor. E prælio decedentes ceruicibus equorum hostium capita suspendunt eaque, domum delata, vt sint spectaculo postibus affigunt. Illustrium virorum capita cedrinis condientes odoribus peregrinis ostentant, nec tantidem auri redimi dignabantur. Gentile & vetus aureos torques ex collo suspendere, manibus & lacertis armillas inducere, vestes auro pictas gestare. Hominem diuinationi destinatum in tergo ferientes ex ipso impatientiæ afflictandiq; modo vaticinium capiebant. Traduntur, & alia humanorum sacrificiorum genera, quosdā sagittis configebant, & intra sacras ædas patibulo suffigiebāt, magnamque è fœno chorto statuam apparentes, eique lignū iniectantes pecoraq; & varias immittentes belluas atq; homines holocaustum faciebāt.

Fœminarum Gallorum mira facūditas.

Hostium capita postibus affiguntur.

Erant

Galli olim omnes macilenti.

Erant Galli ex assiduo labore & exercitio ferè omnes olim macilenti corpore, ventresque minimè propendebant, nam saginam adeò deuitabant, vt adolescentes, qui zonę mẽsuram vẽtre excederent publicè mulctarentur. Cæterum, Romanorum commertio multa mutari contigit, tempus inde omnia in melius vertit.

Recentes Gallorum mores.

Artibus liberalibus Franci student.

Obseruatissimi itaque hodie verę pietatis sunt, Regis imperiũ late omnia tenet. Matrimonia Italico ritu celebrant, liberales artes multis curæ existent, & imprimis diuinarum artium studia Gymnasium, quod Parisijs est, id demonstrat, omnium quæ hodie sunt in terris celeberrimum. Sunt & Romanarum litterarum appetentissimi, ac latinarum æmuli, in eo studiorũ genere, nec Græca aspernantur. Penes magistratus iudicia sunt, Regum est hos legere. In bellis cataphracto equite vtũtur, peditéque leuiter armato: vtũtur & sagittarijs, qui lõgiores intendunt arcus: nec corneos, vt Scythę & tot⁹ ferè Oriẽs, sed ex Taxo, aliàue duriore materia

Bellica Gallorum virtus.

comitãtur bellica tormenta exercitũ, curribus vehuntur, magis ordine quã agmi-

agminibus dimicant, maiore ferocia quam arte, quanquam hanc quoque in administrando bello haud negligant. Atallos vocant caduceatores, hi belli pacisque nũtij colunt Regem incredibili affectu. Multa religio in templis id religione sanctitas sacrorum antistitum maiestas, in clero dignitas & veneratio multa, frequens in ceremonia cãtus: & ob eam rem Musicæ studiũ his propemodũ peculiare. In vestitu & calceatu, vel nostra memoria variatum, me puero (inquit Sabellicus) Gallicæ gentis aulici omnes citra clerum amiciebantur manicato sagulo, vix dimidias nates tegente, in multas scutulas ab imo ad summũ cõplicato puluinatoq; circa humeros. Calcei anteriore parte in tenue cornu protenti semipedalis lõgitudinis, qualis nunc species visitur in gentilibus auleis, tegmen capitis, id Biretũ dicũt, ob longũ, ac veluti in conũ exiẽs. At nũc oĩa mutata, Calcei à frõte vehemẽter expansi in modũ vrsini pedis, retro castigatior forma, ac vix caleanei capax: laxior vestitus ac multo demissior quã antea, ad media ferè ciura descendens, laxis ma-

Francorum religio.

Musicæ studium Gallis peculiare.

Vestitus Frãcorum.

manicis ab vna parte defectis, tenijs versicoloribus tectis & ex oblico cãcellatim sago assutis. Laxus pileus ac plurimùm punicei coloris, sed Biretũ multo laxius, male capiti cohærens, vt nihil sit alioqui ipsa gente cultius. Cepit his paucis annis nostrorũ hominum animos incredibile studium eius cultus imitãdi, atque adeò mos inualuit, vt tota ferè Italia Gallico spectaretur habitu, manifesto præsagio eorum quæ postea secuta sunt. Mulieris habitus nihil ferè mutatus. Et Galliam Baptista Mantuanus in Dionysio suo libro secundo, metricè sic describit.

Italia Gallico habitu delectata.

Gallia terreni pars est nõ infima mũdi,
Sed longe lateque patens, Hispanica tangit
Oppida ab occasu, sese coniungit ab ortu
Italiæ: nostro hinc pelago qua respicit austrum,
Clauditur Oceano geminas qua respicit vrsas,
Vnde venit Boreas hybernaque frigora surgunt,
Et vada Theutonici tangit vastissima Rheni.

Ter-

Terra hominum, frugumque ferax, armenta gregesque
Vberibus pascens glebis, non languida cælo
Tabifico: non mortiferis infesta venenis,
Vt Libye: non perpetuis adoperta pruinis,
Sicut hyperborei montes non torrida ab æstu,
Qui faciat steriles, vt decolor India, campos.
Non etiam noctis pallens semestribus vmbris,
Quale sub arcturo positum mare, & vltima Thile:
Sed nec vt Aegyptus, qua fusa palustribus vndis,
Sed cælo & teneræ fœcunda vligine terræ.

Et paulò post.

Ignea mens Gallis & lactea corpora, nomen
A cãdore datum populis, muliebria pingit
Ora color tyrius: Paphium meditata decorem
Ex geminis fecit natura coloribus vnum:

Læti, alacres, lusu choreis & carmine gaudent:
In venerem proni, proni in cõuiuia, proni
Ante dapes ad sacra Deum: seruire iugumque
Ferre negant: fugiunt figmenta & hypocrisin, ore
Liberi vt ingenuis mos est, tetricósque perosi:
Venatu, aucupio, cãpos, montana, lacusque,
Sollicitant: bellandi vsu lætantur, equorum
Terga fatigantes: loricæ hastilia & arcus
Delitiæ genti: sub dio ad sydera somnum
Carpere fuscari sole & ferrugine pulchrum est,
Puluere conspergi, grauibus sudare sub armis,
Pro patria, pro cognatis, pro regibus ire
In pugnam & gladios, & morti occumbere dulce est.
Aegoceros gẽti dominãs: si credimus astris,
Si damus hoc cœlo arbitrium: cito mobile pectus

Aegoceros, id est, capricornus Francis dominatur.

 Cor-

Cordaque largitus, rerum sitibunda nouarum.

Non inconueniens alienumque ab instituto videtur huc præcipuũ regiæ Francorum ornamentum Parlamẽtũ ponere: quis illud à principio instituerit, aut vnde originem habeat, à scriptoribus aliud nõ traditur, quã vt supra significaui à Druidibus, receptũ, aut longo tempore ad nostram vsque ætatem obseruatum credere est. Nam & illud quẽadmodũ Druidũ conciliũ, Carnuto quotannis tempore & loco quẽ Rex designasset habebatur, hoc modo: Conueniebant ex cunctis prouinciæ ciuitatis viri consuetudinum & iudiciorum periti, ad idque antea munus delecti, qui ius cuiq; per prouocationem disceptandi dicerẽt. Sed qa vaga esset incertaque instituto, decreta Parisius curia & sedes est: suntque ad eam iudices designati qui ibi consistentes perpetui prouocationum definitores essent: Illorum octoginta numero sunt annua stipendia ex fisco regio percipiunt. In curias quatuor diuisi sunt, seorsumq; singuli sedẽt, & suos præsidẽtes habent. In prima, q̃ ipsi Camerã vocãt, præsidentes

Parlamenti initium.

Druidum concilium.

Curia parlamenti Parisius decreta.

Curia parlamenti.4.

quatuor ſedent, Conſiliarij triginta: hi contentiones & cauſſas audiunt, dilationes & quæ ad iuris cognitionem attinẽt conſtituũt, leuiora quædã & temporanea definiẽtes. In ſecũda verò & tertia cameris æquati ſedent tã in hac quàm in illa xviij. Hi Enqueſtrarum, id eſt, inquiſitionum conſiliarij dicuntur, quod inquiſitionibus præſint, ex clero & laicis conſtituti, præſidentes vtrique quatuor habẽt, ſententias dicũt, quas conſtitutis diebus præſidentium vnus primæ curiæ pronunciat: idque Arreſtum id eſt, ratum & fixum vocant: quod ab eo prouocari nemini liceat: qui ibi reus iudicatus fuerit lx. librarum Thuronenſium precium perſoluere curijs debet, & quãdoque magis: nam ſi cauſſam ſuam non ſatis intellectam aut diſcuſſam exiſtimaret, & ob hoc ſibi iniuriam factam, reuoluendæ in iudicium cauſſæ ſuæ ipſe poteſtatem habet: verum non prius auditur, quã duplicatam dictæ pecuniæ ſummam depoſuerit. Quarta curia eorum eſt, quos Requeſtarum, id eſt, ſupplicationum & palatij magiſtros appellant: ab illis eorum cauſſa tantum agi-

agitur qui Regis obſequijs deputati ſunt, aut priuilegio donati: ne ab alijs curijs infeſtentur: huius curiæ iudices ſex tantum ſunt: & ab eis prouocare ad Parlamentum licet. In decidēdis cauſſis cum nodus aliquis, hoc eſt, magna difficultas offertur: hæc omniū curiarum conſiliarijs congregatis diſcutitur: quod etiam fit in his quæ Rex de republica ſtatuit, huius enim ſenatus decreto omnia æduntur. Habet & Parlamentū coniudices dum adſunt Frāciæ pares, & alij ſupplicationum magiſtri familiares Regis comites, qui poſt primæ curiæ præſides primi ſedent. Illis enim cum Franciæ paribus regalium & parium cauſæ diffiniēdæ committuntur. Sunt autem Frāciæ pares ex omni nobilitate duodecim ſelecti Remenſis, Laudunenſis, Lingonenſis, Epiſcopi, Duces: Bellouacenſis, Nouionenſis, Catalaunenſis, Epiſcopi Comites vocati: Ex ſecularibus etiam ſex, Burgundus, Normandus Aquitanicus, Principes Duces: Flādrenſis, Tholoſanus, & Campanus Principes Comites. Illos duodecim, vt refert Robertus, Carolus magn⁹ primū inſtituit, & ſe-

Franciæ pares xij. numero.

cum in militiam ductos pares appellauit, quia æquali inter se dignitate Regi astarent, nec cuiusquam quàm Senatus Parlamenti iudicio obtemperarent, corronandoque regi adessent. Et hi fuerunt, & sunt hodie Gallorum siue Francorum mores, talesq; eorũ decantati ritus.

Parium Franciæ dignitas.

De Hispania, & moribus Hispanorum.

CAP. XXIIII.

Hispaniæ laudes.

HIspania maxima Europæ regio inter Aphricam & Galliam iacens, oceani freto & Pyreneis montib⁹ clauditur, terris optimis comparãda: nullis post habẽda frugum copia, siue soli vbertatẽ, siue vinearũ prouentus respicere, siue arborarios velis: omni materia affluit quæcunque aut pretio cara esse possit, aut vsu necessaria, adeo, vt nõ ipsis incolis tantũ, verumetiam Italiæ, vrbique Romæ cunctarũ rerum abundantiam sufficiat. Argentum, gemmas, & aurum, si requiras, habet. Ferrarijs nunquam deficit, nec cedit vitibus, vincit oleis: nihil ociosum in ea, nihil sterile, nõ coquũt ibi sales, sed effodiunt. Non violento sole torre-

Diuitiæ Hispaniæ

tur-

tur, vt Aphrica, neque assiduis ventis, vt Gallia fatigatur: salubritas cœli per omnem regionem ęqualis, nulla paludum graui nebula inficitur: sed marina aura perflatur: lini spartique in ea vis ingens: minij certè nulla feracior terra. Cursus amnium nō torrentes, rapidique: vt noceant, sed lenes & vineis cāpisque irrigui ęstuarijsque oceani affatim piscosi. In nulla tamen re magis olim cōmendata est, quam equorum pernicitate quos ibi à vento concipi memoriæ proditum est. A montibus Pyreneis incipit, & per columnas Herculis circuiens vsque in Borealem oceanū protenditur, ita vt omnia in eo circuitu ad Hispaniam spectent, decem millibus stadijs, vt Appianus scribi, eius latitudo commensuratur, longitudo prorsus eadem esse videtur, ab vna tantùm parte scilicet Pytenei montis dorso Galliæ adhæret, à reliquis omnibus mari cingitur. Tribus distincta nominibus est, nam pars Tarraconensis dicitur, pars Bethica, & pars Lusitania, Tarraconensis in qua ciuitates clarissimæ Pallātia, Numātia, quæ hodie Soria dicitur, fuêre, al-

Cœli salubritas.

Amnium cursus.

Ab equorum pernicitate Hispania com

Hispaniæ dimensio.

Diuisio Hispaniæ Tarraconensis & eius fines Bethica.

altero capite Gallias, altero Bethicā Lusitaniamque contingens, mari latera obijcit, mediterraneo quà meridiem, qua septentrionem spectat, oceano. Alias verò duas fluuius Anas separat, Ita quòd Bethica, in qua vrbes claræ Ispalis & Corduba fuêre, maria vtraq; prospiciat: ad occidentē Atlanticum, ad meridiem Mediterraneum. Lusitania oceano tantummodo obiecta est, latere ad Septentriones, fronte ad occasum versa: in ea ciuitas Emerita quondam clarissima fuit. Hæc regio primo Iberia ab Ibero fluuio, postea ab Hespero Atlantis fratre Hesperia dicta est, vltimo ab Hispali quæ hodie Sibilia vocatur Hispania. Corpus hominum ad inediam laboremque animi ad mortem parati, dura omnibus & stricta parsimonia, bellum quam ocium malunt, si extraneus deest, domi hostem quærunt. Sæpe tormentis pro silentio rerum creditarum immortui, adeò illis fortior taciturnitatis cura, quam vitæ velocitas genti pernix, inquies animus plurimis militares æqui & arma sanguine ipsorū chariora. Nullus nisi festis diebus epu-

Lusitania.

Iberia.

Hesperia.

Hispania vnde appellata.

Gentis cōditio

epularum apparatus, aqua calida lauari post secundum Punicum bellum à Romanis didicere. In tanta seculorum serie, nullus illis dux magnus, præter viritatum, qui annos decem Romanos varia victoria fatigauit. Fœminæ res domesticas agrorumque culturas administrant, ipsi armis & rapinis inseruiunt, breui vtuntur veste ac nigra lanam habente similem caprarum pilis. Peltas in bello paruas ex neruis cōfectas, quibus tegatur corpus, habent, his in bello ea agilitate vtuntur, vt & ictus & sagittas euitent, iaculis ferreis hamatisq; vtuntur, galeas ferunt æreas cristatis palmis gladios ex ferro puro ad palmi mensuram, quibus in conferta vtuntur pugna. Ferrum suo more ad conficienda arma præparāt. Nam ferreas laminas in terram abscondentes, ibi tamdiu esse sinunt, quo ad debiliori parte ferrugine absumpta validior supersit, ex eo tum enses fortissimos tum cætera ad belli vsum arma necessaria componunt, hoc pacto fabricata, adeò cædunt omnia, vt neq; scutū neque galea, neque aliud quid eis obsistat, duobus gladijs fulti,

Fœminæ agros & rem domesticam curant.

Vestitus Hispanorum.

Armatura Hispanorum.

Ferrum gladijs conficiendis vtilissimū

Hispanorum bellica virtus

cum equeſtri certamine ſuperiores euaſerint, ex equis deſiliunt & pedeſtrem adiuuant pugnam. Iaculis longè iaciunt & ſumma arte: in acie diutius perſeuerant: mobili corpore leuiq;, vt facilè fugiant hoſtem & inſequantur. Bella ad numerum aggrediuntur, hoſti obuiant cantando. In pace choreas leui ſaltu exercent, cum quadam crurum agilitate. Erga nepharios homines atque hoſtes crudeles ſunt: cum aduenis humani atque hoſpitales. Aduenientes enim externos hoſpitio benignè recipiunt, adeò vt æmulatione quadam inuicem pro illorum honore certent. Quos aduenæ ſequuntur, hos laudant, amicosq; deorum putant. Mulieres ferrea monilia collo geſtant ſupra verticē coruos incuruos habentia, & ante frontem longius incumbentes, ad quos, cum velint, velum attrahunt, vt extentem faciei vmbraculum præbeat, idque ipſæ pro maximo ducunt ornamento. Quadam itē in parte tympanulum circunducitur ad poſterioresque in occipite neruos capiti vſque ad auriculas adſtrictum in altum latumque paulatim ſupinatur,

Cantātes pugnā ingrediuntur Hiſpani.

Hoſpitales ſunt Hiſpani.

tur. Aliæ ſyncipur expilatum enudant, adeò vt amplius quàm frons ipſa pateat. Aliquæ impoſitũ ad pedis menſuram in ſublime ſtilum erigunt, cui cæſariem circumtexunt, deindeq; pileo nigranti exornant. Carnibus varijs affluenter veſcuntur. Potum ex melle conficiunt, eius copiam præbente affatim patria. Vinum emptum bibunt, mercatorum opera aduectum. Mirabiles apud eos hæc obſeruatur conſuetudo, quod licet in victus munditia elegantes exiſtant, vna in re tamen iſta immundi videntur, & ſpurcitie pleni, nam vniuerſum corpus lauant vrina, dentesque fricant, hanc optimam corporis curam exiſtimãtes. Fuit olim tota Hiſpaniæ terra (vt nihil obmittatur q; ad regionis cognitionem attinere cognoſcitur) diuiſa in vlteriorẽ & citeriorẽ Hiſpanias Citerior eadem quę Tarraconẽſis ad Pyrenea vſq; iuga protẽditur. Vlterior in duas per lõgitudinẽ prouincias diuiditur, in Bethicã & Luſitaniã. Superioribus annis Hiſpania in regna quinq; diuiſa eſt, in Caſtellæ Regnum, Aragonum, Portugalenſe, Nauarræ & Granatæ.

Nota morem admirandum

Victus.

Lotio Hiſpani corpus curãt.

Hiſpania bifariam diuiſa.

Regna Hiſpaniæ quinque.

De

De Lusitania, & vetustis Lusitanorum moribus.

CAP. XXV.

Lusitania Portugallia.

LVsitania vlterioris Hispaniç pars, quæ hodie Portugallia appellatur, Bethicã à meridie, Tarraconẽsem ab ortu, ab occasu & septẽtrione oceanum habens, dicta, vt Plinius scribit, à Luso Liberi patris ac Lysacum eo bacchãte. Sunt Lusitani Hispanorum fortissimi, scrutatores insidiosi, veloces agiles, atque versatiles. Scutis duũ pedum latitudine vtuntur curuis ad anteriora pro spectantibus, quibus neq; fibula neque ansa vlla est, his in bello ea agilitate vtuntur, vt & ictus & sagittas euitent. Gladiolus aut pugio lateri adhæret. Plurimi lineos Thoraces habent, perpauci loricis vtuntur, aut cristatis cassidibus, nonnulli neruatis galeis. Iaculum longè iaciunt, & summa arte: in acie diutius perseuerant, mobili corpore leuique, vt facilè & fugiant hostem & insequantur. Peditibus ocreæ adsunt, vnusquisque plura fert iacula, quidam vtuntur & hastilibus, cuspides sunt æreæ. Aliquos Durio amni vicinos Spartano

Bellica Lusitanorum virtus.

ritu vngẽtis degere tradunt, duobus vnguẽtis vtũtur, ad calfaciendũq; ignitis vtũtur lapidib⁹, & frigida lauãtur. Vnicus illis est cibus, mundus quidem & simplex. Sacrificijs dediti exta prospiciunt, nihilque concidunt, inspectant & lateris fibras, & contrectantes ventura coniectant. Ex intestinis quoque hominum maximè captiuorum diuinationes captant, sagis velantes. Inde vbi plaga infigitur ab intestinis sub aruspice primum ad homines casum vaticinantur, abscissas captiuorum dextras Dijs offerunt. Omnes montium habitatores victu simplici vtuntur, aquarum potores, humi cubitores. Longas vt fœminæ inferius diffundunt comas: mitratis frontibus pugnas ineunt. Hirco maximè vescuntur, quem & Marti immolant, sicut & captiuas, & equos. Faciũt etiam Hecatombas, id est, centenario numero sacrificia quolibet ex genere, ritu Græcanico: &, vt inquit Pindarus, omnia centena immolant. Gymnica etiam conficiunt certamina. Armis exercẽt ludos, & æquis, & cæstibus, & cursib⁹ & tumultuaria pugna, & instructo per

Spartano ritu Lusitani viuunt.

Vaticinandi varij ritus.

Omnia centena immolant Lusitani.

per cohortes prælio. Montani homines duabus anni partibus querna vescũtur glãde, quã cũ siccauerint frangunt, molunt, panes conficiunt, & ad tempus reponunt. Hordeaceo vtuntur vino, nam vitis inopia summa laborant, idq; ita confectum e vestigio absumunt. Conuiuia inter consanguineos celebrantes, pro oleo butyrũ vsurpant, sedentes cœnitãt: ædificatos in pariete hemiciclos habentes. Primus sedendi locus cœnantibus in orbem ætati præstatur & honori. Inter potandum ducto ad tibiam vel tubam choro saltant inflexis exultantes pollicibus. In Basterannis mulieres inuicẽ, manibus promiscuè innectuntur. Omnes ferè pullis amicti vestibus, & sagis, In quibus innoluti per stramenta cubant. Terrea illis vt Gallis in vsu sunt vasa. Mulieres in roseis degunt ornamentis. Numerorum loco graui admodum sarcinarũ permutatione vtuntur: vel extensi argenti laminæ frustum abscissum exhibent. Destinatos neci lapidibus obruunt, Parricidas extra montium confinia vel vltra flumina eiectos saxis opprimunt. Coniugia de more

Glande vescũtur montani. Lusitaniæ.

Inter potandum choreas ducunt Lusitani.

Parricidarũ pœna,

more Græcorum contrahunt. Ægrotos vetusto ritu Ægyptorum in plateis deponunt, vt qui eo morbi genere tentati sunt commonefacere eos valeant. Hic est montanis viuendi ritus, quem commemoraui, eis inquam, qui boreale Hispaniæ latus terminant. Memoriæ proditum est, Cantabros, qui extrema Lusitaniæ seruant, cum in hostium potestatem perueniunt & deinde cruci affixi, lætitiæ peana canere. Viros vxoribus dotes tradere, & filias hæredes designari, à quibus fratres earum vxoribus exhibentur, tantaq; feritate esse, vt matres filios, ne in hostium manus perueniant, trucidare, & illud etiam filios parentibus facere. Cuidam Deo sacro faciunt, cuius nomen non extat. Rotunda Luna tẽpore nocturno ante fores per oẽs domos pernoctant choreas agitantes, virorum & mulierum communis est vtilitas. Rem ipsæ rusticam exercent. Puerperæque viris ministerium exhibent. Hispanum & illud est, vt de more toxicum apponatur, ex olere apio consimili conficiunt, nullum afferens dolorem vt si quid offeratur inuiti,

Curandi ægrotos mos Aegyptiacus.

Cantabrorũ mores.

Cantabrorũ ferocitas.

Religio.

Toxicum semper in promptu.

uiti, in promptu illud habeant. Eorundem & illud est vt sese pro ijs, quibus concilentur immolent, & pro eis morti se dououent.

De Anglia, Scotia, Hybernia, alijsq; multis insulis, & insulanorum moribus.

CAP. XXVI.

Anglia quæ dā Britānia. Anglia quæ & Britannia ab eruditis dicitur, insignis in Oceano Insula triangulari forma Siciliæ similis. Hæc vndique à circumfuso mari complexa est nusquam iuncta continenti, sed ab omni orbe nostro diuisa, quæ & quondā ab albis rupibus, qui ad eam nauigantibus primo apparent Albion dicebatur. *Albion troes in Anglia.* Troes eā quādoq; incoluerunt, qui Troia à Græcis vastata Palladis oraculo digressi classe in hanc Insulam venerunt, atq; Gigantes tunc eam incolentes multis prælijs victos expulerunt. Hos verum & ipsos post multos annos Saxones illustris Germaniæ popul⁹ Anglę reginæ auspicio expulerūt, *Saxones in Anglia.* & agros opesque Insulanorū inter se partientes, vt linguæ pariter, & gentis memoria in deuicta Insula sempiter-

piterna foret ab Angula ductrice sua, terram illam Angliam dixerunt: quamuis plerique sic appellatam putent, quasi nostri orbis angulum. Galliæ & Hispaniæ Septentrionem versus opponitur. Ambitus quadragesis octies & septuaginta quinque milibus passuum constat: dies longissimus XVII. horarum deprehenditur, & æstate lucidæ sunt noctes. Sunt Angli cæruleis oculis, facie adeò venusta & statura procera, vt beatissimus Gregorius, cùm fortè Anglorum pueros Romæ videret. Bene inquit bene Angli dicũtur, quia vultu nitent vt angeli, oporter illis ministrari iter salutis æternæ. In bello sunt intrepidi, optimíque sagittarij. Fœminæ candore & forma insigni. Vulgus ignobile ferum & inhospitale: mitior nobilitas ac magis obuia ad omne humanitatis officium: aperto capite, alteroque genu flexo hospites salutant: osculantur etiam si mulier sit, atque in cauponam ducunt, potantque vnà quod facere minimè probro est, modo omnis lasciuia absit. In bello non agri violantur, non vrbes, sed ad internitio-

Anglia vnde appellata.

Ambitus Angliæ.

Noctes æstatis lucidæ in Anglia.

Venusti sunt Angli corpore.

Hospitalitas Anglorum.

nem alterius partis, dimicatur. Omnia victorem sequuntur. Prouinciarũ omnium prima Christianam pietatẽ complexa est, pecoris & lanificij abundans; Lupos non gignit, nec illatos nutrit. Id circo vagum pecus & sine custode securum. Est Anglia etiam metallis diues, Aurũ habet, Argentũ plumbum & cuprum. Insunt & Margaritæ, & Gagates lapis, qui ardet in aqua, & oleo extinguitur. Vinum non gignit tellus, sed pro eo Ceruisia in vsu est. Sunt & exotica vina, Vici & villæ in Anglia plurimi sunt, & vrbes numero multæ. Lundonia gentis caput regiaq; sedes, quæ nunc corrupta voce Londres, copia negotiatorum celebris, & tales infra paucos annos Anglorũ mores erant. Cæsaris verò tempore alios tuebantur. Nefas tunc erat leporem, gallinã aut anserem gustare, alere tamen voluptatis gratia. Mediterranei plerique lacte & carnibus sine frumenti vsu victitabant, amiciebanturque pellibus. Glasto ora inficiebant, qui color est cæruleus, vt in pugna horridiores essent, capillo promisso, præter caput cæterum corpus rasitare, Mu-

Lupos non gignit Anglia.

Diuitiæ Angliæ.

Vina exotica, id est, aliunde adducta.

Lundonia vrbs regia.

Antiqui Anglorum mores.

Glastum.

Mulieres vno tẽpore denis & amplius viris matrimonio locari, habereque eas fratres cũ fratribus communes, parentes cum liberis, ac si qui ex his nati essent liberi habebantur. Strabo autor est, Anglos proceros homines supra Gallorũ staturam esse, capillo breuiore, in quo tamen cũ Cæsare dissentit, nemora vndiq; obsepta, vrbes illis fuisse & in his tuguria, sub quibus & domini & armenta stabulabantur, pluuium ibi cœlum esse magis quàm niuale cùm disserenaret, sáre nebulam obtinere terram, vt quatuor circiter horas meridianum Solem non aspiciant. Scotia suprema Angliæ pars est ad Septentrionem tenui freto siue fluuio ab insula dirempta: nec procul inde Hybernia, Hyrlãdiam vulgus vocat. Indiscreti insulanorum habitus, indiscreta ferè omnia, eadem lingua, iidem mores, subita ingenia & in vltionem prona, ferociaq; in bello insignis, sobrij, & inedę patientissimi, eleganti forma, sed cultu negligentiore. Scoti à pictura corporis nuncupati, vt quidam arbitrantur, vetus & vulgare fuit pectus brachia manus encausto figu-

Connubia vno tempore multa.

Mansiones.

Cœlum in Anglia.

Scotia.

Hybernia Hyrlandia.

Scoti vnde nuncupati.

Quare corpora tinxerunt Britanni.

rare, quod in paucis hodie seruatur, atq; ijsdem syluestribus, veteres scriptores, Britannorum fuisse aiunt, quum in pugnam ituri essent, corpora sibi tingere, ad terrorem vt credere par est. Inuidi natura, ac cæterorũ mortalium contemptores. Ostentant plus nimio nobilitatem suam, vt in summa etiam egestate suum genus referant ad regiam stirpem. Gaudent mendatio, nec pacem colunt vt cæteri Angli. Scribit Pius Pontifex dies ibi brumales trium fermè horarum esse, cæterum & illud mirabile in ea gente obseruasse, Mendicantes circa diuorum templa lapides in eleemosynã à prætereuntibus congerere, quibus ad vsum ignis vterentur. Caret lignis ea regio, lapis qui datur sulphurea est materia aut certè pinguis. Refert quoque Æneas inuestigatam à se ibi arborem esse, sed non repertam, cuius caduca folia in subiectum amnẽ prolapsa in volucres verti dicerentur, adijcit audiuisse posteà à locorum peritis ad miraculi in Orchadum vna spectari. Hybernia Insula inter Septentrionem & Occidentem solẽ dimidio minor quàm Britannia,

Dies brumales trium horarum in Scotia.

Insulæ quædam mirabilia.

De Hybernia et Gentis moribus.

nia, cui propinqua est, ab hyberno tẽpore, vt quidem putãt, appellata, adeò pabulosa est vt ibi pecuaria (nisi æstate à pastibus arceantur) in periculum agat satietas. Nullum noxium animal gignit, non araneum, non ranam, nec alit aliundè inuectam: omnia noxia animalia alio asportata solo pulueris iniectu necat. Apes in ea non reperiuntur, mira cœli temperies, fertilitas insignis. Gens tamen inhospita, inculta, crudelis. Sanguine interemptorem hausto prius victores vultus deturpant. Fas atque nefas eodem animo ducunt. Puerpera si quãdo marem edidit primos cibos gladio imponit mariti, inque os paruuli summo mucrone auspicio alimentorum leniter infert, & gentilibus votis optat, non aliter, quam si in bello & inter arma mortem obeat. Qui cultui student, dentibus marinarum beluarum insignium ensium capulos exornant, candicant enim ad eburneam claritatẽ. Viris pręcipua gloria in armis est. Montiũ incolę carne lacte & pomis victitant, magis venatione & ludis, quã agrestibus operibus dediti. Mare

Insula vbertas.

Nullum noxium animal in Hybernia.

Hybernorum barbari mores.

Hybernis precipua in armis gloria.

quod inter Hyberniam & Angliã interluit vndoſum inquietum toto anno, non niſi æſtiuis paucuſis diebus eſt nauigabile: nauigant, autem vimineis alueis, quos circundant ambitione tergorũ bubalorũ, quãtocunq; tẽpore curſus tenebit; nauigantes eſcis abſtinent: freti latitudinẽ in centũ viginti millia paſſuum diffundi, qui fidem ad verum ratiocinati ſunt æſtimarunt. Qui Sylluram inſulam tenent homines etiam nunc vetuſtum morẽ cuſtodiunt. Nundinas ac nummum refutant, dant res & accipiunt, mutationibus neceſſaria potiùs quàm pretijs parant. Deos percolunt, ſcientiam futurorum pariter viri & fœminæ oſtentant. Ebudũ inſularum quarum quinq; ſunt, incolæ fruges neſciunt, piſcibus tãtum & lacte viuuut. Rex vnus eſt vniuerſis, nã quotquot ſunt, omues anguſta interluuie diuiduntur. Rex nihil ſuum habet, omnia vniuerſorum: ad æquitatem certis legibus ſtringitur, ac, ne auaritia à vero diuertatur, diſcit paupertate iuſtitiã, vtpotè, cui nihil ſit rei familiaris, è publico alitur. Nulla illi datur fœmina propria, ſed per viciſſitudines in

Syllura inſula.

Ebudes inſulæ.

Omnia vniuerſorum apud Ebudes.

in quamcunq; commotus sit vsuariam sumit, vnde ei nec votũ, nec spes conceditur liberorum. Thyle insularum vltima, quæ circum Britanniam iacent, est, in qua æstiuo solstitio sole in Cancri sydus faciente transitum, nox ferè nulla. Brumali solstitio perinde nullus dies. Pomorum copia est, qui illic habitant principio veris inter pecudes pabulis viuunt, deinde lacte, in hyeme conspergunt arborum fructus. Vtuntur fœminis vulgo, certum matrimonium nullis. Aliæ quoque existunt insulæ in Mediterraneo occidentem versus, quæ à Græcis Gymnesiæ ab incolarum nuditate, qui æstatis tempore absque vestibus incedunt: ad accolis verò ac Romanis Baleares, à funde iactu, quod rectius quàm reliqui lapides iaciant, appellari. Harum media reliquis maior est, demptis septem, Sicilia, Sardinia, Creta, Euboëa, Cypro, Cyrno, Lesbo. Abest ab Iberia, quæ Hispania est, diei vnius nauigatione. Minor ad Orientem spectat, nutriens plurima omnis generis armenta, sed mulos præcipuè, qui & magni sunt & sonora voce. Vtra-

Thyle insularum vltima.

Nox nulla. Dies nullus.

Communia matrimonia

Gymnesiæ insulæ.

Baleares insulæ.

Iberia Hispania.

quę insula fertilis ac fructifera est, referta habitatoribus, vt qui triginta hominum millia excedant. Ad vini potum, quod raro apud eos est, sunt promptiores. Oleo omnino carent: ideo ex Lentisco & Procidipe mixtis vngunt corpora. Mulieres adeò præ ceteris appetunt, vt mulierem à prædonibus captam tribus aut quatuor redimant viris. Habitant in saxis concauis, iuxtaque præcipites petras. Effossis cuniculis ad corporũ tegumenta vtuntur, & vitę securitatem. Aureo nummo aut argenteo non vtuntur, quæ afferri ad insulam prohibent: existimant enim eo pacto, cum auro atque argento careant: sese facile omnes vitæ insidias euasuros. Hanc ob rem cum olim cum Carthaginensibus militassent, exstipendio impenso mulieres ac vinum emptum secum tulere. Mirandum verò quod in nuptis de more seruant: in epulis enim quæ cum domesticis amicisque in nuptijs fiunt: primus secundusque & deinceps secundùm ætatem reliqui nuptam cognoscunt vltimus sponso locus ad vxorem datur priuatim quid etiã, & à cæterorũ mori-

Durus habitandi ritus. *Pecuniæ nullus vsus.*

Nuptam continua per ordinem cognoscunt.

moribus alienum in defunctorum se pulcris obseruant. Lignis enim membra corporis incisa in vas conijciunt, supraque saxa accumulant. Arma eis sunt fundæ tres, vna caput cingunt altera ventrẽ, tertia in manibus gestatur. In prelio lapides multo maiores quàm reliqui ita robustè iactãt vt ab aliquo tormento lapis missus videatur. In vrbiũ expugnatione lapidum iactu eos quidem qui supra ex propugnaculis mœnia tuentur vulnerant. In pugna verò scuta galeas omneque armorum genus confringunt: ita autem rectè lapides propellunt, vt rato effugiat ictum appetitus locus, quòd eis cõtinuus à pueritia vsus præbet, à matribus ad id certamen coactis. Imponunt enim supra erectũ lignũ panem signum quod iactu petant, neq; ante cibum capiãt, quàm panem lapidæ ciectum pro cibo summunt permissu matris. Nunc de insula in Oceano versus meridiem reperta, & quæ in ea præter fidem narrantur, deque inuentionis causa paucis sunt explicanda. Iambobus à pueritia erudit⁹ post patris, qui mercator fuit, obitum, & ipse mercaturæ operam

Sepulcra.

Arma insulanorum.

Fundarũ vsus.

Iactus peritia.

De insula à Iambolo reperta

Iamboli fortuna.

operam dedit, per Arabiam transiens, ad aromata emenda, cùm socijs itineris à latronibus captus, primo cum vno ex conseruis, pastor deputatus est, deinde vnà cum eo à quibusdam Æthiopibus comprehensus, vltraq; maritimam Aethiopiam ductus. Hi cùm essent externi in expiationem eius regionis capti sunt. Mos erat his qui ea loca incolebant Aethiopibus à priscis temporibus ex Deorum responsô traditus, perque progenies viginti, annos verò sexcentos (progenis enim triginta perficitur annis) obseruatus duobus hominibus expiationem facere. Habebant præparatum nauigiolum ad ferendas maris tempestates aptum, & quod duo viri facilè regere possent. In id sex mensium victu, quod satis esset ambobus imposito, viros inducentes mandabant: vt secundum oraculi responsa nauiculam versus Meridiem dirigerent, venturos eos ád insulam esse felicem & humanos homines, qui beatè viuerent. Eodem modo & eorum patriam, si ipsi in insulam salui peruenissent, sexcentis annis in pace felicitateq; futurã. Sin verò longitu-

gitudine maris territi cursum retro verterent, tanquam impios ac scelestos omni eorum gẽti magnarum calamitatũ causam præbituros. Aethiopes verò aiunt dies agere iuxta mare festos, sacraque facere optantes: quo solita fiat expiatio, prosperum nauigantium cursum. Hi post quatuor mensium nauigationem multis afflicti tempestatibus, ad insulam deferuntur figura rotundam stadiorum ambitu quinq; milliũ: insulæ appropinquantibus, accolæ quidam obuij scapham deducunt, alij acurrentes mirantur alienigenarum aduentum eos humaniter benigneque suscipiunt, quæ apud se erant illis communicantes. Sunt eius insulæ homines corpore ac moribus haud nostris similes, eadem tamen corporis forma sed quæ magnitudine quatuor cubitos excedat, horum ossa veluti nerui quo velis flectuntur reflectunturque. Corpore sunt plusquam nos, agili ac robusto. Nam si quid manibus ceperint, nemo eripere ex digitis potest: pilis corporis adeò perpolita, vt ne parua quidẽ lanugo appareat. Pulchri sunt decori & corpore cõpo-

Aethiopum maritimorũ expiatio.

Insulæ descriptio.

Hominum mirabilium descriptio.

posito. Aurium foramina multo nostris patentiora, quemadmodũ & lingua a nobis differunt. Habet enim eorum lingua priuatim quid, tum à natura, tum ab ingenio datũ, diuisam eñ linguã natura dedit, qua scinditur in inferiori parte, vt ab radice duplex esse videatur. Ita varia vtuntur loquela, vt non solum voce hominum loquantur, sed auium diuersarum imitantur cantus. Et quod admirabilius videtur vna cum duobus hominibus perfectè simul respondendo, tum disputando loquitur: vna enim linguæ parte vni loquuntur, reliqua alteri Purum ibi esse integro anno aërem constat, quemadmodum Poëta scribit, Pyrum supra pyrũ, malum supra malum, vnam supra vitem senescere: esse insuper tradunt continuo diem parem nocti. Circa meridiem nullam fieri rei alicuius vmbram cum supra verticem sol existat. Viuunt autem secundùm cognationes ac cœtus, qui tamen quadringentos non excedant. Habitant in pratis, ferente absque cultura sponte sua vberes fructus terra. Nam insulæ virtus aërisquè temperies terram sua

Lingua duplex à natura hominibus.

Insula vbertis.

ſua ſponte frugiferam, vltra quàm ſatis, eſt reddit. Naſcuntur apud eos arundines plurimæ ferentes vberem fructum albo eruo perſimilem: hos collectos, ſpargunt aqua calida, quo ad auctus ouis columbę magnitudinem æquat, ex his poſtmodum contritis panem conficiunt dulcedine præſtātem. Sunt etiam in ea aquarum fontes permagni, ex quibus partim aquæ calidæ ad vſum balneorum, ad curādosq; morbos manāt, partim ſumma dulcedine frigidæ, quæ ad valetudinem conferunt. Eſt quoq; omnium doctrinarum maximeque aſtrologiæ apud eos cura. Vtuntur literis quas habent viginti & octo ſecundum virtutem ſignificandi, characteres verò ſeptem, quarum quælibet quatuor interpretatur modis. Longiſſimæ ſunt ætatis, vt qui annis cētū quinquaginta vitam agant, & abſque aliquo (vt plurimum) morbo. Si quis febricitat aut corpore æger fuerit, mori ſtatuta lege compellunt. Non ſcribunt per latus, vt nos, ſed à ſuperiori parte recta linea ad inferiorem. Mos eſt eis ad certam vſque ætatem viuere, qua perfecta, variam ſibi mortē ſpontè

Terra abſque cultura frugifera.

Fontes ſalubres.

Doctrinarū cura Literæ.

Longeuitas.

Aeger mori lege compellitur.

Viuendi certa meta.

tè constituunt. Gemina est apud eos herba, supra quam si quis iacet in suauem deductus somnum moritur. Mulieres minimè nubunt, sed omnibus sunt communes. Simili modo & filij educantur, communiq; amore sunt omnibus. Abducunt sæpius à nutrientibus infantes ne matres filium recognoscant. Quo fit, vt cùm nulla sit apud eos ambitio, aut præcipua affectio, concordes absque seditione viuant. Esse insuper ea in insula animalia magnitudine quidē parua, sed natura & sanguinis virtute admirabilia, corpore sunt rotundo ac testudinibus simili duabus lineis inuicem per medium trāsuersis, in quarum cuiuslibet extremo sit auris & oculus, vt quatuor oculis videant, totidemque audiant auribus. Vnicis vētre atque intestinis, in quæ comesta confluunt. Pedes circum habent plures, quibus in vtranque partem ambulant. Huius beluæ sanguis mirabili asseritur virtute. Omne enim corpus concisum, dum spirat, hoc tinctum sanguine coheret. Quisque cœtus nutrit magnas diuersæ naturæ aues, quibus experiuntur quales

Herba mortem inducentes.

Matrimonia communia.

Animalia admirabilia.

Sanguis medicinæ vtilissimus.

les

les filij ſint futuri. Impoſitis enim ſupra aues, infantibus ſi volantes per aëra immoti non expaueſcant, educant. Si verò timore ignauiaq; deficiũt, proijciũtur, vt neq; diutius victuri & animi exercitio inutiles. Cuiuſlibet cœtus ſenior alijs tanquam rex cui parent omnes, imperat. Annis centum quinquaginta actis ſeipſum vita ex lege priuat, poſt eum ſenior accipit principatum. Mare quo inſula circundatur fluctuoſum, & quod motus ingentes facit, dulcis eſt aquæ guſtus, Arctus & pleræq; ſtellæ quæ nobis apparent, minimè ab illis conſpiciuntur. Sunt & aliæ ſeptem inſulæ pari magnitudine paribuſquè ferè interuallis diſtantes, quę eiuſdem gentis legiſque exiſtunt. Omnes eas incolentes, quamuis terra ſua ſpontè abundè victum ferat, his tamen modeſtè vtuntur. Simplices enim cibos appetunt, nutrimentum quod ſatis eſt, quærentes. Carnibus tum aſſis tum elixis veſcuntur. Coquorum artem, varijſque ſaporibus condita vt inutilia reijciunt. Deos & eum, qui omnia continet, Solēq; & reliqua cœleſtia colũt. Piſces aueſque varij ge-

Senior cuiuſlibet cœtus rex.

Aliæ inſulæ ſeptem.

Victus inſulanorum.

Religio.

generis capiunt. Naſcuntur ibi ſua ſpontè arbores fructiferę. Oleæ & vites, ex quibus olei & vini copiam educunt. Serpentes magnos ſed innocuos inſula producit, quorum carnes miræ dulcedinis edunt. Veſtes parent ex lanugine molli ac ſplendida ex medio arundinũ ſumpta, qua maritimis tincta oſtreis veſtimẽta purpurea conficiuntur. Varia exiſtunt animantia, & quia propter opinionem haud facilè credita. Certum viuendi ordinem ſeruant, vnico cibo dietim contenti. Nam certo die piſces, alió aues, quandoque terreſtria animalia edunt, oleo aliquando ſimpliciq́ue menſa vtuntur. Diuerſis ſunt exercitijs dediti, quidam inuicem miniſtrant, alij piſcantur; alij exercent artes, nonnulli circa alias res vſui commodas occupantur, quidam exceptis ſenibus partitis inuicem operis ſeruitio vacant. In ſacris ac diebus feſtis hymnos in Deorum, & maximè Solis, laudes canunt cui ſe & inſulas dicarunt. Mortuos in littore ſepeliunt, cadauer quum mare fluit arena obruentes, vt aquæ fluxu inundationeq́ue exaggeretur locus; Ca-

Serpentes innoxii & eſui apti.

Exercitia & ſtudia.

Sepulcra.

Calamos ex quibus fructum decerpunt, augeri aiunt minuiq́ue ad Lunæ modum. Fontium aqua dulcis ac sana caliditatem seruat, nisi frigida aqua aut vinũ immisceatur. Iambolus & qui cum eo accesserat cùm septem annis in insula mansisset, tandem inuiti eiecti sunt, tanquã mali malisq́ue moribus assueti. Igitur præparata rursus scapha, cibisq; impositis abscedere coacti mensibus quatuor ad Regem Indiæ peruenêre à quo posteà saluoconductu per Persidem in Græciam dimissi sunt.

Aquæ mirabilis naturæ.

De Taprobana insula & gentis eius moribus.

CAP. XXVII.

TAprobanen Insulam, antequam temeritas humana exquisitio penitus mari fidẽ panderet, diu orbem alterum putauerunt, & quidẽ eum quem habitare, Antipodes crederentur, verum Alexandri magni virtus ignorantiam publici erroris non tulit vlterius permanere, sed in hæc vsque secreta propagauit nominis sui gloriam. Missus igitur Onesicritus, præfectus classis Macedoniæ,

Alexandri magni virtus

niæ, terram iſtam quanta eſſet, quid gigneret, quo modo haberetur explo ratam notitiæ noſtræ dedit, patet in longitudine ſtadioruu ſeptem milia, in latitudiue quinque milia ſcinditur amne interfluo. Nam pars eius beſtijs & elephantis repleta eſt maioribus multo, quam quos India: partem homines tenent. Margaritis ſcatet & gemmis omnibus, ſi ta eſt inter ortum & occaſum, ab eo mari incipit quod fretum Indiæ eſt. A Praſia Indorum gente dierum vigintiquinque ptimo in eam fuit curſus, ſed cum Papyraceis & Nili nauibus illo pergeretur, mox curſu nauium noſtrarum ſeptem dierum iter factum eſt. Mare vadoſum interiacet. Altitudinis non amplius ſenum paſſuum. Certus autem canalibus adeò altum, adeoque depreſſum, vt nullæ vnquàm anchoræ ad profundi illi⁹ ima potuerint peruenire. Nulla in nauigando ſyderum obſeruatio, vtpote vbi ſeptentriones nequaquam aſpiciuntur, Vergiliæ nunquam apparent, Lunam ab octaua in ſextamdecimam tantum ſupra terram vident. Lucet ibi Canopos ſydus clarum

Inſula ab Oneſicrito reperta.

Taprobana ambitus.

Mare vadoſum.

Canopos ſydus

rum & ampliſſimum, Solem Orientem à dextra habent, Occidentem à ſiniſtra habent. Sub Claudij adhuc principatu æs ſignatum ignorabant. Pecunia maximè ſtupuiſſe traduntur, quòd ſignata diſparibus foret vultibus, parem tamen haberet modum ponderis. Excedunt homines corporum magnitudine alios omnes, Crines fuſco imbuunt. Cæruleis oculis, atroci viſu, terrifico ſono vocis, quib9 immatura mors eſt. In annos cẽtum æuum trahũt. Alijs omnibus annoſa ætas, & penè vltra humanam extenta fragilitatem. Nulli aut per diem aut ante diem ſomnus. Noctis partem quieti deſtinant, lucis ortum vigilia anteuertunt. Aedificia modicè ab humo tollunt. Annona ſemper eodem tenore eſt, vites neſciunt, Pomis abundant, Colunt Herculem. In regis electione non nobilitas præualet, ſed ſuffragium vniuerſorum, populus enim eligit ſpectatũ moribus & inueteratæ clementiæ, & iam annis grauem. Sed hoc in eo quæritur cui liberi nulli ſint. Nam qui pater fuerit, etiam ſi vita ſpectatus eſt, non admittitur ad regendum,

Taprobanæ homines.

Rex ſuffragio creatur.

Rex liberis carere debet.

at si forte, dũ regnat, pignus sustulit exuitur potestate. Idque eo maximè custoditur, ne regnum hæreditarium fiat, deinde etiam si Rex maximam præferat æquitatem, nolunt ei totum licere. Quadraginta rectores accipit, ne in causis capitum solus iudicet, & sic quoque si displicuerit, Iudicatum ad populum prouocatur. A quo datis Iudicibus septuaginta, fertur sententia, cui necessario adquiescitur. Cultu Rex dissimili à cæteris, vestitur. Quòd si etiam ipse in aliquo peccato argutus sit, ac conuictus, morte mulctatur. Non tamen vt cuiusque attrectetur manu, sed consensu publico rerum omnium interdicta ei facultate etiam colloquij potestas punito denegatur. Culturæ student vniuersi, venatibus indulgent, nec plebeias agunt prædas, cum Tygrides & Elephanti tantum requirantur. Maria quoque piscationibus inquietant, marinasque testudines capere gaudent, quarum tanta est magnitudo, vt superficies earum domum faciat, & numerosam familiã nõ arctè receptet. Maior pars Insulæ huius calore ambusta est, & in vastas

Iudiciorũ pulchra institutio

Rex peccans morte mulctatur.

Gẽtis studia.

Testudinum Marinarum magnitudo.

vaſtas deficit ſolitudines, latus eius mare alluit peruiridi colore, fructico ſum adeò, vt Iubæ arborum plerunque gubernaculis arterantur: Mirantur aurum, & ad gratiam poculorum omnium gemmarum adhibent apparatum. Secant marmora teſtudinea varietate, Margaritas legunt plurimas maximasque.

Cõcluſis libri.

Et hæ ſunt gẽtes, hæ nationes, quarũ mores ritus & inſtituta ab hyſtoriographis ipſis paſſim celebrata ſunt & potiſſimũ quæ potuerũt aliqua ſui excellentia & dignitate ad cogitatio nem noſtram peruenire, permultas adhuc eſſe fateor, quæ à me aut prætergreſſæ ſunt, aut partius attrectatæ, cùm de illis ſcribere non plura potui, quàm inueni, vt qui apud eas non fui, nec cognoui, neque qui omnium cõſcius eſſet (præter immortalem Deum) dicere ſatis poſſe exiſtimaui. Ipſe enim ſolus eſt, qui nouit omnia, & ſolus qui poteſt. Ipſe eſt, qui prima ipſius orbis fundamenta in orbem coniecit, & immenſi maris aditum & ſemitam, mortalibus patefecit, quiq; vitæ huius cõmodita tes omnes diuitias dignitates, hono-

Excuſatus autoris.

Deus ſolus omnia nouit & poteſt.

A Deo cuique Sors sua concessa.

res præstitit: quive sydera discernens vnicuique, quam voluit, sortem tradidit, quibusdam enim vt terram colerent, atque inde sibi diuitias & opes compararent, alijs autem vt pelago acti, aut piscarentur sibi victum, aut mercimonia commutarent. Alijs vt scientiæ & philosophiæ studijs se dederent, atque inde honores aucuparentur & laudes. Multis etiam vt cæteris præessent, iuberent & imparent. Ideò non mirandum, si homines variam inter se, non solum fortunam, sed etiam naturam mores & viuendi ritus sint consecuti: quum videmus regiones & loca eam quoque varietatem adepta, postquàm vna quidem lacteos homines pariat, alia subalbidos, alia fuscos alia prorsus adustos, aut similes multis floribus, quales Assyria generat. Sic enim statuit Deus, vt homines varij quoque ingenij, & multiformis animi ac industriæ, quemadmodum & cætera, nascerentur, atque vt vnusquisque sua contentaretur sorte.

Vnde morum diuersitas.

AN-

ANDREAS PALEOSPHYRA GVNdelfingius Lectori S.



A Marone licet Ithacus Vlisses scelerum Inuentor, ab Homero Politrepos, ab alijs technarũ architectos & versutiæ omnis conciliabulũ appelletur: attamen sapientissimus, peritissimus, atque patientissimus heroum omnium & prædicatur & habetur, quod peregrè profectus externorum hominum mores multorum cognouit & vrbes, ab aduersante nimium sibi fortuna per Scillam atque Carybdim actus, Syrtiũ Cyclopis Syrenũ & Circes molestias tulit. Quis ergo non videat, quis non intelligat quã decorum, quamque vtile sit ad tanti principis vestigia quàm remotissimè peregrinari, alienas terras inuisere, vnde peculiaria gentiũ aliarum studia, mores; exercitia lin

guæ, leges dogmata ſacra & profana omnia, eſu, veſtitus, ædificandi ratio, locorum ſitus, cultusq́ꝫ, & denique rerum naturæ omnium ediſcantur. Quoniam verò propter impedimenta pleraque ætate maximè noſtra omnibus hoc non conceditur, vt nō minus illa hæc in patrio ſinu quieſcendo cognoſcerentur, elaborauit Boemum hic meus Literarum humanarum ſcientiſsmus ex innumeris claſsicis ſcriptoribus conſcriptum opus. In quo tres terræ partes, partium regiones, & loca, locorum hominum mores & ritus memorabiliores explicantur omnes, tanta diligentia, tanta arte, quanta à nemine ante eum vnquàm prius pertractati dinoſcuntur: ex racematione diligenti vindemiam, ex ſpicilegio meſſem fecit, ſuccoſum non minus quàm iucundum, nec iucundum minus, quā vtilem atque perneceſſarium librum adeò, vt niſi quæ in ipſo de homine

præ

prædicantur, ille, qui humanitati studet, cognouerit, magis instituto aberret suo quàm materiarius, quem materiæ in qua laborat natura siue cōditio fugerit. Quare humanarum rerum humane Lector eas hominum res intuere, lege, atque vbi quanta in eis vtilitas, quanta humanæ vitæ institutio sit, experieris, gratias Boëmo nostro age imortales.

CAPITVM HVIVS OPERIS INDEX.

LIBER I

I.CAP. De Origine hominis opinio Theologorum vera. 21

II. De Origine hominis optimo Ethnicorum falsa. 25

III. De terræ situ & parlitione, folio 30

IIII. De Aethiopia, & gentis eius priscis moribus. 33

V. De Aegypto & ritu gentis vetusto. 41

VI. De Pœnis & cæteris Aphricæ populi 67

LIBER II.

I. De Asia & celebrioribus eius gentibus. 86

II. De Panchaia & moribus Panchaiorum. 93

III. De Assyria Assyriorumque viuendi moribus. 96

IIII. De Iudæa & Iudæorum viuendi ritibus legibus ac institutis. 103

V. De Media Medorumque viuendi moribus. 118

VI. De Parthia & Parthorum viuendi moribus. 119

De

VII. De Persia & Persarum moribus ritibus & institutis. 123
VIII. De India & Indorum prodigiosis ritibus moribusque viuendi. 129
IX. De Scythia Scytharumque feris moribus. 146
X. De Tartaria, gentisque Tartarorũ morib⁹ & potẽtia 160
XI. De Turcia Turcarumque moribus legibus & instituis omnibus. 182
XII. De Christianis, eorumq; origino & ritibus. 202

LIBER III.

I. De Europeis memorabilioribus gentibus .237. De Europa ibid.
II. De Græcia & legibus à Solone Atheniensibus Græcorũ longe principibus sancitis, folio 240
III. De Laconia & Laconum siue Lacedæmonum institutis, folio 248
IIII. De Creta insula, & cretensiũ celebratis moribus. 263
V. De Thracia Thracumque feris moribus. 267
VI. De Rusia siue Ruthenia, & re-

recentibus Rusianorum moribus. 275
VII. De Lithuania Lithuanorumq; vita. 281
VIII. De Liuonia, Prusia & militibus marianis. 284
IX. De Polonia, Polonorumq; recentibus moribus. 293
X De Hungaria, Hungarorumq; viuendi institutis. 295
XI. De Boëmia & moribus Boëmorum. 300
XII. De Germania, & institutis eorum plurimis 305
XIII. De Saxonia Saxonumque, & priscis & recentibus moribus. 331
XIIII. De Vuestualia & Iudicio Vuestualis à magno Carolo comisso. 338
XV. De Franconia & Francorum multis ritibus. 341
XVI. De Sueuia Sueuorumq; moribus & priscis recentibus. 356
XVIII. De Bauaria & Carinthia, & earum priscis legibus & moribus quibus hodie viuũt. 364
XIX. De Italia, Italorum moribus, Item de Rhomulo, & eius ciuibus institutis. 385
XX. De Liguria Ligurũque prisco viuendi more. 421.

XXI. De Tuſcia & gentis eius antiquis moribus 424
XXII. De Galatia Europa & Galatarum priſcis moribus. 427
XXIII. De Gallia Gallorumque veteribus & recentibus moribus. 392
XXIIII. De Hiſpania & moribus Hiſpanorum. 136
XXV. De Luſitania & vetuſtis Luſitanorum moribus. 460
XXVI. De Anglia, Scotia, Hybernia aliiſque multis inſulis & inſulanorum moribus. 464
XXVII. De Taprobana Inſula, & gẽtis eius moribus. 481

INDEX LOCVPLETISSIMVS OMnium, quæ in hoc conti, nentur opere.

A.

ABſque ſceptro in publicum nemo prodit 97
Abſolutio peccatorum 22.5
Abſtemij ex lege ſunt Turcæ omnes (183
Acridophagi 77
Acerba lex 140
Adam ſingulis annis expiatur 336
Adoratio mutua,in vijs 45
Adrimachidæ 67
Ad virtutẽ quid efficacius impellat ib.
Adulterij pœna .40.108.198.244.317
Adulteri deprehenſi occiduntur 173
Ægypti fœcunditas 27
Ægyptus delta 42
Ægypti ab Æthiopibus 42
Ægrotantes interimuntur, & comeduntur 137
Ærarium publicum conſtitutũ 408
Æs nullum in vſu 287
Ætas in choros tres diuiſa 255
Ætatis mira reuerentia 462
Æthiopes omniũ mortalium primi 29
Æthio-

Æthiopia duplex 33
Æthiopia quædam hodie India appellatur ibid.
Agathirſi excultiſſimi Scytharũ. 139
Agilolfingi Bauarorum duces 371
Ager circa templum dijs ſacer 96
Agraria lex 374
Agricolarum miſera conditio 330
Agrariæ leges 393
Agrorum in ſingulos diuiſio 249
Albus color lugubris fœminis, niger lugubris in viris 415
Alemania 307.& 357
Aleæ ſtudioſi germani 319
Alternatim cantatur in templis 210
Amazones bellicoſæ mulieres 84
Amaſis fluuius 338
Amictus ex papyro 140
Anglia 464
Animantium naturalis creatio 26
Animalium variorum portentoſis cultus 60
Animas in alia corpora migrare, de anima opiniones eorum.115.117
Anulorum vſus 97
Annus in menſes duodecim 401
Animalia multa vt ſacroſancta nutriuntur in templis 61
Antropophagi 157

Antiochia prima ecclesiæ sedes 203
Animalia mirabilia, 478
Aqua religiosissimè colitur 124
Aqua de melle & auena sublimatur
Aquitania olim aremonica. 437. (391
Appellationis abusio 325
Apis bos 62
A pecore Troloditæ filios denominant 72
Appenninus mons 388
Aphricæ situs gentes & qualitas 30
Apum & melius mira copia 276
Arabia triplex 87
Arabum mores 87
Astra quatuor mercurij 101
Argyppæi natura calui 158
Ariopagitæ 242
Aristocratia administratio optimatũ
Arræ traditionis virtus 378 (342
Ars ex necessitate 87
Artes vt inutiles sublatæ 250
Arsaces Parthorum reges 121
Aruspices 409
Asiæ denominatio 89 (ibid.
Asiæ quatuor confinia & magnitudo
Asia ab Europa diuiditur 30
Assyria 96
Assylum 398
Aantes anonymi 70

Atalligallorum caduceatores 447
Athletæ 412
Athenæ & illius ciuilia inſtituta 241
Auaritia regnorum diſturbium 84
Aurum ære vilius 36
Auri & argenti nullus vſus 313
Auri & argenti vſus lege ſublatus 25
Aurũ in deorum templis ſparſum 429
Auſpicia & ſortes 334
Autores legum numina habita 246
Axione legum tabulæ 245
Azimorum feriæ 111

B.

Bacchanalia 305.426
Baleares inſulæ 471
Baſſæ militiæ duces 188
Barba nobilitatis indicium 429
Barceæ fœminæ 64
Barbari vlulantes bellũ petebãt 256
Bardi poëte galatarum 433
Baptiſmi ſacramentum 214
Bauaria ſiue Baioaria 364
Belgica 438
Bellicoſi Tartari 170
Belligerandi ritus 72
Bellum inituri facies tingunt 465
Benedictio rerum irridetur à Boëmis (302
Bethica Hiſpaniæ 456
Blaſphemiæ pœna 104

Bocchorides legiſlator 57
Boëmia & confinia 300
Boues fœminæ nō immolabātur 44
Boum & equorum ſtercore ignes nutriuntur 160
Braccata gallia 438
Braga Boëmorum regia 300
Bragmani 139
Britannia 465
Budini 298
Buda Hungarorum Regia 298

C.

Cacanni BauorumReges 365
Calcei roſtrati, obtuſi 447
Cadauera intra vrbes ſepeliri permiſſum 258
Cæſorum in bello ſepultura 246
Canguiſta primus Tartarorū rex. 162
Caligæ vſus 419
Calamus aromaticus 276
Chami immaturum exilium 24
Cainus primo genitus 22
Canones Miſſæ 212
Canopos ſydus 482
Cantus tybiarum in bello 255
Cantantes belligerant Hiſpani 458
Cantabri 463 (103
Cananea terra lacte & melle fluens
Capita hoſtiarū dānata abijciūtur 44

Capillorum cultus probro 279
Carniſpriuij dies 348
Caſtrenſis ignominioſa lex 56
Cataclyſmus 22
Cathaini & mores 145
Celeres & officia eorum 397
Celtæ galli 437
Cenſus ciuitatis 405
Cenſores Romanorum duo 410
Certamina fœminæ dirimunt 74
Ceruiſia totius Septẽtrionis pot⁹ 280
Ceruiſiã cõtemnũt ſoli Francones 344
Chaam Rex dei filius 165
Chaldei 101 & 102
Charinthia 381
Chriſtiani idolatræ 192
Chriſtiani à Chriſto 203. 219
Cimbri 436
Circuncidere virilia 43
Circi magnitudo 413
Ciuitas Quiritum 390
Ciuitates Aegypti 41
Ciuitates Thraciæ 268
Ciuitates Hiſpaniæ 455
Citharæ in procinctu vſus 24
Clericorũ in eccleſia dignitates 207
Clerici ob quid honorandi 320
Clientes 395
Claſſes Romanorum 404

Cœmiterium 235
Coitus Indorum in propatulo 138
Concharum cruda caro cibus 81
Concilium Areopagitarum 242
Cœlibes ludibrio habentur 252
Comata Gallia 436
Communis Libycarũ gentiũ vita 71
Compotando certant Saxones 336
Comitiorum tria genera 409
Confirmationis ſacramentum 216
Confeſſio peccatorum 224
Conſuetudo furibus acerba 384
Conſules Romani duo 407
Conſecrandi Imperatores Romanorum ratio 415
Cornuum in procinctu vſus 256
Corybantes 346
Cracouia Polonorum regio 293
Creta quæ etiam Candia 263
Crudelitas Tartarorum inſignis 168
Cupiditas ferociſſima peſtis 140
Curatores funerum 64
Curatores pupillorum 245
Culices leonibus infeſti 75
Curiæ & Curiones Roman. 392
Cynnamomi 79
Cymbrica Cherſoneſus hodie Dacia 284
Cyneci 77
Cynocephali in India 143

Cyrenæ fœminæ 70

D.

Daci 295
Debæ diuites auri. 90
Decalogus in monte Sina datus 104
Decem Dei præcepta 213
Decemuiri 409 (303
Decimę quomodo & de quibus dãdæ
Defunctorum Christianorũ exequię
Democratia 249 (236
Deorum cultus ab Æthiopibus institutus 34 (314
Deorũ simulacra in prælium gestata
Dies veneris Turcis vt sabbatum Iudæis sacra 194
Dies lapillo signare 266
Dies triũ tantũ horarũ in Scotia 468
Dies nulli & noctes nullæ 471
Dies qui Christianis sacri 226
Dignatum ordo 391
Dignitas senatus 396
Dignationes strenuorum militũ. 391
Dij Scytarum 150
Diluuium quamdiu durauit & quare immissum 23
Dictator & eius dignitas 391
Dicendi constans ratio 100
Ditissimi mortalium Arabes 88
Diuitiæ Indiæ admirandæ 129

Diuitiæ Germaniæ 308
Diuitiæ Angliæ 466
Diuitiæ Hiſpaniæ 455
Dominica dies Chriſtianis vt ſabbarum Iudęis ſacra 230
Domicilia Gallorum 444
Domus Dei in Mecha 169
Domum publicarum priuilegia 374
Donationes Eccleſiarum 365
Dragulę & Dani 284
Drauus amnis 381
Druides ſacerdotes Gallorum 441
Ducalis aulæ immunitas 332
Ducum cauſæ 369
Duodecim fidei articuli 212
Duodecim matrim dirimentia 223
Duodecim Franciæ Pares 453
Durus habitandi mos 472

E.

Ebrietas capitis pena mulctatur 291
Ebrietas non vitioſa 318
Ebudes inſulæ 470
Eccleſia Chriſtianorum 233
Enoplia ſiue Pyrrhica ſaltatio 413
Ephororum poteſtas 249
Epiſcopi conſecratio & eius dignitas (218
Epiſcoporum cauſæ 367
Epiſcopi quomodo primum introducti. 219

Equis

Equis omnia obeunt Tartari 164
Equi nulli in Arabia 88
Equi Hiſpanorũ præſtantiſſimi 455
Equorum præſagia explorata 334
Errores à fide Armenorum 182
Errores Boëmorum 301
Eſſeorum vita 116
Eucharistiæ Sacramentum 220
Euẽtus belli monomachia tẽtat' 335
Europa & eius limites laudesq; 237
Europa ab Aphrica diuiditur 30
Exercitia puerorum 126
Expiationes Iudæorum 108
Ex prouocatione cerrare 430
F.
Faba immundum legumen 43
Fabulas non amant Btagmani 142
Falſariorum pœna 56
Famuli Regum Scytharum omnes ingenui 152
Factioſi ſemper Galli 442
Faſti & nefaſti dies 401
Ferarum aſtuta venatio 77
Ferarum pelles gentis diuitiæ 284
Ferias non obſeruãtes quomodo puniendi 372
Ferri & argenti vſus nullus 154
Fertilitas torræ quare cohibita 22
Fidei dandæ ritus 68 & 294

Filius parẽtibus iniuri⁹ suspẽditur 106
Filiarum publica prostitutio 128
Fimbria veneris pretium 69
Fœderum ineundi forma. 119. & 132
Franconia 342
Francia quæ etiam Gallia 440
Frictio corporis probatur 131
Frigoris mira curatio 291
Frugalissimi mortalium Tartari 168
Fundæ in studium 473
Funerandi multæ rationes 62
Funebris Christianorum luctus 319
Furti admiranda lex 58
Furto nihil sceleratius creditum 148
Furti pœna 198
Furari pro honesto habitum 254
Furtorum compositio 374
Furtiua emptio ibid.
Futura ex astris vaticinati Chaldæi (102

G.

Ganges indus Hipanis 129
Gallatia Europea 427
Gallatia Asiana 435
Gallia 436
Galli tripudiantes belligerant 256
Garamantes 68
Garræi opulenti 92
Geloni 158
Gentium diuersitas 28

Gentes quæ Turciam inhabitant 183
Georgiani 179
Germani annuatim inſaniunt 348
Germani olim vno nomine Sueui ſicut hodie Franci 360
Gepidæ 295
Gethæ 268
Glande veſcebantur Luſitani 462
Glaſto tingebãtur belligerantes Angli 466
Glycerbyſa liqueritia 342
Gnidanes 68
Gothi ex Scandinauia 296
Græci ob fabulas deriſi 66
Græcorum militares ordines 205
Græcia 388
Gregatim iniciabantur ſacris Ægyptij 42
Gruebemhaimeri hæretici 304
Gymnoſophiſtæ Indorum philoſophi 138
Gymnaſium Pariſianum 446
Gymneſiæ inſulæ. 471
H.
Hæreditatis variæ leges 377
Hebræi ſiue Iſraëlitæ 103
Hebræorum militaris ordo 205
Heræ vxores dictæ 251
Herbæ mortem ferentes 478

Hæreſis Boëmorum inuicta 305
Hercules in Germania 313
Herculea ſacra 400
Hiſpania 456
Hiſtriones 414
Homicidij pœna 55.&.318
Homines à brutis parum diuerſi 24
Homines ab omni paſsione animi ſemoti 83
Homines ſermone carentes ibid.
Homines odore ſolo viuentes 144
Homines auritiſsimi 144
Homines ceruicibus carentes oculos habentes in humeris 14
Homines natura imberbes 145
Homines opinione ſacri 159
Hominum mirabiliũ deſcriptio 390
Hominum ingenia ſecundum terram in qua habitant 238
Holocauſtum 110
Homicidi Scythæ gandent 148
Honeſtiſſimi veſtitus Turcæ 119
Honor defunctis Regibus exhibitus fol. 262
Horæ Chriſtianis ſeptem canonicæ fol. 210
Hoſpites potu excipiuntur 337
Hoſtium ſpolia domorũ foribus affiguntur 431
Ho-

Hoſtium capita poſtibus affiguntur, fol. 156
Humana coria pro amiculis 149
Hungaria 295
Hybernia & Hyrlandia 419
Hyperueretheus menſis 111

I.

Iactandi magna peritia 473
Iamboli inſula ibid.
Iberia Heſperia 456
Iberia Hiſpania 471
Ibidem vel elurum interficiens interficitur 61
Ichthiophagi 80
Ida mons excelſiſſimus 264
Ieiunia Turcarum 195
Ieiunia Armeniorum 180
Ieiunia Chriſtianorum 227 (173
Ignem religioſiſſimè colunt Tartari
Ignis ſacroſanctus & perpetuus. 288
Ilophagi 75
Illiterati iudices 324
Immunitas Eccleſiarum 336
Inaures mulieres geſtant 279
In Ægypto nunquàm pluere 42
Indorum ordines ſeptem 133
India & geutis mores 129
Iufantes non nutriunt Saxones pulte

Infantes inualidi præcipitio necantur 253
Infantes communicant Boëmi 303
Infantes communicant Armeni 181
Infernus à Turcis creditus 202
Ingenuorum Romanorum ordo. 391
In hominis arbitrio quæ posita 116
In propatulo coëuntes 67
Inter pocula consultant Persæ 127
Inuenta Tyrrhenorum 425
Iobeleus 109
Iren puerorum præceptor 154
Isse dones parentes defunctos comedunt. 159
Isis apud Sueuos culta 361.
Iudicio defunctorũ vita discutitur. 65
Iudicia Aegyptiorum 53
Iudicum electio ibid.
Iudiciorum Germanorum ratio 323
Iudicium occultum Vuestualiæ 339
Iudex qualis esse debeat 370
Iudæorũ ritus cæterorũ contrarij 113
Iurare per Regis solium 153
Iurandi forma Bauarorum 379
Ius in vxores & liberos 399
Ius municipale 141
Iustitia Sarracenorum 198
Ius honoratium 411

L.

Lanearum vestium contemptus 45

Latium & Ausonia 386
Laus Ægyptiorum 46
Lacedæmunia siue Laconia 248
Lac iumentinum 162
Laus Europæ 237
Laudes Sueuiæ 357
Laus Italiæ 387.&.389
Laus Galliç 448
Laus Hispaniæ 455
Lauandi mirabilis ritus 153
Legandæ pecuniæ potestas 243
Leges nullæ Aethiopibus 40
Leges multæ Aegyptiorum 54
Leges quæ optimæ censendæ 66
Leges à Moyse Iudæis datæ 104
Leges à Mahomete Sarracenis latæ (185
Leges à Dracone sancitæ 241.
Leges à Solone datæ ibid.
Leges à Lycurgo perlatæ 248
Leges quædam Saxorum 333
Leges in Neptuni placationem mulieribus graues 247
Leges multæ Bauarorum 364
Leges à Romulo latæ 399
Legitima militia decennalis 391
Leprosi & Gonoræi ex vrbibus pellendi 108
Letaniæ Christianorum duplices 227
Lex in mœchos crudelis 57

Lex Sisarea 58
Lex circa infirmos vtilissima 99
Liberi diuerso matrimonia suscepti (199
Libicarum gentium mores. 71
Lictores cum fascibus 397
Liguria 387
Lingua hominibus natura duplex 476
Lineis vestimentis vsi Sacerdotes 43
Literarũ apud Indos nullus vsus 131
Lithuania palustris regio 281
Liuonia 284
Lituorum vsus in procinctu 256
Longissima Indis vita 130
Longobardia 296 & 425
Lotio corpus curare 459
Luctus in regis morte publicus 262
Luctus funebris vndecim dierum apud Lacedæmones 258
Luctus funebris apud Assyrios 99
Luctus funebris Christianorum 124
Luctus funebris apud Rusianos 272
Luctus fuuebris Tarrarorum 216
Luctus funebris Hungarorum 299
Luctus funebris Germanorum 327
Ludus Circensis siue plebeus 411
Ludi Scenici 414
Lugẽdi defunctos mirãdus rit⁹ 403
Lugdunensis Gallia 441
Lundonia Anglorum regia 496
Lu-

Luperci & lupercalia 349
Lupi nulli in Anglia 466
Lusitania 460
Luxus omnis è Medio sublatus 256
Lycurgus legislator 260
Lyrce 158

M.

Macilenti omnes Galli 446
Mace 68
Magnitudo Asiæ 86
Magi & eorum officia 100
Mahometes in Libya 41
Mahometis parentes & dogma 183
Magistratus Assiriorum 100
Magistratus Iudæorum 105
Maria Christi mater 203
Magna in humanis rebus mutatio (facta. 41
Marieburgum 286
Marathon 247
Magister equitum 498
Magistratus semper armatus 316
Magistratus sacrosanctus 409
Masculis brachia franguntur 85
Matrimonij sacramentum 222
Matrimoniorum repudium 391
Matres & liberi bello adhibiti 315
Massagethæ 154
Massouiæ duces 286
Mauri in Aegypto 41
Ma-

Maxies 71
Medo potus dulcissimus 276
Media & fines eius 118 (trio.60
Medici ex prescripto curāt non arbi-
Mel & vinum ex palmis
Malanchleni 157
Mellis vectigal ingens 294
Mensæ de corio 195
Meroë Aethiopum regia 36
Militiæ Tertarorum ordinatio 162
Militia Turcarū ex quibus cōstet 188
Milites Teutonici mariani 397
Militiæ Romanæ gradus 391
Militatis Turcarum peritia 190
Mira Æthiopium obedientia 35
Miræ patientiæ homines 83
Mirabilis mos 335 & 459
Mirabilis nubendi mos 98
Missæ appaiatus 211
Molestissimi mortalium Tartari 166
Monachi 208
Monumentum Callisti 247
Monomachia controuersię compo-
nuntur 280 (tiuntur ibid.
Monomachia causæ dubiæ indiscu-
Monomachia euentus belli explore-
Monopedes 144 (tur 135
Monoculi in India ibid.
Moneta papyracea 146
Mors